959.3058
ช 692 ก
ฉ. 2

การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖

การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นางสาวนันทพร บรรลือสินธุ์
แปล

กรมศิลปากรจัดพิมพ์
พุทธศักราช ๒๕๔๖

การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กรมศิลปากร พิมพ์ครั้งแรก พุทธศักราช ๒๕๔๖
จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

เดอ เชค อีวาน
การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว._ _
กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๖.
๒๓๒ หน้า.
๑. ไทย -- ประวัติศาสตร์ -- กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๖.
๒. พระราชพิธีบรมราชาภิเษก. I. นันทพร บรรลือสินธุ์, ผู้แปล,
II. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. III. ชื่อเรื่อง.
๙๕๙.๓๐๕๘
ISBN 974 - 9527 - 38 - 0

ที่ปรึกษา : นางสมศรี เอี่ยมธรรม ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
นางนันทนา ตันติเวสส หัวหน้ากลุ่มแปลและเรียบเรียง

ผู้แปล : นางสาวนันทพร บรรลือสินธุ์ นักอักษรศาสตร์ ๗ ว. กลุ่มแปลและเรียบเรียง

พิมพ์ที่ บริษัท เอดิสัน เพรส โพรดักส์ จำกัด
โทรศัพท์ ๐-๒ ๙๗๑-๗๐๑๙-๒๔ โทรสาร ๐-๒ ๕๒๒-๒๘๓๓

หอสมุดแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

สารบัญ

คำนำ

บทนำ

หน้า

บทที่ ๑ จากเนเปิลสู่ศรีลังกา ๕

บทที่ ๒ ประเทศศรีลังกา ๓๗

บทที่ ๓ ชาวฮอลันดาในอินดิส (อินโดนีเซีย) ๖๙

บทที่ ๔ เดินทางถึงประเทศสยาม ๘๗

บทที่ ๕ ประเทศสยาม ๑๒๓

บทที่ ๖ ประเทศสยาม ๑๖๓

บทที่ ๗ ประเทศสยาม ๒๐๓

เลขหมู่ 959.3058
ส692ก
ค.2
เลขทะเบียน

สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

005576

หอสมุด กรมศิลปากร วรรณกรรมและประวัติศาสตร์

คำนำ

ในปัจจุบันการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ เป็นที่สนใจของนักวิชาการมากขึ้น เพราะเอกสารดังกล่าวไม่เพียงแต่จะบันทึกแนวคิด มุมมองของชาวต่างประเทศเท่านั้น บางส่วนยังเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกด้วย

กรมศิลปากรได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้มาตลอด และเพื่อส่งเสริมให้นักวิชาการไทยได้มีโอกาสใช้เอกสารต่างประเทศมากขึ้น จึงพิจารณาคัดเลือกเรื่องที่เกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งในครั้งนั้นเป็นงานเฉลิมฉลองครั้งสำคัญของประเทศ สมเด็จพระราชาธิบดีและประธานาธิบดีจากนานาประเทศที่ทรงคุ้นเคยต่างแต่งเจ้านายในพระราชวงศ์ ผู้แทนพระองค์ ตลอดจนทูตานุทูตมาร่วมพระราชพิธีเป็นจำนวนมาก ในวโรกาสนั้น แกรนด์ดยุคบอริส วลาดิมีโรวิช มกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย (Grand – duc Boris Vladimircvitch de Russie) ทรงเป็นผู้แทนสมเด็จพระจักรพรรดินิโคลัสที่ ๒ (Empereur Nicolas II) เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช พร้อมกับนายทหารราชองครักษ์ อีวาน เดอ เชค (Ivan de Schaeck) หนึ่งในคณะผู้ตามเสด็จได้บันทึกเรื่องราวและประสบการณ์ที่ได้พบเห็นนับแต่เดินทางจากประเทศรัสเซีย ผ่านประเทศต่างๆ ทั้งตะวันตกและตะวันออกจนกระทั่งเดินทางกลับไว้ในหนังสือ เรื่อง

"S.A.I. Le Grand – duc Boris de Russie aux Fêtes du Siam pour le Couronnement du Roi" โดยสำนักพิมพ์ปลอง (Librairie Plon) ประเทศฝรั่งเศส จัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ (ค.ศ. ๑๙๑๔)

หนังสือดังกล่าวเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง แสดงถึงสัมพันธภาพที่ดีระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซีย เห็นสมควรจัดแปลและพิมพ์เผยแพร่แก่ผู้ศึกษา ค้นคว้า กรมศิลปากรจึงมอบหมายให้ นางสาวนันทพร บรรลือสินธุ์ นักอักษรศาสตร์ ๗ ว. กลุ่มแปลและเรียบเรียง แปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย นับแต่เริ่มเดินทางจากประเทศรัสเซีย จนกระทั่งออกจากประเทศไทย โดยให้ชื่อเรื่องภาษาไทยว่า **"การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"** เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึงประเทศต่างๆ ที่พบขณะผ่านมาตามเส้นทางเดินเรือ ความประทับใจในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ซึ่งประกอบด้วย กระบวนแห่เสด็จเลียบพระนครทางสถลมารคและชลมารค ตามโบราณราชประเพณีที่งดงามตระการตา รวมถึงการบรรยายสภาพบ้านเมืองของไทยที่มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าตามแบบอารยประเทศ แต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างดียิ่ง

อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศ และบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ตามความเข้าใจของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับขั้นตอนและรายละเอียดปลีกย่อยของพระราชพิธีบรมราชาภิเษกคราวนั้น จึงอาจทำให้เนื้อหาบางตอนคลาดเคลื่อนไปบ้าง ผู้แปลได้จัดทำเชิงอรรถชี้แจงไว้ตามสมควร ส่วนบันทึกบางช่วงที่เป็นแนวคิดและ

ทัศนคติของชาวตะวันตกขอให้ผู้อ่านโปรดใช้วิจารณญาณในการอ่านประกอบด้วย

กรมศิลปากรหวังว่าหนังสือเรื่อง **“การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”** คงจะอำนวยประโยชน์แก่นักศึกษา ผู้ค้นคว้า และประชาชนทั่วไปที่สนใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตามสมควร

(นายสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ)
อธิบดีกรมศิลปากร

สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
๒๐ กันยายน ๒๕๔๖

แกรนด์ดยุคบอริส มกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย
เสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

โดย

อีวาน เดอ เชค

พร้อมภาพประกอบ ๙๑ ภาพ

พิมพ์ครั้งที่ ๒

กรุงปารีส

สำนักพิมพ์ปลอง จัดพิมพ์

เลขที่ ๘ ถนนการองซิแอร์ ปารีส ๖ ฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๔๕๗ (ค.ศ. ๑๙๑๔)

บทนำ

ณ บัดนี้ขอรำลึกถึงพระคุณของคณะบุคคลที่เป็นผู้ชี้แนะให้เราได้ไปสัมผัสกับการเดินทางที่น่าประทับใจ อันประกอบด้วย กวี นักเขียนนวนิยาย และนักเขียนบทละคร ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้จุดประกายให้เราเดินทางไปสู่ดินแดนในฝันที่มีความงดงาม และยังคงตราตรึงอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของเราตลอดเวลา หากแต่ครั้งนี้เป็นการเดินทางที่สามารถจะไปได้และเราก็ได้ไปถึงดินแดนแห่งนี้มาแล้วเช่นกัน

จากเรื่องราวของการเดินทางนี้โน้มนำให้เราได้ไปเยือนสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นดินแดนที่ยังไม่ใคร่มีใครรู้จัก และบางทีเราอาจจะยังไม่เคยไปเยือนมาก่อน แต่ด้วยปัจจัยหลายอย่างรวมถึงสิ่งแปลกใหม่ที่ซ่อนเร้นอยู่ในความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของนักเขียนเหล่านี้ จึงทำให้เราได้เดินทางมาถึงที่นี่ อย่างน้อยก็เป็นเพราะพวกเขานั่นเองที่ช่วยให้เรารู้จักโลกอีกแห่งหนึ่งที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล อันเป็นที่ที่เราน่าจะได้ข้ามไปท่องในดินแดนแห่งดาวพระเคราะห์นี้สักวันหนึ่ง ซึ่งเป็นเสมือนกับการเดินทางท่องเที่ยวไปในอวกาศที่ไร้ขอบเขตจำกัด...

ดินแดนที่ว่านี้คือดินแดนแห่งบุรพทิศ (Extrême - Orient) ซึ่งในครั้งนี้เมอซิเออร์ เลอ เชอวาลีเยร์ เดอ เชค (Monsieur le cheva-lier de Schaeck) จะเป็นผู้นำเราไปท่องยังดินแดนดังกล่าว สำหรับ

ผลงานทั้งสองชิ้นที่เพิ่งผ่านสายตาไป[๑]เราได้นำเสนอหนังสือที่ว่าด้วยประมวลภาพถ่ายในช่วงสงครามระหว่างรัสเซีย – ญี่ปุ่น และเรื่องท่องรอบโลกไปกับแกรนด์ดยุค บอริส มกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย (S.A.I. le grand – duc Boris de Russie)

นับเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งที่เรานำผลงานเหล่านี้ออกมาเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจใฝ่รู้ได้สัมผัสอย่างใกล้ชิด ทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวกับสงคราม การต่อสู้ และเรื่องการเดินทางตามเส้นทางเรือที่แล่นไป ซึ่งความสำเร็จที่งดงามดังกล่าวนี้ส่งผลให้ผู้เขียนตัดสินใจจัดพิมพ์หนังสือขึ้นมาใหม่อีกเล่มหนึ่ง เพื่อย้อนรำลึกถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่กรุงสยาม โดยหนังสือเล่มนี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่แกรนด์ดยุค บอริส ทรงเป็นผู้แทนสมเด็จพระจักรพรรดิแห่งรัสเซียเสด็จในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๔ (ค.ศ.๑๙๑๑)

หากจะพูดกันตามจริงแล้วเราได้สิทธิพิเศษอย่างมากในการเดินทางไปร่วมในพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่ครั้งนี้ นับว่าไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะมีโอกาสได้เข้าร่วมในพระราชพิธีเช่นนี้โดยตลอด ซึ่งปกติแล้วจะไม่อนุญาตให้บุคคลธรรมดาสามัญที่เป็นพวกอยากรู้อยากเห็นอย่างนักเดินทางรอบโลกทั่วไปเข้าร่วมด้วย หรือแม้แต่เราที่มีภารกิจหน้าที่เพียงน้อยนิดจนแทบจะไม่จำเป็นต้องเข้าไปเก็บภาพความรู้สึกที่น่าประทับใจและความทรงจำที่ดีในวโรกาสอันเป็นมหามงคลเช่นนี้เลย

---

[๑] Six Mois en Mandchourie (41 gravures, Plon, 1906) et Promenade autour du monde avec S.A.I. le grand – duc Boris de Russie (100 gravures, Plon, 1910) – ต้นฉบับ

สำหรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่แห่งสยาม เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชชนก กล่าวได้ว่าเป็นพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่ตระการตาไม่มีที่ใดในโลกเสมอเหมือน ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกที่บรรดาเจ้าฟ้าและเอกอัครราชทูตวิสามัญจากหลายประเทศในยุโรปได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนประมุขแห่งรัฐเดินทางมาร่วมพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดินแห่งสยาม ซึ่งไม่เคยมีการประกอบพระราชพิธีเช่นนี้มานานนับเป็นเวลาถึง ๔๓ ปีแล้ว แต่บัดนี้คงจะเป็นสิ่งยืนยันที่แน่ชัดแล้วว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารองค์ปัจจุบันได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติโดยสมบูรณ์ขณะทรงมีพระชนมายุเพียง ๓๒ พรรษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับความยิ่งใหญ่ตระการตาของการเฉลิมฉลองพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่ประเทศสยามนั้นเป็นสิ่งที่มิอาจจะลืมเลือนได้เลย งานเฉลิมฉลองประกอบด้วยพิธีทางศาสนาและพิธีสวนสนาม นอกจากนี้ยังมีริ้วขบวนที่แห่แหนกันอย่างงดงามอีกมากมาย โดยมีการเฉลิมฉลองกันตลอดระยะเวลา ๒ สัปดาห์ ภายหลังจากวันเฉลิมฉลองพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่ในครั้งนี้แล้วตอนกลางคืนจะมีมหรสพสมโภชแต่งประทีปทางชลมารค มีการประดับประดาโคมไฟที่สวยสดงดงามราวกับอยู่ในเทพนิยาย ทุกหนทุกแห่งล้วนแลดูสุกสว่างกระจ่างตาพราวไปหมดจนทำให้เรานึกไปว่าได้เข้ามาอยู่ในนครแห่งความฝันที่มีชีวิตชีวา เต็มไปด้วยสีสันจากแสงไฟที่มีอยู่มากล้นคณนาส่องแสงสะท้อนไปทั่วทั้งท้องน้ำและลำคลอง ขณะที่ขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครทางชลมารคตามโบราณราชประเพณีของสยามเคลื่อนผ่าน เราพอจะประเมินค่าใช้จ่าย

ในการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่หรูหราตระการตาในครั้งนี้ ได้ซึ่งคาดว่าน่าจะต้องเป็นเงินถึง ๑๖ ล้านฟรังก์ทีเดียว

ราชอาณาจักรสยามแต่โบราณนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองมากไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งของกองกำลังทหารตลอดจนความมั่งคั่งในโภคทรัพย์ นับแต่ครั้งที่สยามได้ส่งราชทูตไปเจริญพระราชไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (Roi – Soleil) เมื่อปี พ.ศ.๒๒๒๗ (ค.ศ.๑๖๘๔) ซึ่งถือว่าเป็นการส่งราชทูตไปยุโรปเป็นครั้งแรก ดังจะขอกล่าวเพื่อยกเป็นตัวอย่างถึงสถานที่ที่เราได้ไปเยือนเมื่อไม่นานมานี้ให้ได้ทราบสักแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงศรีอยุธยาประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นเกาะเมืองที่ล้อมรอบไปด้วยน้ำที่มีผู้คนอาศัยอยู่ราว ๓๐,๐๐๐ คน พื้นที่นี้ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (Le Ménam) ตอนที่อยู่เหนือจากราชธานีที่กรุงเทพฯ ขึ้นไป ณ บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของ “พระราชวังบางปะอิน” ปัจจุบันนี้กล่าวได้ว่าพระราชวังบางปะอินเป็นเสมือน “พระราชวังแวร์ซายย์แห่งสยาม” โดยแท้ ประกอบด้วยพระที่นั่งพระเจดีย์และที่ประทับหลายองค์ สถานที่แห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ ๒๐ ปีก่อน ในบริเวณที่เป็นป่าละเมาะและหนองบึง เรามักจะเห็นฝูงช้างป่ามาเลาะเล็มหญ้าหาอาหารกินอยู่ทั่วไป เมื่อราว ๑๐ ปีก่อน (พ.ศ.๒๔๔๕) ผู้เขียนได้ตามเสด็จแกรนด์ดยุค บอริส มาที่ประเทศสยาม และได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ บัดนี้สิ่งต่างๆ ที่ปรากฏแก่สายตาย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าสยามได้พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาจนเป็นผลสำเร็จในระยะเวลาที่ไม่นานนัก จากอาณาจักรเล็กๆ ที่มีพลเมืองราว ๑๐ ล้านคนได้ฝ่าฟันจนสามารถดำรงรักษาเอกราชของตนไว้ได้ท่ามกลางการรุกล้ำของ

นานาอารยประเทศ อีกทั้งยังมุ่งมั่นหาแนวทางพัฒนาการปกครองประเทศให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ ณ ดินแดนแห่งช้างเผือกนี้เป็นที่ประทับใจจนมิอาจจะลืมเลือนได้เลย จะขาดอยู่ก็แต่เจ้าเมืองหรือผู้แทนของมณฑลต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไปจากเมืองหลวง อันได้แก่ดินแดนทางตอนเหนือขึ้นไปจนถึงลาว ซึ่งสยามได้สูญเสียดินแดนแถบนี้ไปแล้วไม่ได้มาร่วมในพระราชพิธีดังกล่าวนี้ด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ตามเราก็ใช้เวลาไม่นานนัก สำหรับการเดินทางจากท่าเรือในยุโรปมุ่งหน้าสู่กรุงเทพฯ และเรา ก็ได้เดินทางมาถึงที่แห่งนี้แล้ว โดยเริ่มตั้งแต่เมืองที่อยู่ไกลสุดทางตอนเหนือของสยาม

ความเคารพเทิดทูนและความจงรักภักดีที่ปวงชนชาวสยามมีต่อองค์พระมหากษัตริย์นั้นแผ่ไพศาลไปทั่วทุกหนทุกแห่ง การดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตลอดจนการปกครองบ้านเมืองที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรมอันประเสริฐและนำพาชาติบ้านเมืองให้รอดพ้นจากเภทภัยนานัปการ ทั้งหมดนั้นล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้ประจักษ์ถึงความผาสุกและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

ตอนขากลับ เมอซิเออร์ เดอ เชค ยังได้พาเราไปแวะที่เกาะชวา (l'île de Java) และเยี่ยมชมวัดในพระพุทธศาสนาที่มีขนาดใหญ่อีกหลายแห่ง วัดเหล่านี้มีขนาดใหญ่พอๆ กับปิรามิดในประเทศอียิปต์เลยทีเดียว ส่วนที่ประเทศศรีลังกา (Ceylan) นั้นเขาจะพาเราไปชมซากปรักหักพังของโบราณสถานที่มีขนาดใหญ่ ณ เมืองอนุราธปุระ (Anuradhapura) โดยจะใช้เวลาเที่ยวชมให้ทั่วทั้งวัน นับเป็นอีกสิ่งหนึ่ง

ที่ไม่อาจจะหาชมได้ในฝรั่งเศส กล่าวได้ว่าบรรดาซากโบราณสถานทั้งหมดนี้มีอายุเก่าแก่มากจนกระทั่งไม่มีที่ใดในโลกเทียบเท่าได้ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำภาพโบราณสถานที่ถ่ายด้วยตนเองพร้อมกับมีคำบรรยายประกอบภาพมาแสดงเพื่อเพิ่มอรรถรสให้หนังสือเล่มนี้น่าอ่านยิ่งขึ้นด้วย

ณ บัดนี้ขอเชิญท่านทั้งหลายติดตามอ่านเรื่องราวเหล่านี้ด้วยความเพลิดเพลิน และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการเล่าเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวที่น่าประทับใจนี้ให้เต็มที่

เออ. เดอ มอร์ซิเยร์

(E. de Morsier)

การเสด็จพระราชดำเนินของมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ฉลองพระองค์ทรงเครื่องเมื่องานบรมราชาภิเษก

บทที่ ๑

จากเนเปิลสู่ศรีลังกา

คณะผู้แทนของแกรนด์ดยุค บอริส – ออกเดินทางจากเมืองเนเปิล – “เรือออโรรา” เรือลาดตระเวนของรัสเซีย – จากปอร์ตซาอิดสู่คลองสุเอซและทะเลแดง – ถึงเมืองเอเดน – ดินแดนอาหรับ – ไปชมถังเก็บน้ำ – สภาพภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติ – ค่ำคืนหนึ่ง ณ ที่พำนักข้าหลวงใหญ่ – ท่องมหาสมุทรอินเดีย

นับตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดินิโคลัสที่ ๒ (S.M.l’empereur Nicolas II)* เสด็จพระราชดำเนินเยือนดินแดนในแถบบุรพทิศอันรวมถึงประเทศสยาม ขณะยังทรงดำรงพระอิสริยยศมกุฎราชกุมารแห่งรัสเซีย สัมพันธไมตรีระหว่างราชสำนักปีเตอร์สเบอร์ก (Petersbourg) และกรุงเทพฯ ยังคงสนิทแนบแน่นอยู่เสมอมามิเสื่อมคลายจวบจนปัจจุบัน

---

* สมเด็จพระจักรพรรดินิโคลัสที่ ๒ พระราชโอรสในสมเด็จพระจักรพรรดิอเล็กซานเดอร์ที่ ๓ และสมเด็จพระจักรพรรดินี มารี เฟโอดอรอฟนา ประสูติเมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๑๑ (ค.ศ.๑๘๖๘) เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๓๗ (ค.ศ.๑๘๙๔) อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงอเล็กซานดรา เอลิซ มีโอรสธิดา รวม ๕ พระองค์ ปลายรัชกาลบ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย ถูกนายทหารแห่งพรรคบอลเชอร์วิคโค่นล้มราชบัลลังก์และสำเร็จโทษที่เมืองอคาเธอร์รินเบิร์กเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๑ (ค.ศ.๑๙๑๘) เป็นอันสิ้นกษัตริย์และราชวงศ์โรมานอฟแต่ปีนั้น – สวป.

พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช (le prince Chira)* เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ก่อนหน้านั้นทรงเคยเสด็จไปพำนัก ณ กรุงมอสโก เมืองหลวงของรัสเซียอยู่หลายครั้งและได้ทรงเข้าร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๙ (ค.ศ.๑๘๙๖) ยิ่งไปกว่านั้นทรงเป็นพระสหายที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับแกรนด์ดยุค บอริส (le grand – duc Boris) อีกด้วย ครั้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๕ (ค.ศ.๑๙๐๒) แกรนด์ดยุค บอริส ได้เสด็จมาเยือนกรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่งตามคำเชิญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โอกาสนี้ได้พระราชทานงานเลี้ยงรับรองเพื่อเป็นเกียรติแด่ท่านแกรนด์ดยุคด้วย

ส่วนพระราชโอรสอีกพระองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ (le prince Chakrabon)** ได้เสด็จมาทรงศึกษาวิชาทหารที่ประเทศรัสเซียอยู่หลายปี โดยทรงศึกษา ณ โรงเรียนนายร้อยมหาดเล็กรักษาพระองค์ สังกัดกรมทหารม้าฮุสซาร์ (Hussars de Sa

---

* พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาทับทิม ประสูติเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๑๗ ทรงรับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๖ ทรงเป็นต้นสกุลจิรประวัติ – สวป.

** สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ ประสูติเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.๒๔๒๕ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษแล้วย้ายมาศึกษาวิชาทหารที่ประเทศรัสเซีย โดยทรงอยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิดของสมเด็จพระจักรพรรดินิโคลัสที่ ๒ สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถทรงศึกษาในโรงเรียนนายร้อยมหาดเล็กรักษาพระองค์ ทรงศึกษารุ่นเดียวกันกับแกรนด์ดยุค บอริส วราดิมีโรวิช เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วเสด็จกลับมารับราชการตำแหน่งผู้บัญชาการ โรงเรียนนายร้อยทหารบก จากนั้นเลื่อนเป็นจอมพลทหารบก ราชองครักษ์เสนาธิการทหารบกในปี พ.ศ.๒๔๔๘ ก่อนเสด็จกลับเมืองไทยทรงได้สตรีชาวรัสเซียเป็นชายา คือ นางสาวคัทริน เดสนิตสกี (Catherine Desnitsky) โดยที่มิได้ทูลขอพระบรมราชานุญาตจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงมีโอรส ๑ องค์ คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เสด็จทิวงคตในรัชกาลที่ ๖ ที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๖๓ พระชนมายุ ๓๘ ปี ทรงเป็นต้นสกุลจักรพงษ์ – สวป.

สมเด็จพระจักรพรรดินิโคลัสที่ ๒ แห่งรัสเซีย

Majesté) ที่ซาร์สกอย เซโล (Tsarskoe – Selo)

หลายครั้งทีเดียวที่สมเด็จพระจักรพรรดิโปรดเกล้าฯ ให้แกรนด์ดยุค บอริส ทรงเป็นผู้แทนพระองค์ไปในการพระราชพิธีต่างๆ ดังเช่น ทรงเป็นผู้แทนพระองค์นำคณะราชทูตไปเจริญพระราชไมตรี ณ กรุงมาดริด และกรุงโรม ตามลำดับ และเมื่อไม่นานมานี้ยังได้เสด็จแทนพระองค์ไปกรุงลอนดอนเพื่อร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ แห่งอังกฤษ*

สำหรับในครั้งนี้สมเด็จพระจักรพรรดิโปรดเกล้าฯ ให้แกรนด์ดยุค บอริส ทรงเป็นผู้แทนพระองค์เพื่อร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (le roi Maha – Vagiravudh) ที่กรุงเทพฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๔ (ค.ศ.๑๙๑๑)

ทันทีที่คณะราชทูตได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชกิจแทนพระองค์แกรนด์ดยุค บอริส ได้ทรงชักชวนบรรดาสหายสนิท และทรงแต่งตั้งนายทหารหลายนายให้เป็นนายทหารราชองครักษ์ตามเสด็จไปยังดินแดนที่อยู่ไกลโพ้น

คณะบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ตามเสด็จในครั้งนี้ ประกอบด้วย :

- พันเอก เคานต์ มิเชล กรับเบ (le colonel comte Michel Grabbe) ก่อนหน้านั้นดำรงตำแหน่งราชองครักษ์ประจำพระองค์แกรนด์ดยุควลาดิมีร์ อยู่หลายปี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งราชองครักษ์ในสมเด็จพระจักรพรรดิ พันเอกกรับเบ

---

* สำหรับประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ เสด็จแทนพระองค์ในฐานะรัชทายาทไปทรงร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ แห่งอังกฤษ ในการนี้ โปรดเกล้าฯ ให้ทูลเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ในประเทศยุโรปเสด็จมาร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชที่กรุงเทพฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๔ ด้วย – สวป.

เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล อีกทั้งเป็นผู้มีความสามารถและรอบรู้พิธีการปฏิบัติในราชสำนักเป็นอย่างดี

- เคานต์อัลเฟรด เวโลโปลสกี (le comte Alfred Wielopolski) ผู้บังคับการกรมทหารม้าอุสซาร์รักษาพระองค์
- ร้อยเอกธีโอดอร์ กูเบ (le capitaine Théodore Coubé) พี่ชายของผู้บังคับการเรือปีโตรพาฟโลสค์ (petropavlosk) ที่ถึงแก่กรรมลงอย่างน่าเศร้าสลดใจเมื่อครั้งเกิดเหตุวินาศภัยกับเรือรบปีโตรพาฟโลสค์ ที่ปอร์ตอาเธอร์ (Port – Arthur)
- บารอน เออ. เอิงแชร์น สแตร์นแบร์ก (baron E. Ungern Sternberg) นายทหารยศร้อยโทแห่งกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ซิเมโอนอฟสกี (Siméonovski)

สำหรับข้าพเจ้านั้น รู้สึกปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเดินทางมาเยือนสยามอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งคราวก่อนเมื่อราว ๑๐ ปี ที่ผ่านมานั้นก็ได้ตามเสด็จแกรนด์ดยุค บอริส มาประเทศสยามครั้งที่พระองค์เสด็จรอบโลก [๑]

ตามหมายกำหนดการที่ได้เกริ่นกันไว้นั้นเราจะใช้เส้นทางเรือโดยเดินทางไปกับเรือลาดตระเวน “ออโรรา” (Aurora) ออกเรือตามเวลากำหนดที่เมืองเนเปิล (Naples) ในอิตาลี

โดยก่อนที่จะลงเรือท่านแกรน์ดยุคยังเสด็จไปชมการฝึกทหารประจำปีพ.ศ.๒๔๕๔ (ค.ศ.๑๙๑๑) ของกองทัพฝรั่งเศสเพื่อส่งไปประจำการยังดินแดนตะวันออก

พวกเราออกเดินทางจากกรุงปารีสในวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ จากนั้นจึงมุ่งหน้าสู่กรุงโรมเป็นจุดแรกโดยผ่านทางมงต์ เซนี (Mont – Cenis)

---

[๑] Promenade autour du monde avec S.A.I. le grand – duc Boris de Russie, par Ivan de Schaeck, avec 100 gravures (Plon, 1910). – ต้นฉบับ

ในการฝึกยุทธวิธีการรบ พร้อมอาวุธปืนเล็กยาว

กระแสความเคลื่อนไหวที่ชวนให้ตื่นเต้นระทึกใจมักจะมีอยู่ทั่วทุกแห่งตามสถานีรถไฟของอิตาลี เมื่อพวกเราเดินทางไปถึงที่นั่นหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เสนอข่าวคราวล่าสุด เรื่องอิตาลีเพิ่งจะประกาศสงครามกับตุรกี อันเป็นกรณีที่เกี่ยวกับเมืองตริโปลี (Tripolitaine) ดังนั้นทหารจำนวนมากจึงถูกเกณฑ์ให้ไปขึ้นรถไฟตามคำสั่งเพื่อไปเป็นกองกำลังร่วมรบในครั้งนี้ด้วย

ที่เมืองเนเปิล บริเวณหน้าบันไดสถานีรถไฟมีทหารและหีบห่อสัมภาระมัดใหญ่ ๆ วางระเกะระกะอยู่เต็มไปหมด ท่ามกลางฝูงชนทั้งหลายเหล่านั้นเราสังเกตเห็นกงสุลรัสเซียประจำอิตาลี ผู้บังคับการเรือออโรรา และผู้ว่าการเมืองเนเปิล มารอรับเสด็จท่านแกรนด์ดยุค

เมื่อมองออกไปทางหน้าต่างของโรงแรมที่พัก เราได้เห็นปล่องไฟจากเรือลาดตระเวนของรัสเซียทั้ง ๓ ปล่อง ซึ่งเรือเหล่านี้ได้มาจอดเทียบอยู่ที่ท่าเรือทหารก่อนหน้าแล้ว

ตกกลางคืนพวกเราจึงขึ้นไปพักที่โรงแรมแบร์โตลินี (l'hôtel Bertolini) แกรนด์ดัชเชสวลาดิมีร์ (la grande – duchesse Wladimir) ได้เสด็จโดยทางรถยนต์ตอนกลางวันจากกรุงโรมเพื่อมาเสวยพระกระยาหารค่ำร่วมกับคณะเดินทางของพระโอรส และผู้บังคับการเรือ

งานเลี้ยงในค่ำคืนนี้ช่างวิเศษเหลือเกิน มีวงดนตรีของชาวเมืองเนเปิลมาบรรเลงขับกล่อมอยู่บนระเบียบ เมื่อมองลงไปยังเบื้องล่างจะเห็นว่าทั่วทั้งเมืองและบริเวณรอบอ่าวมีแสงไฟนับพันดวงส่องแสงแวววาวสว่างไสว ดูงดงามจนเป็นที่น่าอัศจรรย์นัก

เวลาเช้าวันที่ ๑๔ ตุลาคม คณะของเราจึงลงเรือใหญ่กัน ณ บัดนี้เรือออโรราจะเป็นเสมือนเรือนแพลำใหญ่ที่จะพาเรารอนแรมไปในท้องทะเลเป็นระยะเวลาถึง ๖ เดือนทีเดียว

เมื่อแกรนด์ดัชเชสวลาดิมีร์พร้อมด้วยพระธิดา และเจ้าชายนิโคลัสแห่งกรีซ (le prince Nicolas de Grèce) เสด็จมาถึงเรือออโรรา

ต่อจากนั้นไม่นานจึงได้เสวยพระกระยาหารกลางวันร่วมกัน ระหว่างนั้นใกล้กับเรือของเราจะมีเรือลำเล็กๆ จอดอยู่รายรอบ และในเรือแต่ละลำจะมีนักร้องที่เป็นชาวเมืองเนเปิลมาร้องเพลงพร้อมกับคอยเก็บเงินเหรียญที่เราโยนลงไปในร่มอย่างว่องไว เมื่อสัญญาณบอกเวลาออกเดินทางดังขึ้น เจ้าพนักงานบนเรือกลไฟตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำท่าเรือต่างพร้อมประจำการ ส่วนแกรนด์ดัชเชสนั้นยังคงประทับอยู่กับคณะเราอีกครู่หนึ่ง ขณะที่เรือเดินสมุทรได้เริ่มเคลื่อนตัวออกเดินทางพาพระโอรสท่องไปยังดินแดนอันไกลโพ้น

ครั้นแล้วสัญญาณสุดท้ายที่บ่งบอกถึงเวลาที่เราจะต้องแยกจากกันก็ดังขึ้น ไม่ช้าเรือกลไฟลำเล็กก็แล่นกลับไปยังท่าเรือ และหายลับตาไปในทะเลหมอกหนายามพลบค่ำ

เรือลาดตระเวน “ออโรรา” * มีระวางขับน้ำประมาณ ๖,๗๐๐ ตัน สร้างที่อู่ต่อเรือ อามิโร (Amirau) ที่กรุงเซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก ในปี พ.ศ.๒๔๔๖ (ค.ศ.๑๙๐๓) มีคำสั่งให้เรือออโรรา เดินทางไปสมทบกับเรือลาดตระเวนอีก ๒ ลำ ในดินแดนแถบตะวันออกไกล โดยมีกองเรือเล็กซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพลเรือเอกวิรงนิอุส (l’amiral Virenius) ตั้งอยู่ที่เมืองดจิโบติ (Djibouti) อันเป็นช่วงที่ทำสงครามอยู่กับประเทศญี่ปุ่น ต่อมากองเรือเล็กนี้ได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองกรองสตาดต์ (Cronstadt) จากนั้นไม่นานเรือออโรราก็มาร่วมสมทบอยู่กับกองเรือใหญ่ในบังคับบัญชาของพลเรือเอกโรดเชสเวนสกี (l’amiral Rodjestwensky) และเดินทางลัดเลาะไปรอบทวีปแอฟริกาเพื่อมุ่งหน้าสู่ทะเลจีนต่อไป เราตระหนักดีว่าจะต้องฝ่าฟันกับอุปสรรคนานัปการทีเดียวจึงจะสามารถเดินทางข้ามทะเลจีนไปได้ ต่อมากองเรือใหญ่ต้องแยกตัวออกจากเรือลำอื่นๆ เพื่อไปปฏิบัติ

---

* ปัจจุบันเป็นเรือพิพิธภัณฑ์ออโรราในนครเลนินกราด หรือเซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก – สวป.

ภารกิจการสู้รบที่เกาะทสุชิมา (Tsuchima) โดยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพลเรือเอกเอ็ควิสต์ (l'amiral Enkvist) ไม่นานนักเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นเมื่อกองเรือถูกโจมตีอย่างหนักจนพินาศย่อยยับจำต้องอพยพหนีเข้าหาที่หลบภัยในอ่าวมะนิลา (Manila)

เมื่อสงครามยุติลงจึงได้นำเรือออโรรากลับมาที่เมืองลิโบ (Libau) และใช้เป็นเรือสำหรับฝึกรบของนักเรียนนายเรือและนายทหารชั้นประทวนในกองทัพสืบมา

ส่วนนายทหารที่ปฏิบัติภารกิจในเรือรบ ประกอบด้วย นาวาโทสตาร์ค (Starck) ผู้ช่วยผู้บังคับการเรือ บารอนนอร์ริง (Knorring) นายทหารประจำกองวัตถุระเบิด นายเกอร์บิค (Gerbich) หัวหน้าช่างเครื่อง และนายแพทย์โบโกโลฟสกี (Bogolovsky) ทั้งหมดล้วนเสียชีวิตลงอย่างน่าเศร้าสลดใจในระหว่างเกิดสงครามครั้งนี้

สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นใครจะคิดบ้างว่าในเย็นวันหนึ่งที่สโมสรนายทหารภายหลังจากรับประทานอาหารเย็นและนั่งสนทนาอยู่กับเพื่อนร่วมทางอยู่ดีๆ จากนั้นเหตุการณ์ก็พลันเปลี่ยนแปรไปเมื่อคลังถ่านหินซึ่งเป็นเชื้อเพลิงที่เราสะสมไว้ใช้ในยามสงครามเกิดไฟไหม้และลุกลามขึ้นอย่างใหญ่โต ที่บริเวณผนังภายในเรือจะเห็นว่ามีการนำรูปถ่ายของอดีตผู้บังคับการเรือออโรราที่ถูกสังหารในระหว่างการสู้รบมาแสดงไว้ให้ดูด้วย

ขณะเดินทางผ่านน่านน้ำในทะเลลึกบริเวณเกาะครีต (l'île de Crète)* พวกเราได้ออกมาสูดอากาศจนเต็มปอดพร้อมทั้งยืดเส้นยืดสายเพื่อคลายความเมื่อยล้า ระหว่างนั้นเรือจะค่อยๆ ลดระดับความเร็วลง หลายคนมีอาการเมาคลื่นแต่แกรนด์ดยุค บอริส นั้นไม่ทรงมีอาการเช่นนั้น

---

* เกาะครีตเป็นเกาะใหญ่ที่สุดของกรีซ อยู่ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตรงทางเข้าทะเลอีเจียน – สวป.

ทั้งๆ ที่เป็นช่วงคลื่นลมแปรปรวนแต่กลับไม่มีผลกระทบต่อพระองค์เลยแม้แต่น้อย

สิ่งที่จะเห็นได้อย่างชัดเจนในภาวะที่กำลังเกิดสงครามระหว่างอิตาลีและตุรกีนั้นคือบรรดาดวงไฟตามประภาคารต่างๆ จะถูกดับหมดทุกดวง

เวลาเช้าวันที่สี่ของการเดินทาง ภาพฝูงนกนางนวลที่มีท่วงท่าอ่อนโยน ตลอดจนภาพพื้นน้ำที่มีสีแกมเหลืองมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งเหล่านี้แสดงให้รู้ว่าบัดนี้เราได้เดินทางเข้ามาใกล้บริเวณฝั่งทะเลของทวีปแอฟริกาแล้ว

ที่เห็นนั้นคือกำแพงหินขนาดใหญ่ที่คอยกันคลื่นลมตามท่าเรือที่ปอร์ตซาอิด (Port Said)* ข้างบนจะมีรูปปั้นของแฟร์ดินองค์ เดอ เลส์เซป (Ferdinand de Lesseps)** ตั้งอยู่ด้วย

---

* ปอร์ตซาอิด เมืองท่าขนส่งถ่านหินที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก อยู่ปากคลองสุเอซทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียน – สวป.

**แฟร์ดินองค์ เดอ เลส์เซป (ค.ศ.๑๘๐๕ – ๑๘๙๔) วิศวกรชาวฝรั่งเศสผู้ขุดคลองสุเอซที่ประเทศอียิปต์

คลองสุเอซเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลกซึ่งขุดสำหรับเดินเรือทะเลโดยเชื่อมทะเลแดงกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียนที่คอคอดสุเอซ ประเทศอียิปต์ เมื่อ ค.ศ.๑๘๕๙ – ๑๘๖๙ ขุดเลียบฝั่งทะเลออกของทะเลสาบมันซาลาแล้วขุดผ่านทะเลสาบทิมซาห์และทะเลสาบบิตเตอร์ เปิดใช้เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๖๙ ที่ปากคลองทั้งสองข้างเป็นที่ตั้งของเมืองท่าสุเอซ และเมืองท่าซาอิด อยู่ห่างกันประมาณ ๑๐๐ ไมล์ คลองกว้าง ๑๙๗ ฟุต ลึกพอที่เรือใหญ่เข้าออกได้ ใช้เวลานำล่องผ่านตลอดคลอง ๑๓ ชั่วโมง ผู้โดยสารสามารถมองเห็นเส้นขอบฟ้าได้ทั้งทางทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา เพราะพื้นที่เป็นส่วนของทะเลทรายไม่มีโขดเขาขวางกั้น คลองสุเอซช่วยย่นระยะทางเดินเรือระหว่างทวีปยุโรปกับทวีปเอเชียลงได้หลายพันไมล์โดยไม่ต้องอ้อมแหลมกูดโฮปในทวีปแอฟริกา นับว่าเป็นประโยชน์มาก สินค้าที่ส่งผ่านคลองนี้ส่วนใหญ่เป็นน้ำมันดิบจากตะวันออกกลาง – สวป.

เรือของเราแล่นผ่านบรรดาเรือสินค้าและเรือเดินทะเลที่กำลังจะเข้าไปจอดที่ท่าเรือของทหาร พวกเราทุกคนต่างรู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ขึ้นฝั่งเพื่อพักผ่อนเสียที แต่แล้วเหตุการณ์กลับไม่ได้เป็นดังคาดเมื่อเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับสุขอนามัยประจำท่าเรือได้เข้ามาควบคุมจนเรารู้สึกรำคาญใจกับเรื่องราวแปลกๆ เช่นนี้ เมื่อเดินทางมาถึงท่าเรือ เรืออโรราถูกกักให้จอดอยู่ที่ด่านเพื่อตรวจหาโรคติดเชื้อประเภทอหิวาตกโรคเป็นเวลานาน ๔๐ นาที เนื่องจากขณะนี้ดูเหมือนว่าจะมีโรคระบาดเกิดขึ้นอย่างเงียบๆ ในหมู่ชาวอิตาลีและลุกลามอย่างรุนแรงที่เมืองเนเปิล จากนั้นเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการด้านสุขภาพอนามัยจำนวน ๒ คน ได้ขึ้นมาตรวจการบนเรือของเราพร้อมทั้งกำชับให้คอยเฝ้าดูไม่ให้ผู้ใดลงจากเรือมาขึ้นฝั่ง

อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ดังกล่าวก็ไม่ได้ขัดขวางการเติมถ่านหินอันเป็นเชื้อเพลิงที่จำเป็นสำหรับเรือได้เลย จากนั้นเรือท้องแบน ๒ ลำก็แล่นเข้ามาจอดเทียบกับเรือของเรา มีชาวอาหรับจำนวนเป็นร้อยๆ คนที่ล้วนแต่คล่องแคล่วว่องไวราวกับวานร ท่าทางดูลุกลี้ลุกลนและส่งเสียงร้องตะโกนพลางชี้มือชี้ไม้ไปมา ระหว่างนั้นพวกเขากำลังแบกของและเทของในตะกร้าใบน้อยที่บรรจุวัสดุที่ไหม้ไฟได้นั้นลงไปในคลังถ่านหินเชื้อเพลิง พวกเขาทำงานกันตลอดเวลาโดยไม่หยุดพักจนกระทั่งถึงเวลา ๐๔.๐๐ นาฬิกาของวันใหม่

ในยามค่ำคืนที่งดงามเราจะเห็นดวงไฟนับพันดวงที่สาดส่องอยู่ในท้องทะเลส่งแสงสะท้อนเป็นประกายวาววับราวกับกระจก ในขณะที่แสงสว่างจากเครื่องฉายไฟของบรรดาเรือทะเลที่จอดอยู่ที่ท่าเรือก็ส่องแสงสว่างไสวสลับกันไปมา

นับเป็นโชคดีของเราอย่างยิ่งภายหลังจากที่ท่านข้าหลวงใหญ่แห่งปอร์ตซาอิดมาเยือนที่เรือของเรา วันรุ่งขึ้นคำสั่งที่ให้กักเรือไว้ที่ด่านจึงถูกยกเลิกไปทันที

แม้จะเหลือเวลาอีกเพียง ๑ ชั่วโมงก็จะค่ำแล้วแต่ถนนทุกสายในปอร์ตซาอิดยังคงคึกคักมีชีวิตชีวา อีกทั้งยังคลาคล่ำไปด้วยนักท่องเที่ยวและพวกกะลาสีเรือที่ออกมาเดินเล่นพร้อมกับเลือกชมสิ่งของต่าง ๆ แต่ละคนต่างหมายใจไว้ว่าจะซื้อหาเป็นของที่ระลึกจากดินแดนตะวันออก โดยมากแล้วสินค้าพวกนี้จะเป็นสินค้าที่มีสีสันฉูดฉาด และดูไร้ค่าซึ่งทำเลียนแบบของเยอรมัน เรามักจะเห็นของกำมะลอเหล่านี้ส่องแสงแพรวพราวอยู่ในตู้แสดงสินค้าตามร้านค้าทั่วไป

ในยามเย็นเราสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับการชมภาพยนตร์ที่สำคัญคือ ตัวละครอย่าง มุสตาฟา เชรา (Mustapha Chéra) นั้นช่างเชิญชวนให้เราเข้าไปชมอย่างยิ่งทีเดียว ชนชาวตะวันออกมักจะมีอารมณ์ร่วมอย่างเต็มที่กับบทละครที่แสดงกันอย่างตื่นเต้นเร้าใจ และจะพูดถึงแต่เรื่องที่พวกเขาเห็นพ้องด้วยอย่างไม่รู้จักจบสิ้น หรือมิฉะนั้นก็จะแสดงความรู้สึกไม่สบอารมณ์อย่างมากทีเดียวที่เห็นตัวละครเหล่านั้นเอาแต่นั่งนิ่งแสดงส่ง ๆ ไปโดยไม่พูดอะไรเลย

พวกเรายังคงอยู่ที่ปอร์ตซาอิดต่ออีกหนึ่งวัน ถือเป็นเวลาที่เราจะได้จับจ่ายซื้อหาของใช้ที่จำเป็น จากนั้นเรือออโรราก็จะแล่นทะยานเข้าสู่คลองสุเอซต่อไป ทางด้านขวามือของเราเป็นทะเลสาบน้ำเค็มที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล ณ ที่นั้นมีฝูงนกนับพันตัวออกมากระโดดโลดเต้นกันอย่างสนุกสนาน ส่วนทางซ้ายมือใกล้กับทะเลมีเกลือที่ก่อตัวสะสมจนเป็นกองใหญ่มองดูคล้ายกับปิรามิดสีขาว ไกลออกไปจะเห็นกระโจมที่พักจำนวนมากตั้งอยู่ในค่ายพักแรมขนาดใหญ่

เมื่อล่วงเข้าสู่คลองแล้วจากนั้นต่อไปก็เป็นทะเลทราย สองฟากฝั่งมีแต่กรวดและทรายเต็มไปหมด ที่ตรงนี้และตรงโน้นจะเห็นเครื่องขุดทรายขนาดใหญ่หลายเครื่องกำลังขุดเอาสิ่งของที่ถูกลมทะเลทรายพัดทับถมอยู่นั้นให้ขึ้นมา

ครั้นถึงเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา จึงเดินทางข้ามทะเลสาบอิสไมเลีย (Ismailia) ตลอดริมฝั่งแลดูเขียวชอุ่มไปหมด เหลือระยะทางอีกเพียงครึ่งไมล์เท่านั้นเราก็จะถึงคลองสุเอซ และจากนั้นไม่นานก็จะเข้าสู่เขตทะเลทรายกันอีกครั้ง ภาพเงาของดินแดนอาหรับตลอดจนกองคาราวานอูฐจำนวนมากเริ่มปรากฏให้เห็นอยู่ราง ๆ ขณะที่บางคราวท้องฟ้าได้แปรเปลี่ยนไปเป็นสีแดงเข้มและอีกไม่นานนักพอพลบค่ำท้องฟ้าก็จะมืดมิด เรือออโรรายังคงมุ่งหน้าไปตามเส้นทางคลองที่ยาวเหยียดอย่างช้าๆ ท่ามกลางลำแสงสีแดงและสีเขียวบนท้องฟ้าที่ค่อยๆ หรี่แสงลงทีละน้อยๆ

ใกล้เวลา ๒๒.๐๐ นาฬิกา เราจึงเห็นแสงสว่างที่คลองสุเอซส่องแสงเป็นประกาย เมื่อถึงที่นั่นเราก็จะทอดสมอเรือเพื่อค้างคืนสักคืนหนึ่ง

เช้าวันรุ่งขึ้น เวลา ๐๗.๐๐ นาฬิกา เราจะเดินทางเข้าสู่ทะเลแดงต่อไป

อย่างไรก็ตามตลอดทั้งวันเรายังคงมองเห็นได้แต่เพียงพื้นดินใกล้ฝั่งทะเลที่ไม่ค่อยมีคนสัญจรไปมา อีกทั้งเป็นที่ที่ไม่น่าสนใจเท่าใดนัก จนถึงเวลาเย็นเมื่อพระอาทิตย์ลับขอบฟ้าลงความงามจากปลายพู่กันอันอ่อนนุ่มของจิตรกรก็ไม่อาจทดแทนความงามของสีสันบนท้องฟ้าที่ค่อยๆ แปรเปลี่ยนไปทีละน้อย โดยไล่เลียงจากสีชมพูสู่สีเขียวและสีม่วงที่ทอแสงอยู่เหนือเนินเขาตามริมฝั่งทะเลให้กลับคืนมาได้

ระหว่างนี้เรารู้สึกได้ว่าอุณหภูมิยิ่งเพิ่มสูงขึ้นทุกวัน นอกจากจะรู้สึกอึดอัดจนหายใจไม่ออกเมื่ออยู่ในห้องนอนในเรือแล้วก็ยังไม่เห็นลู่ทางไหนที่พอจะหลับนอนได้เลย

ดังนั้นเราจึงต้องพยายามหาหนทางหลบร้อนด้วยการขึ้นไปอาศัยนอนบนดาดฟ้าเรือ ขณะรับประทานอาหารพวกเราต่างหมายตาเพื่อชิงน้ำแข็งที่อยู่ในแก้วกันจนชุลมุนไปหมด

เครื่องวัดอุณหภูมิยังคงแสดงอุณหภูมิที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใดเลยที่เราจะลงไปอาบน้ำในสระน้อยๆ บนดาดฟ้าให้พอทุเลาร้อน เพราะว่าน้ำในสระมีอุณหภูมิสูงถึง ๒๖ องศาเซลเซียส อีกทั้งมีเกลือเข้มข้นอันเป็นสารประกอบที่ได้สัดส่วนเจือปนอยู่ด้วย ดังนั้นจึงประจักษ์ชัดแก่สายตาว่าน้ำในสระนั้นต้องร้อนเป็นไฟอย่างแน่นอน ส่วนภายในห้องเครื่องทั้งคนขับและช่างเครื่องต่างก็น่าเวทนายิ่งนัก พวกเขาทำงานกันด้วยความเหน็ดเหนื่อยเหงื่อไหลท่วมตัวต้องถอดเสื้อผ้าออกจนแทบจะเปลือยกายเลยทีเดียวในขณะที่อุณหภูมิพุ่งสูงขึ้นถึง ๔๐ องศาเซลเซียส

อย่างไรก็ตามในตอนเช้าวันที่ห้าของการเดินทางก็เริ่มมีลมอ่อนๆ พัดพาช่วยให้เรารู้สึกสดชื่นขึ้นมาบ้างในเวลาที่เข้าใกล้มหาสมุทรอินเดียเมื่อเราผ่านเหนือเมืองเปริม (Périm)

ด้านนอกนั้นมีหมู่เกาะเล็กๆ โอบล้อมทะเลไว้ดูประหนึ่งป้อมปราการที่แข็งแกร่ง และก่อนที่พระอาทิตย์จะลับขอบฟ้าลง เมื่อมองไปทางซ้ายมือของเราเหนือฝั่งทะเลที่อยู่ไกลโพ้นนั้นจะเห็นบ้านสีชมพูกุหลาบหลายหลังอยู่ในเมืองเล็กๆ ที่ชื่อว่า โมคา (Moka) เหลืออีกเพียงคืนเดียวเท่านั้นเรือของเราก็จะเดินทางถึงท่าเรือเอเดน (Aden) เมืองที่ตั้งอยู่บนฝั่งคาบสมุทรอาระเบีย

วันที่ ๒๗ ตลาคม พ.ศ.๒๔๕๔ เมื่อใดที่เราเดินทางด้วยเรือลาดตระเวนอย่างน้อยเราก็ไม่ต้องเสี่ยงกับการที่ต้องพักอยู่ภายในห้องพักในเรือให้รู้สึกรำคาญใจ เพราะว่าเมื่อเดินทางไปถึงตามเมืองท่าต่างๆ ปืนใหญ่ที่อยู่ประจำชายฝั่งจะยิงส่งสัญญาณตอบรับไปที่ป้อมปราการตามชายฝั่งหรือไม่ก็ตามเรือเดินทะเลอื่นๆ ให้รับทราบ เพื่อเป็นธุระจัดหาที่พักจอดเรือให้กับเรา

ขณะนี้เราอยู่ที่อ่าวเอเดน เหนือฝั่งทะเลขึ้นไปเป็นพื้นที่แห้ง

แล้งปกคลุมด้วยเนินเขาสูงชัน ไม่มีพืชพันธุ์ไม้ใดๆ ขึ้นในบริเวณนี้เลย เท่าที่เห็นมีบ้านเรือนอยู่สักสองสามหลังและมีค่ายทหารตั้งอยู่ในหมู่บ้านของชาวอังกฤษหรือว่าพื้นที่ตรงนั้นอาจจะเป็น “ค่ายทหารชั่วคราว” ก็ได้

เรือออโรราแล่นเข้าสู่เมืองท่าอย่างช้าๆ และนั่นคือ พลตรีเบลล์ (le major général Bell) ผู้บัญชาการทหารแห่งเมืองเอเดนได้ขึ้นมารับเสด็จแกรนด์ดยุคถึงบนเรือเลยทีเดียว จากนั้นได้ทูลเชิญเสด็จเสวยพระสุธารสชา ณ ที่พำนัก

ขณะขึ้นบกที่ท่าเรือสตีมเมอร์ พอยต์ (Steammer Point) เบื้องหน้าเราจะเห็นสถานที่กว้างใหญ่แห่งหนึ่งสร้างเป็นรูปครึ่งวงกลมมีลักษณะคล้าย “พระจันทร์เสี้ยว” รอบๆ สถานที่แห่งนี้จะมีสำนักงาน ร้านค้าตลอดจนโรงแรมหลายแห่งที่มีรูปแบบคล้ายๆ กันตั้งอยู่เป็นชุมชนตามท่าเรือ

ไกลออกไปแถบชายฝั่งทะเลตลอดทั้งย่านจะเต็มไปด้วยบ้านเรือนรูปทรงเตี้ยๆ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพวกโซมาเลีย (Somalis) และกลุ่มชนชาวอาหรับ และนั่นก็คือหมู่บ้านทามาฮิ (Tamahi)

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันที่โรงแรม ซึ่งแต่เดิมโรงแรมแห่งนี้เคยเป็นป้อมปราการที่แข็งแรง ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นรูป “พระจันทร์เสี้ยว” ต่อจากนั้นเราได้เรียกรถคันเล็กๆ ที่จอดอยู่ที่กระโจมเพื่อให้พาไปชมเมืองอาหรับโบราณซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขาห่างจากท่าเรือราว ๖ กิโลเมตร

ด้วยความอนุเคราะห์ของท่านข้าหลวงใหญ่เพียงชั่วครู่เท่านั้นเราก็เดินทางมาถึงเมืองอาหรับโบราณ มีคนเคยบอกกับข้าพเจ้าว่า “โลกตะวันออกมักจะไม่เปลี่ยนแปลง” ซึ่งก็ดูเหมือนว่าจะเป็นจริงตามนั้น หลายสิ่งหลายอย่างในประเทศนี้ไม่มีสิ่งใดเปลี่ยนไปเลยนับตั้งแต่ครั้งที่ข้าพเจ้าได้มาเยือนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๕ (ค.ศ.๑๙๐๒) ณ วันนี้ทุกอย่างก็ยังคงเป็นเช่นเดิม ขณะเดินทางขึ้นไปบนเขาตลอดทางเต็มไปด้วยฝุ่น บรรดาเด็ก

น้อยชาวอบิสสิเนีย (Abyssins) หรือไม่ก็ชาวโซมาเลีย ต่างก็วิ่งไล่ตามหลังรถของเราพลางร้องตะโกนเสียงดังว่า : bakchich! bakchich! โดยทั่วไปเรามักจะเห็นชาวอาหรับนั่งอยู่บนหลังอูฐพร้อมกับทำท่าทางเย่อหยิ่งและไม่แยแสสิ่งใด ส่วนพวกยิวนั้นยังคงรักที่จะสวมหมวกแขกสีดำอยู่อย่างเดิมไม่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังถักผมเป็นเปียเล็กๆ ปล่อยให้ห้อยย้อยลงมาเกลี่ยใบหู

ส่วนภาพที่เห็นจนชินตาซึ่งยังมีอยู่เช่นเดิมคือ กองเกวียนขนสินค้าที่ใช้วัวตัวใหญ่ฉุดลากเกวียนให้เคลื่อนที่ไป นอกจากนี้ยังมีฝูงอูฐที่บรรทุกสินค้ามากเสียจนเดินโคลงเคลง รวมทั้งเจ้าลาน้อยที่แบกรับน้ำหนักเจ้าของซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองผิวดำที่ขี่อยู่บนหลัง ที่ขาของมันนั้นดูผอมเกร็งเดินซวนเซจนขาแทบจะลากไปกับพื้นทีเดียว และอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงเลยก็คือการเคลื่อนไหวของชนชาวพื้นเมืองที่สัญจรไปมาตามท้องถนน สตรีชาวอาหรับที่ต้องคลุมหน้าอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งสตรีชาวนูเบีย (Nubienne) ที่มีผิวดำจนดูไม่ต่างอะไรกับไม้มะเกลือ และสตรีชาวโซมาเลียที่มีรูปร่างราวกับรูปปั้น

เราอยากหยุดแทบจะทุกฝีก้าวเพื่อถ่ายรูปสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นของแปลกและสิ่งที่สวยงามน่าดู แต่ทว่าในสภาพการณ์เช่นนี้กลับไม่ใช่ง่ายเลยเนื่องจากชาวพื้นเมืองทั้งหมดต่างหลบหลีกและแอบซ่อนตัวไม่ยอมปรากฏให้เห็นทันทีที่พวกเขาเหลือบเห็นกล้องถ่ายรูปของเรา ยิ่งไปกว่านั้นในคัมภีร์โกหร่าน (Coran)* ยังห้ามไม่ให้มีการจัดพิมพ์ภาพเหมือนจริงของพระผู้เป็นเจ้าอีกด้วย

---

* คัมภีร์โกหร่าน หรือคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นคัมภีร์แห่งพระผู้เป็นเจ้าเล่มสุดท้ายที่พระราชทานแก่ท่านศาสดามูฮัมมัด ซ.ล. ศาสดาองค์สุดท้ายในศาสนาอิสลาม และถือเป็นคัมภีร์ที่มนุษย์จะต้องยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตราบจนถึงวันอวสานของโลกนี้ - สวป.

เมื่ออยู่บนฝั่งทะเลเราจึงได้เห็นทิวทัศน์อันกว้างใหญ่ของเมืองท่าและอ่าวเอเดน บริเวณทางเดินตรงป้อมปราการดูแข็งแรงมั่นคง มีทหารเชื้อสายฮินดูและซิกข์ท่าทางกำยำล่ำสันแต่งกายด้วยเครื่องแบบสีกากีโพกศีรษะด้วยผ้าสีแดงคอยเฝ้ารักษาการณ์อย่

ต่อจากนี้ไปเส้นทางเดินเริ่มติดขัดตรงทางแคบระหว่างภูเขา และเมื่อถึงตรงทางออกเราจึงจะได้เห็นเมืองในดินแดนอาหรับ บริเวณที่อยู่ลึกเข้าไปหลังทิวเขาจะมีแนวก่อตัวของภูเขาไฟปรากฏอยู่ ข้างล่างหุบเขาหน้าโรงทหารสีขาวที่ดูเหมือนยังใหม่อยู่นั้นเห็นทหารชาวฮินดูกำลังฝึกซ้อมกำลังพลท่ามกลางแสงแดดที่แผดจ้า

ตรงปากทางที่จะเข้าสู่หมู่บ้านของชาวพื้นเมืองมีลานกว้างใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งแต่ก่อนนั้นบริเวณนี้เคยเป็นตลาดค้าอูฐ ปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า นับว่าเป็นสถานที่ที่น่าแวะเข้าไปชมอีกแห่งหนึ่งเช่นกัน ซึ่งทั้งคนเลี้ยงอูฐและบรรดาฝูงสัตว์ทั้งหลายจะถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากมาตรการด้านสุขอนามัยนั่นเอง

ตามท้องถนนจะมีบ้านเรือนรูปทรงเตี้ยๆ หลายหลังตั้งอยู่ริมถนน บ้านเหล่านี้ล้วนแต่มีลวดลายและสีสันหลากหลายดูแปลกตา นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารแบบโบราณที่เนืองแน่นไปด้วยลูกค้าชาวพื้นเมือง บางกลุ่มสวมหมวกแบบมีพู่ส่วนอีกกลุ่มใช้ผ้าโพกศีรษะแบบแขกกำลังนั่งสูบบุหรี่และจิบกาแฟถ้วยน้อยอย่ ที่นี่ทำให้นักเดินทางอย่างเรารู้สึกอิ่มเอมใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาอยู่ท่ามกลางกลุ่มชนชาวตะวันออกเช่นนี้

เมืองเอเดนในสมัยก่อนเคยเป็นนครแห่งการค้าที่เจริญรุ่งเรืองและป้อมปราการที่เอเดนก็เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง แต่ต่อมาความสำคัญกลับถูกลบเลือนไปหลังจากที่มีการค้นพบเส้นทางที่จะไปอินเดียโดยเดินทางอ้อมแหลมในคาบสมุทรอินเดีย นอกจากนี้สงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะหลังก็ทำให้เมืองแห่งนี้ถูกทำลายร้างจนเหลือแต่

ซากปรักหักพัง เมื่อกาลเวลาผ่านพ้นไปเมืองนี้ได้ตกไปอยู่ในครอบครองของโปรตุเกส จากนั้นตามด้วยพวกเตอร์ก (Turcs) และกลุ่มชาวอาหรับที่อยู่โดยรอบ ครั้นต่อมาเมื่อชาวอังกฤษได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่นับแต่ปี พ.ศ.๒๓๗๘ (ค.ศ.๑๘๓๕) ทำให้เมืองนี้มีผู้คนอยู่อาศัยมากถึง ๖,๐๐๐ คน ปัจจุบันคงเหลือแต่บรรดาสิ่งก่อสร้างที่เป็นถังเก็บน้ำขนาดมหึมาเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่พอจะเป็นหลักฐานยืนยันให้รู้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของดินแดนแห่งนี้เมื่อครั้งอดีต

ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีแรกที่ชาวอังกฤษได้เข้ายึดครองเมืองเอเดน กลุ่มชนที่ชอบทำการรบซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงต่างพยายามโจมตีต่อสู้เพื่อช่วงชิงเมืองให้กลับคืนมาหลายครั้ง ขณะที่ฝ่ายอังกฤษก็ต้องใช้กำลังเข้าตอบโต้ด้วยการส่งกองกำลังทหารจำนวนมากเข้าไปสู้รบ ทั้งนี้เพื่อให้อำนาจความเป็นใหญ่ของตนที่มีอยู่เหนือดินแดนแห่งนี้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นก็ตามการเปิดเส้นทางเดินเรือจากคลองสุเอซไปสู่เมืองเอเดนก็ได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองด้านการค้าให้กลับคืนมาใหม่ได้อย่างไม่ต้องสงสัยเลยทีเดียว เนื่องจากเมืองเอเดนเป็นเมืองท่าที่ดีมากอีกทั้งยังกลายเป็นสถานีขนส่งถ่านหินที่สำคัญ และในฐานะที่มีตำแหน่งแหล่งที่ที่มีความมั่นคงดังนั้นคาบสมุทรเอเดนจึงสมควรที่จะได้รับการขนานนามว่า **“ยิบรอลตาร์ตะวันออก” (Gibraltar de l’Est)**

ปัจจุบันเมืองอาหรับแห่งนี้มีพลเมืองอยู่ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน โดยมีชาวอาหรับและชาวโซมาเลียอาศัยอยู่มากพอๆ กัน ในขณะที่ชาวอาหรับมีนิสัยรักความสงบ ขยันขันแข็งในการทำงาน ส่วนชาวโซมาเลียนั้นกลับมีนิสัยใจคอฉุนเฉียว ขี้โมโห และชอบเตร็ดเตร่ระเหเร่รอนไปตามที่ต่างๆ อยู่เป็นนิจสิน แต่ถึงกระนั้นคนทั้งสองกลุ่มนี้ก็ชอบการต่อสู้เหมือนกัน ชาวโซมาเลียเป็นนักรบที่เก่งกาจและมักจะต่อสู้กันอยู่เสมอโดยไม่คำนึงว่าศัตรูผู้นั้นจะเป็นใคร

เรือออโรราขณะทอดสมอที่เมืองเอเดน

ดังนั้น “พวกนักเลง” เหล่านี้จึงถูกใช้งานให้ออกไปล่าสัตว์เพื่อให้สมกับคำโอ้อวดในเรื่องความองอาจกล้าหาญของตนอย่างเต็มที่

ต่อจากนั้นเราได้ไปเห็นถังเก็บน้ำโบราณอันลือชื่อ ซึ่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยศตวรรษที่ ๖ กล่าวกันว่าที่เมืองเอเดนนี้ฝนไม่ตกมา ๕ ปีแล้ว ดังนั้นในเวลานี้จึงไม่มีน้ำหลงเหลืออยู่ในถังเลยแม้แต่หยดเดียว เมื่อเราสังเกตดูปูนที่ฉาบอยู่บริเวณผนังด้านในจะเห็นว่ามีการฉาบทับใหม่อีกชั้นหนึ่ง ขณะต้องกับแสงอาทิตย์จะส่องแสงเป็นมันดูราวกับหินอ่อนสีขาวเลยทีเดียว อย่างไรก็ตามมันก็ยังพอจะใช้การได้บ้างเมื่อเกิดฝนตกหนักขึ้นมาคราวใดคราวหนึ่งน้ำจำนวนมากก็จะไหลไปรวมกันอยู่ในถังเก็บน้ำขนาดใหญ่นั้น นับเป็นการเตรียมพร้อมที่ชาญฉลาดอย่างยิ่งสำหรับพื้นที่ที่อยู่ท่ามกลางโขดหินในป่ากว้าง โดยถังน้ำดังกล่าวนี้สามารถเก็บกักน้ำได้ถึง ๘ ล้านแกลลอน (ประมาณ ๓๖ ล้านลิตร)* ปัจจุบันเครื่องกลั่นน้ำจำนวนมากได้เข้ามาทดแทนการบริโภคน้ำดื่มน้ำใช้ในชีวิตประจำวันของคนที่นี่เรียบร้อยแล้ว

เราย้อนกลับมาที่ท่าเรือตามเส้นทางเดิมอีกครั้ง จากนั้นจึงลอดใต้อุโมงค์อันยาวเหยียด ตรงคอคอดสร้างเป็นสนามเพลาะซึ่งใช้เป็นแหล่งป้องกันอันตรายจากชาวอาหรับที่มักจะเข้ามาซุ่มโจมตีอยู่เนืองๆ ใกล้กับบริเวณดังกล่าวมีค่ายทหารเก่าๆ อยู่หลายแห่งซึ่งยังพอจะใช้เป็นที่พักหลบแดดหลบฝนของคนเลี้ยงอูฐได้บ้าง ค่ายทหารเหล่านี้ถูกทิ้งไว้จนร้างเนื่องจากทหารที่เคยอยู่ที่นี่ต่างล้มตายไปหมดไม่ต่างอะไรกับหมู่แมลงวันเลย

จากนั้นเราก็เดินทางไปยังหมู่บ้านแมลา (Maala) ที่สวยงามมากราวกับภาพวาด ในสมัยก่อนหมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดังในเรื่องการต่อเรือและเคยเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลของผู้คนในภูมิภาคนี้

---

* มาตราตวงวัดของอังกฤษ ๑ แกลลอน = ๔,๕๔๖ ลิตร – สวป.

การปลูกพืชผักต่าง ๆ และการทำไร่ไถนายังไม่เห็นมีที่เมืองเอเดน เราอยากทราบเหลือเกินว่าผู้คนชาวเมืองนี้เขามีชีวิตอยู่กันอย่างไร นอกเหนือจากจะมีปลาอยู่มากมายจนเหลือกินเหลือใช้แล้วบรรดาเครื่องอุปโภคบริโภคตลอดจนสินค้าประเภทเนื้อสัตว์ก็ยังต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศส่วนมากจะเป็นประเทศในแถบอาหรับหรือไม่ก็แถบแอฟริกา โดยประเทศอียิปต์จะจัดส่งพวกผลไม้นานาชนิดและประเทศอินเดียส่งข้าวเจ้าข้าวสาลี และธัญพืชต่างๆ ในเรื่องของภูมิอากาศนั้น เอเดนนับได้ว่าเป็นเมืองที่ไม่น่ารังเกียจและอากาศก็ไม่เลวร้ายไปกว่าที่คาดเอาไว้มากนัก สภาพอากาศเช่นนี้สร้างความลำบากในการพักแรมสำหรับพวกยุโรปเพราะทั่วบริเวณแทบจะไม่มีพืชพันธุ์ไม้ใดๆ และไม่อาจหาแหล่งร่มรื่นเพื่อพักสายตาให้คลายจากความเหนื่อยล้าอันเนื่องมาจากแสงแดดที่แผดกล้าได้เลย เมื่อเปรียบกับที่อื่นๆ แล้วเอเดนมีพวกผิวขาวอาศัยอยู่ไม่เกิน ๒๐๐ คน และในจำนวนนี้อาจเป็นสตรีเพียง ๓๐ คนเท่านั้น

สำหรับชาวอังกฤษนั้นถือว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติได้ถูกต้องกับสภาพที่เป็นจริงได้อย่างดี เพราะไม่ว่าที่ใดก็ตามเราจะเห็นชาวอังกฤษอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ทั่วไปหมด และแม้ว่าพวกเขาจะมีกำลังพอที่จะเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตหรือเล่นกีฬาประจำซึ่งล้วนแต่หรูหราราคาแพง อย่างไรก็ตามพวกเขาก็สู้อุตส่าห์ฝ่าฟันพื้นที่ที่อยู่ท่ามกลางโขดหินและทะเลทรายเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนอาหรับได้สำเร็จ ณ ที่นี้เราพบว่าขาดแคลนไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นสนามกอล์ฟ เทนนิส โปโล กีฬายิงนกพิราบ การแข่งม้า และแม้กระทั่งการแข่งเรือ

สโมสรที่มีอยู่มากมายหลายแห่งนั้นล้วนเป็นสถานที่สำหรับให้คนที่อยู่ในอาณานิคมได้มาพบปะกัน ในแต่ละปีบรรดาภรรยาของนายทหารประจำป้อมหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลต่างก็ไม่รู้สึกวิตกกังวลแต่อย่างใดเลยกับการที่จะต้องมาพำนักอยู่ที่เมืองเอเดน

ปัจจุบันพวกเขากลับเห็นว่าเมืองนี้เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจมากทีเดียว เนื่องจากยังคงรักษาเสน่ห์อันน่าหลงใหลของสิ่งที่มีมาแต่เดิมไว้ได้อย่างดี ส่วนที่ชายทะเลก็เป็นสถานที่ที่เราสามารถเล่นน้ำได้อย่างมีความสุข ทั่วบริเวณนั้นล้อมรอบไปด้วยโครงตาข่ายจึงทำให้เราสามารถเล่นน้ำทะเลได้อย่างปลอดภัยโดยไม่ต้องกลัวว่าปลาฉลามจะเข้ามางับ

ภายในเมืองนั้นก็อุดมไปด้วยฝูงนกกระทา เป็ดป่าที่ดุร้าย ไก่ป่าและเลียงผา ในขณะที่การเดินทางอีกไม่กี่ชั่วโมงข้างหน้านี้เราก็จะไปล่าสัตว์ที่อบิสสิเนียและโซมาเลีย ซึ่งเป็นการเดินทางออกไปสู่ท้องทุ่งอันกว้างใหญ่ไพศาลที่เต็มไปด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิดที่จะเป็นเหยื่อให้เราไล่ล่าอย่างเต็มที่

หญิงสาวคนหนึ่งได้เปิดเผยให้เรารับรู้ถึงความสนุกสนานเพลิดเพลินที่เปี่ยมไปด้วยรอยยิ้มอย่างมีความสุขในระหว่างพำนักอยู่ที่เมืองเอเดนว่า *“เวลาที่เรารู้สึกเบื่อหน่ายขึ้นมาคราวใด เราก็มักจะไปเก็บเปลือกหอยหรือไม่ก็ออกไปไล่จับผีเสื้อกันอยู่บ่อยๆ”*

ด้วยความที่เราอยากไปเห็นสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศ ดังนั้นจึงมีคนพาเราไปเยี่ยมชมกองพันทหารม้าผสม ประกอบด้วยม้า ๕๐ ตัว และอูฐ ๕๐ ตัว มีทหารชาวฮินดูเป็นผู้ขี่บังคับ โดยกองทหารม้าดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายทหารอังกฤษ

ข้าหลวงใหญ่แห่งเอเดนทูลเชิญแกรนด์ดยุคและเชื้อเชิญคณะผู้ติดตาม ผู้บังคับการเรือออโรราและบรรดาเจ้าหน้าที่ประจำเรือทุกคนไปรับประทานอาหารค่ำที่บ้านพัก ซึ่งบ้านพักของท่านนั้นสวยงามมากตั้งอยู่บนพื้นดินที่ยื่นออกไปในทะเล มีลมอ่อนๆ พัดไหวให้ความสดชื่นอยู่ตลอดเวลา เมื่อไปถึงคุณหญิงเบลล์ (Lady Bell) พร้อมหลานสาวทั้งสองได้ให้การต้อนรับอย่างเรียบง่าย ไม่มีพิธีการอะไรมากนัก จากนั้นพวกเราก็รู้สึกเป็นสุขและทำตัวตามสบายเมื่ออยู่ในบ้านของชาวอังกฤษ

ด้านพลตรีเบลล์นั้นจัดว่าเป็นสุภาพบุรุษรูปงามและมีร่างกายกำยำล่ำสัน พวกเรารู้สึกสนุกสนานและประทับใจกับการต้อนรับในครั้งนี้อย่างมากทีเดียว

ในบรรดาผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมรับประทานอาหารค่ำในวันนี้ส่วนใหญ่จะเป็นนายทหารประจำป้อมพร้อมภริยา เราได้พบกับเมอซิเออร์รี (Monsieur Ries) กงสุลฝรั่งเศสและปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนของรัสเซียด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง เมอซิเออร์รีมีพื้นเพเป็นชาวเมืองมาร์เซยย์ (Marseillais) มารับตำแหน่งที่เมืองเอเดนได้ ๑๕ ปีแล้ว เขาบอกกับข้าพเจ้าว่าครอบครัวของเขาจะมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันที่นี่ปีละครั้งทุกๆ เดือนตุลาคม และจะอยู่ต่อจนถึงเดือนเมษายน เนื่องจากในช่วงนั้นมีอากาศเย็นสบายอันเป็นผลมาจากลมมรสุมที่พัดพามาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือผนวกกับลมร้อนจากทะเลทรายอาหรับ ดังนั้นจึงทำให้มีอุณหภูมิขึ้นๆ ลง อยู่ตลอดเวลา โดยอุณหภูมิในตอนเย็นวัดได้ ๒๕ องศาเซลเซียสและในตอนกลางวันวัดได้ ๓๒ องศาเซลเซียส

หลังจากรับประทานอาหารค่ำแล้วพลตรีเบลล์ได้พาบรรดาผู้ที่ได้รับเชิญไปที่สโมสรซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับท่าเทียบเรือ อาหารค่ำมื้อนั้นอร่อยมากจริงๆ มีแต่ของสดเกือบทั้งหมด พวกเขาต้อนรับคณะของเราอย่างดียิ่งโดยถือเสมือนสมาชิกคนสำคัญของชาติอาณานิคมเลยทีเดียว พวกคนที่มีอายุจะนั่งจับกลุ่มอยู่บนเก้าอี้ยาวตรงริมทางเดินคุยกันไปพลางชมวิวทิวทัศน์ในท้องทะเล ขณะที่พวกหนุ่มสาวก็เริ่มร้องเพลงคลอไปกับวงดุริยางค์ของทหารอยู่ในห้องที่ติดพัดลมระบายอากาศ

วันรุ่งขึ้นท่านแกรนด์ดยุคทรงดำริให้มีการรับประทานอาหารกลางวันกันบนเรือออโรรา พร้อมทั้งให้เชิญแขกประมาณ ๒๐ คน ในบรรดาผู้ที่ได้รับเชิญประกอบด้วยข้าหลวงใหญ่แห่งเอเดน ท่านกงสุลฝรั่งเศส และสมาชิกในครอบครัวทุกคน นอกจากนี้ยังรวมถึงบรรดาเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใน

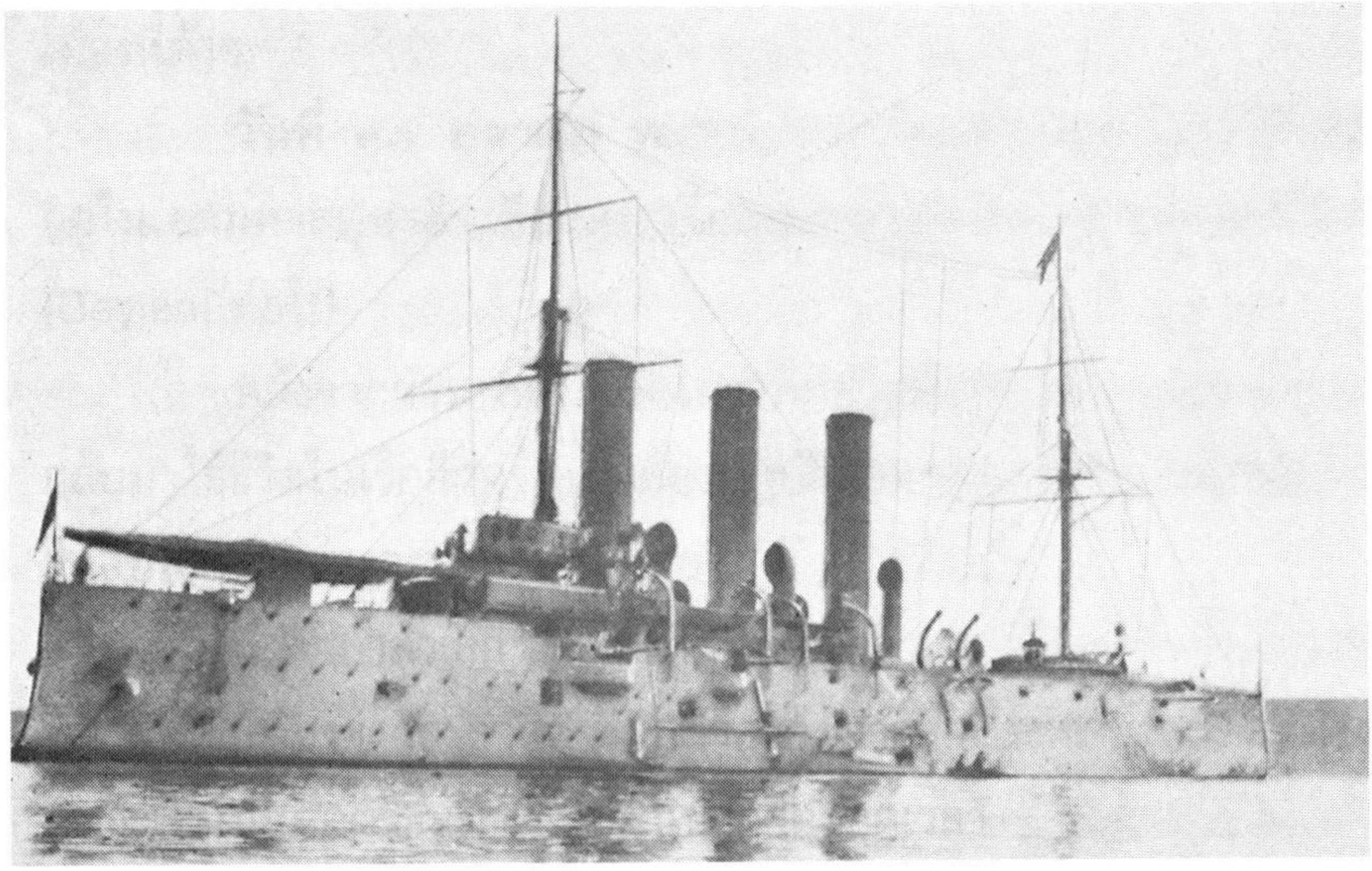

“เรือออโรรา” เรือลาดตระเวนของรัสเซีย

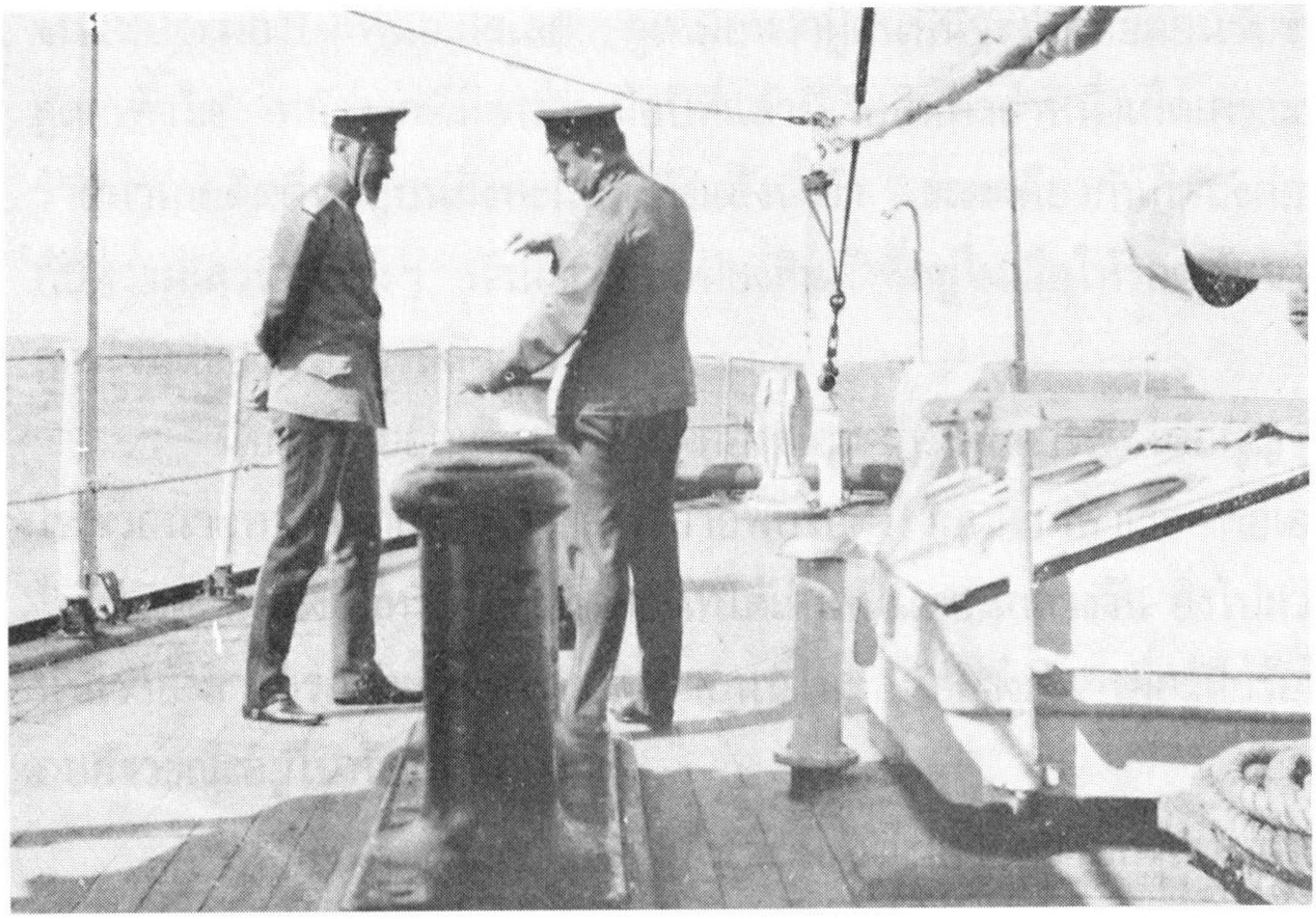

แกรนด์ดยุคบอริส กับเคานต์กรับเบ

เมืองนี้ด้วย

วันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๔ ขณะนี้เรือออโรรากำลังแล่นอยู่ในเขตมหาสมุทรอินเดียและเตรียมมุ่งหน้าเดินทางสู่ประเทศศรีลังกา (Ceylan) ต่อไป

หลังจากผ่านพ้นการเดินทางที่มีชีวิตชีวาที่เมืองเอเดนแล้วเราก็กลับมาใช้ชีวิตในเรืออีกครั้ง ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบและฝึกหัดตามวินัยทหารระหว่างอยู่บนเรือเช่นเคย

มีฝูงปลาตัวเล็กๆ ที่อาศัยอยู่ในน่านน้ำแห่งนี้ดีดตัวขึ้นเหนือผิวน้ำ พวกมันทำให้บรรดากะลาสีหนุ่มบนเรือของเรารู้สึกประหลาดใจมากทีเดียว เราจะเห็นมันดีดตัวขึ้นมาเหนือพื้นน้ำอยู่ตลอดเวลา

วันที่สองของการเดินทาง เรือออโรราแล่นไปตามเกาะร้างแห่งหนึ่งในโซโกตรา (Sokotra) ซึ่งทิวเขาทั้งหมดถูกกลืนหายไปในสายหมอกจนแทบจะมองไม่เห็นอะไรเลย ดูเหมือนว่าผู้คนที่นี่จะไม่ค่อยต้อนรับขับสู้สักเท่าใด หลังจากที่มีข่าวว่าเมื่อปีที่แล้วมีเรือสินค้าลำหนึ่งเกิดเคราะห์ร้ายมาเกยติดตื้นอยู่บนฝั่งทะเลที่แห้งแล้งนี้เข้า ขณะเดียวกันก็ต้องต่อสู้กับความเลวร้ายต่างๆ นานาเพื่อปกป้องสินค้าที่อยู่ในเรือให้รอดพ้นจากการโจมตีของพวกโจรสลัด

นับตั้งแต่ออกเดินทางจากคลองสุเอซ ผู้บังคับการเรือได้อนุญาตให้พวกนายทหารนำเก้าอี้หวายและเก้าอี้พับไปตั้งไว้บนดาดฟ้าเรือ เพื่อเอาไว้ใช้นั่งอ่านหนังสือหรือไม่ก็นั่งคุยกันที่ใต้เต็นท์ในตอนกลางวัน ยิ่งไปกว่านั้นเรายังสามารถนำเตียงสนามขึ้นมาบนนี้ในตอนกลางคืน เมื่อรู้สึกร้อนอบอ้าวขณะอยู่ในห้องได้อีกด้วย

พระสังฆราชของเรา* ผู้ซึ่งเปี่ยมล้นไปด้วยความกรุณาปรานี

---

* สังฆราชแห่งนิกายออร์ธอดอกซ์ของโซเวียตรัสเซีย – สวป.

ท่านยังคงยึดมั่นอยู่กับข้อกำหนดของพระศาสนาและมักจะเคยชินกับการปฏิบัติตามธรรมเนียมอยู่เสมอ แม้ว่าจะอยู่ในสภาวะอากาศที่ร้อนอบอ้าวสักเพียงใดแต่ท่านก็ยังคงแต่งกายแบบชาวรัสเซียอยู่เช่นเดิม อีกทั้งยังไว้ผมยาวและมีหนวดเคราครึ้มไปหมด ทุกๆ วันอาทิตย์หรือแม้แต่งานฉลองใด ๆ ก็ตามที่ต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาท่านจะแต่งกายอย่างสงฆ์ โดยมีบรรดากะลาสีเรือทั้งหมดพร้อมใจกันเป็นผู้ช่วย

ส่วนพวกนายทหารและเจ้าหน้าที่ประจำเรือนั้นพวกเขาต่างมีเวลาว่างเพียงน้อยนิด ตารางการทำงานในวันหนึ่งๆ เริ่มต้นจากการทำความสะอาดเรือแต่เช้าในเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ขณะอัญเชิญธงชาติขึ้นเสาวงดุริยางค์จะบรรเลงเพลงชาติรัสเซีย “Le Boje Tsaria Krant” หลังจากนั้นเป็นการฝึกฝนวิชาทหารแล้วตามด้วยการฝึกพร้อมรบของเรือสงคราม ทุกคนจะเร่งรีบเข้าประจำที่ของตนอย่างรวดเร็วตรงบริเวณใกล้กับสนามยิงปืน เมื่อสัญญาณแจ้งเหตุเกิดอัคคีภัยดังขึ้น เครื่องชูชีพก็เริ่มทำงานโดยทันที จากนั้นจึงประกาศให้ยิงปืนใหญ่ได้ นอกจากนี้เรายังอุทิศเวลาอีกหลายชั่วโมงเพื่อการศึกษาอบรมตลอดจนฝึกหัดกายบริหารให้กับเหล่ากะลาสีเรือวัยหนุ่มให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นอีกด้วย

เมื่อถึงเวลาที่พระอาทิตย์ลับขอบฟ้า นับเป็นช่วงเวลาที่ความงามอันเพริศพริ้งค่อยๆ จมหายไปในท้องทะเลของภูมิภาคในเขตร้อน จากนั้นพิธีอัญเชิญธงชาติลงมาจากยอดเสาก็เริ่มขึ้น

เวลา ๒๐.๐๐ นาฬิกา ภารกิจในภาคกลางวันก็สิ้นสุดลง จากนี้ไปเป็นการสวดมนต์ประจำเวลาเย็น สำหรับกะลาสีเรือที่ไม่มีหน้าที่อยู่เวรยามก็จะเดินไปหยิบถุงนอนและเตรียมตัวเข้านอนหรือไม่ก็หาเปลญวนมาขึงนอน ต่างคนต่างแยกย้ายกันไปนอนคนละมุม

ที่สโมสรนายทหารนั้นความสนุกสนานครึกครื้นยังคงดำเนินอยู่ต่อไปเรื่อยๆ จนถึงค่ำ กระทั่งเวลา ๒๑.๐๐ นาฬิกา พวกเราจึงมารวม

กลุ่มกันรอบ ๆ กาน้ำร้อนขนาดใหญ่เพื่อดื่มน้ำชา ช่วงนี้เป็นเวลาของการสนทนาปราศรัย มีการเล่นเกมต่อแต้ม (โดมิโน) หรือบางครั้งก็เล่นหมากรุกกัน แต่จะไม่มีการเล่นไพ่ เนื่องจากการเล่นไพ่บนเรือเป็นข้อห้ามที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

วันเวลาได้ล่วงพ้นไปและก็จะเป็นเช่นนี้เหมือนกันทุกวัน ดูเหมือนว่าจะมีแต่ความซ้ำซากน่าเบื่ออยู่อย่างเดียวเท่านั้น เห็นทีว่าต่อแต่นี้ไปเรื่องเวลา สายลมและท้องทะเลคงจะเป็นเรื่องใหม่ที่จะต้องหยิบยกมาพูดกันอย่างไม่รู้จบ แต่กระนั้นเราก็ไม่ได้เอาจริงเอาจังกับเรื่องเหล่านี้เท่าใดนัก

ในขณะนั้นอุณหภูมิค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละน้อย ๆ อีกทั้งมีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันและความชื้นก็เริ่มแผ่กระจายเข้าไปทั่วทุกแห่ง

ครั้นถึงเวลาเย็นวันที่หกของการเดินทางเราจึงเห็นประภาคารที่เกาะมินิคอย (Mini Koi) ซึ่งเป็นเกาะที่อยู่ใกล้กับมหาสมุทรอินเดีย ภายในเวลาอีกเพียง ๑๒ ชั่วโมงเท่านั้นเราก็จะมองเห็นประเทศศรีลังกาได้แล้ว

บทที่ ๒

ประเทศศรีลังกา

เดินทางถึงกรุงโคลัมโบ – เมืองสีขาว – ไปเดินเล่นที่เมาท์ลาวิเนีย – ชนชาวศรีลังกา – พุทธศาสนิกชนในศรีลังกา – ท่องเที่ยวทั่วเมืองแคนดี – ชมสวนเปราเดเนีย – ขับรถเที่ยวจากเมืองแคนดีไปกรุงโคลัมโบ

วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๔ ในทะเลมีคลื่นลมจัด ตรงเส้นขอบฟ้าอันไกลโพ้นที่เห็นโผล่ขึ้นมาจากท้องทะเลสีครามมองดูคล้ายกับป่าละเมาะที่เขียวชอุ่มล้อมรอบไปด้วยฟองสีขาวเต็มไปหมดนั้น คือ เกาะลังกา (Ceylan)*

ที่เห็นกลุ่มแรกนั้นเป็น “กลุ่มเรือใบพ่วงสองลำที่ผูกติดกัน” ซึ่งจะสังเกตว่าเรือจำพวกนี้มีความมั่นคงมาก ไม่โคลงเคลงขึ้นลง อีกทั้งยังสามารถโต้คลื่นลมได้ดีเมื่อแล่นในทะเลลึกและอยู่ห่างจากฝั่งมากๆ อีกประเดี๋ยวเรือเหล่านั้นก็หายลับไปในเกลียวคลื่น

เรือออโรราทอดสมอใกล้กับกำแพงหินขนาดใหญ่ที่ช่วยป้องกันคลื่นลมจากมรสุมที่พัดถาโถมเข้าสู่ท่าเรืออย่างรุนแรง

---

* ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.๒๕๑๒ ของลังกาหรือซีลอน (Ceylon) ได้กำหนดชื่อประเทศขึ้นใหม่ว่า “ศรีลังกา” (Sri Lanka) คำว่า “ศรีลังกา” นี้ชาวพื้นเมืองเดิมของเกาะลังกาได้เคยใช้เรียกดินแดนของตนมาแล้วในอดีต มีความหมายว่า “แผ่นดินแห่งความรุ่งโรจน์” – สวป.

หลังจากที่เมอซิเออร์ทโคคอฟ (Monsieur Tchokoff) กงสุลรัสเซียได้เข้าเยี่ยมคารวะแกรนด์ดยุคแล้วจากนั้นจึงเสด็จมาพบกับเซอร์ฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด (Sir Hughes Clifford) เลขานุการข้าหลวงใหญ่แห่งอาณานิคมและข้าหลวงแห่งเกาะลังกาซึ่งมาเป็นผู้แทนของ เซอร์แม็ค คอลลัม (Sir Mac Callum) ที่ระหว่างนี้เดินทางไปร่วมงานเลี้ยงฉลองที่เมืองดูร์บาร์ (Durbar) เซอร์คลิฟฟอร์ดเดินทางมาต้อนรับคณะของเราด้วยเรือเล็กที่ตกแต่งอย่างหรูหรา มีฝีพายจำนวนมากล้วนแต่งกายด้วยชุดสีขาวและสวมหมวกแขกแบบมีพู่ นอกจากนี้เขายังทูลเชิญแกรนด์ดยุคให้เสด็จไปพำนักที่เมืองแคนดี (Kandy) สักสองสามวันด้วย

ด้านบารอนเอิงแชร์น สแตร์นแบร์ก นั้นรู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาพบปะกับบรรดาสหายร่วมกรมทหารเดียวกันอย่างร้อยโทนากอร์นอฟฟ์ (lieutenant Nagornoff) ที่ร่วมเดินทางมายังประเทศในเขตร้อนที่น่าเพลิดเพลินใจในคราวนี้ด้วยอีกครั้ง

ในที่สุดเวลาที่เรารอคอยก็มาถึงเมื่อเรือยนต์ที่แล่นมารับคณะของเราไปส่งที่ท่าเรือเฟตตี (Fetty) จากนั้นบรรดาเรือเล็กที่มีอยู่เป็นจำนวนมากก็แล่นตามมาสมทบ

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นไปถึง ๑๐ ปีแล้วนับตั้งแต่แกรนด์ดยุคบอริสได้เสด็จมาเยือนศรีลังกาเป็นครั้งแรก แต่ถึงกระนั้นกลับดูเหมือนว่าทุกสิ่งทุกอย่างยังคงเดิมไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปเลยแม้แต่น้อย แสงสว่างที่ก่อให้เกิดความร้อนยังคงถ่ายเทความร้อนระอุมายังพื้นโลก บ้านสีขาวจำนวนมาก ตลอดจนพืชพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ที่มีรูปร่างแปลกๆ และสีสันหลากหลายจนดูละลานตาไปหมดนั้น ทำให้นักเดินทางอย่างเรารู้สึกตื่นตาตื่นใจจนลืมตัวไปชั่วขณะนับตั้งแต่ย่างเท้าลงบนผืนแผ่นดินที่หาอะไรมาเทียบมิได้แห่งนี้

คณะของเราเข้าพักที่โรงแรมกัลล์ เฟซ (Galle Face Hotel)

ท่าเรือที่กรุงโคลัมโบ

ซึ่งเป็นโรงแรมใหม่ มีลักษณะเป็นแบบตะวันออกที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก นอกจากจะตั้งอยู่ริมทะเลที่งดงามชวนหลงใหลทางใต้สุดของทางเดินเลียบชายฝั่งแล้ว การเดินทางไปที่นั่นก็สะดวกสบายด้วยเช่นกัน

เวลา ๐๖.๓๐ นาฬิกา บริกรหนุ่มชาวศรีลังกาเดินเข้ามาในห้องนอนข้าพเจ้าด้วยกิริยาสุภาพอ่อนโยนพร้อมกับนำชาแบบพื้นเมืองและขนมปังทาเนยมาบริการให้ถึงที่ นัยว่าเป็นการปลุกให้ตื่น อีกทั้งเพื่อให้กระเพาะอาหารสามารถทำงานต่อไปได้จนกว่าจะถึงเวลารับประทานอาหารเช้า เมื่อมองออกไปที่หน้าต่างจะเห็นฝูงนกกาส่งเสียงร้องพร้อมกับกระพือปีกบินขึ้นๆ ลงๆ อยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันมันก็จ้องมองและคอยหาโอกาสเหมาะตอนที่ข้าพเจ้าเดินหันหลังแล้วรีบบินมาฉกเอาเศษอาหารในจานไปกินอย่างรวดเร็ว

ข้างล่างบริเวณริมถนนที่เมาท์ ลาวิเนีย บรรดาคนลากรถ “ริคชาส์” (Rikshas)[๑] ที่กำลังจอดคอยลูกค้าอยู่นั้นต่างถกเถียงกันจนเสียงดังอื้ออึงไปหมด

ไกลออกไปอีกเป็นหมู่แมกไม้ที่เขียวชอุ่มปกคลุมพื้นที่บริเวณสวนสาธารณะวิกตอเรีย (Victoria Park) ดวงอาทิตย์เพิ่งโผล่พ้นขึ้นมาจากหลังทิวเขาลูกใหญ่ที่ดูมีอำนาจน่าเกรงขามยิ่งกว่าปิระมิดลูกใหญ่ที่ Pic d’ Adam ไม่มีสิ่งใดจะแสนวิเศษเท่ากับช่วงเวลาเช้าในดินแดนเขตร้อนแห่งนี้ได้อีกแล้ว วิถีชีวิตที่กรุงโคลัมโบเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้าตรู่ เราฉวยโอกาสในช่วงเวลาเช้าขณะที่อากาศยังสดชื่นแจ่มใสอยู่นี้ออกไปขี่ม้าเล่นด้วยความสนุกสนาน และเป็นเวลาเดียวกันที่พยาบาลสาวชาวศรีลังกาพาบรรดาเด็กๆ

---

[๑] “rikshas” เป็นรถลากคันเล็ก ๆ ที่แล่นไปมาท่ามกลางฝูงชนอย่างคล่องแคล่วว่องไว ประกอบด้วยที่นั่งในประทุนตั้งอยู่บนล้อรถขนาดใหญ่ ๒ ล้อ โดยมีชาวพื้นเมืองเป็นผู้ลากจูงให้เคลื่อนไป - ต้นฉบับ

ที่มีลักษณะค่อนข้างซีดขาวออกมาวิ่งเล่นที่ชายหาด ซึ่ง ณ ที่นั้นกองพันทหารชาวฮินดูในเครื่องแบบสีกากีมีผ้าโพกศีรษะสีแดงกำลังฝึกซ้อมอยู่ที่สนามตรงทางเดินเลียบชายหาด โดยมีนายทหารชาวอังกฤษเป็นผู้ควบคุมดูแล

ขณะมองไปที่ถนนอีกครั้งหนึ่ง เราจะเห็นฝูงวัวตัวน้อยสีดำซึ่งมีเขาใหญ่ทีเดียวกำลังเดินเทียมเกวียนไปตามทาง ขบวนรถลากเคลื่อนที่ไปอย่างช้าๆ โดยไม่ได้ยินเสียงอันใด นอกจากนี้ยังมีคนขี่รถจักรยานและชาวพื้นเมืองที่อยู่บนท้องถนน ทุกคนต่างกำลังมุ่งหน้าเดินทางไปทำงานตามกิจวัตรประจำวัน ดูเหมือนว่าคนเหล่านี้จะไม่เคยออกไปจากเกาะนี้เลยเป็นแน่ ดังนั้นเสียงหึ่งๆ จากรถยนต์อันเป็นเสียงจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงในอากาศตามที่เราได้ยินจนคุ้นหูอยู่ทุกวันในยุโรปนั้นคงจะเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่ชาวตะวันออกไม่เคยได้ยินมาก่อน เนื่องจากการดำรงชีวิตอยู่ของคนที่นี่มีแต่ความเรียบง่ายและเงียบสงบ

เช้าวันนี้สิ่งแรกที่เรารู้สึกกังวลมากก็คือ การเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวของตลาดเพื่อความสำเร็จในการค้าอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ของเราในเขตเมืองร้อนแห่งนี้ นักเดินทางรอบโลกต่างก็รู้ดีว่าตลาดการค้าที่สำคัญนั้นเป็นของบริษัท Cargille ซึ่งเชื่อว่ามีสินค้าอันเป็นที่ต้องการของทุกคนอีกทั้งมีราคาถูกกว่าที่ตลาดลอนดอนด้วย

นับตั้งแต่เดินทางไปที่ G.O.H. ครั้งล่าสุด G.O.H. นั้นก็คือชื่อของโรงแรม Grand Oriental Hotel ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับโป๊ะท่าน้ำ เห็นได้ชัดเลยว่าโรงแรมแห่งนี้ขยายใหญ่โตขึ้นมากทีเดียว เชื่อว่าในยุคนี้บรรดานักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านมายังกรุงโคลัมโบคงจะให้ความสำคัญกับการเข้าพักที่โรงแรมนี้มากขึ้น และคงไม่คิดว่าที่นี่เป็นเพียงที่พำนักพักพิงชั่วคราวอีกต่อไป แต่ก็มีคนเป็นจำนวนมากที่ถูกบังคับให้พักอยู่บนเรือ ดังนั้น พวกเขาจึงพลาดโอกาสที่จะได้พักค้างคืนตามโรงแรมในเมืองนี้

ความสนุกสนานเพลิดเพลินยังคงมีอยู่เรื่อยไปจนกระทั่งถึงตอนเที่ยงวัน บริเวณใจกลางเมืองอันเป็นย่านของชาวยุโรปที่มักจะเรียกกันว่า “ย่านธุรกิจสำคัญ” (Fort) บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของธนาคาร ห้างร้าน ที่ทำการไปรษณีย์ ตลอดจนสถานที่ทำการของรัฐบาลหลายแห่ง

ในบรรดาสิ่งปลูกสร้างใหม่ๆ เท่าที่เห็นก็มีอาคารใหญ่ของที่ทำการโทรเลขและโรงพยาบาลที่ให้การรักษาแก่ชาวพื้นเมืองที่มีอาการป่วยทางสายตา ซึ่งโรงพยาบาลแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียแห่งอังกฤษ

แต่เหนือสิ่งอื่นใดพื้นที่ใกลเคียงกับสวนสาธารณะวิกตอเรีย และรอบๆ ชานเมืองโคลเปตติ (Colpetti) อันเป็นเขตเมืองที่ชาวยุโรปเข้าไปจับจองไว้นั้นกลับขยายตัวกว้างไกลออกไปอีก กล่าวคือ ถนนหนทางหลายสายได้รับการตัดใหม่จนกว้างขวางขึ้น พื้นที่ว่างเปล่าที่กว้างใหญ่ไพศาลถูกหักร้างถางพงและปรับพื้นที่ราบเรียบดูเป็นระเบียบ ปัจจุบันท่านทั้งหลายจะเห็นว่ามี “บังกะโล” ที่ล้อมรอบไปด้วยสวนดอกไม้สวยงามนานาชนิดปลูกอยู่หลายหลัง มีสนามแข่งม้าและสโมสรกีฬาตั้งขึ้นแทนพื้นที่ที่เคยเป็นป่ามีแต่หนองน้ำเจิ่งนอง

ชาวอังกฤษคนหนึ่งซึ่งมาอาศัยอยู่ที่กรุงโคลัมโบหลายปีแล้วได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่บ้านของเขาให้ข้าพเจ้าฟังว่า เย็นวันหนึ่งเขาพบงูเห่ามีพิษน่ากลัวตัวหนึ่งอยู่ในห้องรับประทานอาหาร อย่างไรก็ตามเรื่องราวที่น่าตื่นเต้นเช่นนี้คงจะไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป นับตั้งแต่สภาพความเป็นเมืองในปัจจุบันได้เข้าไปถึงพื้นที่ที่เคยเป็นป่าทึบมาก่อน

“ทุกสิ่งทุกอย่างได้เปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว เหลือแต่สิ่งที่ท่านเห็นนี่แหละ!” เจ้าของไร่ผู้หนึ่งกล่าวเสริมขึ้นด้วยน้ำเสียงที่บ่งบอกถึงความเสียใจ *“ในอดีตชาวพื้นเมืองมักจะถากถางพื้นที่เพื่อกันไว้เป็นทางเดินสัญจรไปมาข้างหนึ่ง แต่เดี๋ยวนี้ทำอย่างนั้นไม่ได้เสียแล้ว แม้แต่พื้นที่ที่

เป็นทางเดินเท้าก็ยังถูกรุก (ดัน) ให้ออกไป และไม่ว่าใครก็ตามก็ไม่มีสิทธิไปแตะต้องพื้นที่ของคนอื่น ไม่มีทั้งต้นกาแฟและต้นชาจะให้คนหนุ่มสาวของเราเพาะปลูกในศรีลังกา เวลานี้เห็นจะมีแต่ยางพาราเท่านั้นที่ดูเหมือนว่าจะเป็นพืชที่ทำเงินได้ดี”

นอกจากนี้เขายังชี้ให้ดูถนนที่ปรับปรุงขึ้นใหม่จนดูสวยงามอันเป็นเส้นทางที่นำไปสู่สถานที่พักผ่อนในเมาท์ ลาวิเนีย

เส้นทางสายหลักที่ปกคลุมไปด้วยร่มไม้นั้นตัดผ่านป่ามะพร้าว นอกจากนี้ตามริมทางยังมีร้านขายผลไม้และร้านขายขนมหวานแบบตะวันออกตั้งอยู่ตลอดทาง กลุ่มชนส่วนใหญ่ที่เราเห็นจะเป็นชาวสิงหล ทมิฬ ฮินดู และแขกมัวร์ ส่วนพวกที่เป็นลูกครึ่งหรือผู้ที่สืบเชื้อสายจากชาวโปรตุเกสและฮอลันดาที่เคยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณานิคมตอนต้นนั้นจะแต่งกายแบบชาวยุโรปและมีสีสันออกไปทางสีเขียวมะกอก

บริเวณสองฟากฝั่งถนนตลอดระยะทางยาวหลายกิโลเมตรเราจะไม่เห็นอะไรนอกจากบังกะโลสวยๆ ตั้งอยู่ภายใต้แมกไม้ที่เขียวชอุ่มเต็มไปหมด ในเวลาที่แสงสว่างใกล้จะลับขอบฟ้ายามพลบค่ำใบของต้นอบเชยที่มีขนาดใหญ่สีแกมเหลืองมองดูแล้วช่างไม่ต่างอะไรกับเงาสะท้อนจากลำแสงสุดท้ายของดวงอาทิตย์ขณะกำลังจะตกดิน ส่วนต้นมะขามซึ่งมีใบเล็ก ๆ ดูบอบบางนั้นตามกิ่งก้านสาขากลับกลายเป็นสีม่วงสด นอกจากนี้พื้นที่ที่อยู่โดยรอบก็เต็มไปด้วยต้นปาล์มโบกสะบัดไปมาดูงดงามยิ่งนัก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในขณะที่ท้องฟ้าเปลี่ยนเป็นสีส้ม เราคงจะต้องเดินทางไปตามถนนสายนี้เป็นระยะทางอีกยาวไกลทีเดียวเพื่อชื่นชมทัศนียภาพอันงดงามอย่างแท้จริงของประเทศในเขตร้อนนี้ทั้งหมด

โรงแรมเล็กๆ ที่เมาท์ ลาวิเนีย ตั้งอยู่บนเนินดินที่ยื่นออกไปในทะเล บริเวณใกล้เคียงนั้นแวดล้อมไปด้วยต้นมะพร้าว ในขณะที่พวกเรา

เรือใบแบบลังกากับโรงแรมที่เมาท์ ลาวิเนีย

กำลังนั่งดื่มน้ำชากันอยู่บนหาดทรายพลางชมวิวทิวทัศน์ในทะเล ทันใดนั้นก็เกิดฟ้าผ่าต้นไม้เสียงดังสนั่นหวั่นไหวและมีแสงวาบ ซึ่งก่อนหน้านั้นเราไม่ทันสังเกตว่าที่ด้านหลังของเรามีเมฆฝนกลุ่มใหญ่กำลังรวมตัวกันอยู่ตรงเหนือเขา

ที่นี่หากว่าตอนเช้าท้องฟ้าแจ่มใส เราก็ต้องรอดูกันว่าในตอนเย็นอาจจะมีพายุฝนฟ้าคะนองเกิดขึ้นก็ได้ นอกจากนี้สภาวะที่แวดล้อมไปด้วยความชื้นจะก่อให้เกิดการกลั่นตัวเป็นความร้อนที่รุนแรงจนสุดแสนที่จะทานทนได้ เดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคมจะเป็นฤดูฝนของประเทศศรีลังกา

แม้ว่าจะมีฝนตกหนักคณะของเราก็ต้องกลับมาที่โรงแรม Galle Face Hotel อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากท่านแกรนด์ดยุคได้เชิญท่านกงสุลและบรรดาเจ้าหน้าที่ประจำเรือออโรรามารับประทานอาหารค่ำที่นี่

ห้องรับประทานอาหารสีขาวที่โอ่โถงนั้นสว่างไสวไปด้วยแสงไฟภายในเต็มไปด้วยบุคคลชั้นสูงที่ล้วนแต่งกายโก้หรู บริกรชาวศรีลังกากลุ่มหนึ่งแต่งกายด้วยชุดขาวที่เท้าเปลือยเปล่าวิ่งขวักไขว่ไปมารอบๆ โต๊ะด้วยกิริยาสำรวมแล้วจากนั้นก็เข้าไปจุดโคมไฟดวงเล็กๆ หลายสีที่ซุกซ่อนอยู่ใต้พุ่มไม้เขตเมืองร้อน

ณ ที่นี้หากไม่สังเกตให้ดีท่านจะไม่ได้กลิ่นหอมของอาหารและกลิ่นยาสูบเหมือนอย่างที่เคยได้กลิ่นเช่นนี้ตามภัตตาคารทั่วๆไปในยุโรปเลย เนื่องจากสายลมอ่อนๆ จากท้องทะเลรวมทั้งพัดลมระบายอากาศได้พัดพาเอากลิ่นต่างๆ ที่อยู่ในห้องออกไปจนหมด

กาแฟถูกนำมาเสิร์ฟบนลานเหนือชายหาด เมื่อมองออกไปข้างหน้าเป็นท้องทะเลที่เวิ้งว้างขณะเดียวกันเมื่อได้มานั่งอยู่บนเก้าอี้ยาวอันแสนสบายใต้ท้องฟ้าที่มีดวงดาวส่องแสงสว่างช่างดูไม่ต่างอะไรกับประกายเพชร ในบรรยากาศเช่นนี้ทำให้เราเคลิบเคลิ้มคิดฝันอะไรต่อมิ

อะไรเรื่อยไปโดยไม่มีจุดหมาย

ส่วนพวกที่ชอบเล่นบิลเลียดหรือไม่ก็ไพ่บริดจ์จะนัดมาพบกันที่สโมสรโคลัมโบ (Columbo – Club) ซึ่งตั้งอยู่บนถนนเลียบชายหาด หลังจากมาที่นี่แล้วก็ถือว่างานเลี้ยงในค่ำคืนนี้สิ้นสุดลง

ดังนั้นวันเวลาที่ผ่านพ้นไปในแต่ละวันจึงมีแต่ความสุขสนุกสนานไม่ว่าจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวหรือการขับรถไปเยี่ยมชมสถานที่ที่อยู่รอบๆ กรุงโคลัมโบ

หากจะพูดถึงศรีลังกาแล้วคงจะต้องบอกว่ายอดเยี่ยมมาก **“ศรีลังกา เกาะที่เขียวขจีชั่วนิรันดร์!”** เมื่อขึ้นไปอยู่บนเนินเขาเตี้ยๆ ใกล้กับตัวเมืองแล้วมองจากยอดโดมลงมายังเบื้องล่างเราจะไม่เห็นอะไรเลยนอกจากต้นไม้ที่เขียวชอุ่มซึ่งมีปกคลุมอยู่เต็มไปหมด

ท่านแกรนด์ดยุคมักจะเสด็จมาที่อุทยานสโมสร (Garden Club) อยู่บ่อยๆ แม้ว่าที่สวนนั้นอากาศจะร้อนชื้นและทำให้รู้สึกอึดอัดจนหายใจไม่ออกก็ตาม ณ ที่นั้นมีกระโจมที่สวยงามหลังหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นสนามที่ราบเรียบรายล้อมด้วยสนามเทนนิสที่ร่มรื่นจำนวน ๑๖ สนาม เมื่อถึงเวลาดื่มน้ำชาบรรดาผู้ดีชาวอังกฤษที่อยู่ในกรุงโคลัมโบก็มักจะมาชุมนุมกันที่นี่

เช้าวันหนึ่งเคานต์กรับเบกับเคานต์เวโลโปลสกีพร้อมด้วยข้าพเจ้าพวกเราตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะเดินทางไปเที่ยวชมป่ามะพร้าวที่ปลูกอยู่ทั่วไปจนสุดเขตเมาท์ ลาวิเนีย เพื่อว่าจะได้ไปชมบ้านเรือนที่พักอาศัยตลอดจนวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองอย่างใกล้ชิด

ก่อนอื่นอยากจะขอให้สังเกตถึงความแตกต่างของประชากรในเกาะนี้ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วยพวกสิงหล ซึ่งถือว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ พวกนี้มีความศรัทธาอย่างเหนียวแน่นในพระพุทธศาสนา ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นพวก

ทมิฬและมาลาบาร์ (แขกดำ) ซึ่งอพยพมาจากทางใต้ของอินเดีย พวกนี้สืบเชื้อสายมาจากพวกดราวิเดียนและนับถือศาสนาฮินดู ชนกลุ่มหลังนี้ค่อนข้างจะสังเกตได้ง่ายเนื่องจากมีผิวสีดำคล้ำกว่า ในบรรดาชาวสิงหลที่ได้รับการศึกษาดีจะแต่งกายแบบชาวยุโรปและมีความสามารถในการทำงานเกี่ยวกับบัญชีได้ดี และมีอยู่ไม่น้อยเลยที่มาทำงานเป็นเสมียนตามสำนักงานต่าง ๆ

ส่วนพวกทมิฬที่ไร้การศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนั้นจะถูกใช้ให้ทำงานหนัก

นอกจากนี้ยังมีพวกแขกมัวร์ รวมทั้งพวกที่สืบเชื้อสายมาจากพวกอาหรับอีกด้วย คนกลุ่มนี้จะสนใจเรื่องค้าขายมากเป็นพิเศษ ถือว่าพวกเขาเป็นตัวแทนของชาวยิวก็ได้

เดิมทีเดียวนั้นพวกสิงหลจะอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย ต่อมาถูกโจมตีจนต้องถอยร่นลงมาอยู่ที่เกาะลังกาแล้วก่อตั้งอาณาจักรที่มีอารยธรรมเจริญรุ่งเรืองขึ้นใหม่ ดังเราจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏอย่างชัดเจนจากซากปรักหักพังที่เมืองหลวงเก่าทั้งที่กรุงอนุราธปุระ (Anuradhapura) และกรุงโปลอนนารูวา (Polonnaruwa) ไม่ว่าจะเป็นพวกสิงหลหรือพวกทมิฬต่างก็มีผิวสีน้ำตาลเข้มเหมือนกันหมด หากแต่พวกสิงหลนั้นจะมีผิวพรรณละเอียดกว่าและมีอาชีพในทางเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังนิยมเกล้าผมมวยและมีหวีอันใหญ่ที่ทำด้วยเปลือกหอยเสียบแน่นอยู่ตรงด้านหลังศีรษะ ซึ่งการไว้ผมเช่นนี้เป็นการแสดงให้รู้ว่าผู้นั้นเป็นสตรี อีกทั้งยังช่วยลดความคมเข้มของสีสันบนใบหน้าที่มองดูคล้ายบุรุษให้น้อยลงด้วย

ยังมีสิ่งที่น่าแปลกประหลาดอีกอย่างหนึ่งคือ หญิงชาวศรีลังกามักจะเปลือยอกกัน โดยถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา! ชาวศรีลังกาปลูกข้าวได้น้อยมาก อาหารที่บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นพวกปลา ผัก และผลไม้

ดังนั้นจึงไม่แปลกใจเลยที่เห็นว่าพวกเขายังคงพอใจที่จะมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติและไม่ใฝ่ฝันว่าจะไปทำงานอะไรที่สะดวกสบายยิ่งกว่านี้ เหนืออื่นใดชาวศรีลังกายังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาลอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งยังนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบมา

สำหรับการแต่งกายนั้นชายชาวศรีลังกาจะสวมผ้านุ่งยาวซึ่งทอมาจากฝ้ายหรือที่เรียกว่า “โสร่ง” (Sarong) เวลาสวมใส่จะใช้พันรอบสะโพก หรือขณะทำงานก็จะนุ่งผ้าเพียงผืนเดียวที่มีลักษณะคล้ายกับกางเกงว่ายน้ำ

โดยทั่วไปชาวศรีลังกาจะเป็นคนที่มีจิตใจดีมีเมตตาต่อเด็ก ๆ อีกทั้งยังดูแลเอาใจใส่บิดามารดาเมื่อยามชราเป็นอย่างดี ซึ่งก็ถือเป็นบุคลิกลักษณะที่แสดงถึงความสุภาพอ่อนโยนเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่ปรากฏให้เห็นได้ แต่มีคนกล่าวกันว่าพวกเขามักเป็นพวกอาฆาตพยาบาทและโหดร้าย อีกทั้งยังชอบทำร้ายสัตว์มากกว่าจะฆ่าให้มันตาย แต่ถึงกระนั้นคำสอนในศาสนาที่พวกเขายึดถือปฏิบัติกันอย่างเหนียวแน่นกลับไม่ทำให้รู้สึกเกรงกลัวต่อบาปที่ได้จับสัตว์ป่าทั้งหลายเหล่านั้นมาทรมานเลย

ส่วนสตรีชาวศรีลังกานั้นช่างเป็นคนที่สุภาพอ่อนโยนมาก ความอ่อนหวานละเมียดละไมตลอดจนความงดงามที่น่าหลงใหลดูแล้วช่างสอดรับกันได้อย่างกลมกลืนกับทรวดทรงที่สมส่วนอันเปรียบได้กับรูปปั้นสำริดที่มีเสน่ห์เย้ายวนใจ สิ่งที่น่าชมอีกอย่างคือ พวกหล่อนมีลำคอระหงดูสวยสง่า หัวไหล่กลมมน อีกทั้งยังมีเส้นผมดำขลับทั่วทั้งศีรษะทำให้ดูงามเด่นสะดุดตา แต่ดวงตากลมโตที่นุ่มนวลเหมือนกำมะหยี่สีดำที่จ้องมองพวกเรานั้นมักจะซ่อนเร้นความรู้สึกนึกคิดที่ยากจะเข้าใจและเราก็มิอาจล่วงรู้ได้

สตรีชาวศรีลังกา

กระท่อมพื้นเมืองของชาวศรีลังกาจะเห็นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในป่ามะพร้าว กระท่อมเหล่านี้มักสร้างด้วยดินเหนียวหลังคามุงด้วยใบปาล์มจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีเสื่อและชามกะลาทำขึ้นเป็นชุดเครื่องเรือนทั้งหมด

ครั้นเมื่อเราเข้าไปใกล้พวกคนพื้นเมืองเหล่านั้นก็แตกตื่นกันใหญ่ด้วยความที่พวกเขาไม่ค่อยจะได้เห็นชาวต่างชาติเท่าใดนัก อีกทั้งบรรดาสุนัขทั้งหลายต่างก็วิ่งแร่เข้าใส่พร้อมกับแยกเขี้ยวหมายจะเข้ามางับขากางเกงของเรา ที่หน้าประตูบ้านพวกเด็กๆ ที่ยืนเปลือยกายล่อนจ้อนอยู่นั้นกำลังจ้องมองมาที่เราด้วยความรู้สึกประหลาดใจผสมกับความหวาดกลัวณ ที่นั้นมีชาวพื้นเมืองคนหนึ่งท่าทางคล่องแคล่วว่องไวราวกับวานร เขาสามารถปีนขึ้นไปจนถึงยอดมะพร้าวได้ในเวลาเพียงไม่กี่นาทีเท่านั้น จากนั้นจึงใช้ขวานตัดทะลายมะพร้าวที่มีน้ำหนักมากจนร่วงหล่นลงมาบนพื้นดินที่ชื้นแฉะ หลังจากที่ค่อยๆ ไต่ลงมาจากต้นมะพร้าวแล้วเขาก็จัดแจงปอกเปลือกและเฉาะให้เราลองลิ้มชิมน้ำมะพร้าวที่มีรสชาติดีหวานหอมชื่นใจมากทีเดียว เมื่อมองไปไกลอีกหน่อยพวกเราต่างรู้สึกแปลกใจเป็นอย่างยิ่งที่เห็นหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งกำลังอาบน้ำอยู่ที่ริมฝั่งเกิดอาการตระหนกตกใจอย่างมากที่เห็นพวกเราถึงขนาดลนลานขึ้นจากน้ำแล้วรีบวิ่งเข้าไปในกระท่อมอย่างรวดเร็ว

แม้ว่าอากาศจะร้อนราวกับอยู่ในเตาอบแต่พวกเราก็ยังคงเดินทางต่อไปเรื่อยๆ โดยอาศัยร่มเงาของต้นมะพร้าวที่มีใบขนาดใหญ่พอที่จะช่วยบดบังแสงอาทิตย์ที่ส่องมากระทบให้คลายร้อนลงได้บ้าง ในป่าแห่งนี้เท่าที่เห็นไม่มีอะไรที่ไม่สดใสหรือทำให้ไม่สบายใจเลย แต่ละย่างก้าวที่เราเดินทางไปถึงจะพบแต่สิ่งแปลกใหม่อันเป็นวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองที่ดูเพลินตาเพลินใจดีเหมือนกัน

ในที่สุดเส้นทางที่เราเดินท่องไปนั้นก็นำเราไปถึงหน้าประตูวัดเล็กๆ แห่งหนึ่ง จากนั้นคนเฝ้ายามจึงพาเราเข้าไปภายในวัด ซึ่งมีภาพจิตรกรรมสมัยใหม่ที่ระบายด้วยสีสันฉูดฉาดอย่างสีส้ม สีแดง และสีน้ำตาลเข้ม ส่วนที่ฝาผนังเขียนภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติซึ่งดูแล้วไม่เห็นจะมีคุณค่าทางศิลปะสักเท่าใด

หลังจากศตวรรษที่ ๑๓ เป็นต้นมา ประเทศอินเดียซึ่งเป็นดินแดนต้นกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนากลับแวดล้อมไปด้วยผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู ในขณะที่ปัจจุบันพระพุทธศาสนาก็แทบจะสูญสิ้นไปจากดินแดนแห่งนี้ เราจะไม่ค่อยได้พบเห็นชาวพุทธในประเทศเนปาลหรือแม้กระทั่งในเขตพื้นที่แถบเทือกเขาหิมาลัย (Himalaya)* เท่าใดนัก หากแต่ในทางตรงกันข้ามพระพุทธศาสนากลับไปมีอิทธิพลอย่างมากในเกาะลังกา รวมทั้งในประเทศพม่า สยาม และกัมพูชาซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปทั้งๆ ที่ประเทศเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับดินแดนที่เป็นต้นกำเนิดของศาสนาเพียงน้อยนิด อีกทั้งยังไม่ได้รับการเทศนาสั่งสอนพระธรรมจากพระโคตมะ (Gautama) ผู้ทรงเป็นพระโอรสของกษัตริย์แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ (Kapilavastu) อีกด้วย

แต่เดิมนั้นพระพุทธศาสนาไม่ค่อยจะมีแนวคิดในเชิงปรัชญาสักเท่าใด โดยมากจะยึดถือตามหลักธรรมชาติและปฏิบัติตามกรอบศีลธรรมอันดีงาม มุ่งเน้นการทำความดีมีเมตตาธรรมต่อมวลมนุษยชาติและมีใจกรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นเป็นหลัก นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังไม่ยอมรับนับถือในพระผู้เป็นเจ้า อีกทั้งไม่เชื่อในเรื่องอมฤตภาพ (ความคงอยู่ชั่วกัลปาวสาน) บทสวดมนต์ที่นำมาสวดบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าขณะ

---

* ชาวเนปาลส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ มีพลเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงและนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ประมาณ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เท่านั้น – สวป.

พระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ทำพิธีทางศาสนานั้นก็มิใช่คำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือพระพุทธศาสนาได้หยิบยืมคำสอนในศาสนาฮินดูมาใช้แทนโดยนำคำสอนเหล่านั้นมาดัดแปลงแก้ไขเสียใหม่ให้เหมาะสม นอกจากนี้ความเชื่อตามคำสั่งสอนทางศาสนาฮินดูเมื่อนำไปบรรจุในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้วกลับไม่สอนให้ยึดติดกับเหล่าเทพเจ้าของพวกฮินดูเลยแม้แต่องค์เดียว หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนานั้นเพียงแต่สอนให้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยการเสียสละ (จาคะ) และละเว้นจากการทำชั่ว มนุษย์ทุกคนสามารถหลุดพ้นจากอารมณ์ความรู้สึกมักมากในทางกามและความมัวเมาในราคะตัณหาได้ เหนืออื่นใดหากเมื่อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้วจะเป็นหนทางดลบันดาลให้ไปจุติในชาติภพใหม่ซึ่งจะทำให้บรรลุถึงความสงบสุขตราบชั่วนิรันดร์ นั่นก็คือ พระนิพพาน (Nirvâna) อันเป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติแต่คุณงามความดี นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังยอมรับนับถือในคำสอนของศาสนาอื่นโดยเฉพาะคำสอนที่ให้ละเว้นจากการกระทำความชั่วด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

ปัจจุบันคาดว่าจะมีผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ราว ๔๗๐ ล้านคน ซึ่งตัวเลขที่ระบุนี้เมื่อเทียบกับศาสนาอื่นแล้วไม่น่าจะเป็นจริงนัก

เรายังจำได้ดีถึงการต้อนรับที่แสนจะอบอุ่นจากท่านกงสุล เมอซิเออร์ทโคคอฟ นับตั้งแต่คราวที่เราเดินทางมาเยือนศรีลังกาครั้งแรก และในเย็นวันนี้ท่านกงสุลได้เชื้อเชิญคณะของเราไปรับประทานอาหารค่ำซึ่งถือว่าเป็นงานเลี้ยงแบบชาวมอสโกอย่างแท้จริงเลยทีเดียว โดยท่านจัดงานเลี้ยงครั้งนี้ขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่คณะของเราในบังกะโลหลังงามของท่านซึ่งตั้งอยู่นอกเมืองเหนือทะเลสาบเล็กๆที่แวดล้อมไปด้วยต้นปาล์มจำนวนมาก

ในที่สุดกำหนดการเดินทางไปเมืองแคนดี (Kandy) ก็เริ่มขึ้น

แกรนด์ดยุคบอริสทรงใช้เวลาในตอนกลางคืนเดินทางด้วยเรืออออโรราไปยังท่าเรือเฟตตี กระทั่งเวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา จึงมีพิธีต้อนรับ

อย่างเป็นทางการโดยเลขานุการข้าหลวงใหญ่แห่งอาณานิคม เซอร์ฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหารประจำกรุงโคลัมโบ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยกองทหารฮินดูชั้นยอดและกองทหารราชบุตร (Rajputs)* พร้อมอาวุธออกมาเดินสวนสนาม ระหว่างนั้นกองดุริยางค์ทหารบกบรรเลงเพลงชาติรัสเซีย

จากนั้นขบวนรถยนต์ได้นำคณะของเราไปยังสถานีรถไฟมาราเดนา (Maradena) ซึ่งจัดรถไฟขบวนพิเศษไว้สำหรับรับรองคณะของเราขบวนหนึ่ง ประกอบด้วยรถพ่วงชั้นพิเศษหลายคัน ณ ที่นั้นข้าหลวงใหญ่ประจำเมืองแคนดีพร้อมกับผู้ที่ได้รับเชิญกำลังรอคอยพวกเราอยู่แล้ว

พวกเราพอใจกับการเดินทางครั้งนี้อย่างยิ่ง เนื่องจากไม่ต้องทนทุกข์ทรมานกับความร้อนที่ร้ายกาจ อีกทั้งยังมีราชองครักษ์อย่างร้อยเอกสตีเวนสัน (Capitaine Stevenson) และเซอร์เอส. ดี. บันเดอรานัยเก (Sir S.D. Banderanaika) ร่วมเดินทางไปกับคณะของเราด้วย สำหรับร้อยเอกสตีเวนสันผู้นี้เป็นบุรุษคนสำคัญท่านหนึ่งของศรีลังกา เขาพูดภาษาอังกฤษได้ดีเยี่ยมทีเดียว แต่งกายด้วยชุดเครื่องแบบพร้อมประดับเหรียญตราดูท่าทางสง่างามมาก ยิ่งไปกว่านั้นเขายังเป็นผู้สืบเชื้อสายโดยตรงมาจากกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งราชองครักษ์ของข้าหลวงใหญ่ประจำเมืองแคนดี รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวกับการติดต่อประสานงานระหว่างชนพื้นเมือง โดยเขามีหน้าที่เป็นล่าม

ลักษณะภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบต่ำของศรีลังกาตามที่เราเห็นในระหว่างเดินทางตลอดระยะเวลา ๒ ชั่วโมงนั้นกล่าวได้ว่าค่อนข้างมีลักษณะพิเศษและแปลกไปกว่าที่อื่นอย่างสิ้นเชิง คือมีทั้งภูมิประเทศที่

---

* แขกราชบุตร สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ในอินเดีย โดยมากอาศัยอยู่ในแถบเมืองราชบุตร (Rajaputana) พวกนี้มักจะเป็นทหาร - สวป.

เป็นป่าและสวนสลับกันไป เราเชื่อว่าบริเวณนั้นคงจะเป็นพื้นที่รกร้างไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นแน่ เพราะว่าทั้งหมู่บ้านและชุมชนเล็กๆ ที่ชาวพื้นเมืองอาศัยอยู่ถูกกลืนหายไปในดงมะพร้าวและกอไผ่จนทำให้มองไม่เห็นอะไรเลย สวนยางและนาข้าวจำนวนมากถูกน้ำท่วมมีน้ำขังเจิ่งนองเต็มไปหมด เนื่องจากหลายสัปดาห์ก่อนมีฝนตกอย่างหนัก สำหรับพื้นที่บริเวณเทือกเขาจะเห็นว่าบนยอดเขายังคงมีกลุ่มเมฆหนาทึบปกคลุมอยู่อย่างต่อเนื่อง

ในไม่ช้ารถไฟก็เริ่มเคลื่อนขึ้นไปบนที่สูงซึ่งหนทางช่วงนี้แสนจะคดเคี้ยวและวกไปเวียนมา ในบริเวณที่เป็นป่าทึบตลอดระยะทางขนาบด้วยหุบเขาลูกใหญ่มีพืชพันธุ์ไม้นานาชนิดขึ้นปกคลุมอยู่ทั่วไป พื้นที่บางแห่งเป็นโขดหินลาดชันตามกำแพงมีสีค่อนข้างดำและชื้นแฉะ มีน้ำไหลซึมออกมาตลอด เหนือโขดหินนี้ไปเป็นน้ำตกที่ไหลมาจากช่องแคบระหว่างภูเขา นับว่าเป็นเส้นทางที่งดงามแปลกตาแห่งหนึ่งที่ไม่ใคร่จะได้พบเห็นกันบ่อยนัก แต่ละครั้งที่ออกมาจากอุโมงค์นัยน์ตาของเราต้องตะลึงลานราวกับถูกเวทย์มนต์สะกด เมื่อได้เห็นภาพวิวทิวทัศน์อันกว้างใหญ่ตลอดแนวเทือกเขาที่มีความงดงามราวกับภาพวาด

เมืองแคนดี (Kandy)* เมืองหลวงเก่าของอาณาจักรแคนดี ตั้งอยู่ท่ามกลางหุบเขาและทะเลสาบ พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลราว ๑,๘๐๐ ฟุต บรรดาเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของเมืองแคนดีต่างมาชุมนุมกันที่หน้าบันไดสถานีรถไฟเพื่อรับเสด็จแกรนด์ดยุค นอกจากนี้ยังมีขบวนรถม้าของกอง

---

* เมืองแคนดี ภาษาสิงหลเรียกว่า เสนกาทาลกะ มหานุวาระ ในสมัยโบราณคนไทยเรียกว่าเมืองศิริวัฒนบุรี หรือ สิงห์ขัณฑ์นคร ตั้งอยู่ท่ามกลางภูมิประเทศอันงดงามของภูเขาและทะเลสาบ อยู่ห่างจากกรุงโคลัมโบไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงเก่าของกษัตริย์ศรีลังกาแต่โบราณ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและเป็นเมืองสำคัญทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ วิหารที่เก็บพระทันตธาตุเขี้ยวแก้วอันเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนก็อยู่ในเมืองนี้ – สวป.

ทหารเกียรติยศติดตามมาเพื่ออารักขาข้าหลวงใหญ่ตลอดระยะทางที่เข้าไปในตัวเมืองท่ามกลางความสนใจของประชาชนที่ต่างก็พากันมารายล้อมคณะของเรา

เมื่อเดินทางไปถึงที่พำนักของท่านข้าหลวงใหญ่ที่ King's Cottage คุณหญิงคลิฟฟอร์ด (Lady Clifford) พร้อมบุตรสาวได้ออกมาต้อนรับคณะของเรา เมื่อย้อนกลับมาดูวิถีการทำงานของเซอร์ฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด บ้างจะเห็นว่าท่านเคยดำรงตำแหน่งสำคัญๆ มามากและเคยฝ่าฟันกับการทำงานที่เต็มได้วยความยากลำบากนานัปการระหว่างปฏิบัติหน้าที่ในคาบสมุทรมลายู อาจจะกล่าวได้ว่าท่านรู้จักและคุ้นเคยกับสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศเขตร้อนนี้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นชื่อตัวละครในวรรณคดีตามที่เราเห็นในหนังสือเรียนต่างๆ หรือแม้แต่ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ก็ตาม

บรรดาคนรับใช้ชาวศรีลังกาดูท่าทางโก้ไม่น้อยทีเดียวต่างนำอาหารกลางวันเข้ามาบริการ พวกเขาแต่งกายด้วยชุดสีขาว – แดงมีลายปักเป็นดิ้นเงินดิ้นทองดูสวยงามมาก

ในวันนี้เราจะได้ลิ้มลองอาหารอินเดียขนานแท้อย่าง "ข้าวที่ปรุงด้วยผงกะหรี่" ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นอาหารจานหนึ่งๆ ที่มีข้าวมากมายขนาดนี้มาก่อนเลย! ที่สำคัญคือมีกับข้าวมาให้รับประทานรวมกันมากถึง ๒๐ ชนิด ประกอบด้วยเนื้อต้มปรุงด้วยพริกไทยป่น หัวหอม น้ำจิ้มรสเข้มข้น ปลาตากแห้งและหอยชนิดต่างๆ และที่จะลืมเสียไม่ได้คือ กุ้งนางและไข่หอยเม่น ส่วนของหวานเป็นขนมแผ่นบางๆ ทำมาจากไข่เต่า นอกจากนี้ยังมีพวกรากไม้และผลไม้แปลกๆ อีกหลายชนิด ซึ่งไม่เป็นที่รู้จักของชาวยุโรปเลยสักอย่าง สิ่งที่เป็นปัญหามากก็คือเราจะต้องทำเป็นสนุกสนานกับการเลือกสรรเครื่องปรุงรสนานาชนิดแล้วนำมาคลุกเคล้าให้เข้ากันกับข้าวจานนี้ จากนั้นก็ฝืนกลืนอาหารทั้งหมดนั้นลงไปโดยจะ

ต้องไม่ทำหน้าบอกบุญไม่รับ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะว่าขณะนั้นลำคอของเรากำลังร้อนผ่าวจนแทบจะลุกเป็นไฟเลยทีเดียว

กล่าวกันว่าถ้าจะให้ดีต้องไม่รีบดื่มน้ำขณะรับประทานอาหารรสเผ็ดจัด ควรจะนั่งเป่าปากรอด้วยความอดทนไปสักพักหนึ่งก่อน การทำเช่นนี้จะช่วยให้เพดานในปากของท่านเย็นขึ้นและยังช่วยระงับอาการเผ็ดร้อนได้ดีอีกด้วย หลังจากนั้นจึงดื่มน้ำตามได้ อย่างไรก็ตามบรรดาผู้สูงอายุที่อยู่ในประเทศอาณานิคมแห่งนี้กล่าวยืนยันว่า “ข้าวที่ปรุงด้วยผงกะหรี่” จานนี้เป็นอาหารที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศเขตร้อนอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยกระตุ้นการทำงานของกระเพาะอาหารให้ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นข้าพเจ้าก็จะต้องทนรับประทานอาหารกลางวันที่ปรุงด้วยผงกะหรี่ต่อไปเช่นนั้นหรือ ? เพราะดูเหมือนว่ายังมีรายการอาหารเหลืออยู่อีกหลายอย่างทีเดียว

เมื่อรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วท่านข้าหลวงใหญ่ได้กรุณาพาเราไปชมสวนพฤกษชาติที่งดงาม ที่นี่มีไม้นานาพันธุ์ซึ่งล้วนแต่หายากยิ่ง เราสามารถเดินเล่นอยู่ในสวนแห่งนี้ได้อย่างเพลิดเพลินใจภายใต้ซุ้มไม้ที่เขียวขจีและครึ้มด้วยร่มเงาไม้ใหญ่ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

บารอนเอิงแชร์น สแตร์นแบร์ก และข้าพเจ้าได้เข้ามาพักอยู่ในบ้านหลังเล็กๆ ที่แยกออกมาต่างหากซึ่งตั้งอยู่บริเวณชั้นล่างของสวน เราก็ได้แต่หวังว่าพวกแมลงป่องและงูพิษทั้งหลายคงจะไม่ล่วงเข้ามารบกวนเราถึงในบ้านนี้เป็นแน่

ครั้นถึงตอนกลางวันต่างคนต่างปลีกตัวไปนอนพักผ่อนหลังอาหาร จากนั้นเมื่อได้เวลาดื่มน้ำชาพวกเราก็จะไปรวมกันที่สนามเทนนิส บรรดาสุภาพบุรุษที่อยู่รายล้อมท่านข้าหลวงใหญ่นั้นล้วนแต่ใช้ไม้เทนนิสอย่างดีเยี่ยมกันทั้งนั้น ด้วยเหตุที่เป็นไม้เทนนิสที่มีน้ำหนักเบาจึงช่วยให้

ตีลูกไปได้ไกล การเล่นเทนนิสที่ตรงนี้สนุกกว่าเล่นบนพื้นที่ราบ (ที่ไม่ใช่บริเวณเทือกเขา) อย่างเทียบกันไม่ได้เลย เนื่องจากที่นั่นอากาศร้อนมากจนไม่อาจจะทานทนได้ อีกทั้งการเคลื่อนไหวท่วงท่าแต่ละครั้งก็ทำให้เราต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดทีเดียว

ช่วงรับประทานอาหารค่ำเซอร์ฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด พร้อมด้วย “คณะทำงานฝ่ายเสนาธิการ” ได้เปลี่ยนเครื่องแต่งกายใหม่เป็นชุดที่ดูโก้หรูสมแก่การต้อนรับราชอาคันตุกะ โดยสวมเสื้อราตรีสโมสรตัวหลวมๆ เป็นเสื้อผ้าไหมพื้นสีฟ้าอ่อนกับกางเกงขาสั้น ซึ่งก็ดูเหมาะสมกันดีกับบรรยากาศยามค่ำคืนในดินแดนอาณานิคมเช่นนี้ แต่ถ้าหากว่าเป็นงานสโมสรสันนิบาตซึ่งจัดที่มหานครลอนดอนในโอกาสที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จด้วยก็คงจะต้องแต่งกายกันอย่างเหมาะสมและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากกว่านี้

ขณะที่พวกเรากำลังดื่มกาแฟกันอยู่นั้นมีชาวพื้นเมืองจำนวนเป็นร้อยๆ คนมารวมกลุ่มกันอยู่บนหาดทราย ในมือของแต่ละคนต่างถือคบไฟ (เพื่อเป็นแสงสว่างนำทาง) จากนั้นก็เริ่มแสดงท่าเต้นที่น่าตื่นตาตื่นใจให้พวกเราได้ชมกัน ดูเหมือนว่าจะเป็นการเต้นรำแบบพวกคนป่าที่ดูลึกลับยากจะเข้าใจ ซึ่งการแสดงท่าเต้นที่ดูแปลกตาน่าพิศวงนี้เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับกลองรำมะนา ปี่ และฆ้องที่เราเห็นนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ “การเต้นบวงสรวง” โดยผู้แสดงทั้งหมดจะร่ายรำด้วยท่วงท่าลีลาที่เชื่องช้าอย่างพร้อมเพรียงกัน ต่อไปจะเป็นการแสดงอีกชุดหนึ่งชื่อว่า “ระบำของอิสลามิกชน” ผู้แสดงจะเป็นพวกแขกมัวร์ออกมาเต้นรอบเป็นวงกลม แต่ละคนจะถือไม้กระบองคนละ ๒ อัน จากนั้นเมื่อได้จังหวะก็จะเข้าฟาดฟันคู่ต่อสู้อย่างรุนแรง นอกจากนี้ยังมีการแสดงประเภทต่างๆ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาให้ชมอีกหลายชุดโดยเริ่มจาก

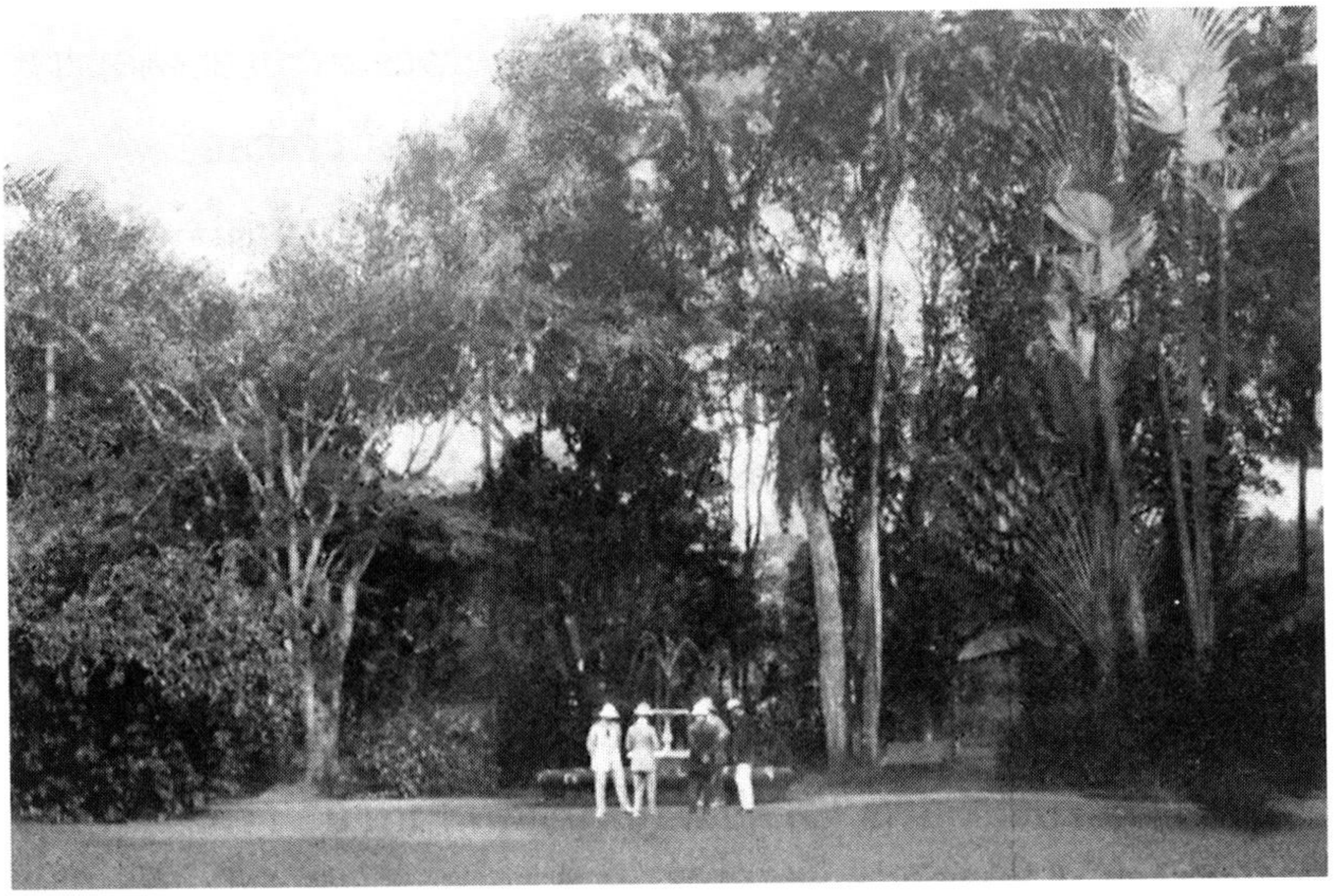

ในสวนบ้านข้าหลวงใหญ่ที่ king's Cottage

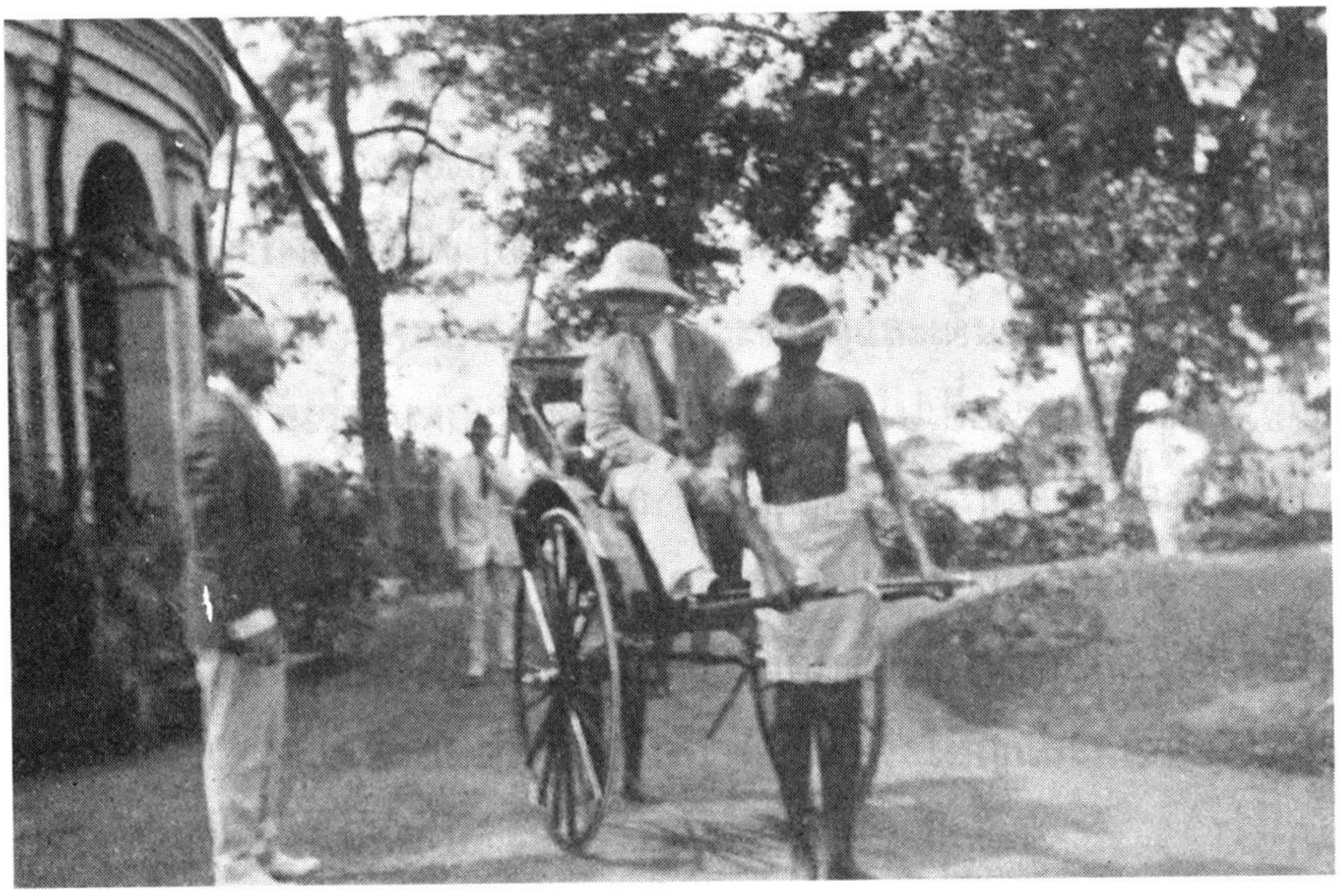

ทำเนียบกงสุลรัสเซียที่ศรีลังกา

การแสดงของบุรุษแล้วจากนั้นก็เปลี่ยนไปเป็นการแสดงของสตรี

อย่างไรก็ตามชาวศรีลังกาเองกลับไม่ใคร่จะสนใจการแสดงเหล่านี้เท่าใดนัก

และนั่นพวกเขากำลังนำตะปูมาใช้ประกอบการแสดง มีบุรุษหลายคนสวมหน้ากากนุ่งห่มด้วยชุดแผ่นโลหะบางๆ วิ่งเข้ามาในเวทีการแสดง ขณะเดียวกันก็ทำตัวสั่นๆ และส่งเสียงร้องเอะอะโวยวายราวกับตกอยู่ในอาการบ้าคลั่ง จากนั้นก็เริ่มทำพิธีขับไล่วิญญาณแห่งความชั่วร้ายให้ออกไปด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายไปมาพร้อมกับกระโดดโลดเต้นเข้าใส่กันจนดูสับสนอลหม่านไปหมด นี่ป็นการแสดงที่มีชื่อเสียงมากของศรีลังกา ชื่อว่า “การเต้นเพื่อขับไล่ภูติผีปีศาจ“ หรือ “ระบำปีศาจ” (devil dances) ซึ่งจะมีแสดงเฉพาะที่เกาะลังกาเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุที่เห็นว่าการแสดงเหล่านี้ค่อนข้างจะรุนแรงเกินไปอีกทั้งจะต้องใช้กำลังเข้าต่อสู้กัน ดังนั้นจึงไม่ได้รับอนุญาตให้แสดงบ่อยนักนอกเสียจากว่าจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจชาวอังกฤษ

ในระหว่างที่ชมการแสดงอยู่นั้น หัวหน้าหมู่บ้านซึ่งสวมหมวกสีขาวและมีท่าทางอารมณ์ดีได้เข้ามาแนะนำตัวต่อแกรนด์ดยุคโดยกล่าวผ่านล่าม พร้อมกับถวายพระพรขอให้ทรงพระเจริญและเดินทางโดยสวัสดิภาพ

เช้าวันรุ่งขึ้นคณะของเราออกเดินทางไปเยี่ยมชมวัดที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่ง ชื่อว่า วัดมาลากาวา (Malagawa) ในแต่ละปีจะมีผู้จาริกแสวงบุญเดินทางมานมัสการพระทันตธาตุที่วัดแห่งนี้เป็นจำนวนมาก หลังจากที่แกรนด์ดยุคเสด็จเข้าไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโบสถ์ครู่หนึ่งแล้วจากนั้นจึงเสด็จขึ้นรถยนต์พร้อมกับท่านข้าหลวงใหญ่และคณะเดินทางกลับยังกรุงโคลัมโบต่อไป

พระอาทิตย์ยามเช้าส่องแสงเจิดจ้า ตามท้องถนนในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งเราเห็นพวกขอทานและคนพิการต่างมุ่งหน้าเดินทางไปที่

วัดเพื่อรอรับเงินบริจาคจากผู้ใจบุญทั้งหลาย ต่อมาคณะของเราได้เข้าไปในสวนเปราเดเนีย (Péradénia) ขณะที่เดินทางไปเรื่อยๆ ตามถนนที่ดีเยี่ยม ตลอดเส้นทางจะเห็นต้นยางพารามีอายุนับสิบปี ต้นไผ่ที่มีความสูงเกิน ๑๐๐ ฟุต อีกทั้งมีต้นปาล์มจำนวนมากขึ้นเรียงรายมองดูงดงามเป็นที่น่าอัศจรรย์

ฝูงวัวต่างและเล็มหญ้าอย่างเงียบๆ ในท้องทุ่งที่ชื้นไปด้วยหยาดน้ำค้างเมื่อยามค่ำคืนจนมองเห็นเป็นประกายคล้ายสีเงิน ขณะเดินทางผ่านเราแอบชื่นชมบ้านสวยหลังน้อยที่ร่มครึ้มไปด้วยไม้เลื้อยขึ้นปกคลุมจนทั่ว ตามพุ่มไม้แต่ละพุ่มมองเห็นทั้งไม้ดอกและไม้ใบมีสีสันปะปนกันมากมายหลายสีมองดูสวยงามยิ่งนัก ส่วนดอกไม้ที่ปลูกอยู่ตามสวนก็ล้วนแต่งดงามต่างชูช่อให้มวลหมู่ผีเสื้อมาดอมดม นอกเหนือจากนี้ยังมีผลไม้ที่มีรูปร่างหน้าตาแปลกๆ อีกหลายชนิดจนแทบจะกล่าวได้ว่าพืชพันธุ์ไม้ในแถบเมืองร้อนเหล่านี้เราไม่เคยเห็นมาก่อน ทุกชนิดล้วนแต่แปลกตาดูช่างน่าอัศจรรย์ใจเหลือเกิน กล่าวได้ว่า สวนเปราเดเนียแห่งนี้เป็นสวนที่สวยที่สุดแห่งหนึ่งของโลกก็ได้

หลังจากเดินทางข้ามสะพานเหนือแม่น้ำมหาเวลี (Mahaweli) แล้วจะสังเกตได้ว่าลำน้ำที่ใสบริสุทธิ์สายนี้ไหลผ่านสวนเปราเดเนียและแยกออกจากกันเป็น ๒ สายตรงบริเวณโขดหินที่อยู่ใกล้เคียง จากนี้ไปพวกเราจึงหวนกลับคืนสู่เส้นทางสายหลักที่มุ่งหน้าสู่กรุงโคลัมโบอีกครั้ง

มีเส้นทางอยู่หลายสายที่มีทัศนียภาพงดงาม แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เส้นทางเหล่านั้นต้องถูกทำลายไปเป็นทางรถยนต์เพื่อใช้เป็นเส้นทางเดินของรถไปรษณีย์เคลื่อนที่ ซึ่งรถนี้ประกอบด้วยที่นั่งเก่าคร่ำคร่าตัวหนึ่งขับเคลื่อนไปตามสถานที่ต่างๆ ด้วยความเร็วที่พอเหมาะสำหรับเส้นทางที่เราเดินทางผ่านไปนั้นล้วนเป็นหุบเขาที่มีทัศนียภาพงดงามราวกับภาพเขียน ยิ่งไปกว่านั้นภาพที่มีเสน่ห์ต้องตาเหล่านั้นยังสามารถ

สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางธรรมชาติของดินแดนในเขตร้อนได้อย่างดีอีกด้วย เราอยากจะหยุดอยู่ที่นี่สักพักหนึ่งเพื่อชมวิวทิวทัศน์อันงดงามในบริเวณนี้ให้ทั่วทั้งหมด แต่ว่าคนขับรถกลับไม่ได้สนใจมองความงามเหล่านั้นเลยนอกจากสิ่งที่อยู่ตรงหน้า สายตาของเขาไม่ได้จดจ่ออยู่ที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เขายังคงขับรถต่อไปด้วยความเร็วสูงพร้อมกับเพ่งมองไปข้างหน้าด้วยสายตาที่เคร่งเครียดตลอดทาง

โชคดีเหลือเกินที่พอเข้าใกล้หมู่บ้านรถราก็เริ่มติดขัด เนื่องจากมีคนพื้นเมืองออกมายืนจับจ่ายซื้อของอยู่ที่หน้าร้านขายผลไม้ข้างทางจึงทำให้กีดขวางการจราจร นอกจากนี้ยังมีพวกเด็กๆ ลงไปนอนกลิ้งเกลือกอยู่ตามท้องถนนอีกด้วย สุนัขที่นี่ช่างผอมอะไรเช่นนั้นแถมยังไม่กลัวอันตรายใดๆ ทั้งสิ้น ขณะที่รถวิ่งเข้าไปใกล้จนแทบจะทับมันตายแต่มันกลับเฉยทำเป็นทองไม่รู้ร้อน จากนั้นจึงค่อยๆ ลุกเดินหนีไปอย่างเชื่องช้าในขณะที่อีกกลุ่มเป็นพวกสุกรซึ่งมีอยู่รวมๆ กันมากมายหลายสีทั้งสีดำและสีชมพูต่างตกใจกลัวเสียงแตรรถและวิ่งหนีเตลิดไปอย่างรวดเร็ว ไม่เหมือนอย่างพวกกระบือที่ปล่อยให้เดินเฉียดไปเฉียดมาตามริมทางเดินมันไม่รู้สึกตื่นเต้นกับสิ่งใดทั้งสิ้น ไกลออกไปคาดว่าจะเป็นซากกิ่งก่าที่ถูกทับตายและดูเหมือนว่าจะมีลำตัวยาวไม่ต่ำกว่าหนึ่งเมตร เรารู้สึกประหลาดใจเป็นอย่างยิ่งที่มันยังคงเลื้อยต่อไปได้เรื่อยๆ โดยไม่แสดงอาการเจ็บปวดแต่อย่างใดทั้งๆ ที่ตามลำตัวของมันถูกทุบตีจนน่วมไปหมดแล้ว

เมื่อเดินทางมาถึงบริเวณพื้นที่ราบลุ่มสภาพภูมิประเทศก็เปลี่ยนไปเป็นแบบเดียวกันหมด จากพื้นที่ที่เป็นป่ามะพร้าวก็กลับกลายป็นพื้นน้ำรวมทั้งบริเวณที่เป็นสนามหญ้าก็ถูกน้ำท่วมขังเจิ่งนอง ทำให้เราหวนรำลึกถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ครั้งหนึ่งเคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่

ในที่สุดเราก็ได้เห็นหมู่บ้านของชาวพื้นเมืองกลุ่มแรกที่อยู่

บริเวณชานกรุงโคลัมโบ จากที่นี่เราต้องใช้เวลาถึง ๓ ชั่วโมง ๓๐ นาที ในการเดินทางจากเมืองแคนดีมาถึงเมืองหลวงแห่งใหม่ (กรุงโคลัมโบ)

ก่อนที่จะจากกรุงโคลัมโบไปท่านแกรนด์ดยุคได้เสด็จไปฟังการบรรเลงดนตรี โดยวงดุริยางค์ทหารเรือของสมาคมสันนิบาตที่โรงแรม Galle Face Hotel จากนั้นพระองค์ได้ทรงลีลาศด้วยจังหวะวอลทซ์ บรรดาสุภาพสตรีสาวชาวอังกฤษต่างไม่รู้สึกกังวลกับบรรยากาศรอบตัวที่ร้อนอบอ้าวเลย ที่นี่จะมีงานเต้นรำกันตลอดทุกๆ วันเสาร์ และเย็นนี้ก็เช่นกันนอกจากนักดนตรีจะบรรเลงเพลงได้ไพเราะเพราะพริ้งแล้ว เรายังรู้สึกว่างานเลี้ยงในค่ำคืนนี้ช่างสนุกสนานและน่าประทับใจอย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อนเลย

อย่างไรก็ดีพอได้เวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกาตรง ตามระเบียบข้อบังคับของตำรวจเมื่อเสียงเพลงชาติอังกฤษ “God save the King” ดังขึ้นทุกคนต่างยืนตรงเคารพเพลงชาติ จากนั้นก็ตามด้วยเพลงชาติรัสเซียอันเป็นสัญญาณที่แจ้งให้บรรดาหนุ่มสาวที่กำลังสนุกสนานกับการเต้นรำอยู่ในขณะนั้นทราบว่าบัดนี้ถึงเวลาที่งานเลี้ยงจะต้องยุติลงแล้ว อีกทั้งได้เวลาที่ร้านขายเหล้าจะต้องหยุดให้บริการเครื่องดื่มประเภทเหล้าวิสกีและโซดาด้วยเช่นกัน

วันรุ่งขึ้นจากคำเชิญของท่านแกรนด์ดยุค ท่านข้าหลวงใหญ่พร้อมด้วยครอบครัวได้มารับประทานอาหารกลางวันบนเรือออโรรา จากนั้นอีก ๒ วันต่อมาอันหมายถึงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๔ ก็ถึงกำหนดวันที่คณะของเราจะต้องเดินทางออกจากกรุงโคลัมโบ

บทที่ ๓
ชาวฮอลันดาในอินดิส (อินโดนีเซีย)

สองสามวันที่เมืองซาบาง – ท่องเกาะปูโล – เวย์ – เกาะที่ยังคงสภาพป่าดงดิบ – ระหว่างทางไปสิงคโปร์ – ล่องอ่าวไทย

เรือออโรราได้กลับคืนสู่ท้องทะเลดังเดิม ระหว่างที่เรากำลังเดินทางอ้อมเกาะลังกาอยู่นี้มีพายุฝนเกิดขึ้นทุกวัน ดังนั้นเราจึงต้องรีบหนีให้พ้นจากบริเวณนี้โดยเร็ว ขณะเดียวกันบริเวณเหนือทิวเขาก็มีฝนฟ้าคะนองกระจายอยู่ทั่วไป จะเห็นว่าน้ำฝนที่ตกลงมายังที่ต่ำนั้นเป็นเหมือนกับน้ำพุกลางทะเลเลยทีเดียว

เรือของเรากำลังมุ่งหน้าไปยังเกาะปูโล – เวย์ (Pulo – Way) ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ อยู่ทางเหนือสุดของเกาะสุมาตรา (Sumatra) เพื่อแวะเติมถ่านหินที่เมืองซาบาง (Sabang) มีนายทหารในคณะของเราหลายนายเคยมาจอดเรือ ณ ท่าเรือที่สวยงามของฮอลันดาแห่งนี้แล้ว และทุกคนต่างกล่าวชมเป็นเสียงเดียวกันหมดว่าเกาะปูโล – เวย์ มีความงดงามตามธรรมชาติเป็นเลิศจริงๆ

หลังจากเดินทางผ่านไป ๔ วัน เราก็เริ่มเข้ามาใกล้แหลมแห่งหนึ่งที่มีป่าไม้ปกคลุมอยู่หนาแน่นจนแทบจะกล่าวได้ว่าราวกับดอกกะหล่ำขนาดมหึมากำลังลอยน้ำอยู่ เหนือขึ้นไปเราสามารถมองเห็นทิวเขาที่เกาะสุมาตราเป็นสีน้ำเงินจางๆ ได้อย่างชัดเจน

อีกไม่กี่นาทีต่อมาก็ล่วงเข้ามาถึงอ่าวเล็กๆ แห่งหนึ่งซึ่งล้อมรอบด้วยเนินดินที่แลดูเขียวชอุ่มไปหมด ณ ที่นั้นมีเรือยามรักษาฝั่งของฮอลันดาลำเล็กๆ ลำหนึ่งมาจอดรอสวมพวงมาลัยให้เราพร้อมกับบรรเลงเพลงชาติรัสเซียต้อนรับคณะของเรา ด้วยความลึกของท้องทะเลช่วยให้เรือของเราสามารถแล่นเข้าหาฝั่งเพื่อไปจอดที่ท่าเทียบเรือได้ตรงเผงทีเดียว เหนือจากท่าเทียบเรือขึ้นไปมีปั้นจั่นขนาดใหญ่ขับเคลื่อนด้วยพลังไอน้ำแรงม้าสูงหลายเครื่องติดตั้งอยู่ ซึ่งทุกเครื่องพร้อมที่จะขนถ่ายถ่านหินลงสู่คลังถ่านหินให้แก่เรือทุกลำได้ทันที

สำหรับอ่าวเล็กๆ ที่มีแสงสว่างส่องจ้าตลอดเวลาแห่งนี้อยู่นอกเส้นทางเดินเรือสายสำคัญที่จะมุ่งหน้าไปสู่ดินแดนตะวันออกไกล ดังนั้นอาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นในช่วงที่ทำสงครามกับชาวต่างชาติจึงไม่ใคร่จะมีปรากฏให้เห็นเท่าใด แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีอย่างอื่นที่ทำให้เราสนใจใคร่รู้อยู่มาก เพราะที่นี่ใช่จะมีเพียงคนงานชาวพื้นเมืองเท่านั้นแต่ยังมีเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณานิคมที่เป็นชาวเมืองซาบางอีกด้วย

บริษัทห้างร้านที่เป็นของชาวฮอลันดานั้นเพิ่งจะเข้ามาตั้งกิจการอยู่ที่นี่เมื่อไม่นานมานี้เอง จนถึงปัจจุบันห้างร้านต่างๆ ที่ตั้งอยู่ตามริมถนนเลียบชายฝั่งทะเลแบ่งเป็นร้านค้าของชาวจีนและร้านค้าของชาวมลายู ส่วนข้างบนที่เป็นเนินเขาเตี้ยๆ มีถนนหนทางกว้างใหญ่แลดูครึ้มไปด้วยร่มเงาไม้นั้นเป็นที่อยู่อาศัยของคนที่มาตั้งถิ่นฐานในอาณานิคม ขณะเดียวกันในบริเวณดังกล่าวก็มีโรงแรมเล็กๆ ขนาดกะทัดรัดตั้งอยู่แห่งหนึ่งด้วย

บ้านหลังย่อมๆ ล้วนก่อสร้างอยู่บนตอม้อสูงจากระดับพื้นดินราว ๑ เมตร ซึ่งอาจจะเป็นผลเนื่องมาแต่ความชื้นจึงทำให้เกิดฝนตกหนักในเขตเมืองร้อน ดังนั้นการสร้างบ้านแบบนี้จะช่วยป้องกันมิให้เกิดน้ำท่วมบ้านในช่วงฤดูฝนได้ จะเห็นว่าบรรดาบ้านเรือนในแถบนี้จะมีลักษณะ

เดียวกันหมด ยิ่งไปกว่านั้นบ้านที่สร้างอยู่บนที่สูงยังช่วยให้รอดพ้นจากการถูกงูพิษมารบกวนได้อีกวิธีหนึ่งด้วย

เพื่อหลบเลี่ยงที่จะอยู่บนเรือในช่วงการเติมเชื้อเพลิงถ่านหิน เราจึงได้กลับมานอนหลับพักผ่อนตอนกลางวันบนระเบียงโรงแรม ณ ที่นั้น เราสามารถมองเห็นอ่าวเป็นสีฟ้าได้แต่ไกล

เมื่อความชื้นในอากาศอยู่ในระดับที่พอเหมาะจากนั้นก็จะกลั่นตัวเป็นน้ำฝนทำให้เกิดฝนตกอย่างหนักจนทำให้เราเผลอคิดไปว่ากำลังอยู่ในทะเลหมอก ด้วยหวังว่าจะช่วยให้รู้สึกสดชื่นกะปรี้กะเปร่าขึ้นมาบ้าง ดังนั้นในตอนบ่ายเราจึงลงมาเดินเล่นไปเรื่อยๆ ตามชายฝั่งทะเลจนกระทั่งถึงปากน้ำสายเล็กๆ แห่งหนึ่ง ซึ่งที่ริมฝั่งน้ำนั้นเป็นถิ่นที่อยู่ของผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณานิคม ทั่วทั้งบริเวณแลดูร่มครึ้มไปด้วยสวนยางพาราอีกทั้งมีลำน้ำที่ร่มรื่นสวยงามเหมือนดังกับที่เราเคยฝันไว้ สักพักหนึ่งเราจึงตกลงใจผลัดเสื้อผ้าเพื่ออาบน้ำในลำน้ำที่ใสสะอาด ด้วยความสดชื่นเย็นสบายจากสายน้ำแห่งนี้ทำให้เราอยากจะอยู่ที่นี่สักชั่วโมง

มีผู้แนะนำเราว่าควรจะเดินไปจนถึงอ่าวใต้ (Sud – Bay) ที่ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของเกาะ ซึ่งอ่าวแห่งนี้มีความงดงามราวกับภาพวาด ดังนั้นในวันนี้เราจึงต้องของดการเดินทางไว้ก่อน ครั้นพอถึงวันรุ่งขึ้นเวลา ๐๗.๐๐ นาฬิกา เราจึงเริ่มออกเดินทางต่อไป มีแต่รถและม้าเพียงสองสิ่งเท่านั้นที่สามารถจะนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึงเมืองซาบางได้ แม้ว่าเจ้าม้าตัวน้อยพวกนี้จะดูท่าทางขี้โรคอยู่สักหน่อยแต่ก็พอจะให้เราเข้าไปนั่งเบียดกันบนม้านั่งแคบๆ ในประทุนรถม้าได้สองคน

เจ้าของโรงแรมผู้ใจดีรีบกุลีกุจอมาดูแลเราอย่างดี อีกทั้งยังทำให้เรารู้สึกมั่นใจในความแข็งแรงของอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนความอดทนบึกบึนของกำลังม้า อันที่จริงม้าเหล่านี้ก็วิ่งได้คล่องแคล่วว่องไวดีบนเส้นทางที่ราบเรียบซึ่งเชื่อมระหว่างไร่กาแฟ ไร่พริกไทย และ

สวนยางพารา ทั่วทั้งบริเวณจะมีชาวพื้นเมืองคอยนั่งเฝ้าดูแลอยู่ในกระท่อมเก่าๆ แบบโบราณที่หลังคามุงด้วยกิ่งไม้แห้ง ในไม่ช้าถนนหนทางก็เริ่มแย่ลงอีก ตามทางมีหญ้าขึ้นรกไปหมดและล้อรถของเราก็ต้องวิ่งไปบนพื้นดินที่เป็นสีแดงอ่อนด้วยความยากลำบากยิ่ง เมื่อเจ้าม้าน้อยเหล่านี้เกิดความอ่อนเพลียมากเข้ามันก็จะหยุดเดินเป็นระยะๆ จนท้ายที่สุดมันก็ไม่ยอมเดินต่ออีกเลย

แม้ว่าความร้อนราวกับอยู่ในเตาอบนั้นจะแทรกผ่านเสื้อผ้าเนื้อบางเบามากระทบกับผิวหนังของเราจนรู้สึกได้ แต่กระนั้นเราก็จำต้องเดินเท้าต่อไปอีกเรื่อยๆ โดยไม่มีผู้ใดอิดออดเลยแม้แต่น้อย ฝ่ายคนขับรถม้าชาวพื้นเมืองก็รั้งบังเหียนไว้แล้วเดินตามหลังพวกเรามา

บางครั้งท้องฟ้าก็ดูแจ่มใส เมื่ออยู่ภายใต้ความร้อนจากดวงอาทิตย์เมฆหมอกจะแตกตัวเป็นละอองไอน้ำและเกิดฝนตกมีผลทำให้ถนนหนทางลื่นมากอีกด้วย

เราคิดว่าชายชาวมลายู ๓ คน ที่สวมหมวกสักหลาดใบใหญ่และพกมีดเป็นอาวุธคู่กายกลุ่มนี้คงจะเป็นคนที่มีน้ำใจงามเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่เราได้พบเห็นในประเทศที่อยู่ห่างไกลเช่นนี้

จากอากัปกิริยาการเคลื่อนไหวที่คอยระแวดระวังภัยอันตรายของคนขับรถม้านี้เองที่ทำให้เราเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่าในป่าทึบแห่งนี้มีพวกลิงและหมูป่ามาอาศัยอยู่มาก นอกจากนี้ยังมีงูพิษชุกชุมอีกด้วย เรายังคงเดินต่อไปเรื่อยๆ ด้วยความลำบากยากเย็นและระหว่างนั้นเราก็เดินไปเหยียบแมลงปีกแข็งตัวโตมีสีเหมือนรุ้งตายไปหลายตัว ตลอดอาณาบริเวณอินโด – มลายูทั้งหมดนี้เราขอยืนยันได้เลยว่าจะต้องเป็นสวรรค์ของนักกีฏวิทยาอย่างแน่นอน* ที่นี่มีตั๊กแตนฝูงใหญ่กระโดดไปมาอยู่ตาม

---

* กีฏวิทยา หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยแมลง – สวป.

ขาของเราเต็มไปหมด ในขณะที่ผีเสื้อที่มีปีกสวยงามสีสันสดใสต่างบินว่อนอยู่เหนือศีรษะเรานับพันตัว ในยุโรปนั้นมนุษย์จะเป็นฝ่ายต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด แต่ทว่าในป่าลึกแถบเมืองร้อนนี้บรรดาสัตว์ป่า ต้นไม้และพืชพันธุ์ไม้นานาชนิดจะถูกปล่อยให้ผจญกับการต่อสู้ที่ร้ายกาจยิ่งจนเราแทบจะหลับตาวาดภาพเอาได้ ไม้ยืนต้นจำนวนมากถูกต้นกาฝากมาเกาะเกี่ยวแย่งอาหารกินอย่างช้าๆ และเนินนาน จากนั้นลำต้นของต้นไม้ก็จะลีบเล็กลงทีละน้อยๆ ไม่นานนักไม้ต้นนั้นก็จะถูกปกคลุมไปด้วยเถาวัลย์และพวกไม้เลื้อยนานาพันธุ์จนเต็มต้นไปหมด โดยมันจะเลื้อยไปตามลำต้นและไล่เลียงเกี่ยวพันกันขึ้นไปเรื่อยจนกระทั่งถึงยอดไม้และวกกลับลงมาห้อยย้อยอยู่กลางอากาศมองดูราวกับโคมระย้าสีเขียวขจี

พื้นที่ว่างเปล่าที่หักร้างถางพงเพื่อให้เหมาะแก่การเพาะปลูกนั้นมีครอบครัวชาวพื้นเมืองไปปลูกกระท่อมอาศัยอยู่กันแบบตามมีตามเกิดและทำการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ จำพวกกาแฟ ผลไม้ และน้ำผลไม้สีสันหลากหลาย แต่ว่าบริเวณนี้ไม่ใคร่จะมีผู้คนผ่านไปมาสักเท่าใด

ถึงเราจะรู้สึกกระหายน้ำจนแทบจะขาดใจก็ตามแต่เราก็ไม่กล้าลิ้มลองเครื่องดื่มที่ไม่อาจไว้วางใจอย่างแน่นอน เมื่อเป็นดังนี้หญิงชราชาวมลายูคนหนึ่งจึงแบ่งสับปะรดผลใหญ่ที่อยู่หลังร้านมาให้เรากินด้วยความเอร็ดอร่อย

มีเด็กน้อยคนหนึ่งเปลือยกายล่อนจ้อนราวกับตัวหนอนร้องเสียงดังด้วยความตกใจกลัวเมื่อเหลือบมาเห็นเรา จากนั้นก็รีบโผเข้าหาอ้อมอกแม่ทันที

เมื่อพักให้ม้าได้กินน้ำกินหญ้าสักครู่หนึ่งก็ช่วยให้มันรู้สึกกะปรี้กะเปร่าขึ้นมาบ้าง จากนั้นเราก็ขึ้นรถม้าเดินทางต่อไปจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดของทางเดินระหว่างช่องเขา ณ ที่นี้เราจะมองเห็นอาณาบริเวณรอบอ่าวที่งดงามนี้ได้โดยตลอด ลึกจากบริเวณเทือกเขาที่มีสิงสาราสัตว์

อาศัยอยู่มากก็จะเข้าเขตป่าดงดิบที่มีต้นไม้อายุเป็นร้อยๆ ปี นับว่าบริเวณนี้เป็นสถานที่ที่สวยงามน่าประทับใจมากแห่งหนึ่ง เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศที่ยังเป็นทุ่งนาป่าเขาตามธรรมชาติอยู่มาก จึงช่วยให้พวกกวีและผู้ที่หลงใหลในความงามของธรรมชาติพอได้ปลดเปลื้องความรู้สึกเหงาเปล่าเปลี่ยวใจได้บ้าง แม้ว่าพวกเราจะเข้าไปตามสถานที่ต่างๆ นี้เพียงชั่วประเดี๋ยวประด๋าวเท่านั้นแต่ก็ช่วยให้เรารู้สึกดีขึ้นมากทีเดียวที่ได้มาเห็นสถานที่ที่น่าประทับใจ ซึ่งอย่างน้อยก็เป็นแหล่งที่มนุษย์เราควรจะปกปักรักษาสภาพที่ยังคงเป็นธรรมชาตินี้ไว้

ถึงกระนั้นตอนขากลับระหว่างที่นั่งอยู่ในประทุนรถใจเราหวนคิดกระหวัดถึงสถานที่แห่งนี้อีกครั้งโดยไม่ได้พะวงถึงภาระหนักตอนขาลงไปข้างล่างเลยแม้แต่น้อย เราเชื่อว่าหากเจ้าม้าน้อยเหล่านี้ได้กลับไปสู่คอกของมันอีกเมื่อใดมันก็คงจะคึกคักมากกว่านี้อย่างแน่นอน

ในเย็นวันนั้นมีงานเลี้ยงฉลองของคณะนายทหารรักษาพระองค์สังกัดกรมทหารม้าฮุสซาร์ ท่านแกรนด์ดยุคได้เชื้อเชิญผู้บังคับการเรือและนายทหารประจำเรือออโรราทุกนายเข้าร่วมรับประทานอาหารค่ำโดยพร้อมเพรียงกัน

จากการบรรเลงเพลงด้วยท่วงทำนองที่ไพเราะเพราะพริ้งของวงดุริยางค์ทหารเรือที่บรรเลงอยู่กลางแจ้งเป็นแรงจูงใจให้บรรดาชาวพื้นเมืองที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงเข้ามานั่งฟังเพลงร่วมกันบนสนามหญ้า นับเป็นโอกาสดีที่เหล่านายทหารฮอลันดา ข้าราชการทั่วไป และครอบครัวของผู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองซาบางได้มาร่วมงานเลี้ยงฉลองกันอย่างสนุกสนาน ระหว่างนั่งรับประทานอาหารอยู่ที่ริมระเบียงทุกคนต่างมีท่าทางเบิกบานใจยิ้มแย้มแจ่มใสกันถ้วนหน้า แต่โชคไม่ดีเลยที่มีฝนตกลงมาอย่างฉับพลันและก็ยิ่งตกหนักขึ้นอีกราวกับฟ้ารั่วทำให้ผู้ชมต้องวิ่งหนีฝนกันจ้าละหวั่นไปหมดจนต้องยุติงานกลางคัน

เช้าวันรุ่งขึ้นในห้องนอนที่แสนสะอาดของโรงแรมเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เมื่อสายลมจากท้องทะเลพัดโชยมาอย่างแผ่วเบาเราก็เริ่มรู้สึกตัวตื่น ที่นี่ก็คล้าย ๆ กันกับที่กรุงโคลัมโบคือบรรดาพี่เลี้ยงเด็กผิวดำจะถือโอกาสในช่วงเวลาเช้าที่อากาศสดชื่นแจ่มใสพาเด็ก ๆ ตัวอ้วนจ้ำม่ำแต่มีผิวขาวซีดออกมาเดินเล่นตามท้องถนนที่ปกคลุมด้วยต้นมะขาม เมื่อมองลงมาจากทางหน้าต่างจะเห็นเหล่าทหารหัดใหม่ชาวพื้นเมืองซึ่งบัญชาการโดยนายทหารชาวฮอลันดากำลังเดินสวนสนามกันอยู่ จากนั้นก็จะทำการบริหารร่างกายด้วยการเอามือไพล่หลังแล้ววิ่งไปเป็นจังหวะ

เกาะแห่งนี้อยู่นอกเส้นทางของนักเดินทางรอบโลก ที่นี่ไม่มีรถลาก “ริคชาส์” อีกทั้งไม่มีเสียงดังจากรถบรรทุกและเสียงรถยนต์มาทำลายความสงบร่มเย็นของการใช้ชีวิตอย่างบ้านนอกเช่นนี้ได้เลย

ท่านเคานต์เวโลโปลสกีกับข้าพเจ้าได้เตรียมจัดหากล้องถ่ายรูปแล้วออกเดินทางกันแต่เช้าตรู่เพื่อไปสำรวจเส้นทางน้ำไหลจากเนินเขาลงสู่ท่าเรือที่อยู่ฝั่งตรงข้าม เราพบถนนสายหนึ่งอันเป็นเส้นทางสายใหม่ที่จะนำไปสู่หาดทรายที่สวยงาม ซึ่งที่นี่มีกระแสคลื่นจากมหาสมุทรอินเดียสาดซัดน้ำทะเลแตกซ่านเป็นฝอยมองเห็นเป็นสีเขียวมรกต ขณะที่รถแล่นไปบนพื้นทรายละเอียดที่ทอดยาวไกลจนสุดลูกหูลูกตาทั่วบริเวณเต็มไปด้วยเปลือกหอยนานาชนิด ทางเดินแคบ ๆ ที่ร่มครึ้มไปด้วยหมู่ต้นปาล์มและไม้ยืนต้นที่มีอายุนับร้อยปี อีกทั้งต้นไผ่ขนาดมหึมาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากช่างเย้ายวนให้เราออกไปเดินเล่นตามทางเดินชายฝั่งทะเลยิ่งนัก ที่ตรงนั้นมีไม้แก่อยู่สองต้นที่ลำต้นบิดตัวไปจนเป็นรูปโค้งดูช่างน่าอัศจรรย์ หรือแม้แต่ไม้บางต้นที่อยู่ใกล้ ๆ นี้ ก็เป็นไม้เลื้อยที่ดูเหมือนกับงูใหญ่มหึมากำลังเลื้อยอยู่

ในระหว่างที่เดินไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีจุดหมาย ทันใดนั้นเราก็คิดกันว่าจะไต่ขึ้นไปบนเนินดินที่มีป่าไม้อยู่มากซึ่งมองเห็นอยู่ข้างหน้าเรา

ประมาณ ๑๐๐ เมตร เนื่องจากในวันนี้มีน้ำทะเลขึ้นสูงจึงไม่สะดวกแก่การเดินสำรวจไปเรื่อยๆ บนหาดทราย อีกทั้งทางเดินตามริมฝั่งทะเลก็อยู่ไกลมาก ขณะที่เรากำลังเดินเข้าไปในสวนปาล์มอยู่นั้นดูเหมือนว่าเรากำลังเดินเข้าไปในพื้นที่ที่ร้อนระอุและยังต้องเดินด้วยความยากลำบากยิ่งบนพื้นดินที่ลื่นและชื้นแฉะอันเนื่องมาจากฝนตกเมื่อคืนก่อน หลังจากที่เดินลัดเลาะไปตามชายฝั่งทะเลในเวลาที่ดวงอาทิตย์ส่องแสงตรงศีรษะพอดี เห็นมีสวนบางแห่งถูกล้อมรั้วไว้ด้วยลวดสังกะสี ต่อจากนั้นเราจึงเดินข้ามสะพานแคบๆ ที่ดูน่ากลัวนั้นไป ขณะที่ก้มลงมองดูเบื้องล่างจะเห็นกระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากที่ใต้สะพานเป็นสีเขียวใส จากนั้นจึงเดินทางมาพบทะเลอีกครั้งด้วยความเหนื่อยยาก อย่างไรก็ตามเราคงต้องใช้เวลาอีกนานมากทีเดียวกว่าจะเข้าไปถึงจุดหมายที่ต้องการ กล่าวได้ว่าเกาะสีเขียวที่ดูเหมือนป่าซึ่งยังไม่เคยมีใครไปเยือนมาก่อนอย่างเกาะปูโล – เวย์นี้เป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยความงามที่เย้ายวนใจชวนให้หลงใหลอย่างยิ่ง แต่ถึงกระนั้นเราก็ยังไม่มีโอกาสเข้าไปถึงที่นั่นได้เลย

หลังจากหยุดพักสักครู่ ชาวพื้นเมืองคนที่สะพายกล้องถ่ายรูปให้เรานั้นพยายามแสดงกิริยาต่างๆ นานาเพื่อให้เราเข้าใจ จากนั้นเขาก็คลายความกังวลลงเมื่อเห็นเราเดินกลับมาตามทางเก่า

ครั้นเวลา ๑๑.๐๐ นาฬิกา เราจึงกลับมาถึงโรงแรมอีกครั้งในสภาพที่เหงื่อออกท่วมตัวทีเดียว ซึ่งไม่น่าจะเป็นเช่นนั้นได้เลย

หลังจากได้เปลี่ยนเสื้อผ้าและอาบน้ำชำระร่างกายจนรู้สึกสดชื่นขึ้นแล้วเราจึงขอร้องเจ้าของโรงแรมให้ช่วยจัดอาหารกลางวัน ท่ามกลางบรรยากาศที่มีแสงแดดเจิดจ้านั้นเจ้าของโรงแรมบอกแก่เราว่าได้จัดอาหารพื้นเมือง ชื่อว่า “rijstafel” ให้รับประทาน ซึ่งเป็นอาหารประเภทข้าวที่รับประทานพร้อมด้วยกับข้าวหลายอย่างที่เจือด้วยพริก มีทั้งเผ็ดมากและเผ็ดน้อยต่างกันไปโดยทำแบบ “ข้าวที่ปรุงด้วยผงกะหรี่” ของ

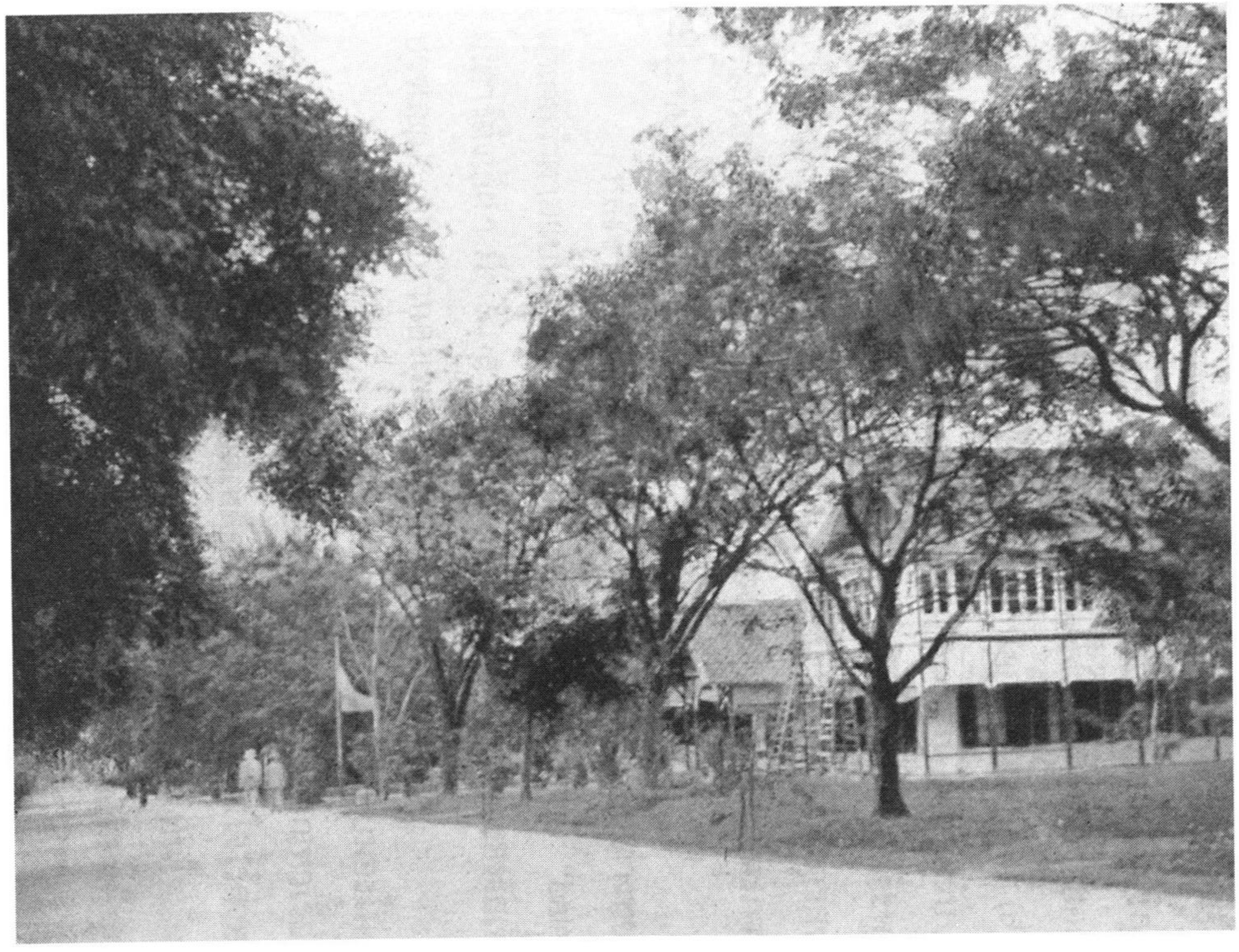

โรงแรมซาบาง

พวกฮินดู เรารับประทานอาหารที่ออกรสนี้อย่างเอร็ดอร่อยเช่นเดียวกันกับผลไม้อื่นๆ อย่างกล้วยและมะม่วงที่ตกแต่งอย่างสวยงามน่าลิ้มลอง

ช่างเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งในตอนบ่ายเราก็ต้องลาจากโรงแรมเล็กๆ ที่แสนวิเศษแห่งนี้เพื่อกลับไปสู่เรือออโรราดังเดิมอีกครั้ง ก่อนที่จะเริ่มเดินทางไปสิงคโปร์ท่านผู้บังคับการเรือออโรราได้เชื้อเชิญบรรดาเจ้าหน้าที่ในเมืองซาบางและภริยา รวมทั้งนายทหารชาวฮอลันดาที่ประจำการตามชายฝั่ง และผู้ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณานิคม (ส่วนใหญ่มักจะเป็นชาวยุโรป) ซึ่งรวมแล้วประมาณ ๒๐ คน มาร่วมรับประทานอาหารค่ำบนเรือออโรรา ในวันนี้ผู้ที่ได้รับเชิญแทบทุกคนจะพูดภาษาเยอรมันหรือไม่ก็ภาษาฝรั่งเศสกัน ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้การสนทนามีอรรถรสยิ่งขึ้นและไม่อยากจะปล่อยให้ช่วงเวลาที่เปี่ยมด้วยมิตรภาพอันน่าประทับใจผ่านพ้นไป

หลังจากรับประทานอาหารค่ำแล้วผู้ที่ได้รับเชิญต่างทยอยออกมาเต้นรำตามแบบพื้นเมืองกับเหล่ากะลาสีเรือของเรา โดยมี “balalaikas” (กีตาร์ตัวเล็กๆ มี ๓ สาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองของรัสเซีย) มาบรรเลงประกอบทำนองเพลงร่วมกับวงดุริยางค์ทหารเรือ

ตามปกติในเวลาค่ำท้องฟ้าจะมืดมิดจนเราแทบมองไม่เห็นแสงสว่างจากบังกะโลที่กระจัดกระจายอยู่ตามเนินเขาบริเวณท่าเรือ แต่ว่าคืนนี้บรรยากาศช่างเงียบสงบดีเหลือเกิน แต่เราก็เผื่อใจไว้สำหรับเรื่องที่ไม่คาดคิด ไม่มีสัญญาณอะไรปรากฏขึ้นมาก่อนเลย ทันใดนั้นฝนก็ตกราวกับฟ้ารั่วทำให้ผู้ร่วมงานต้องเปียกปอน จนต้องนั่งเรือกลไฟกลับไปสู่ท่าเรืออีกครั้ง

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๔ เรือออโรราจึงถอนสมอและเดินทางออกจากอ่าว เป็นเวลาหลายชั่วโมงทีเดียวที่เราไม่ได้เห็นวิวทิวทัศน์ของเทือกเขาที่สูงทมึนบนเกาะสุมาตรา เนื่องจากในเวลา

นั้นท้องฟ้าไม่สดใสมีเมฆปกคลุมอยู่หนาทึบ

น้ำทะเลที่ช่องแคบมะละกา (Malacca) ดูขาวสะอาดและสงบนิ่งจนแทบจะไม่มีละลอกคลื่นแต่อย่างใดเลย เมื่อมองออกไปจะเห็นท้องฟ้าผสานกันเป็นหนึ่งเดียวกับเส้นขอบฟ้าจนดูคล้ายเป็นสีเงินทั่วไปหมด

กลุ่มเมฆหมอกและหมู่เกาะเล็กๆ ที่เป็นสีเขียวรวมทั้งเรือสำปั้นของชาวจีนที่เคยปรากฏอยู่บริเวณใกล้ชายฝั่ง บัดนี้สิ่งเหล่านั้นได้เลือนหายไปจากสายตาจนแลไม่เห็นแล้ว

ขณะเดินทางมาถึงสิงคโปร์มีเรือเดินทะเลจำนวนมากจอดทอดสมออยู่บริเวณท้องน้ำใกล้ฝั่ง ในบรรดาเรือเหล่านั้นเราสังเกตเห็นเรือพระที่นั่งมหาจักรี (le Maha – Chakri) ที่แล่นมาจากกรุงเทพฯ เพื่อมารับเสด็จเจ้าชายและเจ้าหญิงกีโยมแห่งสวีเดน (le prince et la princesse Guillaume de Suède) ถัดมาเป็นเรือรบของอังกฤษเอช.เอ็ม. แอสเทรีย (H.M.Astrea) ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งของเจ้าชายและเจ้าหญิงแห่งเต็ก (le prince et la princesse de Teck) ที่ทรงเป็นผู้แทนพระองค์เสด็จมาร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดินสยามในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

เมอซิเออร์วูอิโวดเสฟ (Monsieur Vouivodseff) กงสุลรัสเซียได้กราบทูลต่อแกรนด์ดยุคบอริสว่าทางกรุงเทพฯ ส่งโทรเลขมาแจ้งให้คณะของเรารออยู่ที่สิงคโปร์ก่อนจนถึงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน

ดังนั้นเราจึงต้องกลับมาอยู่ในทะเลต่ออีก ๒ วันเต็มๆ

ขณะที่เรือทุกลำกำลังแล่นอยู่เหนือน่านน้ำในเขตอ่าวไทย (Golfe de Siam) อย่างเงียบเหงานั้น กะลาสีของเราได้มองจากกล้องส่องทางไกลเห็นเป็นซากศพลอยน้ำอยู่ ซึ่งภาพที่เห็นนี้สร้างความประหลาดใจให้กับพวกเขามาก มีบางคนกล่าวว่าที่อยู่ไกลข้างหน้าโน้นอาจจะมีเรือจมอยู่ก็ได้ จากนั้นเรือออโรราจึงเปลี่ยนทิศทางเดินเรืออย่างช้าๆ เพื่อมุ่งหน้า

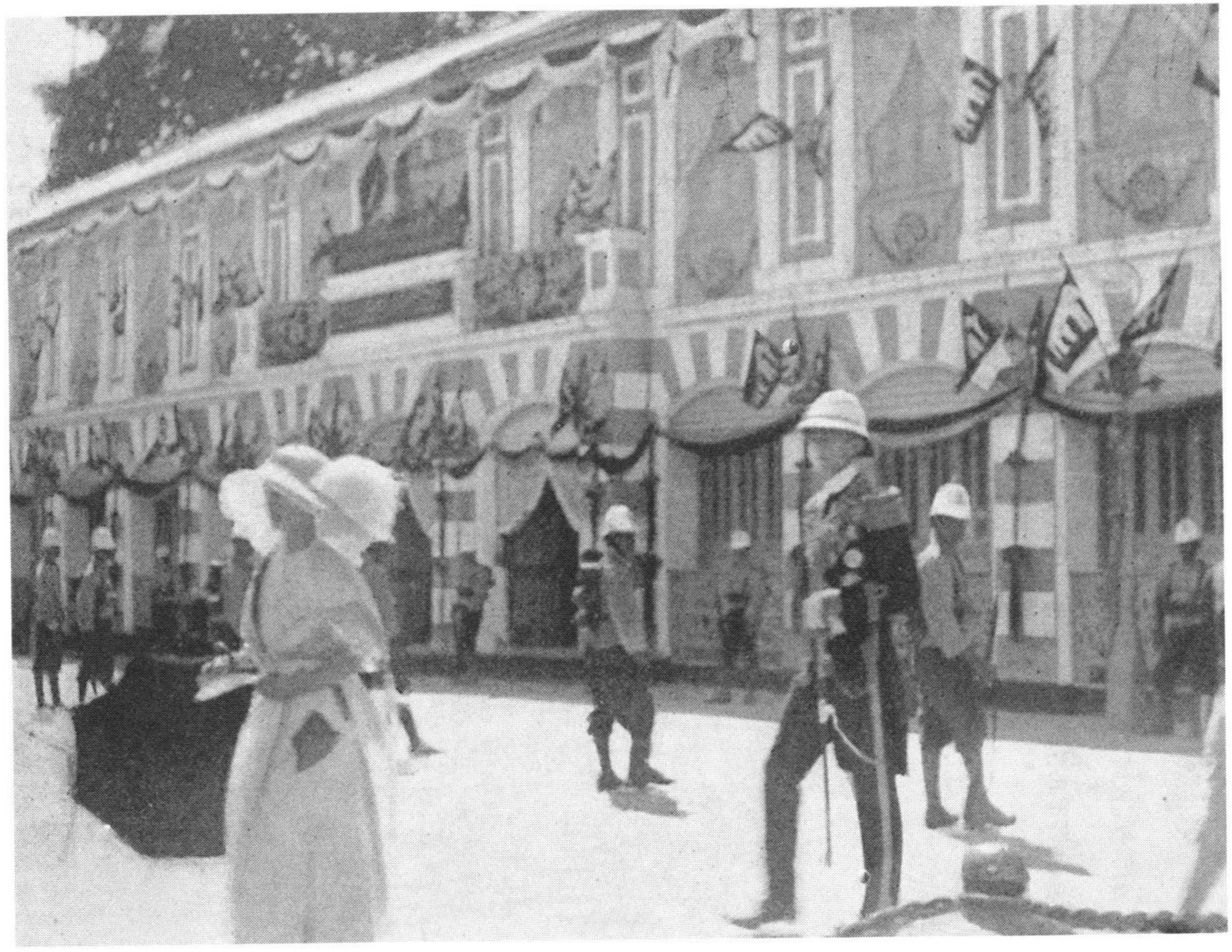

เจ้าชายและเจ้าหญิงกีโยมแห่งสวีเดน

สู่ซากเรือที่อับปางนั้น ไม่นานนักเราก็ได้เห็นนามแฝงของเรือลำดังกล่าว เรือลำนี้เป็นเรือขนาดใหญ่มหึมาที่ขุดจากต้นไม้เพียงต้นเดียวเท่านั้น บนเรือมีนกทะเลตัวใหญ่ตัวหนึ่งเกาะอยู่นิ่งไม่ไหวติง

สุดท้ายในวันที่สาม ภาพหมู่เกาะต่างๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับปากน้ำเจ้าพระยาก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น เราใช้เวลาเดินทางจากเมืองเนเปิลจนกระทั่งมาถึงที่นี่รวมเวลา ๙๖ วัน ซึ่งเราต้องแล่นเรืออยู่กลางทะเลนานถึง ๒๒ วันทีเดียว

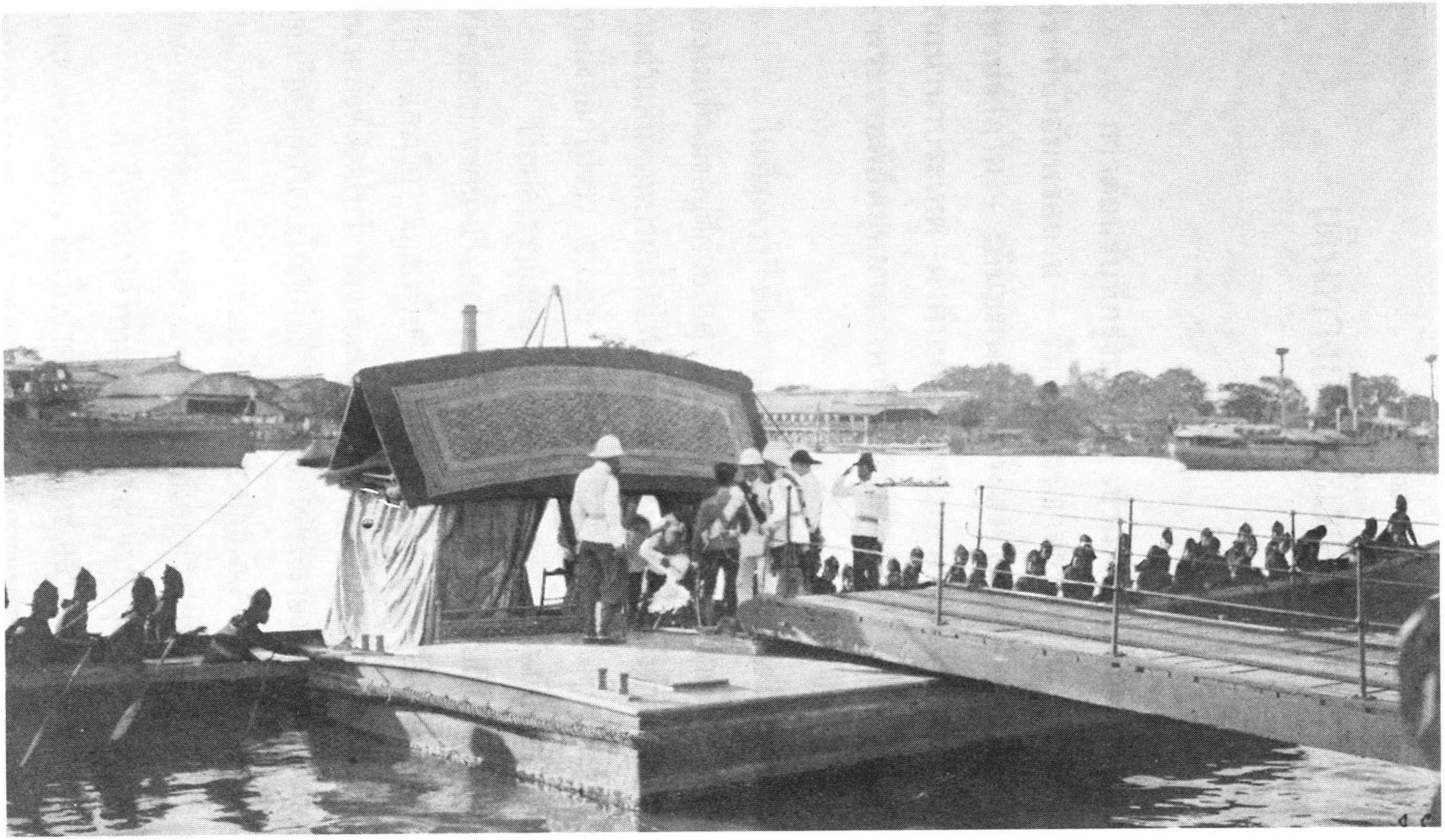

แกรนด์ดยุคบอริสเสด็จถึงกรุงเทพฯ

บทที่ ๔
เดินทางถึงประเทศสยาม

การต้อนรับที่กรุงเทพฯ – เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินสยาม – พระที่นั่งอัมพรสถาน – รับประทานอาหารค่ำ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท – เดินชมพระราชวังสวนดุสิต – พบปะกับผู้แทนจากนานาประเทศ – ค่ำคืนหนึ่งที่วังของพระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช – พระราชพิธีพยุหยาตราทางชลมารค

ในที่สุดเราก็เดินทางมาถึงประเทศสยาม แต่ถึงกระนั้นเราก็ยังมองไม่เห็นฝั่งอยู่ดีด้วยเหตุว่าเรือที่มีระวางขับน้ำขนาดใหญ่ไม่สามารถข้ามผ่านสันดอนปากน้ำเจ้าพระยาเข้าไปได้ ดังนั้นจึงจำต้องทอดสมออยู่ห่างฝั่งออกไปราว ๕,๐๐๐ ไมล์ทะเล

เรือออโรรายิงสลุตแสดงความเคารพสลับกันกับเรือปืนใหญ่ของฝ่ายสยาม จากนั้นเรือออโรราจึงทอดสมออยู่ใกล้ๆ กับเรือลาดตระเวนของญี่ปุ่น และเรือ “แอสเทรีย” (Astrea) ของอังกฤษที่เราเคยเห็นอยู่ก่อนหน้าแล้วที่สิงคโปร์ ท้องทะเลดูไม่เป็นสีเหลืองอ่อนและมองไม่เห็นโคมไฟจากเรือที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ทำให้เชื่อได้ว่าเรายังอยู่ท่ามกลางท้องทะเลอันเวิ้งว้างสุดสายตา ขณะที่ลูกเรือของเรานั้นค่อนข้างจะผิดหวังกับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่บนฝั่งที่ดูเหมือนว่ายังอยู่ห่างไกลกันมากทีเดียว

มีเรือกลไฟลำหนึ่งแยกออกมาจากกลุ่มเรือของสยามที่ล้วนตกแต่งด้วยธงราว ในเรือลำดังกล่าวมีเมอซิเออร์ เดอ ปลังซง (Monsieur de Plançon) อัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงเทพฯ พร้อมกับเลขานุการ

อัครราชทูตเดินทางมารับเสด็จ นอกจากนี้ยังมีข้าราชการสยามที่แต่งกายด้วยเครื่องแบบเต็มยศอีก ๒ คน ได้แก่ พลเอกพระยาศักดา (le général Phya Sakda) ท่านผู้นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับหน้าที่อยู่ประจำพระองค์แกรนด์ดยุค และร้อยเอกหลวงอภิบาล (le Capitaine Luang Ahbibal) เป็นผู้ช่วยรับหน้าที่ติดตามอำนวยความสะดวกให้กับคณะของเรา

ข้าราชการทั้งสองท่านจะเป็นผู้นำเราเดินทางสู่กรุงสยามพร้อมทั้งติดตามคณะของเราไปตลอดระยะเวลาของพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

นายพลหนุ่มท่านนี้พูดภาษาอังกฤษได้ดีเยี่ยม ส่วนนายร้อยเอกที่เป็นผู้ช่วยก็สามารถพูดภาษาเยอรมันได้คล่องแคล่วเช่นกัน จึงทำให้เราพูดจากันรู้เรื่องไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

เมื่อขนข้าวของสัมภาระและเปลี่ยนเรือเรียบร้อยแล้ว แกรนด์ดยุคพร้อมคณะผู้ติดตามจึงเสด็จลงประทับในเรือหลวง* ที่มารับเสด็จ

นอกจากผู้บังคับการเรือออโรราพร้อมด้วยนายทหารยศเรือโทสองนาย กับบารอนจีราร์ด เดอ ซูกังตง (le baron Girard de Soucanton) และบุตรชายของอัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงเทพฯ จะได้รับเชิญให้เข้าร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รับเกียรติให้เข้าร่วมในพระราชพิธีนี้ด้วยเช่นกัน

บนเรือหลวงได้จัดซุ้มอาหารกลางวันเลิศรสไว้คอยท่าคณะของเราโดยมีเหล่ากะลาสีหนุ่มคอยให้บริการอยู่ตลอดเวลา

ในที่สุดเราก็มองเห็นฝั่งซึ่งแลดูเป็นพื้นที่ราบปกคลุมด้วยป่าไผ่และต้นหมากเต็มไปหมด ครั้นเมื่อมองข้ามฟากแม่น้ำไปก็จะเห็น

---

* รัฐบาลไทยนำเรือถลางออกไปรับเสด็จแกรนด์ดยุคบอริส พร้อมคณะผู้ติดตาม และรับเมอซิเออร์ เดอ มาร์เยอรี อัครราชทูตพิเศษแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ปากน้ำสมุทรปราการ – สวป.

ลำคลองอยู่ล้อมรอบ ส่วนบริเวณที่อยู่ลึกเข้าไปจะเป็นป่ารกชัฏ

เมื่อเรือหลวงแล่นผ่านป้อมที่อยู่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา ปืนใหญ่ประจำป้อมที่เราไม่อาจมองเห็นได้ต่างยิงสลุตถวายความเคารพเป็นระยะ

ทางซ้ายมือของเรานั้นเป็นพระเจดีย์ที่งดงาม มีลักษณะเป็นวงกลมซ้อนกันเป็นชั้นๆ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (le roi Mongkut) สมเด็จพระบรมอัยกาธิราชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันโปรดให้สร้างขึ้นบนเกาะเล็กๆ แห่งนี้ แต่ก็มีบางคนกล่าวว่าสร้างขึ้นเพื่อให้วิญญาณแห่งความชั่วร้ายที่สิงสถิตอยู่ในแม่น้ำสายนี้ได้สงบลง*

เมื่อมองดูสภาพทั่วๆ ไป ตามริมฝั่งน้ำที่ปกคลุมด้วยมวลหมู่ต้นไผ่กับพื้นที่อีกครึ่งหนึ่งเป็นดงมะพร้าว ตลอดจนภาพระลอกคลื่นที่เต็มไปด้วยโคลนเลนตามที่เห็นอยู่ไกลๆ ในแม่น้ำ ยังมีซากต้นไม้และกิ่งไม้ที่ถูกน้ำเซาะจนล้มลอยตามน้ำมามิได้ขาด นอกจากภาพเหล่านี้แล้วก็ไม่เห็นจะมีสิ่งไหนน่าเจริญตาเจริญใจเลย

---

* พระสมุทรเจดีย์ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า พระเจดีย์กลางน้ำ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้สร้างขึ้นบนเกาะกลางน้ำ ตรงท้ายป้อมผีเสื้อสมุทร โดยโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์กับสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เป็นแม่กองในการจัดสร้างและโปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพและพระยาราชสงครามเป็นผู้ออกแบบมหาเจดีย์ และทรงขนานนามพระเจดีย์นี้ไว้ว่า “พระสมุทรเจดีย์” แต่เสด็จสวรรคตเสียก่อน ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างจนแล้ว เมื่อพ.ศ.๒๓๗๑ รูปทรงพระเจดีย์เป็นทรงแบบสี่เหลี่ยมไม้สิบสอง พร้อมพระวิหารและศาลา ๔ ทิศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้บูรณะซ่อมแซมและต่อเติมให้สูงเด่นขึ้นกว่าเดิมพร้อมทั้งสร้างพระวิหารหลวงข้างด้านใต้พระเจดีย์ ๑ หลัง ทำกำแพงและศาลารายสี่ทิศสร้างหอระฆังข้างหน้าพระวิหารหลวง และสร้างวิหารน้อยข้างเหนือพระเจดีย์ ๒ หลัง ในรัชกาลที่ ๕ โปรดให้สร้างศาลาข้างเหนือพระเจดีย์เพิ่มอีกหนึ่งหลัง ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุสถานและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๘ – สวป.

ตลอดริมฝั่งน้ำเราจะเห็นเรือนแพและบ้านที่สร้างอยู่บนเสาเต็มไปหมด

ในประเทศสยามแม่น้ำเจ้าพระยา (le Ménam, mère des fleuves) มีความอุดมสมบูรณ์มากพอ ๆ กับแม่น้ำไนล์ที่อยู่ในประเทศอียิปต์ สายน้ำที่ไหลไปเอื่อย ๆ ตลอดแนวสองฟากฝั่งมีลำคลองแยกสาขาออกไปอีกหลายสายจนไม่อาจจะบอกได้ว่าไปตามทิศทางใดบ้าง สภาพภูมิประเทศในแถบนี้มีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง และจะเห็นได้ชัดว่าเป็นที่ต่ำในเวลาที่เกิดน้ำขึ้นน้ำลงตรงบริเวณที่เลยแยกลำน้ำขึ้นไปจากเมืองหลวง

ในขณะที่เดินทางใกล้จะถึงเมืองหลวงเราจะพบว่าจำนวนเรือที่สัญจรไปมาในแม่น้ำสายนี้มีเพิ่มมากขึ้น

เท่าที่เห็นอยู่ในขณะนี้ประชาชนทุกหมู่เหล่ากำลังเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่ เรือทุกลำ บ้านเรือนราษฎรที่ดูซอมซ่อทุกหลังคาเรือนต่างประดับโคมไฟดวงน้อยมองเห็นแสงสว่างได้แต่ไกล นอกจากนี้ยังติดธงชาติสยามอันเล็ก ๆ ที่เป็นรูปช้างเผือกสัญลักษณ์ของประเทศสยามบนพื้นธงสีแดงอีกด้วย

สักพักหนึ่งเรือหลวงที่เรานั่งมานี้ก็แล่นมาจอดเทียบเรือกลไฟลำหนึ่ง เพื่อรับเมอซิเออร์ เดอ มาร์เยอรี (Monsieur de Margerie) อัครราชทูตพิเศษแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่เดินทางมาพร้อมกับร้อยโทแบร์ติเยร์ (lieutenant Berthier) และเมอซิเออร์ เช. ม็องเต (Monsieur G. Mante) เลขานุการอัครราชทูต จากนั้นไม่นานเรือก็ทอดสมออยู่กลางลำน้ำ

นับเป็นครั้งแรกที่เราได้เห็นคณะทูตานุทูตชั้นนำจากต่างประเทศเดินทางมาร่วมเฉลิมฉลองพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชในครั้งนี้

มีเรือยาวสองลำแล่นมาจอดเทียบเรือใหญ่ จากนั้นพวกเราจึงลงไปนั่งในเรือยาว เรือยาวแต่ละลำมีฝีพายอยู่ราว ๕๐ คน ทุกคนแต่งกายด้วยชุดแดงปักดิ้นเงินดิ้นทองเหมือนกันหมด

แกรนด์ดยุคบอริสทรงฉลองพระองค์ขาว เครื่องแบบนายทหารม้าฮุสซาร์รักษาพระองค์ ส่วนเมอซิเออร์ เดอ มาร์เยอรี แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประดับเหรียญตรา ทั้งสองท่านลงไปนั่งภายใต้กัญญาเรือยาวลำแรก* ท่ามกลางแสงอาทิตย์ที่แผดกล้าจนทำให้ตาพร่ามัว เมื่อเราเข้าไปใกล้ท่าเทียบเรือจึงเห็นว่าทั่วบริเวณนั้นประดับประดาด้วยธงทิวเต็มไปหมด อีกทั้งยังมีบุคคลสำคัญของสยามหลายท่านมารอรับเสด็จอยู่ด้วย**

ที่เห็นอยู่เบื้องหลังเป็นเจดีย์ยอดแหลมสูงเป็นชั้นๆ กับหมู่พระที่นั่งที่ตกแต่งเป็นลักษณะเฉพาะไม่เหมือนที่ใด ประดิษฐานอยู่เรียงรายภายในกำแพงพระราชวัง

เมื่อแกรนด์ดยุคบอริสเสด็จถึงท่าเรือ สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถถวายการต้อนรับ กองทหารเกียรติยศบรรเลงเพลงชาติรัสเซีย จากนั้นแกรนด์ดยุคบอริสเสด็จตรวจแถวทหาร

ต่อมากองทหารเกียรติยศบรรเลงเพลงลา มาร์เซยแยส (la Marseillaise)*** เสียงดังกระหึ่มเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้แทนแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีรับเสด็จตามธรรมเนียม ณ พลับพลาที่ประทับซึ่งตกแต่งด้วยผ้าสีแดงและสีทองแล้ว เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์เสด็จขึ้นทรงรถเทียมม้า ๔ และเสด็จเข้าในพระบรมมหาราชวังเพื่อเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีกองทหารม้าติดตามเป็นกองเกียรติยศ

---

* เมื่อเรือถลางแล่นมาทอดสมอที่หน้าสุนันทาลัย (โรงเรียนราชินีในปัจจุบัน) ข้าราชการกระทรวงวังได้นำเรือพระที่นั่งกราบไปรับ จากนั้นจึงเชิญแกรนด์ดยุคบอริสเสด็จลงประทับในเรือพระที่นั่งกราบพร้อมด้วยอัครราชทูตพิเศษแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส – สวป.

** วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๔ เวลา ๑๖.๓๐ น. สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ พร้อมด้วยราชองครักษ์กับข้าราชการตามกระทรวงต่าง ๆ คอยรับอยู่ที่ท่าราชวรดิษฐ์ – สวป.

***เพลงชาติฝรั่งเศส – สวป.

มีพระที่นั่งหลายองค์อยู่รายรอบพระบรมมหาราชวัง ทำให้มีลักษณะเหมือนเมือง ๆ หนึ่ง พระบรมมหาราชวังนั้นมีนามว่า “พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท” (Palais Chakkri)* ณ ที่นั้นอาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ ตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ประกอบด้วยหมู่พระที่นั่งและหอต่างๆ ที่สร้างขึ้นอย่างใหญ่โต เป็นที่สำหรับประกอบพระราชพิธีสำคัญๆ วัดพระแก้ว (Wat Prakeo) มีความงดงามเป็นเลิศ รวมทั้งอาคารที่ทำการกระทรวงการคลัง (le Trésor) หอพระสมุดวชิรญาณ (la Bibliothèque) และที่ทำการกระทรวงการต่างประเทศ

ครั้นเมื่อเรามาถึงจะเห็นว่าบริเวณรอบๆ พระบรมมหาราชวังจัดให้มีพิธีต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ มีกลุ่มข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศยืนเข้าแถวยาวเหยียดทีเดียว นอกจากนี้ยังมีคณะนายทหารและเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องรอรับเสด็จอยู่ตามอาคารที่ตกแต่งด้วยธงทิวสลับกันไป ตามทางเดินและข้างทางประดับด้วยต้นไม้ต้นเล็กๆ เล็มเป็นช่อกลมๆ บ้างก็ตัดแต่งเป็นรูปร่างคล้ายฉัตรเรียงเป็นชั้นๆ

พระที่นั่งองค์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่นั้นสร้างขึ้นแต่ครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** มีลักษณะเป็นอาคารทรงไทย ด้านหน้าอาคารตกแต่งด้วยมุขเด็จกับมีบันไดหินอ่นสีขาวดูงดงาม ข้าพเจ้ายังจำได้เมื่อ ๑๐ ปีล่วงมาแล้วในคณะของเรามี

---

* พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเป็นหนึ่งในบรรดาพระราชมณเฑียรภายในพระบรมมหาราชวัง – สวป.

** พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท มีลักษณะเป็นอาคารผสมระหว่างสถาปัตยกรรมตะวันตกกับอาคารทรงไทย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๑๘ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีเป็นแม่กอง มิสเตอร์ยอน คลูนิชสถาปนิกชาวอังกฤษเป็นนายช่างออกแบบ เมื่อเริ่มก่อสร้างพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้ก่อสร้างในแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกยุคเรอเนสซองส์ แต่เมื่อมีผู้ทัดทานถึงความเหมาะสมและเพื่อเฉลิมพระเกียรติในภายภาคหน้า จึงได้โปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเป็นแบบผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมตะวันตก โดยองค์พระที่นั่งเป็นแบบตะวันตกแต่ส่วนหลังคาเป็นแบบไทย – สวป.

ᥑᥒᥐᥣᥒᥰᥖᥣᥒᥰ

เพียงแกรนด์ดยุคบอริสพระองค์เดียวเท่านั้นที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จโดยรถเทียมม้า ในขณะที่พวกเราต้องเดินเข้าไป

มีนายทหารราชองครักษ์ท่านหนึ่งที่เรารู้จักแต่ครั้งก่อนมารับเสด็จแกรนด์ดยุค จากนั้นจึงอัญเชิญเสด็จเข้าในท้องพระโรง ส่วนพวกเรานั้นรอเฝ้าอยู่ด้านในห้องโถงรับรอง ซึ่งการต้อนรับขับสู้ในครั้งนี้เป็นไปด้วยมิตรไมตรีอย่างเต็มเปี่ยม ภายในห้องโถงประดับด้วยภาพเขียนสีน้ำมันเป็นพระบรมรูปสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าหลายพระองค์ นอกจากนี้ยังมีพระบรมรูปสำริดเป็นพระบรมรูปประมุขของประเทศต่างๆ จากยุโรป ในบรรดาพระบรมรูปเหล่านั้นมีพระบรมรูปสมเด็จพระจักรพรรดินิโคลัสที่๒ รวมอยู่ด้วย ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกจากท้องพระโรงแกรนด์ดยุคบอริสทรงนำคณะผู้ที่ตามเสด็จมาด้วยเฝ้า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓ (ค.ศ.๑๙๑๐) ขณะมีพระชนมายุ ๓๒ พรรษา ในฐานะที่ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกในพระพุทธศาสนาจึงมีการประกอบพิธีทางศาสนาขึ้นเป็นอันดับแรกภายหลังเสด็จขึ้นครองราชย์ได้สองสามวัน โดยถือตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยกระทำกันมาแต่โบราณ

อีกสามวันก็จะมีการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชพระเจ้าแผ่นดินสยามจะทรงสวมพระมหาพิชัยมงกุฎต่อหน้าผู้แทนประมุขนานาชาติจากยุโรป

ตามหมายกำหนดการที่เราได้รับ เมื่อพิจารณาดูแล้วเห็นว่าการเฉลิมฉลองพระราชพิธีนี้อาจจะใช้เวลามากกว่าหนึ่งสัปดาห์ โดยจะเริ่มตั้งแต่การประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชและงานพระราชทาน

เลี้ยงรับรองผู้แทนจากนานาชาติ ซึ่งการเฉลิมฉลองพระราชพิธีแต่ละคราวนั้นล้วนแต่ยิ่งใหญ่ตระการตา

เมื่อออกจากพระบรมมหาราชวังแล้วเราก็ขึ้นรถยนต์โดยมีข้าราชการในพระราชสำนักเป็นคนขับมุ่งหน้าสู่พระที่นั่งอัมพรสถาน (le palais d' Amporn) ในพระราชวังสวนดุสิต (Dusit – Park) ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตพระนคร*

เรายอมรับว่าเกือบจะจำพื้นที่บริเวณนี้ไม่ได้เสียแล้ว นับตั้งแต่เวลาล่วงเลยมา ๑๐ ปี ย่านนี้เปลี่ยนแปลงไปมากเหลือเกิน มีถนนหนทางตัดใหม่ดูกว้างขวางขึ้น และตลอดทางยังปลูกต้นไม้มากกว่าเดิมหลายเท่า ไกลออกไปที่อยู่สุดถนนนั้นก็กำลังก่อสร้างพระที่นั่งองค์ใหม่ที่จะใช้สำหรับเสด็จออกมหาสมาคม มีลักษณะเป็นรูปโดมตั้งเด่นเป็นสง่า** สิ่งต่างๆ ที่ปรากฏนั้นช่างไม่เหมือนกับคราวแรกที่เราได้มาเยือนประเทศสยามเลย

---

* เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากประพาสยุโรป จากนั้นในปี พ.ศ.๒๔๔๐ ได้เสด็จประพาสที่สวนต่อท้องนาทุ่งสามเสน ทรงมีพระราชดำริว่าเป็นที่เย็นสบายดี จึงโปรดฯ ให้ซื้อที่ตอนชายทุ่งนาระหว่างคลองผดุงกรุงเกษมจนถึงคลองสามเสน แล้วสร้างพลับพลาเป็นที่ประทับแรม ทรงพระสำราญพระราชอิริยาบถในวันว่างจากพระราชภารกิจ และพระราชทานนามว่า "สวนดุสิต" ครั้นต่อมาโปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้นเป็นถาวรและเสด็จพระราชดำเนินประทับบ่อยครั้งขึ้น จึงได้พระราชทานนามใหม่ว่า "วังสวนดุสิต" ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๔๙ โปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งอัมพรสถาน ในวังสวนดุสิตและเมื่อเฉลิมพระที่นั่งแล้วโปรดฯ ที่จะเสด็จมาประทับแรมเป็นระยะเวลานานๆ กับทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างพระที่นั่งต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้ประกอบพระราชพิธีได้เช่นเดียวกับที่ทรงปฏิบัติในพระบรมมหาราชวัง จึงโปรดฯ ให้ประกาศเปลี่ยนนาม "วังสวนดุสิต" เป็น "พระราชวังสวนดุสิต" ในปี พ.ศ.๒๔๕๒

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า การสร้างพระราชวังสวนดุสิตขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ นี้ทำให้เป็นการขยายเขตพระนครให้แผ่ไพศาลออกไป พระราชวังสวนดุสิตจึงเป็นพระราชวังที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งจึงโปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งอนันตสมาคมขึ้นตามพระราชดำริเดิมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และประกาศให้เรียกว่า "พระราชวังดุสิต" – สวป.

** คือพระที่นั่งอนันตสมาคม – สวป.

พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังสวนดุสิต

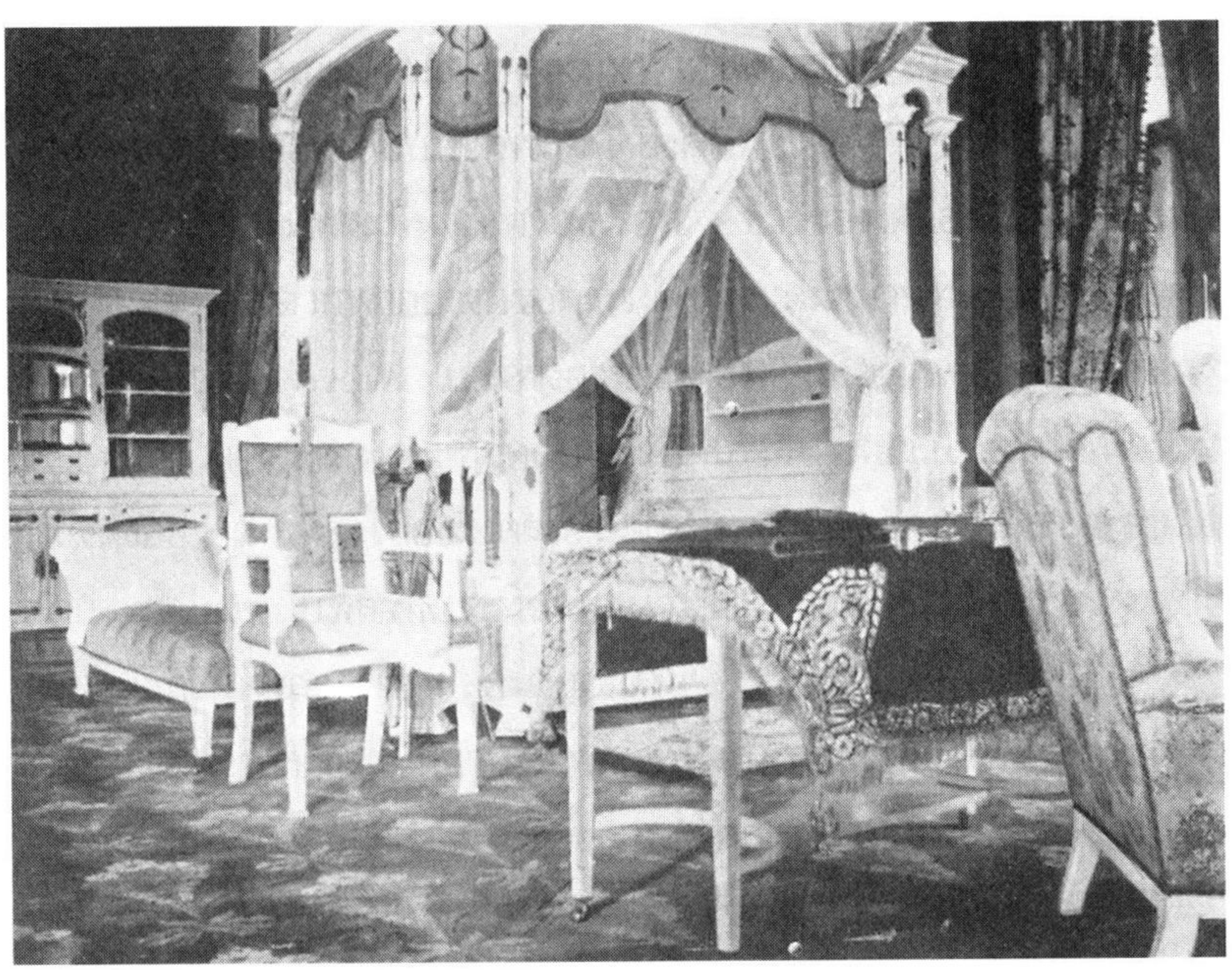

ห้องพระบรรทมแกรนด์ดยุคบอริส ในพระที่นั่งอัมพรสถาน

มีพระที่นั่งทึ่งดงามอยู่หลายองค์สร้างขึ้นในพระราชวังสวนดุสิต สำหรับพื้นที่ก่อสร้างพระราชวังสวนดุสิตนั้นได้มีการคัดเลือกกันอย่างดี อีกทั้งเห็นว่าเป็นที่ที่เย็นสบายดีและมีอากาศปลอดโปร่งที่สุดในพระนคร

พระที่นั่งอัมพรสถานอันเป็นที่ที่เราไปพำนักนั้นสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเพิ่งจะสร้างเสร็จเมื่อไม่นานมานี้ มีรูปแบบการก่อสร้างเช่นเดียวกันกับพระที่นั่งองค์อื่นๆ ซึ่งออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลี

พระที่นั่งที่ประดับตกแต่งอย่างหรูหรา ซึ่งจัดไว้สำหรับเป็นที่ประทับรับรองแกรนด์ดยุคบอริส เดิมเคยเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนที่พักของคณะเราอยู่ทางปีกขวาของพระที่นั่ง อาจจะกล่าวได้ว่าโรงแรมหรูชั้นเลิศที่อยู่บนถนนบัวส์ (l' avenue du Bois) ในกรุงปารีสก็ยังไม่มีหน้าต่างกระจกมากมายกับระเบียงที่สามารถเดินได้รอบเทียบเท่าพระที่นั่งองค์นี้

ภายในพระที่นั่งมีเครื่องเรือน ข้าวของเครื่องใช้ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างครบครัน นับตั้งแต่ผ้าม่านทอด้วยไหม พรมปูพื้นที่หนานุ่ม ดวงไฟ และอ่างอาบน้ำ ซึ่งล้วนแต่เป็นของยุโรปทั้งสิ้น

ในห้องโถงใหญ่ที่จัดแบบตุรกีมีเก้าอี้นวมยาวใหญ่ดูน่านอนตัวหนึ่งตั้งอยู่ เมื่อมองไปยังฝั่งตรงข้ามจะเห็นสะพานเล็กๆ ที่สามารถเดินลัดเลาะไปยังพลับพลาที่ประทับริมสนามได้ ส่วนบริเวณอื่นๆ จะเป็นสวนไม้และมีคูคลองเล็กๆ ล้อมรอบ

สำหรับทางปีกซ้ายของพระที่นั่งอัมพรสถานเป็นที่ประทับของเจ้าชายฟูชิมิ (le prince Tushimi) และคณะผู้ตามเสด็จชาวญี่ปุ่น ขณะที่เจ้าชายและเจ้าหญิงแห่งเต็ก และคณะผู้ตามเสด็จชาวอังกฤษ ประทับอยู่ที่เรือนต้น ที่ประทับซึ่งสร้างขึ้นเป็นเรือนไทย มีทางเดินเชื่อมถึงกันกับพระที่นั่งอัมพรสถาน ที่พระที่นั่งอัมพรสถานตามบันได ระเบียง และ

เฉลียงทางเดินล้วนแต่ปูด้วยกระเบื้องหินอ่อนสีขาว กับมีรูปปั้นประดับอยู่ตามที่ต่างๆ หลายแห่ง บรรดาศิลปวัตถุและภาพเขียนแนวศิลปะสมัยใหม่เหล่านี้ล้วนเป็นของที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสะสมไว้ตั้งแต่ครั้งเสด็จประพาสยุโรป

ในวันพรุ่งนี้เราคงจะได้รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชวังสวนดุสิตที่แสนงดงามมากขึ้น เพราะอีกไม่นานเราก็จะต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นเครื่องแบบเต็มยศเพื่อไปร่วมงานเลี้ยงอาหารค่ำในพระบรมมหาราชวัง

ภายในห้องพระราชทานเลี้ยงรับรองอันกว้างใหญ่ในพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท มีการประดับตกแต่งที่สอดประสานกันอย่างลงตัวระหว่างศิลปะแบบตะวันตกกับศิลปะแบบสยาม* ครั้นถึงเวลาค่ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยแกรนด์ดยุคบอริสและคณะผู้ตามเสด็จ นอกจากนี้ยังมีเจ้าฟ้าจากนานาประเทศอีกหลายพระองค์เสด็จมาถึงตามลำดับ เท่าที่เห็นก็มีเจ้าชายกีโยมแห่งสวีเดน (la prince Guillaume de Suède) เสด็จพร้อมด้วยพระชายาชันษาเยาว์และทรงพระสิริโฉมยิ่ง เจ้าหญิงพระองค์นี้ประสูติแต่สมเด็จพระนางเจ้ามาเรีย โปลูฟนาแห่งรัสเซีย (la grande – duchesse Marie Paulovna de Russie)** ถัดมาเป็นเจ้าชายอเล็กซานเดอร์แห่งเต็ก (le prince Alexandre de Teck) พระอนุชาในสมเด็จพระบรมราชินีแห่งอังกฤษ***

---

* พระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์ ตั้งอยู่ต่อเนื่องกับท้องพระโรงกลางของหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ด้านทิศตะวันออก พระที่นั่งองค์นี้ใช้เป็นห้องสำหรับพระราชทานเลี้ยงในงานต่างๆ เรียกว่า “ห้องโต๊ะ” ภายในห้องโถงมีเพดานตกแต่งเป็นแบบตะวันตก บนพื้นสีชมพู ประกอบลายตราจุลมงกุฎและลายมงคลแปดประการ คือ สังข์ จักร ตะบอง บ่อน้ำ ลูกโค กรอบหน้า ธง และขอ – สวป.

** สมเด็จพระนางเจ้ามาเรีย โปลูฟนาแห่งรัสเซีย ทรงคุ้นเคยกับสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถมาแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ในพระราชสำนักกรุงเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก – สวป.

*** พระอนุชาในสมเด็จพระบรมราชินีแมรี ภายหลังทรงดำรงตำแหน่งเอิร์ล ออฟ แอธโลน (Earl of Athlone) – สวป.

ขณะที่พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินไปยังพลับพลาที่ประทับ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประชาชนที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ

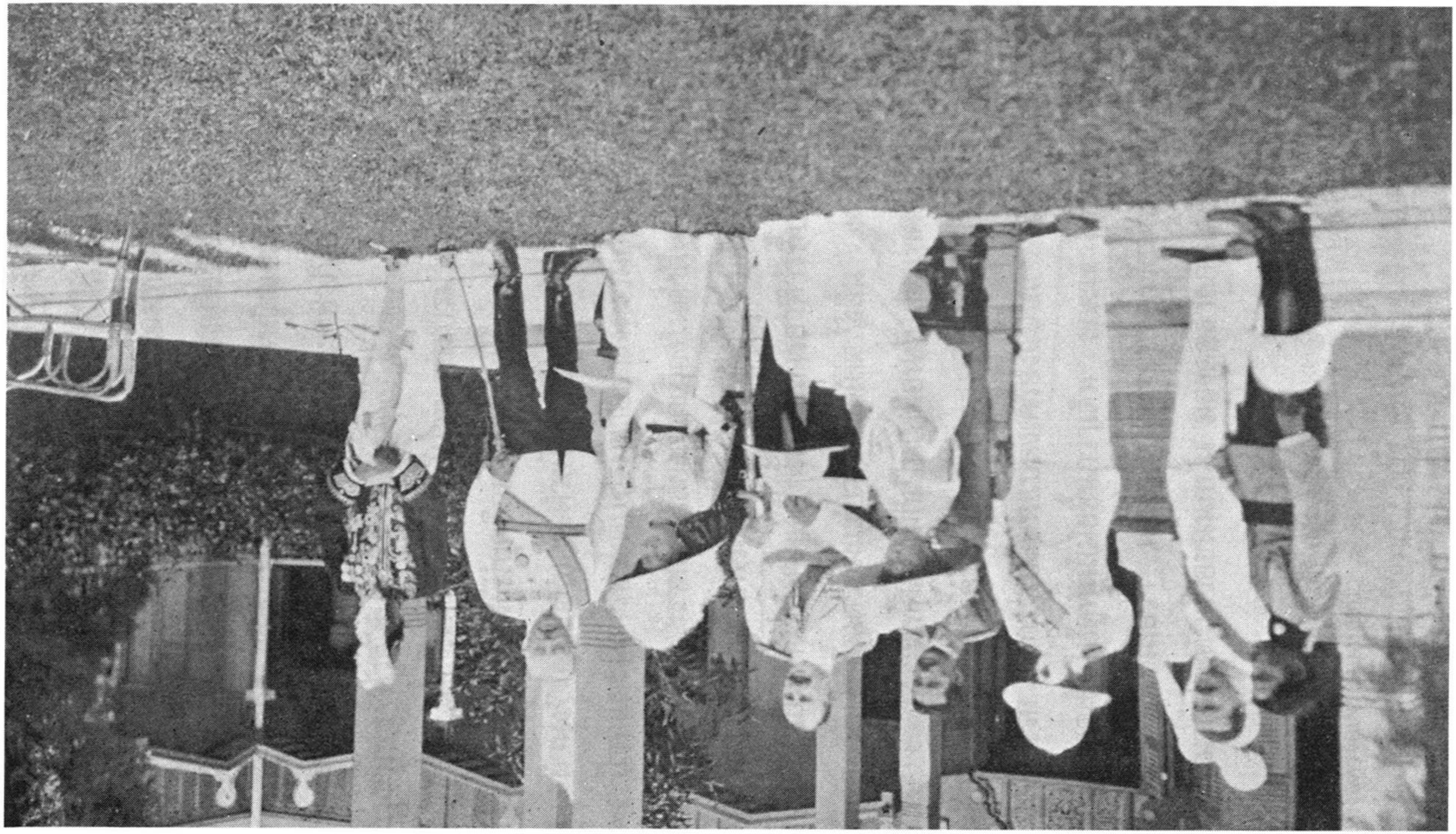

เสด็จพร้อมด้วยพระชายา ซึ่งเป็นพระราชธิดาในเจ้าหญิงแห่งอัลบานี (la duchesse d' Albany) และพระกนิษฐภคินีในดยุคแห่งโคเบอร์ก (duc de Cobourg) นอกจากจะได้ชื่นชมในพระสิริโฉมที่งดงามและเสน่ห์ของเจ้าหญิงทั้งสองพระองค์แล้ว ยังมีสุภาพสตรีผู้ทรงเกียรติอีกหลายท่าน อาทิ คุณหญิงโคลวิลล์ (lady Colville) และคุณหญิงแฮมิลตัน (lady Hamilton)* ก็มาร่วมเฉลิมฉลองในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ที่กรุงเทพฯ ด้วยเช่นกัน

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี (la rène mère)** ทรงเป็นสุภาพสตรีผู้มีบุคลิกสง่างาม ทรงฉลองพระองค์แบบสยามที่เรียกว่า "ผ้านุ่ง" (panung) ทอด้วยไหมรูปทรงแบบกางเกงขาสั้น*** ทรงฉลองพระบาทแตะมีการประดับประดาอย่างงดงามกับถุงพระบาทยาวทำจากแพรไหม งานพระราชทานเลี้ยงแขกเมืองในค่ำคืนนี้มีเจ้าฟ้าฝ่ายสยามเสด็จมาร่วมงานอยู่หลายพระองค์ นอกจากนี้ยังมีข้าราชการระดับสูงเข้าร่วมงานด้วยเป็นจำนวนมาก ดังนั้นรายการอาหารที่ปรุงโดยพ่อครัวชาวยุโรปจึงต้องเน้นให้จัดเตรียมแต่อาหารรสเลิศทั้งสิ้น

ที่ประเทศสยามก็เป็นเหมือนกับประเทศอื่นๆ ในยุโรป เมื่อพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสด็จขึ้นครองราชสมบัติสิ่งที่พระองค์ดำริว่าจะทำเป็นสิ่งแรก คือการเปลี่ยนแปลงเครื่องแบบนายทหารและเครื่องแต่งกายของมหาดเล็กให้ดัดทันสมัยขึ้นกว่าเดิม ขณะเข้าไปในท้องพระโรงข้าพเจ้าสังเกตได้ทันทีเลยว่า เครื่องแบบนายทหารรักษาพระองค์ที่เป็นสีฟ้าเข้มสวมหมวกประดับด้วยขนนกนั้น มองดูคล้ายกับเครื่องแบบของทหารราบ

---

* ภริยาของนายแฮมิลตัน คิง (Mr. Hamilton King) อัครราชทูตพิเศษ ผู้แทนประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา - สวป.

** สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง - สวป.

*** นุ่งผ้าโจงกระเบน - สวป.

อิตาลีมากทีเดียว ส่วนเครื่องแต่งกายของพวกมหาดเล็กก็เช่นกัน ในสมัยก่อนมหาดเล็กจะสวมเสื้อสีแดงแต่มาคราวนี้กลับเปลี่ยนใหม่เป็นสวมเสื้อสีน้ำเงินกับกางเกงขาสั้นสีขาว

อย่างไรก็ตามยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามอีกอย่างหนึ่ง คือ การมอบพวงมาลัยดอกไม้สดให้กับผู้ที่ได้รับเชิญ ด้วยการนำดอกมะลิมาร้อยเป็นพวงอย่างสร้อยคอพร้อมกับมอบถุงใบน้อย ภายในบรรจุไม้หอมนานาพันธุ์พร้อมทั้งประพรมน้ำหอมส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่ว

นอกจากนี้ในเวลาเสิร์ฟขนมมีการมอบห่อกระดาษซึ่งภายในบรรจุของที่ระลึกชิ้นเล็กๆ จำพวกโถลูกกวาดทำด้วยเงิน กาน้ำชาขนาดจิ๋วบ้างก็เป็นกระโถนแบบสยามใบน้อยๆ เอาไว้ด้วย ซึ่งของขวัญดังกล่าวนี้ไม่มีอยู่บนโต๊ะเสวย

เมื่อทุกคนเข้าไปในท้องพระโรงเรียบร้อยแล้ว จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ในชุดเครื่องแบบพลเอกเสด็จออกพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับบรรดาผู้ที่ได้รับเชิญให้มาร่วมงานนี้ทุกคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วทีเดียว ทรงศึกษาวิชาการทหารที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกแซนด์เฮิสต์ (le Collège militaire de Sandhurst) แล้วทรงศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (L' Université d' Oxford) หลังจากนั้นอีกหนึ่งปีทรงได้รับสัญญาบัตรเป็นนายร้อยโท สังกัดกองทหารราบของกองทัพบกอังกฤษ ในฐานะที่ทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระยุพราช ทรงเป็นผู้แทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จในการพระราชพิธีสำคัญๆ ของราชสำนักในยุโรปหลายครั้ง อาทิ งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้าเอดูอาร์ดที่ ๗ แห่งสเปน (roi Edouard VII) ครั้นในปี พ.ศ.๒๔๔๖ (ค.ศ.๑๙๐๓) จึงเสด็จนิวัติสู่พระนคร ระหว่างนั้นพระองค์ได้เสด็จเยือนประเทศสหรัฐ

อเมริกาและประเทศญี่ปุ่นตามลำดับ โดยพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจตามอย่างสมเด็จพระบรมชนกนาถทุกประการ ต่อจากนั้นเมื่อเสด็จถึงพระนครแล้วทรงผนวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอยู่ระยะเวลาหนึ่ง มีพระอนุชาและพระบรมวงศานุวงศ์อยู่หลายพระองค์ที่ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศยุโรป เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการบริหารประเทศ โดยทรงนำความรู้จากที่ทรงศึกษาเล่าเรียนจากต่างประเทศมาพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าหลายประการ

ครั้นถึงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกมหาสมาคม* ทรงประทับบนพระราชอาสน์ทองคำซึ่งทอดอยู่ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร** อันเป็นเครื่องแสดงถึงพระราชอำนาจสูงสุด

สำหรับเจ้าฟ้าพระองค์อื่นประทับนั่งบนพระเก้าอี้ที่ตั้งเรียงรายอยู่ตลอดสองฟากท้องพระโรงภายใต้ฉัตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแต่ทว่าต่างสีสันและมีจำนวนชั้นลดน้อยลงไปตามอิสริยยศ

ภายในท้องพระโรงมีภาพเขียนสีน้ำมันแบบสมัยใหม่ประดับอยู่ ๒ – ๓ ภาพ เป็นภาพการต้อนรับราชทูตสยามที่ไปเจริญทางพระราชไมตรีกับราชสำนักยุโรป นอกจากนี้ยังมีการประดับด้วยเครื่องศัสตราวุธโบราณของสยามกับหมู่ต้นไม้เงินต้นไม้ทองขนาดเล็กตั้งเรียงรายเป็นทิวแถว อันเป็นเครื่องราชบรรณาการที่เจ้าประเทศราชต่าง ๆ ส่งมาถวาย สิ่งของ

---

* พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทองค์ตะวันออก – สวป.

** พระมหาเศวตฉัตร เป็นฉัตรผ้าสีขาว ๙ ชั้น มีระบายขลิบทองแผ่ลวดและมียอดเป็นราชกกุธภัณฑ์ของพระมหากษัตริย์ มีที่ใช้คือปักที่พระแท่นราชอาสน์ราชบัลลังก์ กางกั้นเหนือพระแท่นที่บรรทม ปักพระยานมาศ และแขวนกางกั้นพระโกศทรงพระบรมศพ เป็นต้น แต่โบราณมาไทยถือเศวตฉัตรเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด เพราะเศวตฉัตรจะหมายถึงความเป็นพระราชามหากษัตริย์เช่นเดียวกับมงกุฎของกษัตริย์ในยุโรป – สวป.

ทั้งหมดเป็นเครื่องตกแต่งที่ช่วยให้ท้องพระโรงดูงดงามยิ่งขึ้น[๑]

เมื่อกลับมาถึงพระที่นั่งอัมพรสถาน เราไม่รู้สึกเสียดายที่จะถอดเครื่องแบบออก จากนั้นจึงล้มตัวลงนอนพักผ่อนบนเก้าอี้นวมทันที

บรรดาจิ้งจกน้อยที่มีลำตัวยาวประมาณ ๓ นิ้ว เมื่อมันได้ยินเสียงนกร้องจากนั้นมันก็จะวิ่งไล่กวดพวกแมลงตัวเล็กๆ หรือไม่ก็พวกแมลงวันที่เกาะอยู่ตามกำแพง ในขณะที่พวกกบ จิ้งหรีด และสัตว์จำพวกแมลงปีกแข็งอีกนับพันชนิดต่างพากันส่งเสียงร้องดังไปทั่วสนามหญ้าราวกับเปิดการแสดงดนตรีเหมือนอย่างเคยทุกวัน

ในช่วงเวลาแห่งความสุขภายใต้ท้องฟ้าที่เต็มไปด้วยดวงดาวที่กำลังส่องแสงระยิบระยับเช่นนี้ ทำให้เราหวนระลึกถึงคุณพ่อ คุณแม่รวม

---

[๑] แม้ว่าตามกฎมณเฑียรบาลได้กำหนดไว้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้มีพระราชอำนาจสูงสุดของประเทศ แต่ทุกวันนี้พระมหากษัตริย์สยามก็มิได้ทรงใช้พระราชอำนาจสิทธิ์ขาดอันพึงมีนั้นกระทำได้ตามพระราชประสงค์ กฎหมายในพระราชอาณาจักรสยามกำหนดว่ามิอาจตัดสินลงโทษผู้ใดโดยปราศจากการไต่สวนพิจารณาคดี แม้ว่าจะทรงร่ำรวยอย่างมหาศาลสักเพียงใด พระมหากษัตริย์ก็ไม่สามารถใช้พระราชอำนาจเข้าจัดการเรื่องเงินภาษีอากรและรายได้ของแผ่นดินที่จะเป็นการก่อให้เกิดผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งคณะเสนาบดี โดยให้เสนาบดีเป็นผู้บังคับบัญชาทั้ง ๑๐ กระทรวง เว้นแต่กระทรวงนครบาล กระทรวงเกษตราธิการ และกระทรวงธรรมการ นอกนั้นจะอยู่ในบังคับบัญชาของเจ้านายในราชสกุล มีกระทรวงกลาโหม กระทรวงทหารเรือ และกระทรวงพระคลังมหาสมบัติที่พระเชษฐาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงควบคุมดูแลรับผิดชอบอยู่ ส่วนกระทรวงวัง กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงโยธาธิการอยู่ในกำกับดูแลของสมเด็จพระราชปิตุลา ในขณะที่กระทรวงยุติธรรมก็อยู่ในบังคับบัญชาของเหล่าพระราชวงศ์ ทุกหน่วยงานและทุกกระทรวงที่เหล่าเสนาบดีบังคับบัญชาอยู่ล้วนขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น

พระมหากษัตริย์ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน หรือรัฐมนตรีสภา สมาชิกที่ทรงแต่งตั้งจะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ สภานี้มีหน้าที่ออกกฎหมาย (เสมือนสภานิติบัญญัติ) นอกจากนี้ยังมีสภาที่ปรึกษาราชการในพระองค์ หรือองคมนตรีสภา มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาข้อราชการและข้อคิดเห็นต่างๆ ต่อพระมหากษัตริย์

ปัจจุบันการปกครองประเทศทั้งหมดขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทยเพียงหน่วยงานเดียว เว้นแต่พื้นที่ที่อยู่ในเขตพระนครและปริมณฑลให้ขึ้นอยู่กับเสนาบดีกระทรวงนครบาล – ต้นฉบับ

พระที่นั่งองค์ใหม่ อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง

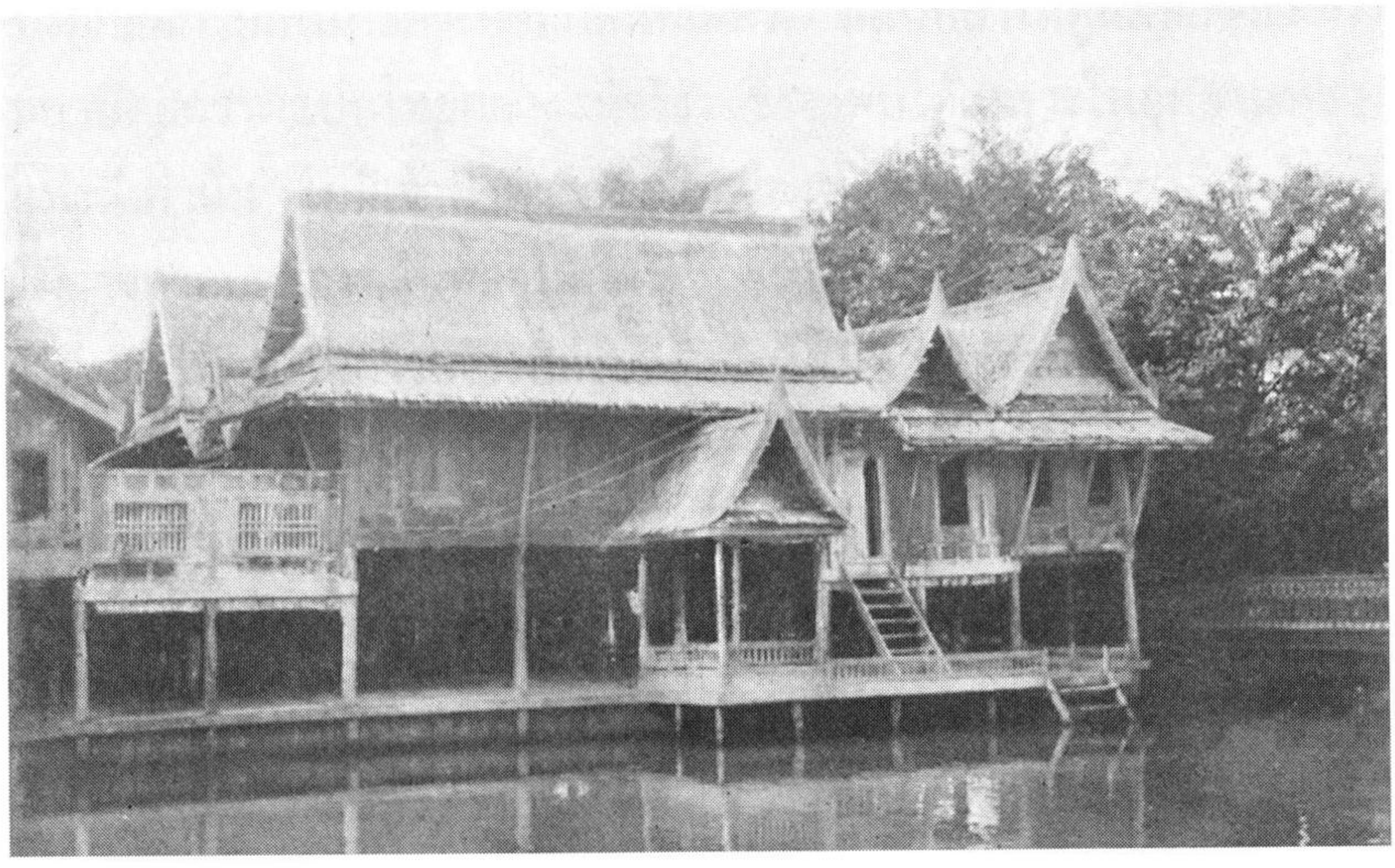

“เรือนต้น” หมู่เรือนไทยในพระที่นั่งอัมพรสถาน

ทั้งผองเพื่อนผู้มีน้ำใจที่คอยเร่งเร้าให้เราเดินทางออกจากบ้าน เพื่อจะได้มิต้องเผชิญกับสภาพภูมิอากาศของประเทศในเขตเหนือที่แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๔ เราถือโอกาสในช่วงเวลาเช้า ขณะที่อากาศยังสดชื่นแจ่มใสอยู่นี้ออกไปเดินเล่นในสวนรอบๆ พระที่นั่งอัมพรสถาน พร้อมกับฉวยกล้องถ่ายรูปติดมือไปด้วย

พวกคนสวนชาวสยามกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งที่เห็นสวมหมวกใบลานปีกกว้างมองดูแล้วเหมือนเห็ดกำลังง่วนอยู่กับงานกวาดถนนตามทางเดินและที่สนามหญ้า อากาศยามเช้าเช่นนี้อบอวลไปด้วยกลิ่นหอมของมวลหมู่ไม้นานาพรรณ ทั้งไม้ดอกและไม้พุ่มที่ปลูกอยู่ในสวน

พลับพลาไม้หลังเล็กๆ ๒ หลัง ทาสีแดงและสีน้ำเงิน ฝังลายทองทั้งหลังนั้นประทับใจเรานับแต่แรกเห็น ด้วยรูปทรงที่ดูงดงามเป็นเลิศกับการประดับตกแต่งที่ประณีตอ่อนช้อย ตลอดจนแนวหลังคายอดแหลมทั้งคู่ก็สอดรับกันได้อย่างกลมกลืนทีเดียว พลับพลาไม้คู่นี้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบไทยอย่างแท้จริง ซึ่งจะพบได้เฉพาะในอุทยานหลวงแห่งนี้เท่านั้น ไม่มีเจ้าฟ้าพระองค์ใดหรือแม้แต่เศรษฐีผู้มีเกียรติคนไหนก็ไม่อาจครอบครองพลับพลาไม้คู่นี้ได้ เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินทรงสงวนไว้ซึ่งสิทธิพิเศษในการสร้าง อีกประการหนึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่แพงมากทีเดียว

ขณะเดินผ่านไปใกล้กองทหารรักษาพระองค์ ข้าพเจ้าเหลือบไปเห็น “อาคารลักษณะแบบบังกะโล” (bungalow) ซึ่งเป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชวโรกาสให้พวกเรามารับประทานอาหารกลางวันและที่หน้าอาคารดังกล่าวแกรนด์ดยุคบอริสจะได้พบกับต้นสักสูง ๑๕ เมตร ซึ่งพระองค์ทรงปลูกไว้เพื่อเป็นที่ระลึกในคราวเสด็จเยือนเมืองไทยครั้งแรก

แต่มาบัดนี้สนามหญ้าอันกว้างใหญ่ และความสดชื่นร่มเย็นได้

เข้ามาแทนที่ป่ารกชัฏ อีกทั้งยังมีการปลูกต้นไม้ขนาดย่อมนานาพันธุ์ในบริเวณสวนด้วย

ใกล้ๆ กันเป็นโรงรถยนต์หลวง มีรถยนต์พระที่นั่งจอดประจำการอย่างเป็นระเบียบอยู่ราว ๗๐ คัน ซึ่งล้วนแต่เป็นรถยนต์ชั้นเยี่ยมทั้งสิ้น มีการประดับตกแต่งหรูหราและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน รถยนต์พระที่นั่งส่วนมากจะเป็นรถยนต์ที่ผลิตจากประเทศออสเตรีย

ส่วนที่เราเห็นอยู่ไกลๆ เป็นเรือนไม้ทรงไทยที่งดงาม ลักษณะตัวเรือนส่วนบนตั้งอยู่บนเสาและมีลำคลองใหญ่ล้อมรอบนั้นเป็นเรือนพักของข้าราชบริพารในพระราชวัง

นอกจากนี้ยังมีพลับพลาและอาคารอื่นๆ อีกหลายหลังซ่อนตัวอยู่ใต้ร่มเงาไม้ที่เขียวขจีตลอดแนวถนน แต่ละหลังสร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะต่างกันไป

เพิ่งจะเป็นเวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกาเท่านั้นดวงอาทิตย์ก็ส่องแสงแรงกล้าจนรู้สึกร้อนเสียแล้ว คงถึงเวลาที่ข้าพเจ้าจะต้องกลับไปยังพระที่นั่งอัมพรสถานเพื่อรับประทานอาหารเช้าร่วมกับคนอื่นๆ ที่กำลังรออยู่ในห้องอาหารที่ตกแต่งอย่างงดงามตามแบบอังกฤษ

จาน ชาม ตลอดจนภาชนะประจำโต๊ะอาหารที่หรูหรางดงามเหล่านั้นเป็นของที่ผลิตในประเทศฝรั่งเศส ส่วนถ้วยแก้วและเครื่องแก้วเจียระไนล้วนมาจากประเทศโบเฮเมีย (Bohême) ทั้งสิ้น

บรรยากาศในห้องนี้ช่างเงียบเชียบเสียจริง ไม่มีเสียงใดๆ เลย อากัปกิริยาการเคลื่อนไหวของพวกมหาดเล็กก็เป็นอย่างพิธีการและดูเฉยเมยเย็นชาพิกล จากนั้นมหาดเล็กต่างทยอยนำอาหารเช้าเข้ามาบริการ มีน้ำชา ไข่ดาว ปลาทอดกรอบ ผลไม้กวน และผลไม้สดอีกหลายชนิด ในบรรดาผลไม้ทั้งหลายแหล่นี้ข้าพเจ้าคิดว่ากล้วยเป็นผลไม้ที่มีรสชาติดีที่สุด

พวกมหาดเล็กเหล่านี้ได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีกิริยามารยาท

ตัวอย่างรถไฟฟ้าที่ใช้ในการทดสอบ

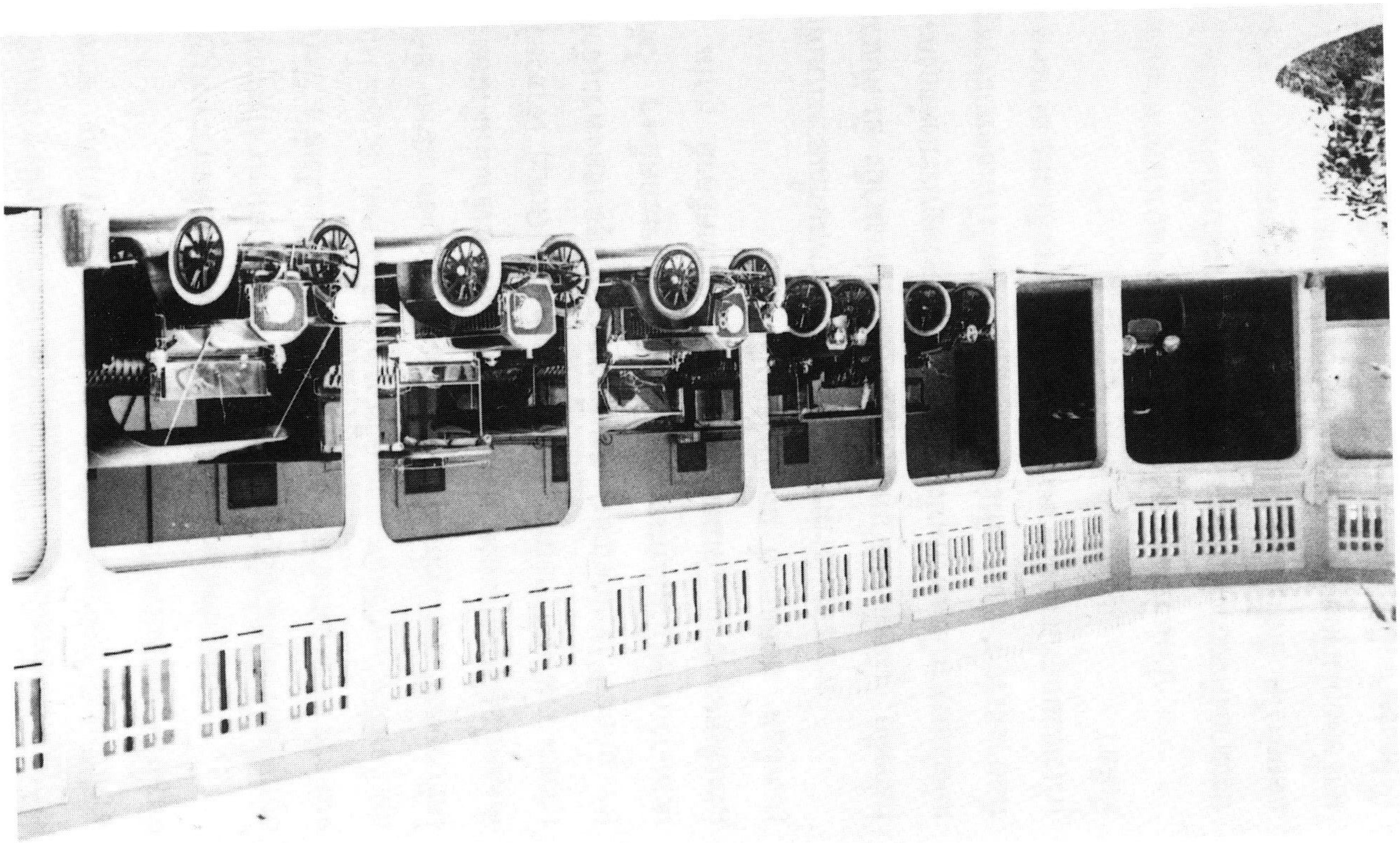

สุภาพนุ่มนวลตามแบบตะวันออก พวกเขาจะยืนรออยู่นิ่งๆ เป็นนานหลายนาทีเพียงเพื่อให้ท่านเลื่อนมือออกจากโต๊ะอาหารเสียก่อน จากนั้นจึงจะยื่นมือไปยกจานออกมาหรือส่งช้อนส้อมให้ท่าน

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ได้นำเจ้านายและผู้แทนพระองค์จากนานาประเทศ ตลอดจนอัครราชทูตพิเศษชาติต่างๆ ดังที่เราได้กล่าวถึงแล้วเข้ามายังกรุงเทพฯ สมเด็จพระจักรพรรดิแห่งออสเตรียทรงแต่งตั้งเคานต์ เต. เดอ โบเลสตา – โคซีบรอดสกี (le comte T.de Bolesta – Kogiebrodzki) อัครราชทูตพิเศษเป็นผู้แทนพระองค์ ส่วนผู้แทนพระองค์พระเจ้าแผ่นดินเยอรมนี คือ บารอน วาน เดอ กอลท์ซ (le baron von der Goltz) เจ้าชายวัลเดมาร์ (le prince Waldemar) สมเด็จพระราชปิตุลาของพระเจ้าแผ่นดินเดนมาร์กทรงเป็นผู้แทนพระองค์ นอกจากนี้ประเทศอื่นๆ ได้แต่งตั้งผู้แทนพิเศษมาร่วมเฉลิมฉลองด้วย อาทิ ประเทศอิตาลี สเปน นอร์เวย์ เบลเยียม ฮอลแลนด์ และสหรัฐอเมริกา

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชกำหนดขึ้นตามแบบพิธีการทูตกล่าวคือ เมื่อผู้แทนจากนานาประเทศเดินทางมาถึง อันดับแรกจะต้องแจ้งชื่อลงทะเบียนพร้อมทั้งแสดงบัตร เมื่อดูวัตถุประสงค์ของการจัดงานนี้อย่างเคร่าๆ แล้วเห็นว่ามีการสมโภชกันทั้งในเขตพระราชฐานและบริเวณรอบอุทยาน ซึ่งคาดว่าคงจะต้องใช้เวลาเฉลิมฉลองนานหลายชั่วโมงทีเดียว

บ้านเรือนทุกหลังคาเรือนตลอดจนถนนทุกสายต่างประดับประดาธงทิวอย่างมีรสนิยม ซึ่งธงที่นำมาประดับนั้นก็มิได้มีขนาดใหญ่โตแต่อย่างใด อีกทั้งไม่มีตราสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายใดๆ เห็นมีแต่พวงมาลัยดอกไม้ร้อยเป็นพู่ห้อยระย้ากับธงประจำกองทัพจำนวนเป็นพัน และยังมีธงขนาดเล็กอีกมากมาย สีแดง – ขาวและสีเหลือง – ดำ เป็นคู่สีหลัก

ที่นำมาประดับตกแต่งตามซุ้มประตูและพลับพลาทั่วไปในบริเวณงาน และสีสันเหล่านี้ก็ช่วยให้มองเห็นได้แต่ไกล บรรดาคนงานต่างเร่งมือกันติดตั้งราวไฟและโคมไฟดวงน้อยจำนวนมากให้เสร็จเพื่อว่าจะได้ดูสว่างไสวไปทั่วทั้งเมือง ขณะที่ชายหนุ่มอีกหลายคนกำลังเตรียมจุดประทีปโคมไฟในอุทยานมองดูราวกับดอกบัวดอกน้อยๆ ลอยอยู่ในน้ำ

จะเห็นได้ว่าชาวสยามมีความรอบรู้ในด้านศิลปะความงามของการประดับโคมไฟและดอกไม้เพลิงอยู่มากทีเดียว

แม้ว่าจะนั่งอยู่ในรถยนต์แต่เราก็รู้สึกทุกข์ทรมานจากความร้อนจนสุดแสนจะทานทนได้ อีกทั้งเบาะนั่งในรถก็ร้อนแทบจะลุกเป็นไฟเช่นกัน มีคนบอกกับเราว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่อากาศดีเป็นพิเศษ แต่กระนั้นฤดูหนาวของสยามก็คือฤดูร้อนดีๆ นี่เอง อย่างในเดือนพฤศจิกายนมีฝนตกเพียง ๔ ครั้งเท่านั้น และมีอุณหภูมิขึ้นๆ ลงๆ อุณหภูมิในตอนกลางคืนต่ำสุดวัดได้ ๒๖ องศาเซลเซียส ส่วนอุณหภูมิในตอนกลางวันตลอดทั้งวันวัดได้ ๓๑ องศาเซลเซียส

พวกเรากลับมายังพระที่นั่งอัมพรสถานอีกครั้งหนึ่งเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน ในขณะที่แกรนด์ดยุคบอริสเสด็จพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเพื่อร่วมเสวยพระกระยาหารกลางวัน ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงพระกระยาหารกลางวันแก่บรรดาเจ้านายและอัครราชทูตพิเศษจากนานาประเทศ

ดังนั้นในตอนบ่ายพวกเราจึงมีเวลาเดินชมรอบๆ พระที่นั่งอัมพรสถานต่ออีกครั้ง

เจ้าชายวัลเดมาร์แห่งเดนมาร์กพร้อมด้วยพระโอรสทั้ง ๓ พระองค์ คือ เจ้าชายอาเอเก (Prince Aage) เจ้าชายอัคเซล (Prince Aksel) และเจ้าชายเอริค (Prince Erik) เสด็จพระราชดำเนินยังตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีที่โปรดฯ ให้สร้างขึ้น

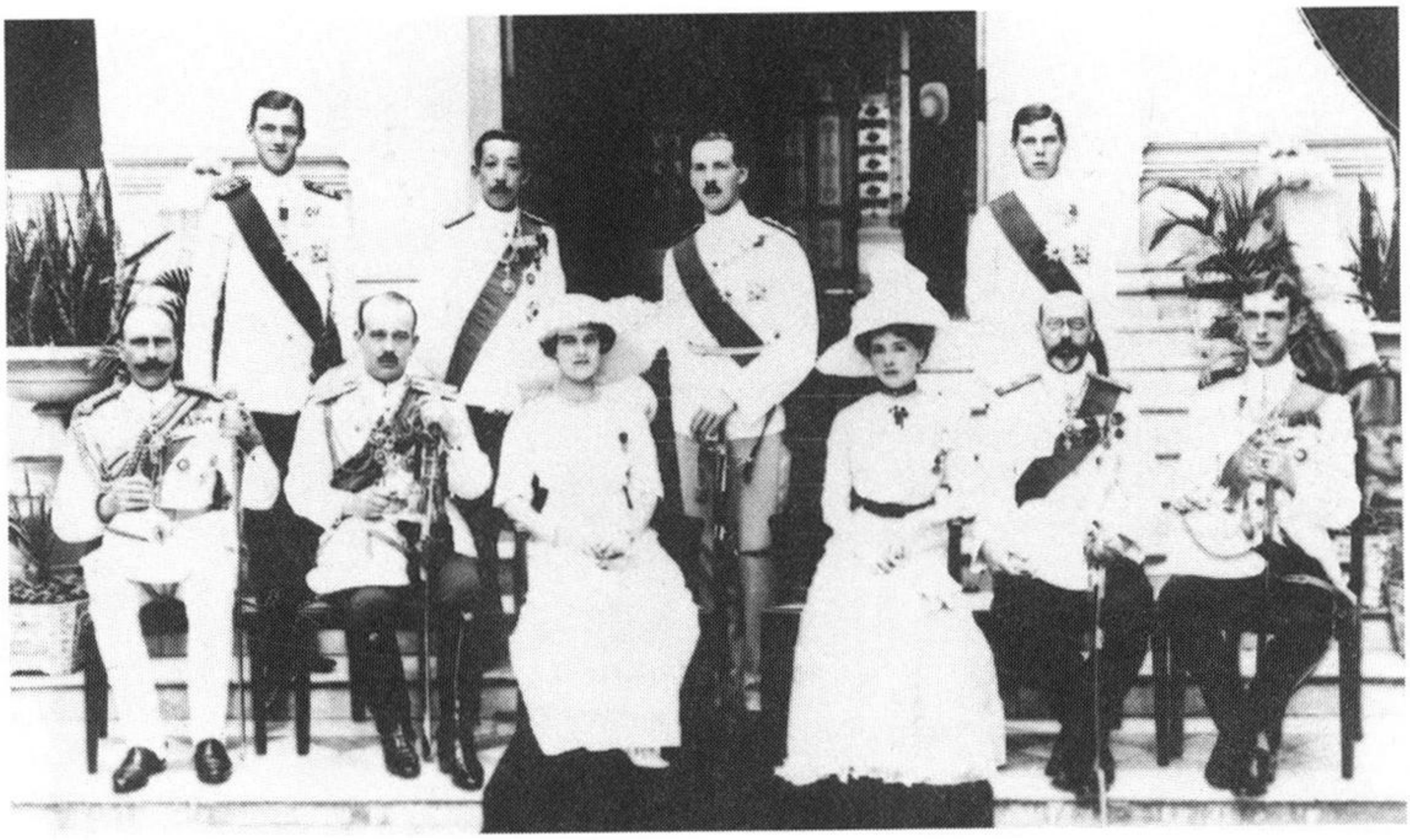

ผู้แทนประมุขนานาประเทศ ที่เสด็จมาร่วมในพระราช
พิธีบรมราชาภิเษกสมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประทับเก้าอี้จากซ้าย

๑. เจ้าชายอเล็กซานเดอร์แห่งเต็ก อังกฤษ (H.S.H. Prince Alexander of Teck, Earl of Athlone)
๒. เจ้าชายบอริสแห่งรุสเซีย (H.I.H Grand Duke Boris Vladimirovitch)
๓. เจ้าหญิงมาเรีย ดัชเชสแห่งซูเดอมาเนีย สวีเดน (H.I.H. Princess Maria William of Duchess of Sudermania)
๔. เจ้าหญิงอเล็กซานเดอร์แห่งเต็ก อังกฤษ (H.R.H. Princess Alexander of Teck)
๕. เจ้าชายวัลเดมาร์แห่งเดนมาร์ก (H.R.H. Prince Waldamar of Denmark)
๖. เจ้าชายวิลเลียมแห่งสวีเดน (H.R.H. Prince William, Duke of Sudermania)

ยืนแถวหลังจากซ้าย

๑. เจ้าชายอักเซล (Prince Aksel) โอรสองค์ที่ ๒ ของเจ้าชายวัลเดมาร์ แห่งเดนมาร์ก
๒. เจ้าชายฟูชิมิแห่งญี่ปุ่น (H.I.H. Prince Hiroyasu Fushimi of Japan) พระอนุชาของพระจักรพรรดิมัตสุฮิโต
๓. เจ้าชายอาเอเก (Prince Aage) โอรสองค์ใหญ่ของเจ้าชายวัลเดมาร์แห่งเดนมาร์ก
๔. เจ้าชายเอริค (Prince Erik) โอรสองค์เล็กของเจ้าชายวัลเดมาร์แห่งเดนมาร์ก

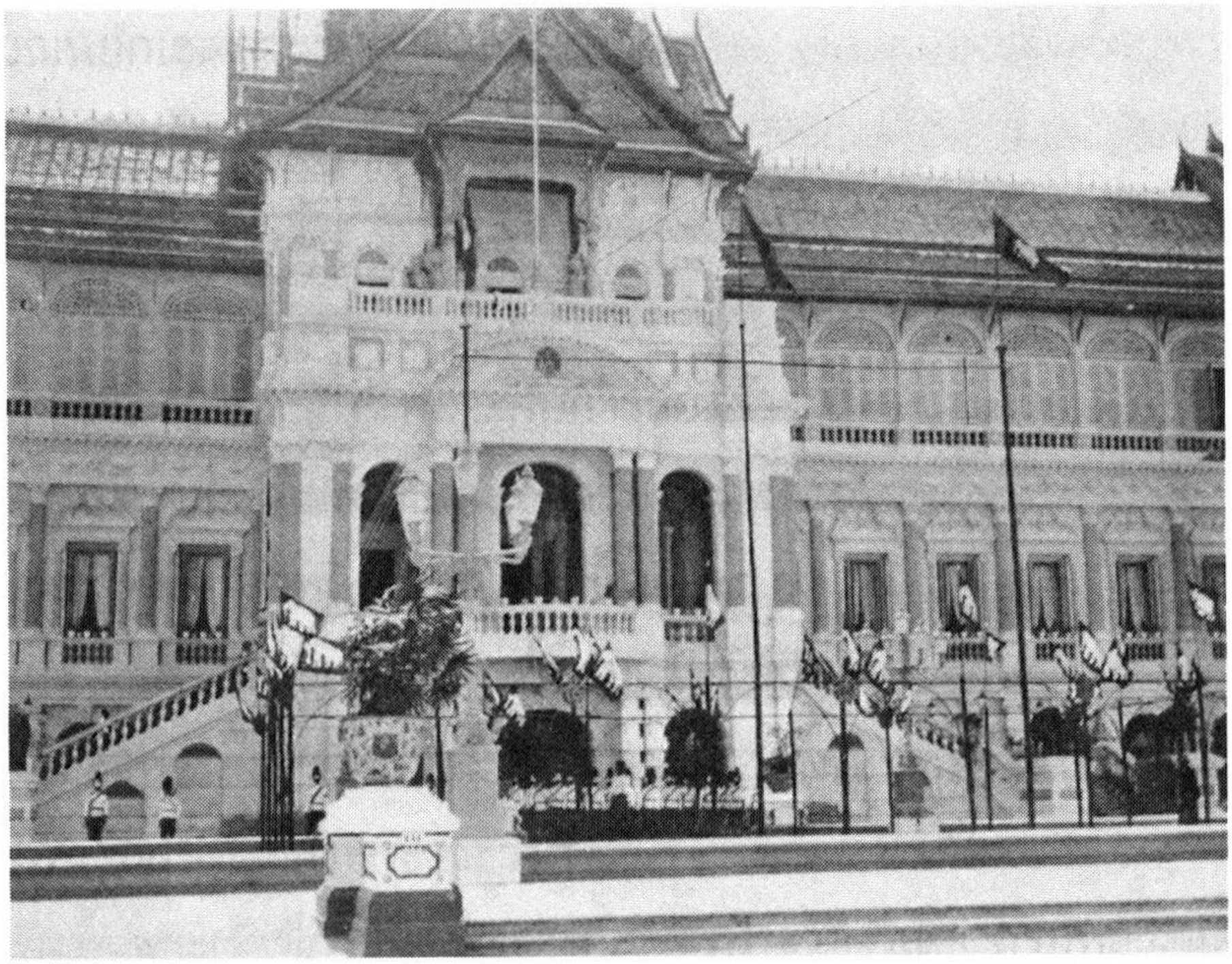

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

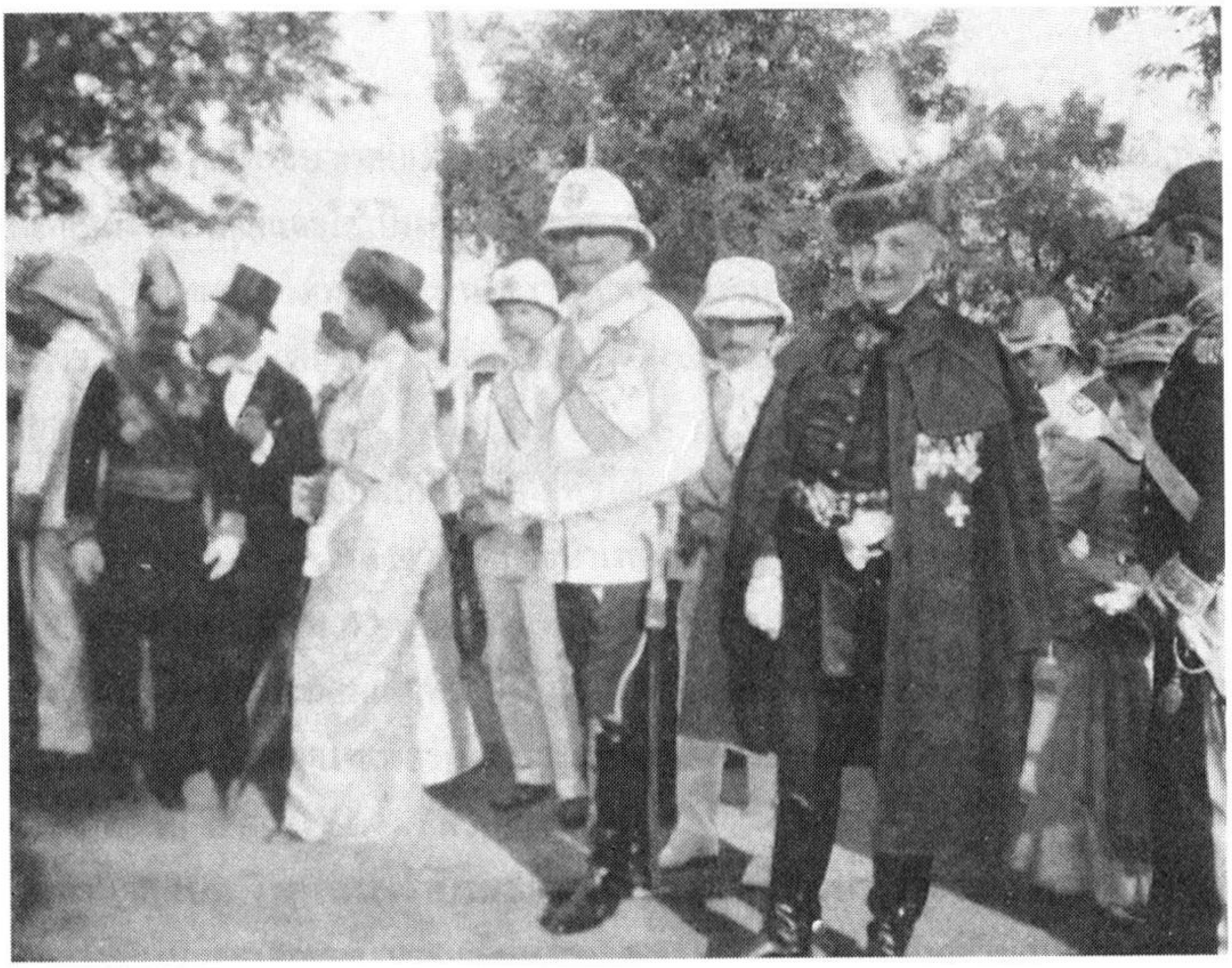

บรรดาผู้แทนจากนานาประเทศ

บริเวณนอกเขตพระนคร* โดยเสด็จไปตามถนนตัดใหม่ที่อยู่ทางด้านขวามือเลาะเลียบไปตามลำคลอง เมื่อพิจารณาดูลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วๆ ไปแล้วเห็นว่า พื้นที่บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์มากทีเดียว มีระบบการระบายน้ำและหักร้างถางพง เพื่อปรับเปลี่ยนพื้นที่จากท้องถิ่นชนบทที่อุดมสมบูรณ์ให้เหมาะกับการก่อสร้างกลุ่มบ้านพักตากอากาศ ถัดจากตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระบรมราชชนนีจะเป็นโรงนาต้นแบบซึ่งใช้เป็นสถานที่ปลูกทดลองธัญพืชชนิดต่างๆ

ในตอนเย็นพวกเราทั้งหมดได้รับเชิญให้ไปรับประทานอาหารค่ำที่วังของพระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช** ทรงเป็นหนึ่งในบรรดาเจ้านายที่มีบทบาทสำคัญของพระราชวงศ์

พระเจ้าพี่ยาเธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และทรงเป็นบุคคลสำคัญต่อการจัดระเบียบกองทัพสยามให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง

---

* วังพญาไท เป็นวังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๕๒ เพื่อเป็นที่เสด็จประพาสและใช้เป็นที่ปลูกทดลองธัญพืชต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการได้เสด็จประพาสต่างประเทศและได้ทอดพระเนตรงานด้านกสิกรรม จึงทรงตั้งพระทัยใคร่ริเริ่มทดลองทำนา ทำสวนครัว เลี้ยงไก่ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม พร้อมทั้งเป็นการประทับพักผ่อนพระอิริยาบถไปด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาประทับและทรงพระสำราญที่วังพญาไทได้เพียงระยะเวลาอันสั้น หลังจากได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลคฤหมงคลขึ้นเรือนใหม่เพียงไม่กี่เดือนก็เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ.๒๔๕๓

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถได้เสด็จมาประทับที่วังพญาไทเพื่อรักษาพระองค์ตลอดพระชนมายุเป็นเวลาร่วม ๑๐ ปี จึงได้เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ.๒๔๖๓ - สวป.

** วังมหานาค เป็นวังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ริมถนนกรุงเกษมฝั่งเหนือคลองมหานาค มีเนื้อที่ประมาณ ๒๑ ไร่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมสร้างเป็นแบบตะวันตกสมัยเรอเนสซองส์ตอนปลาย - สวป.

มีผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมงานเลี้ยงในค่ำคืนนี้จำนวนมากทีเดียว อาทิ คณะผู้แทนชาวอังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรีย และสวีเดน ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจจากพวกเราได้มากเป็นพิเศษ เมื่อเดินทางไปถึงก็ได้ยินเสียงเพลงจากการขับร้องของเด็กหญิงชาวสยาม อีกทั้งทำนองเพลงที่บรรเลงโดยวงดนตรีพื้นเมืองก็ฟังดูแปลกหู เครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงนั้นเป็นเครื่องดนตรีไทยที่ทำมาจากไม้ไผ่จำพวกซอ กลอง และระนาด เป็นต้น

ถึงแม้ว่าชาวยุโรปอย่างพวกเราจะมิอาจเข้าใจบทเพลงที่มีท่วงทำนองช้าเนิบนาบจากการขับขานของนักร้องที่ร้องด้วยน้ำเสียงแหลมสูงก็ตาม แต่ในทางกลับกันบทเพลงเหล่านี้ก็สร้างความสุขสำราญให้แก่ผู้ฟังได้ไม่น้อยทีเดียว เสียงสูงๆ ต่ำๆ ที่เปล่งขึ้นลงตามจังหวะเพลงนั้นคล้ายกับเสียงสายน้ำไหลและลมพัดในราวไพรฟังดูเร้นลับน่ามหัศจรรย์ยิ่งนัก

วันนี้ตรงกับวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๔ อีกวันเดียวเท่านั้นก็จะถึงวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

สำหรับหมายกำหนดการของวันนี้มีดังนี้ เริ่มจากงานเลี้ยงอาหารกลางวันที่บ้านเจ้าพระยายมราช (S.E. Chao Phya Yomaraj) เสนาบดีกระทรวงนครบาล ซึ่งตั้งอยู่ในย่านชุมชนใหม่นอกเขตพระนคร งานเลี้ยงในครั้งนี้พวกเราจะนั่งรวมกันเป็นกลุ่มที่โต๊ะเล็กล้อมรอบบรรดาเจ้านายที่ประทับอยู่โต๊ะกลาง

บริเวณระเบียงบ้านก็มีแขกอยู่เต็มหมดจนไม่มีที่ว่างเช่นกัน เมื่อมองไปยังสวนที่มีลักษณะแบบสวนบ้านนอก ตกแต่งด้วยไม้ดอกกับทำสวนครัวปลูกผักหลายชนิดปะปนกัน ณ ที่นี้เราจะได้ยินเสียงดนตรีพื้นเมืองแว่วมาแต่ไกล

กล่าวโดยรวมจะเห็นว่างานเลี้ยงในวันนี้จัดค่อนข้างแปลกไปจากที่อื่นมากทีเดียว

รายการอาหารกลางวันก็มีมากมายหลายอย่าง แต่พวกบ่าวไพร่กลับทำใจเย็นไม่กระตือรือร้นทำอะไรสักอย่างเลย ดังนั้นเวลาส่วนใหญ่จึงหมดไปกับการรออาหาร จนกระทั่งใกล้เวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกาเข้าไปแล้วที่โต๊ะของเรายังอยู่ในช่วงการเสิร์ฟอาหารชุดแรกอยู่เลย แต่พอถึงคราวของหวานกลับเสิร์ฟอย่างรีบร้อน และแล้วเมื่อเสียงเก้าอี้ในห้องดังขึ้นอันเป็นสัญญาณที่รู้กันว่าถึงเวลาต้องลากลับ ทุกคนต่างเดินไปที่ประตูทางออกเพื่ออำลาท่านเสนาบดีผู้มีอัธยาศัย คณะของเราก็จำต้องรีบกลับไปยังพระที่นั่งอัมพรสถานเช่นกันเพื่อเปลี่ยนเครื่องแต่งกายใหม่เตรียมไปร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในพระอุโบสถวัดพระแก้ว* เวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา

บริเวณกำแพงวัดพระแก้วนับเป็นสถานที่ทึ่งดงามมากอีกแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ ณ ที่นี้บรรดาพระภิกษุสงฆ์จะสวดเจริญพระพุทธมนต์ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากนั้นสวดบริกรรมพระคาถาเสกน้ำมนต์อภิเษกถวายสำหรับสรงในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นก่อนที่จะมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช มีเพียงเจ้านายนานาประเทศ อัครราชทูตพิเศษ และข้าราชการระดับสูงเท่านั้นที่ได้เข้าร่วมพระราชพิธีที่จัดขึ้นในพระอุโบสถวัดพระแก้ว ส่วนบุคคลอื่นจะนั่งอยู่ใต้มุขเด็จตรงประตูทางเข้า

ครั้นได้เวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์สีแดง เสด็จพระราชดำเนินถึงพร้อมด้วยกระบวนนายทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ เจ้าพนักงานสำนักพระราชวังตลอดจนเหล่าขุนนางเฝ้าตามรายทางเสด็จ

“ผ้านุ่ง” ในสมัยโบราณถูกแทนที่ด้วยสนับเพลายาวประดับดิ้นทอง หรือ สนับเพลาสั้นสีขาวทอด้วยไหม**

---

* วัดพระศรีรัตนศาสดาราม – สวป.

** เข้าใจว่าคือ การนุ่งโจงกระเบน

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชที่จัดขึ้นในพระอุโบสถวัดพระแก้วใช้เวลากว่าหนึ่งชั่วโมง หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปตามทางในพระบรมมหาราชวัง ที่นี่มีพระเจดีย์และมณฑปตกแต่งอย่างวิจิตรตระการตาอย่หลายองค์ ในยามพระอาทิตย์อัสดงจะเห็นแสงสะท้อนจากพระเจดีย์เหล่านี้เป็นสีเขียวและสีชมพูดูงดงามยิ่งนัก

บทที่ ๕
ประเทศสยาม

งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว - ขบวนแห่เสด็จพระราชดำเนิน - ที่อุโบสถวัดพระแก้ว - การเฉลิมฉลองจุดประทีปโคมไฟในเขตพระนคร และปริมณฑล - งานออกร้านขายของที่อุทยานในพระราชวังสวนดุสิต

นับเป็นครั้งแรกในรอบศตวรรษของประเทศสยามที่มีเจ้านายและเอกอัครราชทูตวิสามัญจากนานาประเทศ ในฐานะผู้แทนองค์พระประมุข หรือตัวแทนรัฐบาลเดินทางมาร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่ประเทศต่างๆ ในยุโรปส่งผู้แทนมาร่วมงานในครั้งนี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าพวกเขาให้ความสนใจกับราชอาณาจักรเล็กๆ แห่งเอเชียมากเพียงใด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเวลานี้ประเทศสยามเป็นหนึ่งในบรรดานานาอารยประเทศ อันเป็นผลจากการที่พวกเขามุ่งมั่นอย่างแข็งขันที่จะให้มีการปฏิรูปบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

จากท่าทีโดยทั่วๆ ไปของฝูงชนจำนวนมาก วิธีการอันน่าประทับใจที่ชาวบ้านประดับตกแต่งบ้านเรือนที่ไม่ใหญ่โตของพวกเขาอย่างดีที่สุดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ด้วยความเคารพสูงสุด เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาว่าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นโอกาส

พิเศษสำหรับพิธีการอันน่าตื่นตาตื่นใจที่เหล่าขุนนางและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แต่งเต็มยศประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์แพรวพราวในขบวนเสด็จเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเหตุการณ์ที่น่าปีติยินดีอย่างยิ่งที่ประชาชนชาวไทยทุกคนได้มามีส่วนร่วมแสดงความจงรักภักดีโดยพร้อมเพรียงกันอย่างจริงใจ

ไม่ปรากฏว่าตามมณฑลต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลจากพระนคร โดยเฉพาะหัวเมืองทางตอนเหนือของสยามส่งเจ้าเมืองหรือผู้แทน มาร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากขาดการติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว แต่ถึงกระนั้นการเดินทางจากเมืองท่าในยุโรปมาถึงกรุงเทพฯ กลับใช้เวลาน้อยกว่าการเดินทางจากหัวเมืองไกลๆ ของสยามเข้ามายังเมืองหลวง

ณ ดินแดนแห่งช้างเผือก (au pays de l'Eléphant blanc) พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะประมุขสูงสุดของประเทศ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ และทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกของพระพุทธศาสนา ในอดีตกาลที่ผ่านมามีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์ก็จะต้องมีการทำพิธีทางศาสนาตามโบราณราชประเพณีแล้วจึงจัดให้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

ขณะนี้เวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา นับตั้งแต่เราเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ยังไม่เห็นมีเมฆฝนปรากฏอยู่บนท้องฟ้าสีครามเลยแม้แต่น้อย

ในวันนี้อากาศก็ยังคงร้อนเหมือนกับวันก่อนๆ ยิ่งไปกว่านั้นการมาร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชครั้งนี้ก็ไม่เปิดโอกาสให้เราแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาว สวมหมวกแบบเมืองร้อนเพื่อให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศอย่างที่ต้องการได้เลย ตามหมายกำหนดการระบุไว้อย่างชัดเจนว่าพวกเราจะต้องมาพร้อมกัน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เวลา ๐๙.๔๐ นาฬิกา โดยแต่งเครื่องแบบสำหรับการเลี้ยงรับรองอย่างเป็นทางการ

พระที่นั่งดสิตมหาปราสาท มณฑลประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

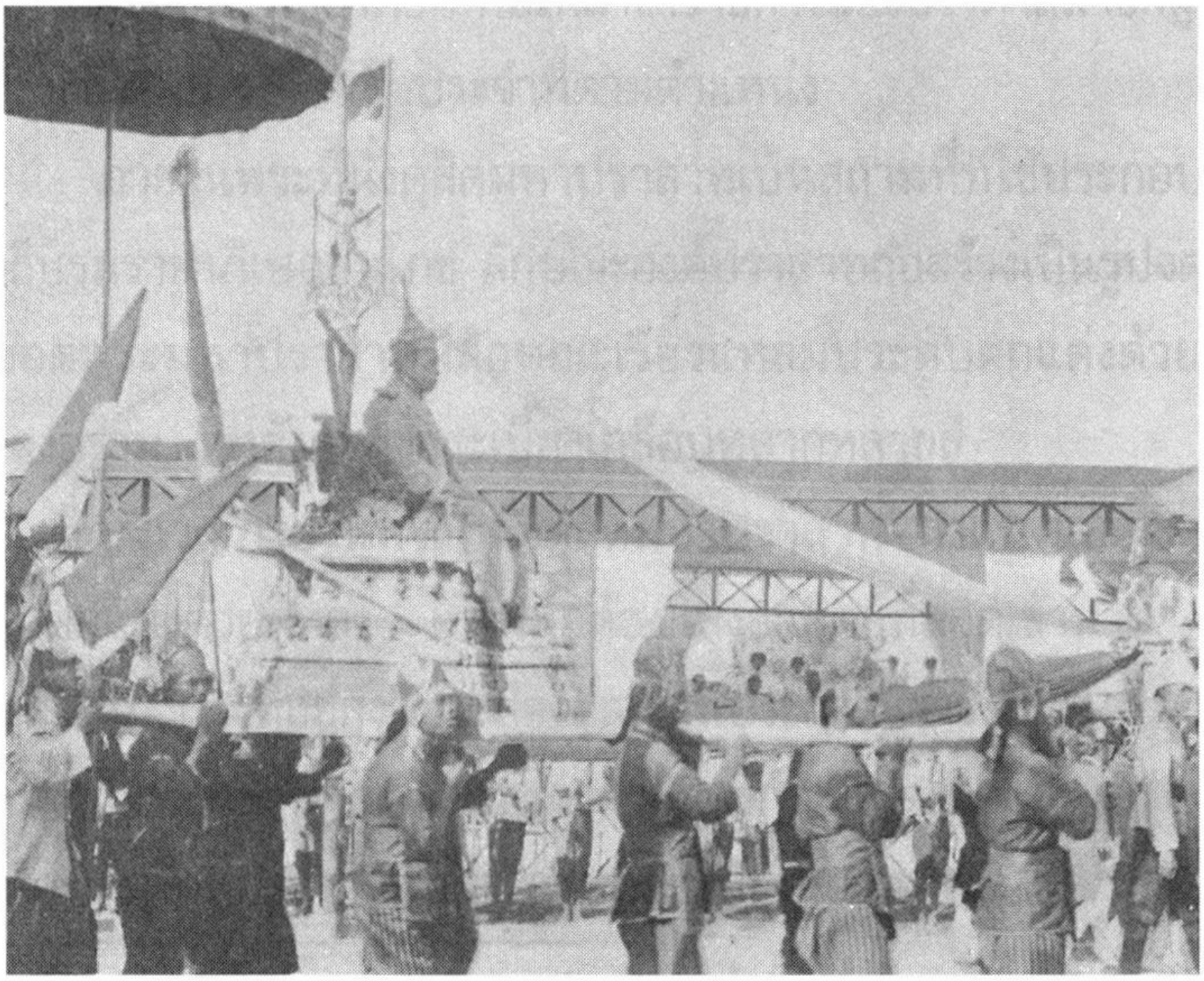

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับพระราชยาน (เสลี่ยง)

แกรนด์ดยุคบอริสพร้อมด้วยนายทหารตามเสด็จ และท่านเคานต์อา.เวโลโปลสกี รู้สึกอึดอัดเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแต่งกายในชุดสีแดง เครื่องแบบนายทหารม้าฮุสซาร์รักษาพระองค์ สวมทับด้วยเสื้อคลุมยาวตามขอบเสื้อประดับด้วยขนสัตว์ ส่วนพันเอกเคานต์ กรับเบ นั้นแต่งเครื่องแบบนายทหารราชองครักษ์ บารอนเอิงแชร์น สแตร์นแบร์ก สวมเสื้อนอกเครื่องแบบนายทหารยศร้อยโท สังกัดกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ซิเมโอนอฟสกี ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายที่พวกเขาไม่ปรารถนาจะสวมใส่ในช่วงเวลานี้เช่นกัน

ตลอดแนวถนนอันยาวไกลที่เราเดินผ่านไปนั้น ฝูงชนจำนวนมากหยุดจ้องมองดูเราอ้าปากค้างด้วยความประหลาดใจ อากัปกิริยานิ่งสงบไม่แสดงความรู้สึกอันใดนี้ถือเป็นลักษณะนิสัยโดยทั่วไปของชาวตะวันออก

บริเวณลานกว้างในพระบรมมหาราชวังท่ามกลางแสงแดดที่แผดกล้ามีกองทหารเกียรติยศ กับเหล่าข้าราชการและบรรดาสมาชิกผู้แทนจากอาณานิคมยุโรปยืนเฝ้าประจำที่ตามตำแหน่ง

ภายในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ลักษณะองค์ปราสาทก่อสร้างเป็นรูปจตุรมุข ส่วนยอดพระมหาปราสาทมีลักษณะเรียวแหลมประดับตกแต่งด้วยทองส่องแสงอร่าม ที่หลังคามุงกระเบื้องเคลือบหลากหลายสี

บริเวณภายในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท กำแพงและเสาล้วนประดับตกแต่งด้วยสีทอง ยามเมื่อต้องแสงอาทิตย์ที่ลอดเข้ามาตามช่องบานเกล็ดหน้าต่างที่อยู่สูงลิบจะส่องแสงเป็นประกายแวววับ ส่วนตรงกลางพระที่นั่งเป็นที่ประดิษฐานพระแท่นราชบัลลังก์รูปแปดเหลี่ยม ทำด้วยไม้มะเกลือประดับทองคำ* กับมีพระเขนยอิงปักดิ้นเงินดิ้นทองดูงดงามวาง

---

* ในหนังสือสถาปัตยกรรม พระบรมมหาราชวัง เล่ม ๑ สำนักราชเลขาธิการ จัดพิมพ์ ระบุว่า ... ภายในองค์พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเป็นที่ประดิษฐานของพระแท่นราชบัลลังก์ประดับมุข ซึ่งทอดอยู่เหนือพระแท่นกลางพระมหาปราสาท กางกั้นด้วยพระนพปฎลมหาเศวตฉัตร ... – สวป.

อยู่ด้วย

ตรงมุขเด็จของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทซึ่งเป็นทางที่พวกเราเดินเข้าไปนั้นเนืองแน่นไปด้วยอัครราชทูตพิเศษ ทูตานุทูต ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ในขณะที่บรรดาเจ้านายทั้งชายและหญิงประทับพระเก้าอี้อยู่ในส่วนที่อยู่ตรงข้ามกับพวกเรา

ท่ามกลางเสื้อนอกของนายทหารหลากสี เครื่องแบบเต็มยศประดับเหรียญตราสีทองเต็มอก และเสื้อนอกของขุนนางชั้นผู้ใหญ่ชาวสยามที่ตัดเย็บด้วยผ้ามัสลิน ปักด้วยลวดลายงดงาม เราสามารถจะบอกได้ว่านี่คือผู้แทนจากสหรัฐอเมริกาจากเสื้อชุดดำกับเนคไทสีขาว ในขณะที่ท่านอาจจะเดาได้อย่างง่ายดายว่าเครื่องแต่งกายที่มีสีสันทึมๆ ไม่สดใสนั้นเป็นชุดของอัครราชทูตพิเศษของสมเด็จพระบรมราชาธิราชฮังการี

เราต้องใช้ความอดทนตลอด ๑ ชั่วโมงเต็มในระหว่างที่มีการประกอบพิธีสรงพระมุรธาภิเษกสนาน (la cérémonie bouddhiste des ablutions)* ซึ่งจัดอยู่อีกด้านหนึ่งของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ความร้อนที่ปกคลุมโดยรอบทำให้รู้สึกอึดอัดจนมิอาจจะทานทนได้ แต่ดูเหมือนว่าชาวสยามจะไม่รู้สึกร้อนแต่อย่างใดเลย

ครั้นได้เวลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องพระภูษาฉลองพระองค์ไหมหรูหราพร้อมด้วยเสื้อคลุม (เศวตพัสตร์) ขอบขลิบทองคำเสด็จขึ้นพระที่นั่ง**

ตามโบราณราชประเพณีนั้นจะมีผู้แทนจากมณฑลต่างๆ ยืนเฝ้าประจำทิศตามตำแหน่งรอบพระมณฑป อันเป็นการแสดงถึงว่ามาจากทิศต่างๆ ทั่วพระราชอาณาจักร จากนั้นผู้แทนจากมณฑลต่างๆ ถวายน้ำ

---

* การสรงน้ำในพระราชพิธีตามลัทธิพราหมณ์ – สวป.

** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นสถิตเหนืออุทุมพรพระราชอาสน์พระที่นั่งอัฐทิศภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร – สวป.

(ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨲᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ)

ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ ᨿᩣᨲᩥᨴᩥᨶᩣᨶᩩᨽᩪᨲᩴ

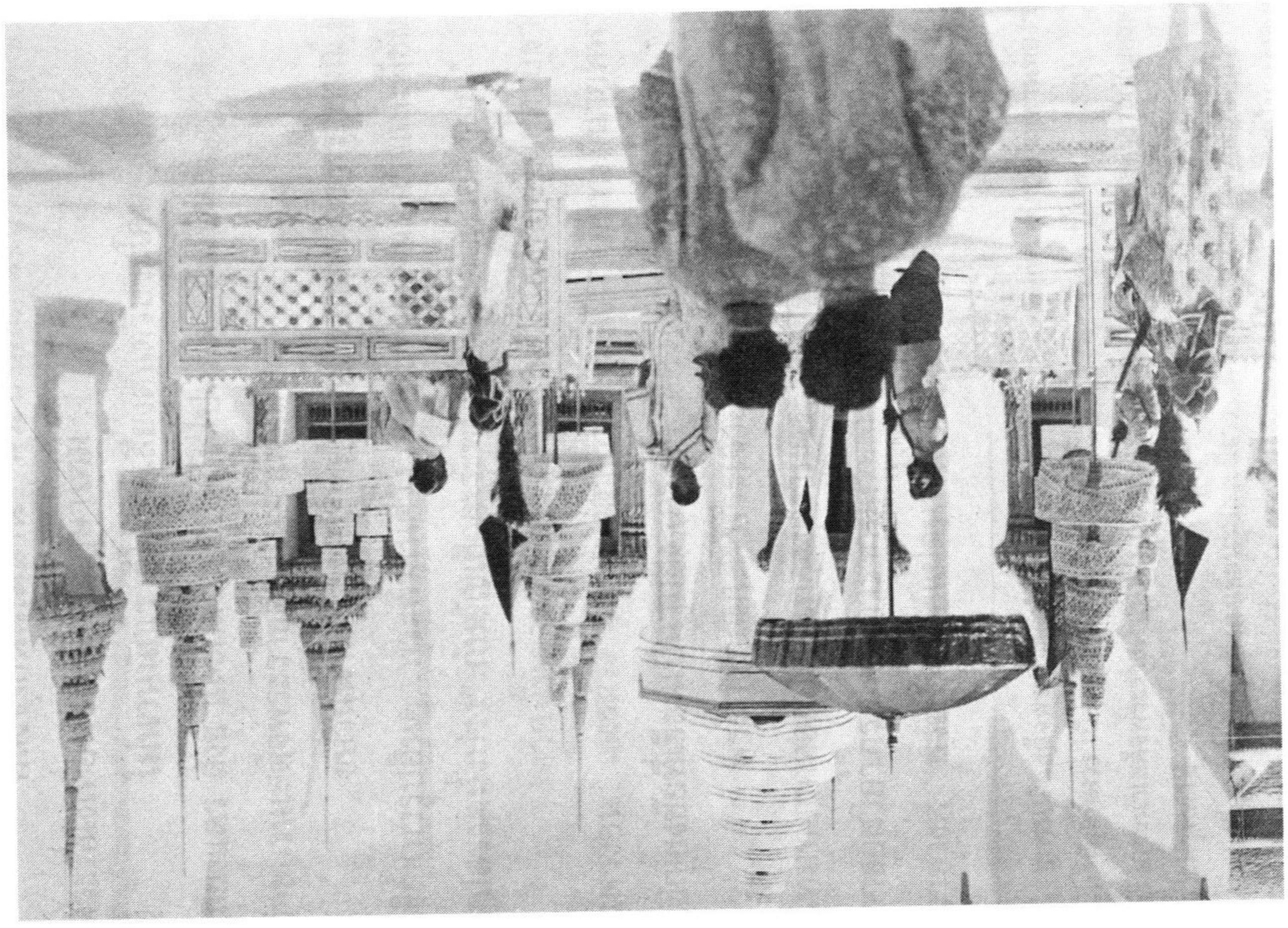

อภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับน้ำอภิเษก แล้วทรงจุ่มนิ้วพระหัตถ์และทรงลูบพระพักตร์

หลังจากนั้นไม่นาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าในพระที่นั่งเพื่อทรงผลัดพระภูษาใหม่

ไม่นานนักเราก็ได้ยินเสียงดนตรีประโคมดังอื้ออึงไปทั่ว มีทั้งเสียงแตร สังข์ และกลองปะปนกันไปหมด อันเป็นสัญญาณแจ้งให้ทราบว่าขบวนเสด็จพระราชดำเนินมาถึงแล้ว

ขบวนนำเสด็จพระราชดำเนินประกอบด้วย พราหมณ์ ๒ ท่าน อัญเชิญเทวรูปฮินดู พระพิฆเนศวร “เทพแห่งความสำเร็จและมีชัยชนะเหนืออุปสรรคทั้งปวง” กับอัญเชิญพระพุทธรูปประดับด้วยอัญมณี*

จากนั้นตามด้วยชาวประโคมซึ่งแต่งกายในชุดโบราณเป่าสังข์แตรงอน แตรฝรั่ง หรือแตรยาวที่ทำด้วยเงิน อีกทั้งมีนายทหาร ๒ นาย เชิญธงชัยที่เขียนเป็นรูปลิง (กระบี่) สัตว์ในวรรณคดีไทย**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสวมฉลองพระองค์ครุยเป็นไหมทอยกดอกปักดิ้นทองงดงามตระการตายิ่ง พระอุระทรงประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์พระดารากับสายสะพายของประเทศสยาม (มหาจักรีบรมราชวงศ์ พระสังวาลย์แฝดนพรัตน์ราชวราภรณ์) เสด็จพระราชดำเนินเข้า

---

* ขบวนนำเสด็จพระราชดำเนิน ประกอบด้วย เบื้องซ้ายพราหมณ์เชิญพานทองรองเทวรูปพระมหาพิฆเนศวร เบื้องขวาราชบัณฑิตเชิญพานทองรองพระชัยเนาวโลหะ – สวป.

** การนำเสด็จพระราชดำเนินในกระบวนพยุหยาตรา เจ้ากรมพระตำรวจเชิญธงชัยราชกระบี่ธุช พระครุฑพ่าห์

กระบี่ธุช ชื่อธงพื้นสีแดงเขียนรูปกระบี่ขาว ภายในธงแนบผ้าขาวลงยันต์พระกระบี่ คันธงทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ยอดหอกคร่ำทอง กาบธงผูกหางนกยูงเป็นรูปแพนสอดลงในแผ่นพระกระบี่ ปลายคันธงมีรูปพระกระบี่ในท่ายืนยกขาหน้าและขาหลังข้างขวาขึ้น เรียกเต็มว่า ธงชัยราชกระบี่ธุช ใช้ถือนำพระราชยานในกระบวนพยุหยาตรา เข้าคู่กับธงพระครุฑพ่าห์ และอยู่ด้านซ้าย

ครุฑพ่าห์ เรียกธงมีรูปครุฑว่า ธงพระครุฑพ่าห์ คู่กับกระบี่ธุช (จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕) – สวป.

มาอย่างสง่างามโดยแวดล้อมด้วยหมู่มหาดเล็กและมีขุนนางชั้นผู้ใหญ่แต่งเต็มยศ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามเสด็จ ซึ่งเป็นผู้อัญเชิญเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ อาทิ พระแสงดาบ พระมหาพิชัยมงกุฎ พระแสงขรรค์ชัยศรี ฉลองพระบาทปักดิ้นเงินดิ้นทอง พระธำมรงค์ประดับเพชร พร้อมด้วยฉัตรสีขาว ๗ ชั้น อันเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นพระมหากษัตริย์*

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับเหนือพระที่นั่ง** ทุกคนที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ในที่นั้นต่างก้มศีรษะถวายความเคารพโดยพร้อมเพรียงกัน

จากนั้นพระมหาราชครูทูลเกล้าฯ ถวายพระมหาพิชัยมงกุฎ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับขึ้นทรงสวมด้วยพระอาการเคร่งขรึมสง่างาม*** สักครู่หนึ่งชาวประโคมฯ เครื่องดนตรีที่มีรูปร่างแปลกตา**** พร้อมกันนั้นวงดุริยางค์ของกองทหารที่ยืนแถวอยู่บริเวณลานพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

มีเสียงดังกระหึ่มทั่วบริเวณเมื่อได้รับสัญญาณจากปืนใหญ่ในพระบรมมหาราชวัง กองทหารบกและกองทหารเรือตอบรับด้วยการยิงสลุตเฉลิมพระเกียรติจำนวน ๑๐๐ นัด ขณะเดียวกันตามพระอาราม

---

* คือเครื่องสิริราชกกธภัณฑ์ อันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ – สวป.

** พระที่นั่งภัทรบิฐมนังคศิลารัตนสิงหาสน์ ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท – สวป.

*** ในหนังสือจดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกบันทึกไว้ว่า พิธีอัญเชิญพระมหาพิชัยมงกุฎถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น พระยาเทพาภรณ์เชิญส่งทั้งพาน พระมหาราชครูพิธีทูลเกล้าฯถวายทรงรับขึ้นทรงสวม (พระยาอุไทยธรรมขึ้นบนพระแท่นลาฝ่ายพระปฤษฎางค์ ถวายบังคมแล้วแต่งถวายให้ตรงแลผูกพระรัตนกุณฑลเบื้องหลังถวาย) แล้วพระยาเทพาภรณ์รับพานเชิญกลับไปยืนตามที่ – สวป.

**** ชาวประโคม ๆ สังข์ แตร มโหระทึก กลองชนะ และเครื่องดุริยดนตรีต่าง ๆ – สวป.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ
ประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐมนังคศิลารัตนสิงหาสน์
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

ทั่วไปพร้อมย่ำระฆังถวายชัยมงคลดังต่อเนื่องกันไป อันเป็นการประกาศให้อาณาประชาราษฎร์ได้รับรู้ทั่วกันว่าบัดนี้พระมหากษัตริย์แห่งสยามทรงเป็นพระราชาธิบดีครองสิริราชสมบัติโดยสมบูรณ์แล้ว นับเป็นช่วงเวลาที่น่าปีติยินดีอย่างยิ่งจนมิอาจจะลืมเลือนได้เลย

เมื่อสิ้นเสียงประโคมดนตรีและเสียงปืนใหญ่แล้ว เหล่าพระสงฆ์ที่อยู่ในห้องประกอบพิธี (พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม) ได้เริ่มสวดคาถาถวายชัยมงคลเสียงดังก้องกังวานไปทั่ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเหนือพระที่นั่ง (ภัทรบิฐมนังคศิลารัตนสิงหาสน์) อย่างสงบนิ่ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ทรงกล่าวสัตย์ปฏิญาณแสดงสวามิภักดิ์ต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในนามผู้แทนพระบรมวงศานุวงศ์ จากนั้นตามด้วยผู้แทนจากกองทัพ เสนา อำมาตย์ราชเสวก ตลอดจนข้าราชการทุกหมู่เหล่า

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จคืนเข้าสู่พระที่นั่ง* เพื่อเตรียมเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตรา พระองค์ทรงเสด็จโดยคนหามจนถึงมุข ซึ่งมีซุ้มลักษณะเป็นหลังคาคลุมอยู่ มุขดังกล่าวอยู่บริเวณปลายสุดของปีกหนึ่งของท้องพระโรง เมื่อพระวิสูตรถูกชักขึ้นตามคำสั่ง ณ เวลานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรากฏพระองค์ในเครื่องทรงพระบรมราชาภิเษก พรั่งพร้อมด้วยเสวกามาตย์ราชบริพารและขบวนตามเสด็จ กองทหารเฉลิมพระเกียรติยศและแตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และการแสดงอันน่าตื่นตาตื่นใจของบรรดาผู้ที่เข้าเฝ้าชมพระบารมีได้จบลงเมื่อพระวิสูตรถูกปิดลง ภาพอันงดงามเหมือนดั่งเทพนิยายนั้นก็ลับหายไป จากนั้นพวกเราจำต้องเดินข้ามฟากจากสนามหน้าพระที่นั่ง

---

* คือพระที่นั่งพิมานรัถยาที่อยู่ทางมุขกระสันในของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท – สวป.

ไปจนถึงหอพระสมุดวชิรญาณ (la Bibliothèque nationale)* ท่ามกลางแสงแดดที่แผดกล้าจนทำให้ตาพร่ามัว อีกทั้งต้องฝ่ากลุ่มข้าราชการที่เนืองแน่นไปให้ได้ ณ ที่นั้นเราจึงจะเห็นขบวนพยุหยาตราอันยิ่งใหญ่กำลังเคลื่อนขบวนไปอย่างช้า ๆ

จนเมื่อมาเดินอยู่บนระเบียงหอพระสมุดวชิรญาณจึงช่วยให้รู้สึกเย็นสบายขึ้นมาบ้าง เนื่องจากในวันนี้อากาศร้อนอบอ้าวมาก ไม่มีลมพัด

---

* หอพระสมุดวชิรญาณ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ โดยพระราชโอรสธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธาน ทรงบริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระราชทานนามหอสมุดว่า “หอพระสมุดวชิรญาณ” ตามพระสมณะนามาภิไธยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงผนวช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นองค์อุปถัมภก ได้พระราชทานตึกในพระบรมมหาราชวังให้เป็นสถานที่ตั้งหอพระสมุดฯ ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับจัดการหอพระสมุดฯขึ้น เรียกว่า กรรมสัมปาทิก เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมหอสมุดที่มีอยู่เดิม ๓ แห่ง คือ หอพระมณเฑียรธรรม หอพุทธสาสนสังคหะ และหอพระสมุดวชิรญาณ ตั้งเป็น “หอพระสมุดสำหรับพระนคร” เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในอภิลักขิตสมัยเมื่อจำนวนปีนับแต่พระบรมราชสมภพครบร้อยปี อีกทั้งทรงมีพระราชดำริให้ขยายหอพระสมุดฯให้เป็น “ที่อาศัยแก่บรรดาประชาชนที่จะแสวงหาประโยชน์ต่าง ๆ อันพึงจะได้ในการอ่านหนังสือ” ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมตึกถาวรวัตถุ ริมถนนหน้าพระธาตุให้สำเร็จแล้วพระราชทานให้เป็นที่ตั้งหอพระสมุดฯ มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๙ ต่อมาหนังสือในหอพระสมุดฯ มีปริมาณมากขึ้นจนไม่มีที่พอเก็บ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้แยกหอพระสมุดสำหรับพระนครออกเป็น ๒ หอ คือ หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพระสมุดวชิราวุธ โปรดพระราชทานพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน ในพระราชวังบวรสถานมงคล ให้เป็นที่ตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ เป็นที่เก็บหนังสือตัวเขียน คัมภีร์ใบลาน ศิลาจารึก และเป็นที่เก็บตั้งแสดงตู้พระคัมภีร์ลายรดน้ำต่าง ๆ ส่วนตึกถาวรวัตถุนั้นโปรดพระราชทานนามใหม่ว่า “หอพระสมุดวชิราวุธ” เป็นที่เก็บหนังสือตัวพิมพ์ และเป็นสถานที่จัดพิมพ์หนังสือของหอพระสมุดฯ ด้วย จนในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เมื่อสร้างหอสมุดแห่งชาติขึ้น ณ บริเวณท่าวาสุกรี จึงย้ายหนังสือทั้งหมดมาให้บริการแก่ประชาชน ส่วนตู้ลายรดน้ำและศิลาจารึกได้ย้ายมาไว้ที่หอพระสมุดวชิรญาณ อาคารหลังใหม่ที่สร้างขึ้นภายหลังในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ – สวป.

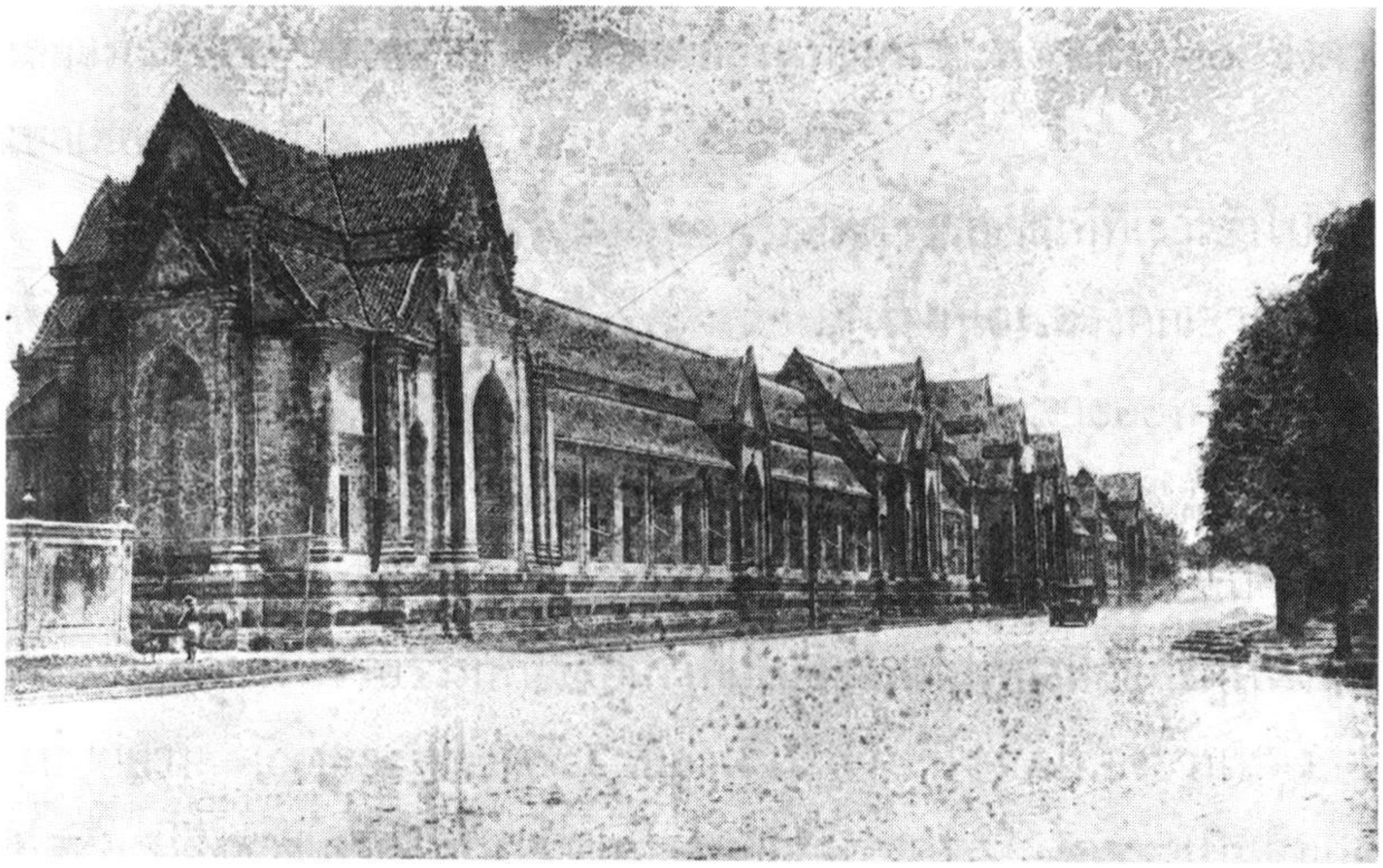

หอพระสมุดวชิรญาณ

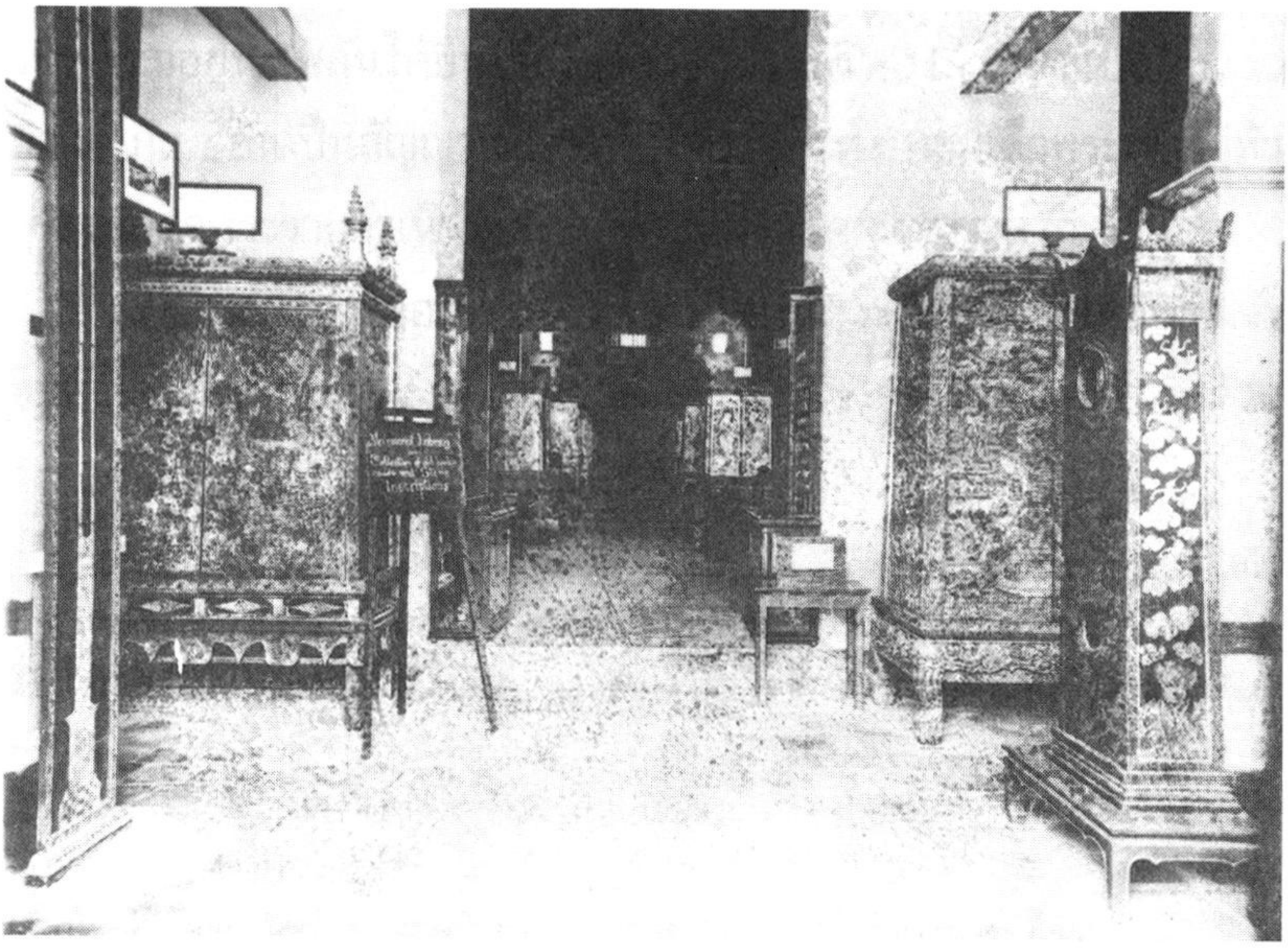

ตู้ลายรดน้ำในหอพระสมุดวชิรญาณ

เลยแม้แต่น้อย คะเนว่าอุณหภูมิขณะอยู่ในที่ร่มน่าจะพุ่งสูงถึง ๓๐ องศาเซลเซียส

ภายในห้องโถงใหญ่ของหอพระสมุดวชิรญาณที่ที่เราเข้าไปนั่งพักอยู่ราว ๑๕ นาทีนั้นมีหนังสือต้นฉบับตัวเขียนอันทรงคุณค่าเก็บไว้มากมาย* แต่ก่อนหนังสือที่น่าสนใจเหล่านี้มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วพระราชอาณาจักร และส่วนใหญ่จะอยู่ในครอบครองของพระภิกษุสงฆ์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (le roi Chulalongkorn)๑ ทรงมีพระราชดำริให้รวบรวมหนังสือเก่าที่เก็บอยู่ในหีบหนังสือและตู้หนังสือแบบสยาม (coffres siamois) เหล่านั้นมาไว้ ปัจจุบันห้องอ่านหนังสือทุกห้องมีสิ่งของเครื่องใช้รูปร่างแปลกตาอยู่ครบครัน โดยทาเป็นสีทองและเขียนลวดลายต่างๆ อย่างประณีตวิจิตรบรรจง**

ระหว่างที่เรากำลังชื่นชมความงามของตู้หนังสือในหอพระสมุดวชิรญาณอยู่นั้นพลันได้ยินเสียงแตรวงบรรเลงเพลงทำนองแปลกหูแว่วมาแต่ไกล อันเป็นสัญญาณแจ้งให้ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพิ่งจะเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ในการประกอบพระราชพิธีทั้งสองนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงถวายความเคารพสมเด็จพระบรมราชชนนีของพระองค์ด้วย

---

* หนังสือต้นฉบับตัวเขียน ได้แก่ หนังสือสมุดไทย หนังสือใบลาน คัมภีร์ใบลาน ที่บันทึกเรื่องราวด้วยอักษรและภาษาเก่าที่แตกต่างไปจากรูปแบบอักษรและภาษาในปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ได้อีก นอกจากจะเก่า ขาด ชำรุด ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา - สวป.

๑ สมเด็จพระบรมราชชนกของพระเจ้าแผ่นดินองค์ปัจจุบัน - ต้นฉบับ

** ตู้รดน้ำลายทองของโบราณ

ตู้ไทยโบราณมักปิดทองและเขียนลาย ๓ ด้าน คือ บนบานตู้กับหน้าคู่หนึ่ง กับบนฝาตู้ด้านข้างทั้งสองด้าน รวมทั้งบนเหลี่ยมเสาแต่ละด้านและลวดบัวขอบตู้ สำหรับตู้ใส่หนังสือในหอพระสมุดวชิรญาณนั้นใช้ติดบานกระจกเปิดด้านหลังให้แลเห็นหนังสือในตู้ได้ - สวป.

เนื่องจากในประเทศสยามนั้นการแสดงความเคารพของบุตรต่อบุพการีถือเป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประการหนึ่ง

ขบวนพยุหยาตราอย่างเป็นพิธีการสง่างามเคลื่อนกระบวนไปอย่างช้าๆ ขนาบสองข้างด้วยกองทหารเกียรติยศแห่ตามเสด็จพร้อมอาวุธ

ริ้วขบวนแห่นำเสด็จพระราชดำเนินประกอบด้วยชาวประโคมกระทั่ง (ตี) กลองมโหระทึก แตร และสังข์ ซึ่งเครื่องดนตรีเหล่านี้มักจะใช้บรรเลงในพิธีพราหมณ์ แต่ละข้างของชาวประโคมดังกล่าวขนาบด้วยแถวยาวของขุนนางในราชสำนักแต่งเต็มยศใหญ่ สวมสนับเพลาสีขาวพร้อมกับมีเจ้าพนักงานอัญเชิญพระแสง นุ่ง“ผ้านุ่ง”ที่ทอด้วยไหม สวมเสื้อนอกสีแดงกับหมวกแบนๆ รูปทรงดูประหลาดพิกลมีปีกห้อยระลงมาแนบใบหูทั้งสองข้าง*

ติดตามกันมาด้วยขุนนางชั้นผู้ใหญ่อัญเชิญเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ (les insignes royaux) อาทิ พระแสงตรี พระแสงจักร พระแสงดาบเขน และพระแสงปืน นอกจากนี้ยังมีเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศรูปทรงแปลกตาอีกหลายสิ่งด้วยกัน เช่น พระสุพรรณศรีบัวแฉก (กระโถนเล็ก ทำด้วยทองลงยา) พานพระขันหมาก (เชี่ยนหมาก) และพระแส้หางช้างเผือก** มีพระภิกษุสงฆ์ห่มคลุมจีวรสีเหลือง มีพระกลดหลากหลายสีสันซ้อนกันเป็นชั้นๆ และฉัตรสีแดงคันใหญ่ จะเห็นว่าขบวนพยุหยาตราอันงดงามตระการตานี้เป็นสิ่งที่แสดงลักษณะพิเศษของชาติได้อย่างแท้จริง

---

* ในหนังสือจดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกบันทึกไว้ว่า ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในขบวนแห่นำและตามเสด็จ แต่งเต็มยศใหญ่สวมสนับเพลา นุ่งสังเวียน เสื้อเยียรบับสีสวมครุย หมวกทรงประพาส – สวป.

** หมายถึงเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ และเครื่องราชูปโภค – สวป.

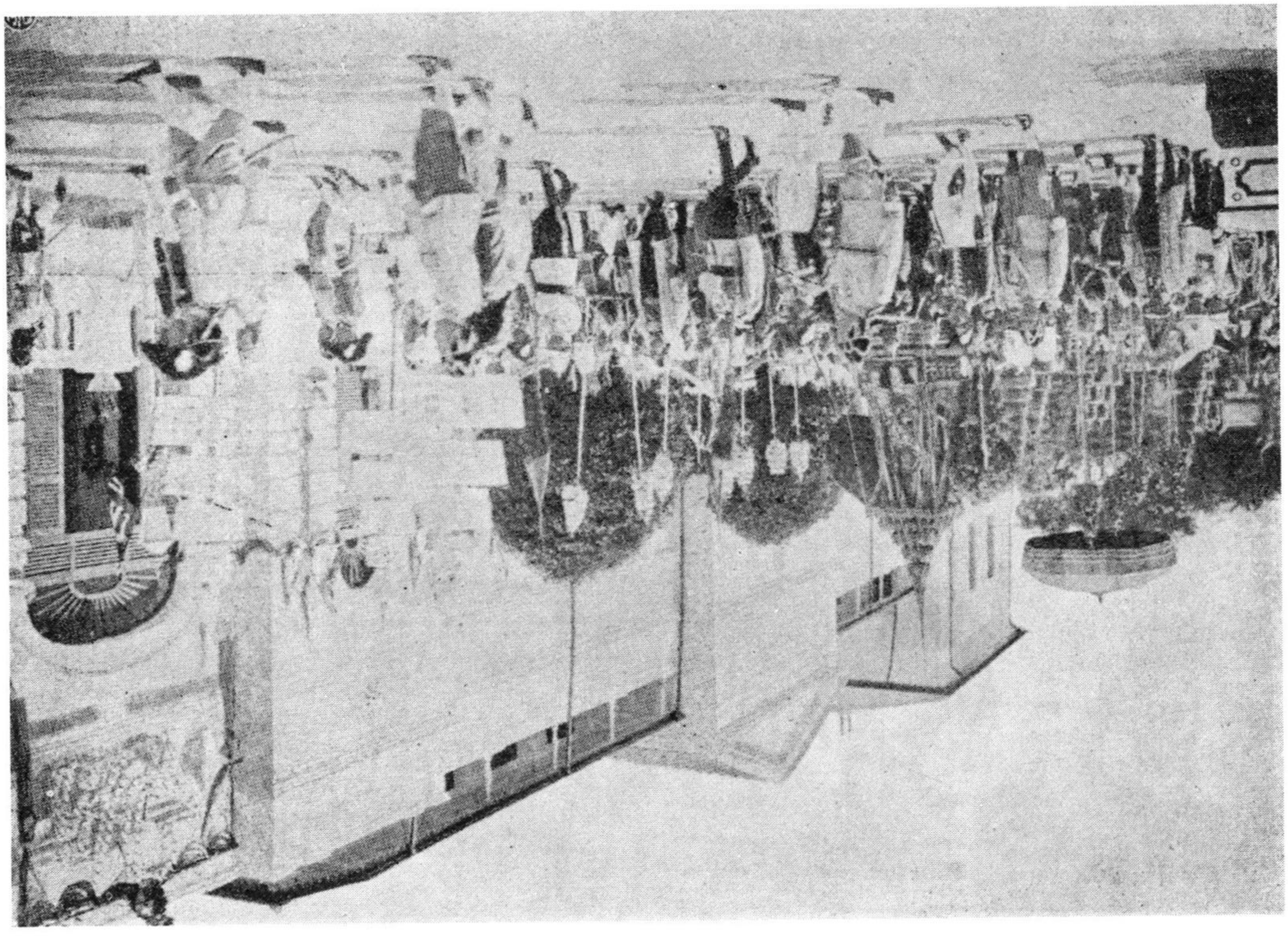

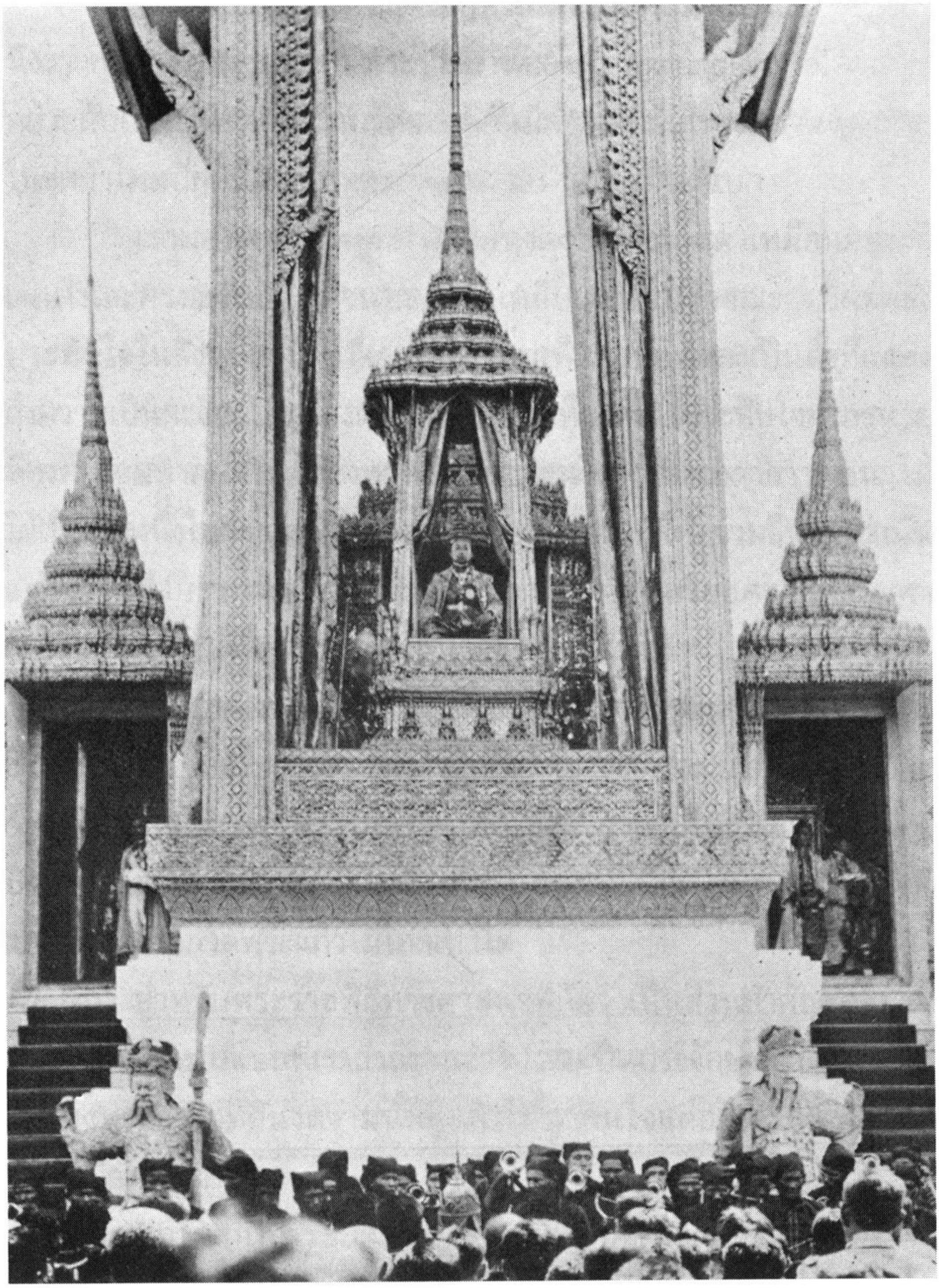

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกข้าราชการ
ที่มุขเด็จพระมหาปราสาทหลังพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับด้วยพระอาการสงบนิ่งราวกับพระพุทธรูปอยู่บนพระราชยานทองคำ (palanquin)* ที่มีรูปร่างคล้ายกับเรือลำน้อย ประดับรัตนชาติอันมีค่า โดยมีเจ้าพนักงานแต่งกายในชุดผ้าไหมปักดิ้นเงินดิ้นทองจำนวน ๒๐ คน เป็นผู้แบก

เรามองดูขบวนพยุหยาตราอันงดงามตระการตาเหมือนอย่างที่เห็นในละครตะวันออกนี้จนหลงใหลเคลิบเคลิ้มไปชั่วขณะ อีกทั้งยังประทับใจในสิ่งแปลกใหม่ที่เราไม่เคยพบเห็นมาก่อนและเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตะวันออกอย่างแท้จริง สิ่งที่เราเห็นนั้นน่าประทับใจมากขนาดที่องค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งยังทรงเป็นความสนใจสูงสุดของสาธารณชน ไม่ได้เป็นแค่หนึ่งในจำนวนเรื่องอันนับไม่ถ้วนที่พวกเราให้ความชื่นชมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบรรดาเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ก็ดูงดงามวิจิตรบรรจงจนเกินจะบรรยายได้หมด

เบื้องหลังพระราชยานติดตามด้วยบรรดาขุนนางชั้นผู้ใหญ่และข้าราชบริพาร ถัดไปเป็นขบวน “ลูกเสือ” (boys – scouts ou jeunes éclaireurs) และกองทหารรักษาพระองค์ที่แต่งกายอยู่ในชุดสีแดงเข้มเดินปิดขบวนเสด็จ ขบวนเสด็จในช่วงนี้ไม่ใคร่จะยาวนักเนื่องจากระยะทางที่แยกออกมาจากวัดพระแก้วไม่ไกลเท่าใด

สำหรับพระราชพิธีทางศาสนาที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่เรากำลังจะเข้าไปร่วมเป็นประจักษ์พยาน ภายในกำแพงพระอารามอันงดงามนั้นดูแล้วไม่น่าสนใจแต่อย่างใดเลยอีกทั้งยังน่าเบื่อหน่ายด้วย

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปลื้องเครื่องพระบรมราชาภิเษกแล้วทรงพระดำเนินเข้าพระอารามเสด็จโดยทางลาด

---

* หมายถึงพระที่นั่งราเชนทรยาน เป็นพระราชยานที่มีบุษบก ใช้เป็นที่ประทับเมื่อเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพระราชอิสริยยศในพระราชพิธีสำคัญ – สวป.

พระบาท เสด็จเข้าในพระอุโบสถแล้วคุกพระชงฆ์ทรงนมัสการพระแก้วมรกต (Bouddha en émeraude) กล่าวกันว่าพระพุทธรูปองค์นี้ได้อัญเชิญมาจากราชธานีเก่าของลาวและมีบทบาทสำคัญปรากฏในประวัติศาสตร์ของชาติ*

องค์พระแก้วมรกตสร้างจากหยกอ่อน (néphrite) ในขณะที่ส่วนพระเศียรสลักเสลาจากมรกต (émeraude) อันงดงามวิจิตร ประดิษฐานอยู่บนแท่นบูชาซึ่งมีรูปปั้นทองคำเรียงรายเป็นฐานรองรับแท่นบูชาดังกล่าว (บุษบกทองคำ) และมีพุ่มไม้ทองเงินประดับล้อมรอบ**

บรรดาสิ่งของเครื่องประดับตกแต่งที่มีอยู่ภายในพระอุโบสถวัดพระแก้ว ล้วนแต่ประณีตงดงามน่าชมไปเสียทั้งหมด บริเวณผนังภายในประดับด้วยกระเบื้องโมเสกเขียนภาพเรื่องราวอภินิหารในเทวตำนาน*** เสารอบพระอุโบสถเป็นลายรักปิดทอง อีกทั้งมีโคมระย้าทำจากโลหะที่มีค่าหรือไม่ก็เป็นแก้วเจียระไนห้อยย้อยลงมาจากเพดานอยู่มากมายจนนับไม่ถ้วน ส่วนที่พื้นพระอุโบสถปูทับด้วยแผ่นโลหะสัมฤทธิ์****

---

* พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร หรือ พระแก้วมรกต เดิมประดิษฐานที่เมืองเชียงใหม่ ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๐๙๕ พระเจ้าไชยเชษฐาได้อัญเชิญไปประดิษฐานที่เมืองหลวงพระบาง ๑๒ ปี และเมืองเวียงจันทน์ ๒๑๔ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๓๒๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ ขณะทรงดำรงตำแหน่งเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ทรงยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ได้แล้วจึงอัญเชิญพระแก้วมรกตกลับคืนมาด้วย จากนั้นโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นพระอารามหลวงในพระบรมมหาราชวังและอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๒๗ – สวป.

** พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ สร้างด้วยรัตนชาติสีเขียวเนื้อเดียวกันทั้งองค์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๔๘.๓ เซนติเมตร สูงตั้งแต่ฐานถึงยอดพระเศียร ๖๖ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ภายในบุษบกทองคำ – สวป.

*** ภาพเทพชุมนุม – สวป.

**** ที่พื้นพระอุโบสถปูทับด้วยแผ่นทองเหลืองขัดเป็นเส้นแบบสานเสื่อ – สวป.

บานพระทวารขนาดใหญ่มหึมาสร้างจากไม้มะเกลือกับมีลวดลายประดับมุก กล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นนี้เป็นงานฝีมือชั้นเยี่ยมทั้งสิ้น

จากนั้นเป็นเวลาที่พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ อันประกอบด้วย สมเด็จพระราชาคณะ จำนวน ๘๐ รูป สวดเจริญพระพุทธมนต์บนอาสนสงฆ์ที่ยกขึ้นเป็นแท่นสองข้างของห้องประกอบพิธี จบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศรับเป็น “องค์พุทธศาสนูปถัมภก ผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้วัฒนาถาวรสืบไป” (Défenseur de la Foi bouddhiste)

ในการประกอบพระราชพิธีสงฆ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส* (S.A.R. le vénérable prince Vajiranana) ผู้ทรงครองตำแหน่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้าแห่งกรุงสยาม ทรงเป็นประธานอำนวยการพระราชพิธี

ในตอนท้ายเมื่อพระสงฆ์ทั้งหมดสวดประสิทธิ์พระพรถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจบแล้ว ถือเป็นอันเสร็จสิ้นพระราชพิธีสงฆ์

กระทั่งเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา เราจึงได้กลับมายังพระที่นั่งอัมพรสถาน จากนั้นก็จัดแจงผลัดเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเพื่อรับประทานอาหารกลางวันอย่างสบายใจ ภาพเหตุการณ์อันน่าประทับใจในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่เราได้เห็นมาตลอดระยะเวลา ๕ ชั่วโมงก็ปรากฏขึ้น

---

* พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าชายมนุษยนาคมานพ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาแพ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ทรงผนวชในรัชกาลที่ ๕ ทรงแปลพระปริยัติธรรมเป็นเปรียญ ๕ ประโยค ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสฯ ทรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง พ.ศ. ๒๔๒๔ ต่อมาเลื่อนสมณศักดิ์เสมอสมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติกา แล้วเลื่อนเป็น กรมหลวง พ.ศ. ๒๔๔๙ ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงเลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรสฯ ทรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระมหาสมณ เป็นประธานสงฆ์ทั่วพระราชอาณาเขต พ.ศ. ๒๔๕๓ ต่อมาทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า พ.ศ. ๒๔๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ พระชันษา ๖๒ ปี – สวป.

เป็นลำดับ ช่างเป็นพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่และงดงามตระการตาราวกับในเทพนิยาย จนเราไม่ได้สังเกตว่าเวลาผ่านพ้นไปนานเท่าใด

หลังจากที่เราได้พักผ่อนตลอดช่วงบ่ายแล้ว ครั้นเมื่อถึงเวลา ๒๐.๐๐ นาฬิกาเราจึงกลับมาที่พระบรมมหาราชวังอีกครั้งหนึ่ง

ในระหว่างที่เจ้านานาประเทศเสด็จประทับโต๊ะเสวยพระกระยาหารค่ำในที่ซึ่งจัดไว้เฉพาะเจ้านาย* ส่วนข้าราชการต่างประเทศที่ตามเสด็จได้เข้าไปรับประทานอาหารในอาคารที่อยู่ถัดไป

จากบริเวณระเบียงตรงที่เรานั่งดื่มกาแฟ เรานั่งมองการจุดประทีบโคมไฟที่มีแสงสว่างไสวดูงดงามตระการตาไปทั่วทั้งบริเวณลานและอาคารรายรอบจนมิอาจจะละสายตาได้เลย

ยิ่งไปกว่านั้นยังประทับใจเครื่องประดับตกแต่งองค์พระที่นั่งตลอดจนความงามในทางสถาปัตยกรรมที่ไม่มีแห่งใดในโลกเสมอเหมือน มีฝูงชนจำนวนมากเดินกันอย่างเงียบๆ อยู่ที่เบื้องล่างพระที่นั่ง เนื่องจากว่าได้อนุญาตให้ประชาชนเข้ามาภายในกำแพงพระบรมมหาราชวัง

มีทั้งบุรุษ สตรี และเด็ก นั่งหมอบกราบอยู่เคียงกันด้วยความปลื้มปีติอยู่บนสนามหญ้า

ตลอดทางเดินเลียบไปตามถนนจะมีการจุดประทีปโคมไฟดวงน้อยๆ นับพันดวง อีกทั้งมีการประดับโคมไฟแบบจีนเป็นพู่ระย้าห้อยกวัดแกว่งไปมาอยู่ตามพุ่มไม้ที่ตัดแต่งเป็นพุ่ม หรือไม่ก็และเล็มเป็นทรงร่มเรียงซ้อนกันเป็นชั้นๆ ช่วยให้บริเวณลานในพระบรมมหาราชวังแลดูสวยงามแปลกตาไปจากเดิมมากทีเดียว

---

* เป็นการพระราชทานงานเลี้ยงพระบรมวงศานุวงศ์ พร้อมด้วยเจ้านานาประเทศที่มุขกระสันตะวันออก พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท – สวป.

ประชาชนที่มาร่วมเฉลิมฉลองพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

บริเวณลานภายในพระบรมมหาราชวัง

เพื่อจะได้เพลิดเพลินกับการแสดงมหรสพที่สนุกสนานน่าชมอีกหลายรายการ ซึ่งนับว่าไม่มีที่ใดมาเปรียบเทียบได้ ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่รีรอที่จะเข้าไปชมมหรสพนั้นร่วมกับมหาชนชาวสยาม

มีพระที่นั่งองค์เล็กๆ บางองค์ใช้ทองคำแท้ๆ กับรัตนมณีมีค่ามาประดับตกแต่ง หากท่านได้เห็นแล้วก็คงจะรู้สึกตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาเยือนดินแดนแห่งความฝัน สถาปัตยกรรมสยามมิได้มีเพียงเครื่องทองแพรวพราววาววับ ที่ส่องประกายสุกใสในเวลากลางวันเท่านั้น อย่างหินอ่อนสีขาวที่เราเห็นอยู่ขณะนี้ดูเหมือนว่าจะถูกแต่งแต้มด้วยสีชมพูหรือไม่ก็สีม่วง* แม้การประดับตกแต่งที่เป็นเครื่องทองก็จะไม่ทำให้เราตาลายอีกเลยแต่ประกายแสงที่ส่องสะท้อนกลับมานั้นทำให้มองเห็นเป็นลำแสงสีน้ำเงินจางๆ ราวกับเงาแสงจากเส้นไหมเนื้อเนียนบางดูงามวิจิตร

หากพิจารณาถึงความงามในทางสถาปัตยกรรมของพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังแล้วจะเห็นว่า ช่างตกแต่งพอใจที่จะให้แสงส่องเข้ามาทางด้านหน้ามุขอย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลให้แสงสว่างจากราวตะเกียงใบน้อยถูกพรางอยู่ใต้ระเบียงกับใต้แนวชายคาส่องสะท้อนมาให้เห็นเป็นภาพเงารางๆ ดูงดงามอย่างน่าลึกลับบนท้องฟ้าอันมืดมิดที่เต็มไปด้วยดวงดาว

ค่ำคืนนี้ไม่เพียงแต่ในพระบรมมหาราชวังและสถานที่ทำการของรัฐบาลจะประดับตกแต่งด้วยการจุดประทีปโคมไฟให้รุ่งเรืองเท่านั้น ตามหัวเมืองต่างๆ ทุกแห่งตลอดจนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอันกว้างใหญ่ที่ถือว่าเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ รวมไปถึงลำคลองน้อยใหญ่ที่มีอยู่มากมายจนนับไม่ถ้วนก็สว่างไสวด้วยแสงไฟนับพันดวงเช่นกัน

---

* ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีการค้าขายกับจีน งานก่อสร้างได้ใช้ช่างปูนชาวจีนและเป็นสมัยที่วัสดุตกแต่งจากเมืองจีนเข้ามาสู่เมืองไทยเป็นอันมาก วัสดุเหล่านั้นได้แก่ กระเบื้องปรุเคลือบแบบจีน เครื่องกระเบื้องเคลือบสีในรูปลักษณะต่าง ๆ แบบจีน ดังนั้นกระเบื้องเคลือบสีที่ใช้ในเมืองจีน และกระเบื้องที่เขียนลายส่งไปให้จีนทำส่งเข้ามา จึงนำมาประดับอาคารที่สำคัญหลายแห่ง – สวป.

ไม่มีประโยชน์อันใดเลยหากว่าท่านจะไปเที่ยวเสาะหาว่ากระท่อมหลังใด หรือเรือนแพหลังใดบ้างที่ไม่มีแสงสว่างจากโคมไฟส่องให้เห็น แม้แต่ในตู้รถรางที่มีผู้โดยสารแน่นขนัดก็ประดับโคมไฟชนิดพิเศษจนสว่างจ้าไปทั่วเช่นกัน

ตามถนนหนทางก็แปรเปลี่ยนไป มีการประดับประดาโคมไฟเป็นพวงระย้า อีกทั้งตามซุ้มประตูโค้งก็ตกแต่งด้วยโคมไฟจนสว่างไสว รถยนต์ของเราเคลื่อนตัวไปได้อย่างช้าๆ ท่ามกลางฝูงชนหนาแน่นที่แต่งกายด้วยแพรพรรณสดใสหลากสี บรรดาสุภาพสตรีต่างนำเครื่องเพชรพลอย กำไลข้อมือ ตลอดจนสร้อยคอ ออกมาแต่งประกวดประขันกันเพื่อร่วมเฉลิมฉลองพระราชพิธีนี้โดยเฉพาะ ส่วนพวกคนที่ยากจนกว่าก็แต่งตัวกันตามสมควร

ประชาชนทุกหมู่เหล่าร่วมสมโภชพระราชพิธีนี้ด้วยความปีติยินดีอย่างเต็มที่ แต่ก็เป็นไปด้วยความสงบเงียบและเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งต่างไปจากชาวยุโรปที่มักจะแสดงความยินดีปรีดาออกมาให้เห็นชัดด้วยการส่งเสียงร้องอย่างสนุกสนานรื่นเริง

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น ณ ที่นี้ดำเนินไปอย่างสงบสันติและเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ไม่ถึงกับต้องร้องขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมาตรวจตราระวังภัยเป็นพิเศษ รวมทั้งการถวายอารักขาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเช่นกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของเหล่าพสกนิกรทั้งปวง สามารถเสด็จพระราชดำเนินอยู่ท่ามกลางปวงประชาทุกคนโดยมิต้องหวาดหวั่นต่อภยันตรายใดๆ

ประมาณ ๒๓.๐๐ นาฬิกา พวกเราได้ไปชม “งานออกร้านขายของ” (Bazar) ที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปเที่ยวชมงานได้ตั้งแต่ตอนเย็น งานนี้จัดขึ้นที่บริเวณพระราชอุทยานภายในพระราชวังเก่าขององค์รัชทายาท*

---

* คือ พระราชวังสวนดุสิต ที่ประทับเดิมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว – สวป.

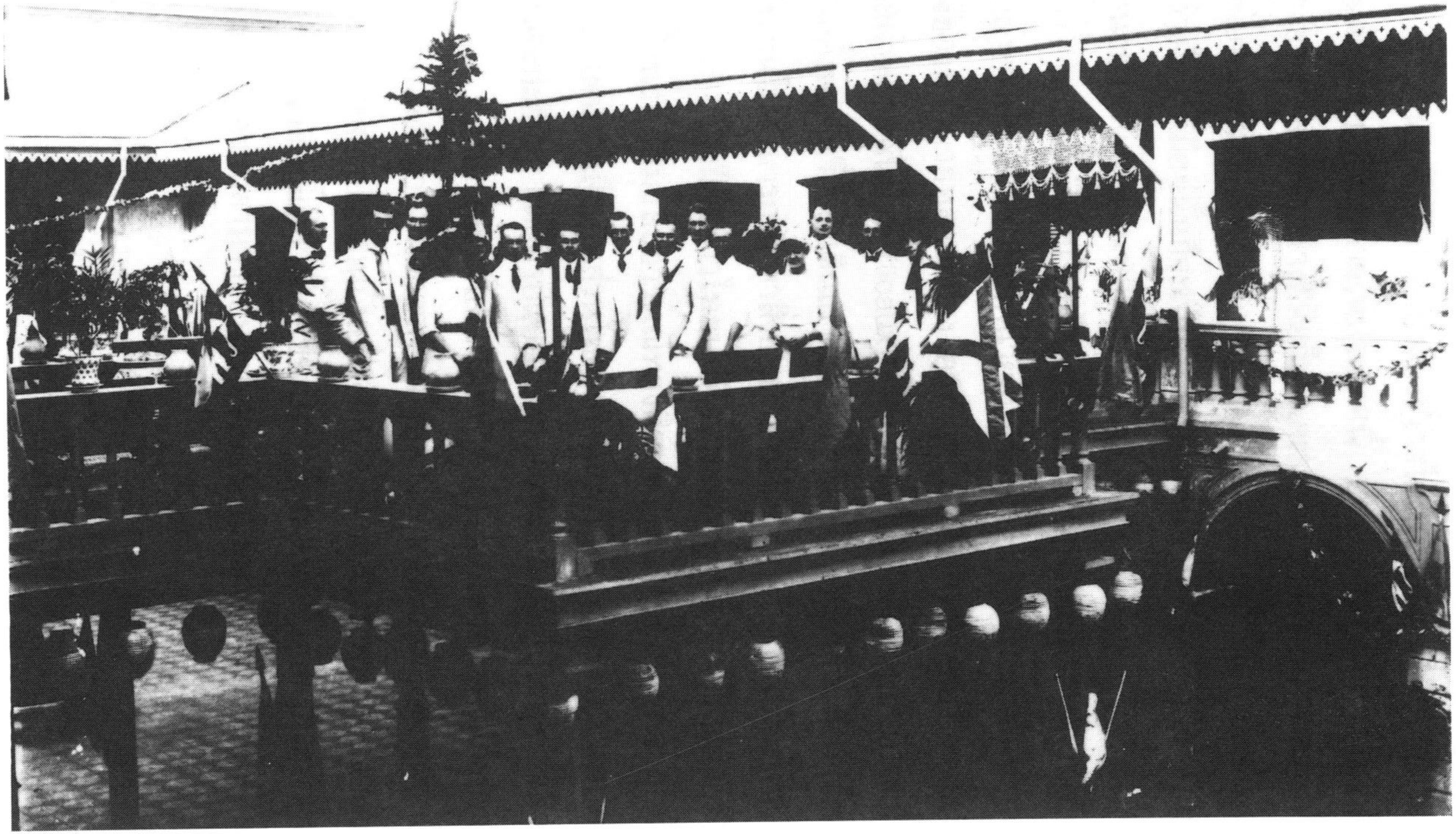

ผู้แทนประมุขนานาประเทศเสด็จร่วม “งานออกร้านขายของ” (Bazar) ภายในพระราชวังสวนดุสิต

นับเป็นสิ่งที่ดีอย่างยิ่งที่เราได้มีโอกาสมาที่นี่ ทำให้เรารู้จักสินค้าต่างๆ ที่ผลิตภายในประเทศนี้ บรรดาพ่อค้าแม่ค้าต่างนำสินค้ามาวางขาย ส่วนพวกช่างฝีมือก็นำผลงานชิ้นเอกของตนมาแสดงให้ชมตามพลับพลาทรงไทยหลังเล็กๆ ที่ตั้งเรียงรายอยู่ทั่วไป บัดนี้สนามหญ้ากว้างใหญ่ที่มีอยู่นั้นก็จะเป็นเหมือนกับหมู่บ้านจริงๆ ให้เราเดินเที่ยวชมงานอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน

ร้านค้าส่วนใหญ่ในงานจะเป็นของพระบรมวงศานุวงศ์กับบรรดาชายาของท่านที่มาช่วยจำหน่ายสินค้าเพื่อการกุศล เมื่อมาที่นี่ท่านจะได้พบสิ่งของมากมายหลายอย่าง อาทิ เครื่องเงิน เครื่องทอง แต่ละชิ้นนั้นมีมูลค่าหลายพันบาท (ticaux)[๑] มีโถกระเบื้องที่ผลิตขึ้นอย่างประณีตบรรจงรวมทั้งพวกเครื่องปั้นดินเผา (เครื่องลายคราม) ที่มีราคาแพงอีกจำนวนมาก ซึ่งท่านไม่สามารถพบหาสิ่งของเหล่านี้ได้ตามร้านค้าในเมืองใหญ่

ช่างฝีมือชาวไทยนั้นมีความสามารถเฉพาะตัวสูงมากทีเดียวทั้งในด้านรสนิยมและอารมณ์ทางศิลปะ แต่พวกเขามักจะถูกบังคับให้ทำงานตามสั่งเสียเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะงานโดยมากจะมีรูปแบบคล้ายคลึงกับศิลปะฮินดู แต่ก็มีรูปแบบไปทางศิลปะจีนและญี่ปุ่นอยู่บ้างเล็กน้อย

เรามาดูพานใส่ผลไม้ที่ทำด้วยเงินดุนลายหรือไม่ก็ชุบทองแดงที่สวยงามนี้ดีกว่า นอกจากจะมีรูปทรงงดงามอ่อนช้อยสะดุดตาแล้วยังมีลวดลายที่สอดประสานกันอย่างกลมกลืน และพระพุทธรูปองค์เล็กๆ ที่ทำจากทองสัมฤทธิ์เหล่านั้นก็เช่นกัน ทั้งหมดนี้ยังไม่ถือเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถอันแท้จริงของประติมากรชาวสยามได้อย่างเพียงพออีกหรือ ?

---

[๑] ชื่อหน่วยเงินตราของสยาม ๑ ติคัล มีค่ามากกว่า ๒ ฟรังก์เล็กน้อย – ต้นฉบับ

นี่คือบรรดาสิ่งของที่ใช้ประจำวัน อาทิ กล่อง (ตลับ) เคลือบด้วยครั่ง พัดทำด้วยก้านขนนกที่เบาหวิว ตะกร้าสานใบงามซึ่งเป็นเครื่องใช้ภายในบ้านที่ชาวสยามใช้กันทุกครัวเรือน เป็นต้น ไกลออกไปอีกท่านยังสามารถซื้อหาขนมหวานและยาสูบได้เช่นกัน ยาสูบที่นี่มีกลิ่นหอมเหลือเกิน มีสีเหลือง สีชมพู และสีน้ำตาล แล้วแต่ว่ายาสูบนั้นจะมวนจากใบไม้ชนิดใด มีทั้งใบตอง กลีบดอกบัวและใบพลู

สำหรับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวสยามนั้นทุกคนจะสวมผ้านุ่งกันหมด ประชาชนคนธรรมดาจะสวมผ้านุ่งที่ทอจากฝ้าย ส่วนผ้านุ่งที่ทอด้วยไหมจะเป็นเครื่องแต่งกายของชนชั้นสูง

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต (Prince de Nakon Sawan) เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ* ซึ่งทรงเป็นนักดนตรีและนักแต่งเพลงที่โดดเด่น ทรงรวบรวมตัวอย่างเครื่องดนตรีไทยทุกชนิดที่ใช้เล่นกันตามท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศมาจัดแสดงไว้ในซุ้มของพระองค์เป็นจำนวนมาก

แมวไทยมิได้เป็นหนึ่งในบรรดาของแปลกที่น่าสนใจสำหรับงานออกร้านครั้งนี้ พวกมันมีสีสันโดดเด่นสะดุดตามาก ข้าพเจ้าสังเกตเห็นแมวตัวหนึ่งมีขนสีน้ำตาลเข้มแบบสุนัขจิ้งจอก ที่เห็นสัตว์เหล่านี้ถูกขังอยู่ในกรงทำให้คิดว่าพวกมันต้องเป็นสัตว์ที่ดุร้ายทีเดียว

ซุ้มดอกไม้ไฟก็มีอยู่รอบบริเวณนี้เช่นกัน

ณ ที่นี้ เจ้านายสตรีชาวสยามท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นชายาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช ได้เชิญชวนให้พวกเรา

---

* สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวีในรัชกาลที่ ๕ เป็นผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ แล้วเป็นจอมพลตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นอภิรัฐมนตรี เสนาบดีกระทรวงกลาโหมและเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ตามลำดับ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ พ.ศ. ๒๔๘๗ พระชันษา ๖๓ ปี เป็นต้นสกุล บริพัตร - สวป.

ลองเล่นของเล่นที่มีแสงสว่างสวยงามที่สุดทุกประเภท

นับว่าชาวสยามเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในการประดิษฐ์ดอกไม้ไฟก็ว่าได้ และในการประดิษฐ์ดอกไม้ไฟนั้นยังแสดงถึงจินตนาการและความคิดฝันอันเหลือเชื่ออีกด้วย อย่างดอกไม้ไฟที่ทำเป็นรูปจรเข้ซึ่งทำจากกระดาษแข็ง ที่เจ้านายสตรีดังกล่าวถึงข้างต้นจุดไฟให้เราแล้วนำไปลอยในสระน้ำที่อยู่ใกล้ๆ ต่อจากนั้นไม่นานนักเราจะเห็นว่าภาพที่ปรากฏบนพื้นผิวน้ำจะค่อยๆ แปรเปลี่ยนไปมองเห็นคล้ายเรือยนต์ สุดท้ายก็เกิดระเบิดขึ้นเสียงดังสนั่นกลายเป็นกลุ่มไฟดวงใหญ่ส่องแสงสว่างเจิดจ้า

แต่สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจของงานออกร้านในพระราชอุทยานสวนดุสิตนี้อย่างมาก นั่นคือช้างสีขาว (éléphant blanc) หรือสัตว์ที่หายากมากชนิดหนึ่งที่ตัว มีสีอ่อนกว่าสัตว์พันธุ์เดียวกัน ดังนั้นเราจึงถือว่าช้างประเภทนี้เป็นช้างเผือก มันมีตาเป็นสีชมพูและตามตัวมีจุดด่างสีขาวหรือสีแกมเหลืองปรากฏ

นับตั้งแต่กรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรสยาม ซึ่งก็หมายถึงเมื่อ ๑๓๐ ปีล่วงมาแล้ว ได้บันทึกไว้ในทำเนียบการคล้องช้างของราชสำนักว่ามีช้างเผือกอยู่ ๒๕ ช้าง ซึ่งในจำนวนนั้นเป็นช้างเผือกที่คล้องมาได้ในรัชกาลก่อนจำนวน ๑๓ ช้าง

ที่ประเทศสยาม อินเดีย และศรีลังกา ต่างมีความเชื่อสืบต่อกันมาช้านานว่า ช้างเผือกเป็นสัตว์ที่เฉลียวฉลาด และมีความห้าวหาญเป็นเลิศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสยาม ช้างเผือกจะได้รับการเคารพบูชาจากพุทธศาสนิกชน โดยถือว่าช้างเผือกมาเพื่อต้อนรับวิญญาณของพระพุทธเจ้า (l'âme du Bouddha) อีกประการหนึ่งด้วย

ดังมีเรื่องราวปรากฏในพุทธประวัติตอนที่พระราชชนนีของ "พระมหาบุรุษ" (Sage) จวนจะทรงถือปฏิสนธิพระมหาบุรุษนั้นทรงพระสุบินว่ามีช้างเผือกเชือกหนึ่งล่องลอยมาจากฟากฟ้า จากนั้นก็พลันเคลื่อนหาย

เข้าไปในพระนาภีของพระนาง[๑]

ตามคติความเชื่อของพวกพราหมณ์และบรรดาพุทธศาสนิกชนกล่าวกันว่า การครอบครองเป็นเจ้าของช้างเผือกนั้นเป็นสิ่งที่คู่บารมีของพระมหากษัตราธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐและทรงพระราชอำนาจ เท่านั้น สำหรับช้างเผือกที่ปรากฏต่อสายตาเรานี้คล้องมาได้ ๖ เดือนภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ* ดังนั้นจากเรื่องราวทั้งหมดนี้ย่อมแสดงถึงพระบุญญาธิการและพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินโดยแท้

ในบริเวณงานเดียวกันนั้นเอง ไม่ไกลจากโรงละครหลวง (Théatre Royal) เท่าใดนัก มีร้านอาหารเล็กๆ น่ารักอยู่ร้านหนึ่งตั้งอยู่กลางแจ้งบนสนามหญ้า นี่เป็นซุ้มของเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ในระหว่างที่ยังมีงานอยู่ร้านนี้จะเปิดจนถึงค่ำ และยังมีวงดนตรีที่เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ ๒ วง บรรเลงขับกล่อมเรื่อยไปโดยไม่มีการหยุดพัก ในแต่ละค่ำคืนจะมีวงดนตรี “ที่กำลังนิยมกัน” ของคนกรุงเทพฯ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดงเพื่อดึงดูดผู้คนมาเที่ยวงาน

พวกเรานั่งกันอยู่รอบโต๊ะใต้ต้นมะฮอกกานีมีโคมไฟแบบจีนส่องแสงสว่าง ครั้นเมื่อถึงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจึงมองเห็นได้อย่างชัดเจน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์แบบสากลอย่างเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวคือ เป็นกางเกงขาในระหว่างที่ยังมีงานอยู่ร้านนี้จะเปิดจนถึงค่ำ และยังมีวงดนตรีที่เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ ๒ วง บรรเลงขับกล่อมเรื่อยไปโดยไม่มีการหยุดพัก ในแต่ละค่ำคืนจะมีวงดนตรี “ที่กำลังนิยมกัน” ของคนกรุงเทพฯ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดงเพื่อดึงดูดผู้คนมาเที่ยวงาน

พวกเรานั่งกันอยู่รอบโต๊ะใต้ต้นมะฮอกกานีมีโคมไฟแบบจีนส่องแสงสว่าง ครั้นเมื่อถึงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจึงมองเห็นได้อย่างชัดเจน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์แบบสากลอย่างเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวคือ เป็นกางเกงขา

---

[๑] เราจะพบเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังอันงดงามตามศาสนสถานบุโรพุทโธ (Boro – Boudor) ที่เกาะชวา – ต้นฉบับ

* ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีช้างเผือกโทมาสู่พระบารมี จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีสมโภชและขึ้นระวาง พระราชทานนามว่า “พระเศวตวชิรพาหะฯ” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ณ โรงพระราชพิธีสวนมิสกะวันและมายืนโรงที่พระราชวังสวนดุสิต ช้างเผือกช้างนี้พระยาเพ็ชรพิไลยศรีสวัสดิ์ (แม้น วสันตสิงห์) เมื่อเป็นพระเทียรฆราษ ปลัดมณฑลนครสวรรค์ได้คล้องมาถวาย ล้มเมื่อระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๗ – ๒๔๘๘ – สวป.

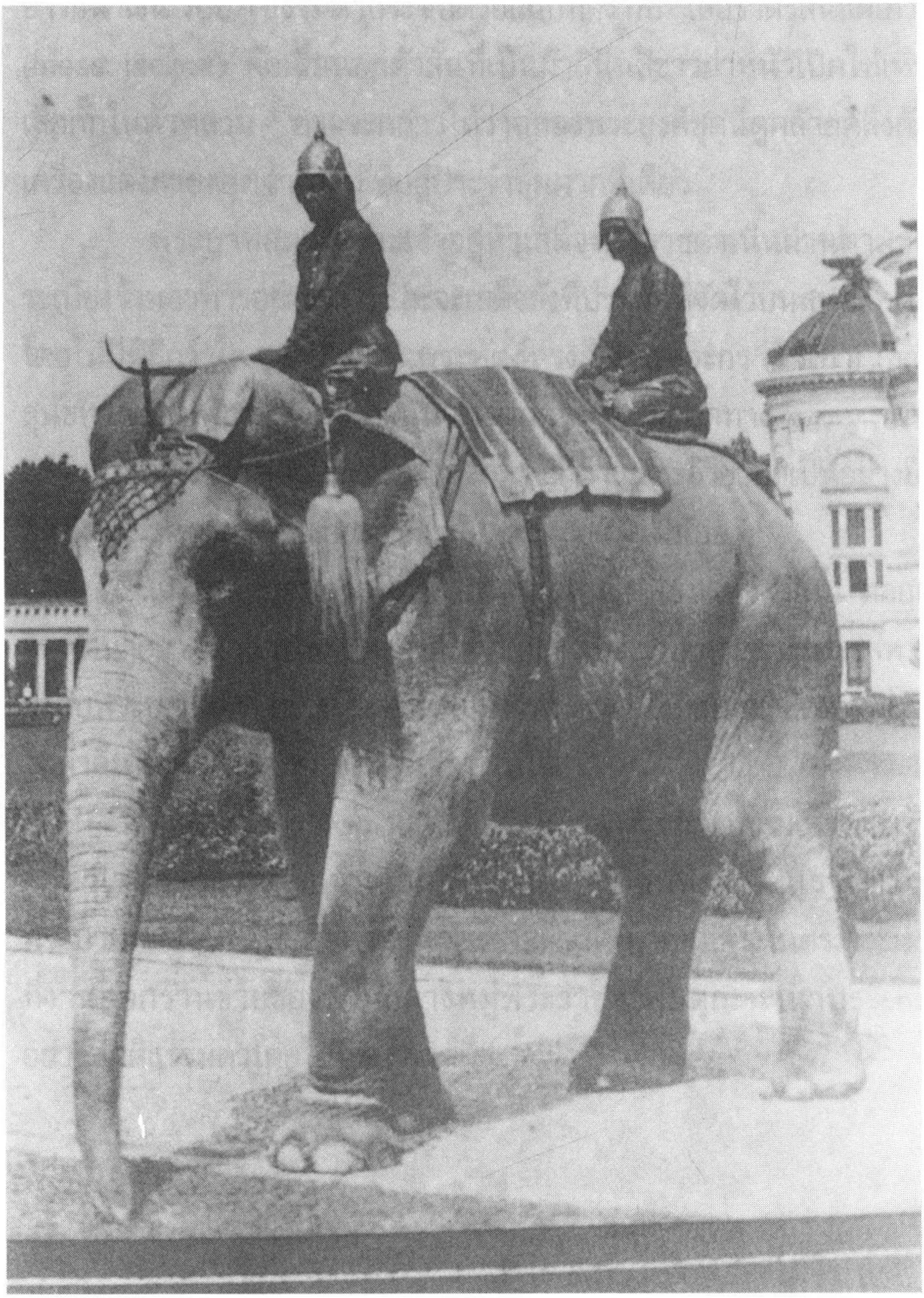

พระเศวตวชิรพาหะฯ พระยาช้างต้นในรัชกาลที่ ๖

ยาวสีน้ำเงินเรียบ ๆ ธรรมดาประดับด้วยแถบทอง กับ “เสื้อราตรีสั้นแค่เอว” (mess jackett) คือเสื้อนอกตัวสั้นที่เป็นผ้าลินินสีขาวผ่าหน้าเปิดให้เห็นเสื้อกั๊กในตัวหลวม อาจจะกล่าวได้ว่าฉลองพระองค์ชุดนี้ดูคล้ายคลึงกับเครื่องแต่งกายของเจ้าหน้าที่ที่อยู่ประจำซุ้มมากทีเดียว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินผ่านตามซุ้มระเบียงร้านอาหารอย่างช้า ๆ และจะเสด็จยังที่ประทับที่จัดไว้บนสนามหญ้าโดยไม่มีพิธีการใด ๆ ทั้งสิ้น ในพระหัตถ์ทรงถือธารพระกร (ไม้เท้า) กับมีสุนัขทรงเลี้ยงเพียงตัวเดียวเท่านั้นเดินตามเสด็จไปตลอดทาง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสำราญพระอิริยาบถเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งมิปรากฏร่องรอยของความเหนื่อยล้าเลยแม้แต่น้อย

แกรนด์ดยุคบอริส เจ้าชายและเจ้าหญิงกิโยมแห่งสวีเดน ตลอดจนเจ้านายจากนานาประเทศต่างก็ได้รับเชิญให้มาร่วมเสวยพระกระยาหารค่ำกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นับว่าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชในค่ำคืนนี้ยุติลงอย่างสนุกสนานชื่นบานใจ

จนกระทั่ง ๐๒.๐๐ นาฬิกา จึงได้เวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกจากงาน เกือบทุกค่ำคืนเราจะเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรสิ่งต่าง ๆ ที่งานออกร้านขายของท่ามกลางหมู่พระราชอาคันตุกะนานาประเทศอย่างปกติธรรมดาโดยไม่มีขบวนเสด็จ

บทที่ ๖
ประเทศสยาม

ขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยสถลมารค – พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับคำถวายพระพรชัยมงคลของเหล่าไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ – การแต่งประทีปโคมไฟโดยชลมารค – พระราชพิธีเสด็จเลียบพระนครโดยชลมารค – งานเลี้ยงอาหารค่ำ – นักเรียนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท – งานเลี้ยงเต้นรำที่กระทรวงต่าง ๆ – พิธีตรวจพลสวนสนาม

วันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ การแสดงอันน่าประทับใจที่จัดขึ้นตามกำหนดการของงานฉลองมิได้จำกัดขอบเขตเฉพาะในเขตพระราชฐานชั้นในหรือวังหลวงเท่านั้น ประเพณีนิยมที่ปฏิบัติกันมาช้านานมุ่งหมายให้พสกนิกรทุกหมู่เหล่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเฉลิมฉลองพระราชพิธีนี้อย่างกว้างขวาง

ตามธรรมเนียมโบราณที่ถือปฏิบัติกันมา ในวันนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินด้วยขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยสถลมารค

เส้นทางตามขบวนเสด็จมีระยะทางยาวพอประมาณ ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้ประชาชนพลเมืองที่อาศัยอยู่ในพระนครหลวงและผู้คนที่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียง ได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนได้เฝ้าติดตามชมขบวนพยุหยาตราที่ยิ่งใหญ่

ตระการตา ซึ่งไม่เคยมีกระบวนแห่เสด็จตามท้องถนนในกรุงเทพฯ เช่นนี้มาก่อน นอกจากเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศที่ประดับตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจงตามที่เราได้ชื่นชมความงามในขบวนนำเสด็จพระราชดำเนินอย่างที่เห็นไปเมื่อวันก่อนแล้ว ประชาชนทั้งหลายจะได้ชมพิธีตรวจพลสวนสนามของกองทหารทุกหมู่เหล่าที่กองทัพสยามได้จัดตั้งขึ้นใหม่

ขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยสถลมารคครั้งนี้จะเป็นเสมือนภาพจำลองที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นประเทศสยามในยุคนี้สมัยนี้ได้อย่างดีทีเดียว โดยจะไดรู้ทั้งด้านการปฏิรูปสถาบันการศึกษาที่ดีขึ้น และการปรับปรุงประสิทธิภาพของกองทัพที่เข้มแข็ง ตลอดจนการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าตามวิทยาการสมัยใหม่ แต่ถึงกระนั้นสยามก็ยังคงอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของความเป็นไทยที่แท้จริงไว้ได้อย่างครบครัน

ในขบวนเสด็จพระราชดำเนินเราจะเห็นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอันสวยสดงดงามของชาวประโคม และเจ้าพนักงานอัญเชิญเครื่องสูงประดับพระเกียรติยศ (des porteurs du baldaquin royal) เครื่องแต่งกายอย่างโบราณของเจ้าพนักงานอัญเชิญพระแสง (des hallebardiers) และกระบวนเกียรติยศของเหล่าเสนาบดีที่รับราชการมาแต่ครั้งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน (de l'escorte du feu roi) จากนั้นตามด้วยเครื่องแต่งกายแบบสมัยใหม่ของเหล่าทหารม้า เหล่าทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารเรือ และเหล่าทหารราบ

ณ ปลายสุดด้านหนึ่งของสนามกว้างที่หันหน้ามาทางวังหลวงนั้นเป็นพลับพลาชั่วคราว* ปูลาดพระบาทและตกแต่งด้วยผ้าสีแดง พลับพลานี้สร้างขึ้นให้สูงเป็นพิเศษสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับ

---

* พลับพลาท้องสนามหลวง – สวป.

รับพรจากประชาชนที่มาชุมนุมกันเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายชัยมงคลในวันนี้ [๑]

ตรงกลางของสิ่งก่อสร้างที่งดงามประดิษฐานพระราชบัลลังก์ ซึ่งตกแต่งด้วยผ้าดูหรูหราและเครื่องประดับอย่างอื่นอีก

บริเวณปีกขวาของพลับพลาจัดเป็นที่ประทับของเจ้านาย ในขณะที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีประทับอยู่ทางซ้ายในพลับพลาที่จัดแยกไว้เฉพาะสำหรับพระองค์ ส่วนผู้แทนจากนานาประเทศ ข้าราชการที่ตามเสด็จมากับเจ้านายและข้าราชการในพระราชสำนัก รวมทั้งข้าราชการพลเรือนทั้งหลายนั่งอยู่ในเต็นท์สีแดงหลังใหญ่ทางด้านล่างพลับพลาที่ประทับทั้งสองข้าง

เราจะสังเกตได้อีกครั้งว่าการจัดระเบียบและการกำหนดตำแหน่งที่นั่งของผู้ได้รับเชิญที่อยู่ในพลับพลาชั่วคราวที่ยกขึ้นสำหรับประกอบพิธียังคงเหมือนเดิมทุกประการ

นอกจากนี้พื้นที่ว่างใต้เต็นท์ตลอดจนบริเวณด้านหลังรายรอบก็เนื่องแน่นไปด้วยประชาชนที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ทั้งบุรุษและสตรีต่างแต่งกายในชุดออกงานพร้อมติดเครื่องประดับที่ใช้ตกแต่งในวันสำคัญ ยังมีพวกเด็กๆ ที่ยังไม่หย่านมเปลือยกายล่อนจ้อนดูราวกับตัวหนอน นั่งหมอบกราบเรียงกันรอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างสงบนิ่งและไม่ไหวติงจนกว่าจะถึงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาถึง

เมื่อขบวนพยุหตราเสด็จพระราชดำเนินออกนอกกำแพงพระบรมมหาราชวังแล้ว จากนั้นเดินเวียนรอบท้องสนามหลวงอย่างช้าๆ

---

[๑] ตามปกติสีแดงเป็นสีที่ใช้กับพระเจ้าแผ่นดิน แต่กระนั้นพระเจ้าแผ่นดินแต่ละพระองค์ก็จะทรงนำสีเฉพาะมาใช้เป็นสีประจำพระองค์ สำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกสีเหลืองและสีดำ ขณะที่สมเด็จพระบรมชนกนาถของพระองค์ทรงประกาศให้สีชมพูเป็นสีประจำพระองค์ - ต้นฉบับ

โดยมีฝูงชนจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาร่วมขบวนแห่ กล่าวได้ว่าเมื่อมองจากระยะไกลดูเหมือนพระราชยานนั้นถูกแบกไปโดยฝูงชนเหล่านั้น

ครั้นถึงเวลาที่ขบวนเสด็จพระราชดำเนินมาหยุดอยู่ที่หน้าพลับพลาพิธี เสียงเพลงชาติก็ดังกึกก้องขึ้นทันที* พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับพระราชบัลลังก์ จากนั้นเสนาบดีกระทรวงนครบาล (le ministre du Gouvernement local) เข้ามาใกล้ที่ประทับแล้วอ่านคำกราบบังคมทูลพระกรุณาเพื่อถวายความสัตย์สวามิภักดิ์ และความจงรักภักดีของไพร่ฟ้าประชาชนชาวไทยที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ความเคารพเทิดทูนอันสูงสุดของประชาชนที่มีต่อยุวกษัตริย์พระองค์นี้ได้แผ่ไพศาลไปทั่ว แม้ว่าพระองค์จะเสด็จขึ้นครองราชย์ได้เพียงปีเดียวเท่านั้น

มีการจัดตั้งสิ่งใหม่ๆ ตามที่ได้ทรงพระราชดำริขึ้นสองประการ คือ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง **กองลูกเสือ** และคณะอาสาสมัคร ที่เรียกว่า **กองเสือป่า** ซึ่งกิจการทั้งสองได้รับการตอบรับอย่างกระตือรือร้นดีทีเดียว

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบประชาราษฎรด้วยพระสุรเสียงที่หนักแน่นและชัดเจน เมื่อสิ้นกระแสพระราชดำรัสตอบแล้วประชาชนชาวไทยทั้งหลายต่างส่งเสียงโห่ร้องด้วยความยินดีพร้อมกันยาวนาน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับพระราชยาน แล้วขบวนเสด็จพระราชดำเนินเคลื่อนไปตามทางมุ่งหน้าสู่วัดบวรนิเวศวิหาร (temple de Bovoranives) พระอารามที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงเลื่องลือองค์หนึ่ง**

---

* น่าจะหมายถึงเพลงสรรเสริญพระบารมี – สวป.

** วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงที่มีความสำคัญยิ่ง เดิมเป็นวัดโบราณ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ ผนังภายในพระอุโบสถเขียนภาพจิตรกรรมฝีมือขรัวอินโข่ง และประดิษฐานพระพุทธชินสีห์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามอย่างยิ่ง เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๔ ทรงผนวช ได้เสด็จมาประทับและทรงตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุตติกนิกายขึ้นที่วัดนี้เป็นครั้งแรก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ รัชกาลที่ ๗ และรัชกาลปัจจุบันก็ทรงผนวชที่วัดนี้ – สวป.

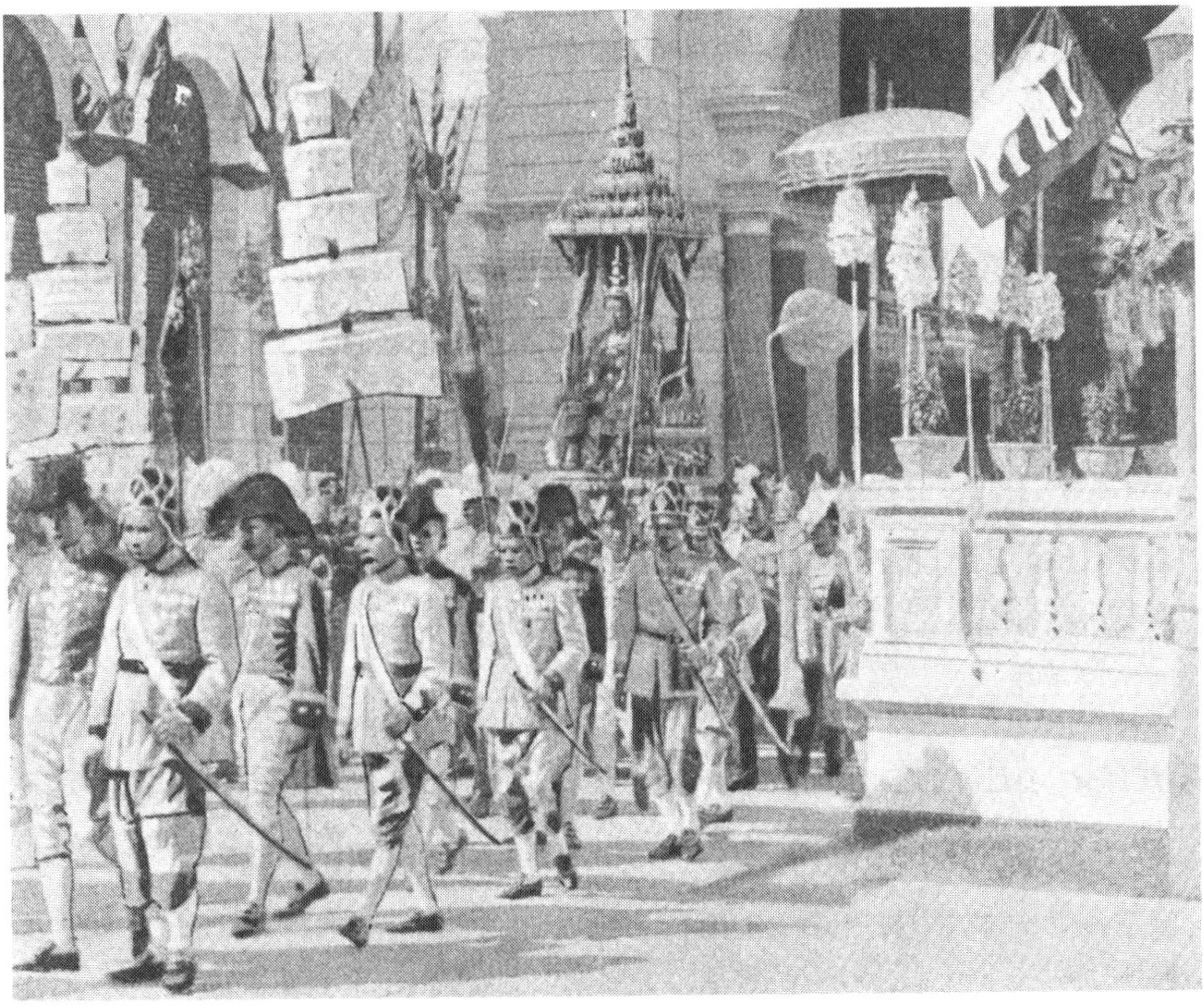

ขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยสถลมารค
เคลื่อนขบวนเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระบรมมหาราชวัง

ตลอดเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน กองทหารยืนแถวประจำริ้วกระบวนตามตำแหน่ง ในถนนหลวงที่ปกคลุมด้วยต้นไม้ มีเวทีหลายแห่งที่ปลูกสร้างขึ้นสำหรับโรงเรียนของเด็กหญิงและสตรีชาวสยาม บรรดาผู้หญิงเหล่านี้ละจากความเรียบร้อยสำรวมอันเป็นนิสัยของพวกเขา จากนั้นก็พลันโบกผ้าเช็ดหน้าสีสันสดใสอย่างตื่นเต้นมีชีวิตชีวาขณะขบวนเสด็จพระราชดำเนินผ่าน

พวกเรารอเวลาที่ริ้วกระบวนวกกลับมาในพลับพลาอีกหลังหนึ่งที่มีสีแดง สีทอง และสีม่วง อันเป็นที่ชุมนุมของชาวยุโรป พวกสุภาพบุรุษแต่งกายในชุดดำ ผูกเนคไทร์สีขาว ส่วนสุภาพสตรีแต่งตัวหรูหรางดงามด้วยผ้าโปร่งชั้นดีเนื้อบางเบา เราได้ยินคนที่อยู่ในพลับพลานี้พูดจากันทุกภาษาเลยทีเดียว คะเนว่าที่กรุงเทพฯ น่าจะมีชาวยุโรป อยู่ราว ๑,๕๐๐ คน แม้ว่าจะเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อว่ามีสภาพภูมิอากาศค่อนข้างแย่ โดยมีชาวอังกฤษเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด จากนั้นตามด้วยชาวเยอรมันและชาวเดนมาร์ก ที่เข้ามาร่วมทำการค้าขายระหว่างชาติและจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง มีชาวเดนมาร์กบางคนได้รับการว่าจ้างให้มาทำงานในกรมตำรวจและเป็นนายทหารในกองทัพเรือ ขณะที่ชาวอังกฤษจำนวนมากทำงานบริหารด้านกระบวนการยุติธรรมและกิจการตำรวจ

เมื่อขบวนพยุหยาตราวกกลับมายังที่เดิม ชาวอังกฤษผู้หนึ่งที่เข้ามาพำนักอยู่ในประเทศสยามได้รับเกียรติให้กล่าวคำกราบบังคมทูลถวายชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบขอบใจด้วยถ้อยคำสั้นๆ เป็นภาษาอังกฤษที่สละสลวยยิ่ง ทรงให้คำมั่นว่าจะทรงคำนึงถึงการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมการค้าขายกับนานาประเทศเป็นดั่งพระราชกรณียกิจที่จะต้องกระทำในลำดับต้นๆ อีกทั้งยังทรงมุ่งมั่นที่จะรักษาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับทุกชาติทุกภาษาสืบไป กระแสพระราชดำรัสที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตา

จับใจผู้ฟังยิ่งนัก ผู้ที่ชุมนุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ฟังแล้วต่างโห่ร้องขึ้นด้วยความยินดีปรีดา

อนึ่ง ชาวยุโรปที่พำนักอยู่ในประเทศสยามทั้งมวลต่างรู้สึกปลื้มปีติเป็นล้นพ้นที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชครั้งนี้

แม้ว่าจะเป็นเวลา ๑๗.๐๐ นาฬิกาแล้ว แต่ขบวนพยุหยาตราก็ยังต้องเคลื่อนไปอีกไกลจนกว่าจะสุดทาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับพระราชยานเพื่อแห่ไปจนถึงพระอาราม* ซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นวัดเฉลิมพระเกียรติองค์ปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์ปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะยังไม่เสด็จคืนเข้าสู่พระบรมมหาราชวังจนกว่าจะเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครเสียก่อน

ขอชื่นชมในพระวิริยะอุตสาหะและขัตติยมานะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติตามข้อกำหนดในการประกอบพระราชพิธีทุกประการ

ในตอนค่ำวันนั้นแกรนด์ดยุคบอริสต้องเสด็จไปร่วมงานเลี้ยงที่สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีหนุ่มแห่งกระทรวงทหารเรือทรงจัดถวายเจ้านานาประเทศก่อนที่จะเสด็จทอดพระเนตรการแต่งประทีปโดยชลมารค ส่วนพวกเรานั้นจะไปชมพร้อมกับนายร้อยเอกชาวสยามผู้มีอัธยาศัย (ร้อยเอกหลวงอภิบาล)

เรือยนต์เร็วลำหนึ่งมารับคณะของเราเพื่อล่องสู่ลำน้ำตามกำหนด

ช่างเป็นภาพที่สวยสดงดงามและเป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก ตามริมฝั่งน้ำและเรือเล็กทุกประเภทล้วนแต่รุ่งโรจน์โชติช่วงไปด้วยดวงไฟนับพันดวง มีทั้งไฟที่เป็นลายดอกไม้กลมๆ เป็นรูปช้าง และลวดลายต่างๆ ส่องแสงสว่างไสวผสานไปกับแสงดาราบนฟากฟ้า

---

* คือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประจำรัชกาลที่ ๑ – สวป.

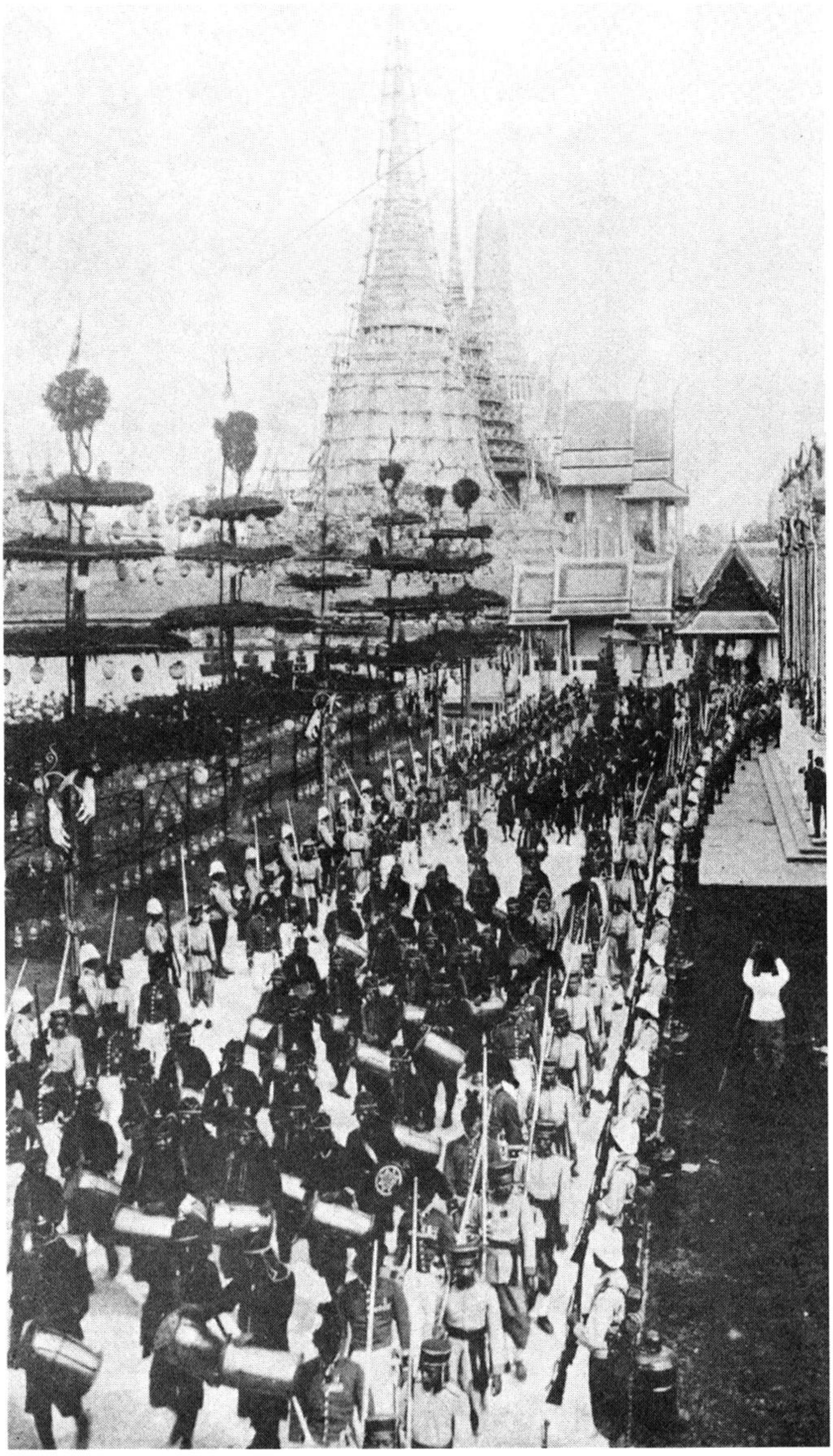

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วย
ขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยสถลมารค

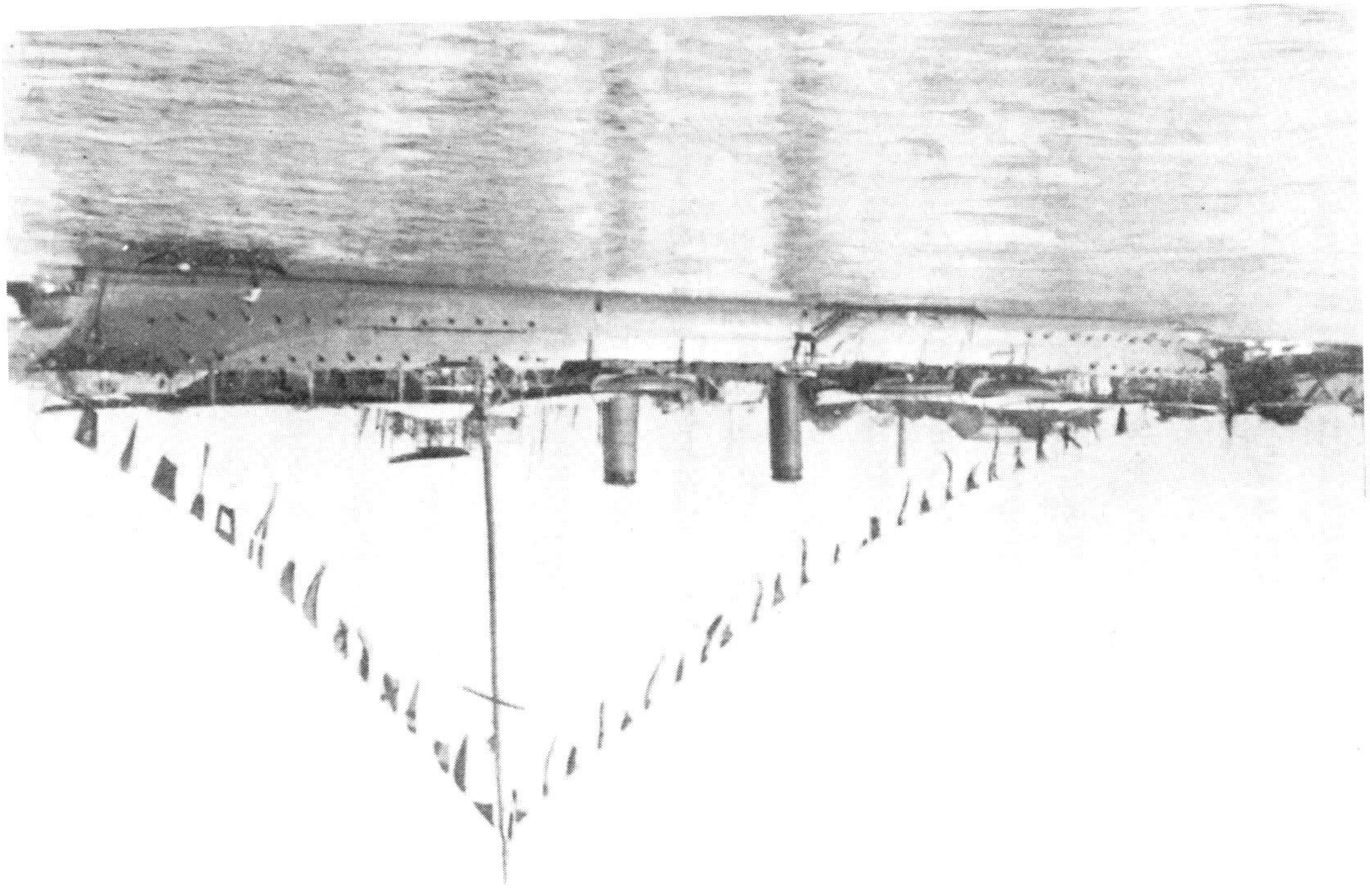

เรือพระที่นั่งมหาจักรี ประดับประดาด้วยโคมไฟฟ้าเป็นพู่ระย้าสามชั้น เรือทุกประเภทไม่เว้นแม้แต่เรือสินค้า เรือกลไฟ ตลอดจนเรือสำปั้นที่ต่ำต้อยล้วนตกแต่งด้วยโคมไฟจำนวนมาก ส่องแสงสะท้อนไปบนพื้นน้ำเป็นประกายวาววับจนทำให้ตาพร่าพราว

เราต้องแล่นเรือด้วยความระมัดระวังเมื่ออยู่ท่ามกลางเรือเล็กทุกขนาดที่บรรทุกน้ำหนักผู้ชมจนเกินกำลัง ฉะนั้นจึงไม่ปล่อยให้เราได้ชื่นชมกับทัศนียภาพของฝั่งน้ำที่สว่างไสวด้วยดวงไฟอันงดงามตระการตาราวกับในเทพนิยาย จนกระทั่งเรือล่องมาตามลำน้ำลงสู่ปากอ่าวเป็นระยะทางไกลจากใจกลางเมืองหลายไมล์ โคมไฟจำนวนมากจากเรือที่ใช้เป็นบ้าน (maison – bateaux) และหมู่บ้านเรือนแพ ทำให้เห็นเป็นภาพลวงตาเสมือนดั่งเมืองลอยน้ำที่มีแสงไฟส่องสว่างอยู่เสมอมิรู้ดับ

อิทธิพลของแม่น้ำสายนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเส้นทางการค้าสายหลักของประเทศเท่านั้น แต่ความสำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่อาจจะกล่าวยืนยันได้ก็คือเป็นเส้นทางคมนาคมเพียงสายเดียวที่สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับหัวเมืองต่างๆ ทางภาคเหนือกับเมืองหลวง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจแก่ภูมิภาคนี้

กล่าวได้ว่าประชาชนชาวสยามส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอยู่บนสายน้ำและใช้เวลาส่วนหนึ่งอยู่ในน้ำเช่นกัน

จึงเป็นธรรมดาที่แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งชาวพื้นเมืองถือกันว่าเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นสถานที่สำคัญจุดหนึ่งในกำหนดการของงานพิธีเฉลิมฉลองในครั้งนี้

วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ หลังจากใช้เวลาช่วงเช้าอย่างเงียบสงบ ณ พระที่นั่งอัมพรสถานระหว่างที่แกรนด์ดยุคบอริสทรงรับรองพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช กับสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถที่เสด็จมาเสวยพระกระยาหารกลางวัน ครั้นได้เวลา

ประมาณ ๑๕.๐๐ นาฬิกา พวกเราจึงเดินทางไปยังท่าเรือหลวง*

บรรดาเจ้านาย แขกผู้ได้รับเชิญ ข้าราชบริพารในพระราชสำนักและบุคคลทั่วไปเข้านั่งรอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ในพลับพลาสีแดงหลังใหญ่เหมือนอย่างทุกครั้ง ที่นี่อากาศร้อนอบอ้าวเหลือเกินแต่อย่างน้อยก็พอจะมีสิ่งที่ปกป้องพวกเราจากแสงแดดได้บ้าง ส่วนพื้นที่บริเวณริมฝั่งน้ำนั้นแดดร้อนสุดจะทนทีเดียว

พื้นที่ว่างทั้งหมดระหว่างพลับพลากับท่าเทียบเรือเนืองแน่นไปด้วยทหารบกและทหารเรือ

ไม่มีสิ่งใดจะมีค่าต่อจิตใจของชาวสยามยิ่งไปกว่างานสมโภชและงานพระราชพิธีที่จัดขึ้นโดยใช้แม่น้ำซึ่งเป็นเสมือนโรงละครอย่างในครั้งนี้อีกแล้ว

ขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยชลมารคที่เรากำลังจะเข้าไปร่วมชมนั้นอาจจะถือว่าในบรรดางานเฉลิมฉลองในวโรกาสบรมราชาภิเษก ขบวนพยุหยาตราดังกล่าวนี้ ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดจากการเปลี่ยนแปลงใดๆ ตามแนวความคิดของชาวตะวันตกในประเทศนี้ ดังนั้นขบวนพยุหยาตราเลียบพระนครโดยชลมารคจึงเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นชนชาติสยามไว้ได้อย่างแท้จริง

ในแม่น้ำ บรรดาเรือน้อยใหญ่บรรทุกผู้ชมชาวพื้นเมืองเต็มลำทอดเรียงเป็นแนวยาว ส่วนที่อยู่ฝั่งตรงข้ามนั้นคือวัดแจ้ง พระอารามที่สำคัญและสง่างามเป็นเลิศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนพยุหยาตราอย่างยิ่งใหญ่ เสด็จประทับเหนือพระราชยานเหมือนอย่างวันก่อน ทรงฉลองพระองค์อย่างจอมทัพในสมัยโบราณ และทรงพระมหามาลา

---

* ท่าราชวรดิษฐ์ – สวป.

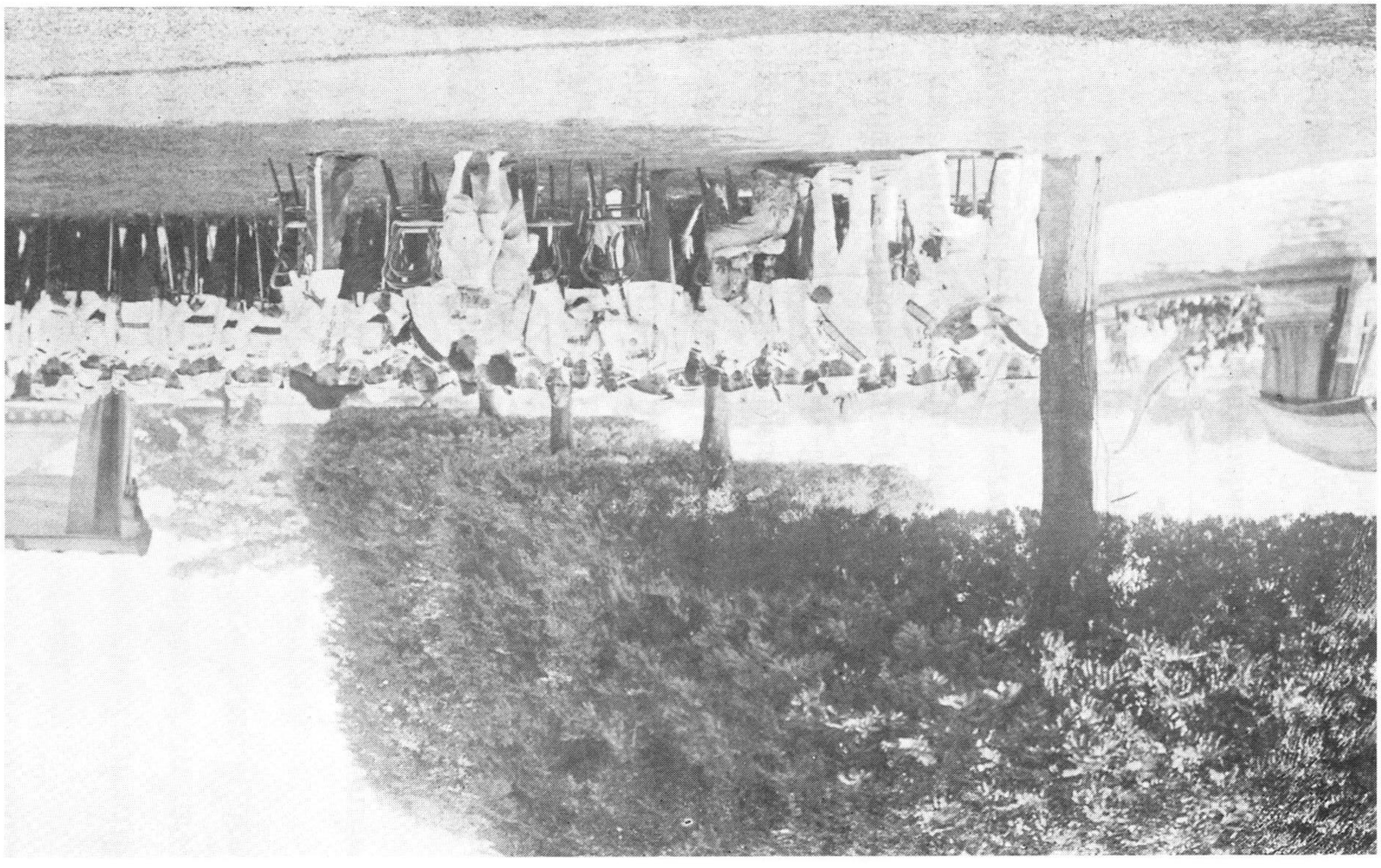

สักหลาดทรงสูง ตามขอบประดับตกแต่งด้วยสายสร้อยถักลงยาเป็นมันวาว*

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำเนินจากพลับพลาที่ประทับพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี และเจ้านายทั้งหลาย เสด็จลงประทับท่าเทียบเรือพระที่นั่งซึ่งประดับตกแต่งด้วยดอกไม้และธงทิวต่างๆ

สักครู่หนึ่งบรรดาเรือพายก็เริ่มเคลื่อนขบวน โดยแล่นผ่านหน้าพลับพลาที่ประทับ ณ ท่าเทียบเรือ แล้วถวายความเคารพเป็นคู่ๆ

กระบวนเรือ ๔ ลำแรก บรรทุกเหล่าอาสา “เสือป่า” และ “ลูกเสือ” จากนั้นตามด้วยเรือต่างๆ ที่มีอยู่ในริ้วกระบวน โดยมีฝีพายขึ้นนั่งประจำเรือ

ปิดท้ายขบวนด้วยเรือพายอย่างโบราณ ที่สร้างขึ้นเป็นแบบสยามโดยแท้ มีการประชันขันแข่งกันทั้งด้านรูปลักษณ์ที่สง่างามและการประดับประดาที่งดงามวิจิตรบรรจง ตรงหัวเรือนั้นทำให้งอนเชิดขึ้นไปดูเด่นเป็นสง่า** และตกแต่งเป็นรูปมังกรทะเลขนาดมหึมา (dragon de mer) มีเชือกถักเป็นสีทองแขวนติดอยู่ระหว่างฟันซี่โต พร้อมกับมีบุษบกและฉัตรอันเป็นเครื่องเฉลิมพระบรมราชอิสริยยศประจำเรืออีกหลายประการ กระบวนเรืออันงดงามที่ทอดยาวเป็นระยะทางยาวเป็นร้อยฟุตนั้นพอจะทำให้หวนรำลึกถึงภาพงานพระราชพิธีต่างๆ ของสยามแต่ครั้งอดีต ดังนั้นไม่ว่าพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จพระราชดำเนิน ณ ที่ใดก็ตามจะทรงดำรงไว้ซึ่งพระเกียรติยศอันสูงส่งและสง่างามยิ่งเสมอ

---

* พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องพระบรมราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหามาลาเส้าสูงสีดำอย่างวันพระบรมราชาภิเษก – สวป.

** เรือแต่ละลำจะประดิษฐ์โขนเรือเป็นรูปสัตว์ เช่น สัตว์ที่มีความว่องไว สัตว์ในเทพนิยาย และสัตว์จากเรื่องรามายณะ หรือรามเกียรติ์ เช่น โขนเรือรูปเสือ รูปเลียงผา รูปนกอินทรี รูปมังกร รูปลิง รูปครุฑ และรูปนาค ตลอดจนรูปอมนุษย์ เช่น อสูร เป็นต้น – สวป.

จากนั้นกระบวนเรือทั้งหมดจะวกกลับไปที่ท่าเทียบเรือตอนที่อยู่เลยแยกของลำน้ำขึ้นไป เพื่อจะได้กลับลำมาตั้งริ้วกระบวนขึ้นมาตามลำน้ำ

กระบวนเรือนำเสด็จบรรทุกเจ้าพนักงานมากถึง ๓๔ คน ในจำนวนนี้เป็นพนักงานประโคมเครื่องดุริยดนตรี ประกอบด้วยแตรสังข์และกลองมโหระทึก

ฝีพายประจำเรือพระที่นั่งจำนวน ๑๕๐ คน แต่งกายด้วยชุดแดงเข้ม สวมหมวกอ่อนไม่มีขอบรูปทรงแปลกตา ดูแล้วทำให้นึกถึงหมวกของนักรบฝรั่งเศสในสมัยโบราณ ฝีพายหนุ่มเหล่านี้ยังคงรักษาวิธีการพายเรือแบบโบราณไว้อย่างดี ดังเช่นการจ้วงพายขนาดสั้นลงไปในน้ำ และยกพายชูขึ้นไปข้างหน้าอย่างแคล่วคล่องว่องไวราวกับเครื่องจักร ส่วนนายท้ายเรือจะนุ่งผ้าสีน้ำเงิน สวมเสื้อนอกทอด้วยไหมสีชมพูประดับทองคำ ยืนอยู่ท้ายเรือคอยบังคับควบคุมจังหวะการพายโดยการตีไม้สองอันที่พันด้วยผ้าเข้าด้วยกัน*

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จลงท่าเทียบเรือแล้วเสด็จประทับเรือพระที่นั่ง ประทับบนพระบรมราชอาสน์ทองภายในบุษบกประดับเป็นรูปขนดเวียนเป็นวงรอบงดงามตระการตา** มีเจ้าพนักงานถวายงานพระกลดขาว งานพัดโบก พร้อมกับอัญเชิญเครื่องราชูปโภค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ไหมทอยกดอกเป็นลายทองและทรงพระชฎาอย่างจอมทัพในสมัยโบราณ ยามเมื่อต้องแสงอาทิตย์จะส่องแสงอร่ามเป็นประกายแวววาว

---

* ไม้สองอันในที่นี้ คือ เส้า เรือกระบวนแห่เสด็จจะมีเจ้าพนักงานคอยกระทุ้งเส้าให้สัญญาณตลอดเวลา เส้า คือไม้กระทุ้งจังหวะ – สวป.

** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ประทับบนพระบรมราชอาสน์ภายในบุษบกประดับด้วยเครื่องอภิรุมรายลำ – สวป.

ᏰᎵᏁᎸᏫᏍᏗᏱᎩᏳᎪᏛᎠᏂᏴᏫᏂᎦᎵᏍᏆᏂᎪᎯᏳᎲᏍᎦᏚᎩ

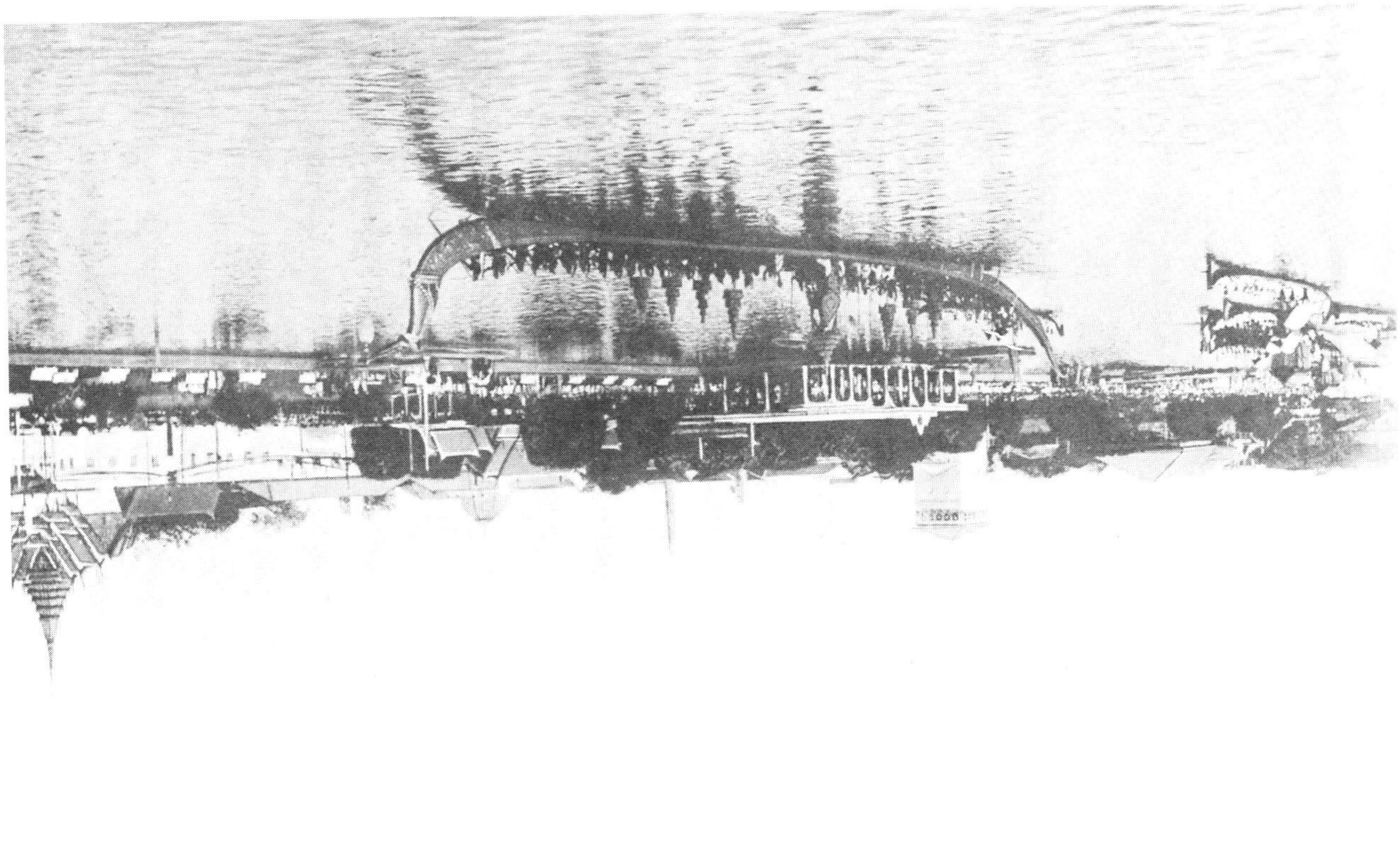

เรือที่นำหน้าเรือพระที่นั่งองค์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับอยู่นั้นเป็นเรือที่งดงามยิ่ง อัญเชิญเครื่องสักการะสำหรับถวายพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีเรือของข้าราชบริพารที่ตามเสด็จติดตามกันมาเป็นทิวแถวอีก ๘ ลำ

หลังจากกระบวนเรือพระที่นั่งเคลื่อนมาครบรอบแล้ว ขบวนพยุหยาตราโดยชลมารคจึงยาตราเคลื่อนขบวนไปยังฝั่งตรงข้ามจนถึงวัดแจ้งพระอารามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศล

บรรดาผู้ที่ได้รับเชิญรอเฝ้าชมขบวนพยุหยาตราอยู่สักครู่หนึ่งจากนั้นจึงละจากริมน้ำไปโดยไม่รอเวลาที่ริ้วกระบวนกลับมา

เมื่อชื่นชมกับขบวนพยุหยาตราโดยชลมารคที่งดงามตระการตาแล้ว จากนั้นในตอนค่ำพวกเราจึงไปร่วมงานเลี้ยง ซึ่งหากจะเทียบกันแล้วงานนี้ดูเหมือนจะจืดชืดสักหน่อย แต่ถึงกระนั้นท้องพระโรงโถงในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย อันเป็นสถานที่ที่ผู้ได้รับเชิญทั้งหลายมาชุมนุมกันอยู่นั้นมีความงดงามล้ำเลิศด้วยสถาปัตยกรรมแบบสยาม มีการประดับตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจง ภาพเขียนแบบปูนเปียกบนผนังนับเป็นงานศิลปะชั้นเยี่ยมที่งามเด่นเป็นที่สะดุดตา นอกจากนี้เสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ที่มีลักษณะแคบตรงด้านบน กับพระบัญชรสูงตระหง่านก็มีรูปทรงสี่เหลี่ยมคางหมูเช่นเดียวกับเสา ทำให้ท้องพระโรงองค์นี้มีลักษณะเฉพาะที่หรูหราสง่างามอย่างยิ่งทีเดียว

ด้านหลังท้องพระโรงประดิษฐานพระที่นั่งทองคำ มีรูปทรงคล้ายเรือกางกั้นด้วยฉัตรสีขาวเจ็ดชั้น*

---

* หมายถึง พระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน ซึ่งทอดอยู่ใต้สัปตปฎลเศวตฉัตร (ฉัตรเจ็ดชั้น) ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมไหสูรยพิมาน – สวป.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกมาจากท้องพระโรงด้านที่อยู่ติดกับท้องพระโรงที่เจ้านายทั้งหลายชุมนุมเฝ้ารับเสด็จ พระราชทานพระกรให้เจ้าหญิงกีโยมแห่งสวีเดนผู้ทรงพระสิริโฉมยิ่ง แล้วทรงนำเสด็จประทับ ณ ที่ประทับกลางท้องพระโรง จากนั้นบรรดาเจ้านายทั้งชายและหญิงตามเสด็จ

ส่วนผู้ที่ได้รับเชิญท่านอื่นๆ กระจายกันนั่งรายรอบโต๊ะกลมที่มีอยู่ประมาณ ๒๐ ตัว ประดับตกแต่งด้วยดอกไม้และถ้วยชามอันเป็นงานฝีมือเครื่องทองชิ้นเยี่ยมของสยาม พร้อมกับมีผลไม้ประจำชาติที่น่ารับประทานอีกมากมายหลายชนิด

แม้ว่าการตกแต่งท้องพระโรงจะเป็นแบบตะวันออกทั้งหมด รวมถึงเครื่องแบบนายทหารสีขาว และชุดข้าราชการ ตลอดจนเสื้อชุดประจำชาติที่งดงามของสุภาพสตรีชาวสยาม แต่ท่านจะเห็นว่างานเลี้ยงในครั้งนี้จัดตามแบบอย่างราชสำนักยุโรปอย่างเต็มที่ทีเดียว อาทิ รายการอาหารเลิศรส ไม่มากมายจนเกินไปนัก การบริการในระหว่างรับประทานอาหารดีพร้อมทุกประการ ทั้งยังมีวงดุริยางค์ของกองทหารรักษาพระองค์บรรเลงเพลงแนวตะวันตกที่แสนไพเราะเพราะพริ้ง

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เช้าวันนี้ แกรนด์ดยุคบอริสเสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พร้อมด้วยพันเอกกรับเบ

หลังจากนั้นพวกเราจะไปรับประทานอาหารกลางวันกันที่วังของสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ตำหนักที่ประทับอันงดงามในพระราชวังสวนดุสิต*

---

* วังปารุสกวัน เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ตั้งอยู่ริมถนนราชดำเนินนอก ใกล้ลานพระราชวังดุสิต หรือลานพระบรมรูปทรงม้า ปัจจุบันเป็นที่ทำการของสำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ และพิพิธภัณฑ์กรมตำรวจ - สวป.

ᒫᑎᒪᓴᓂᐊᓂᒃ ᑲᓇᐃᑦᑐᖅᑐᑦ ᐊᓯᐊᓂᒃᓴᖅᑐᑦ

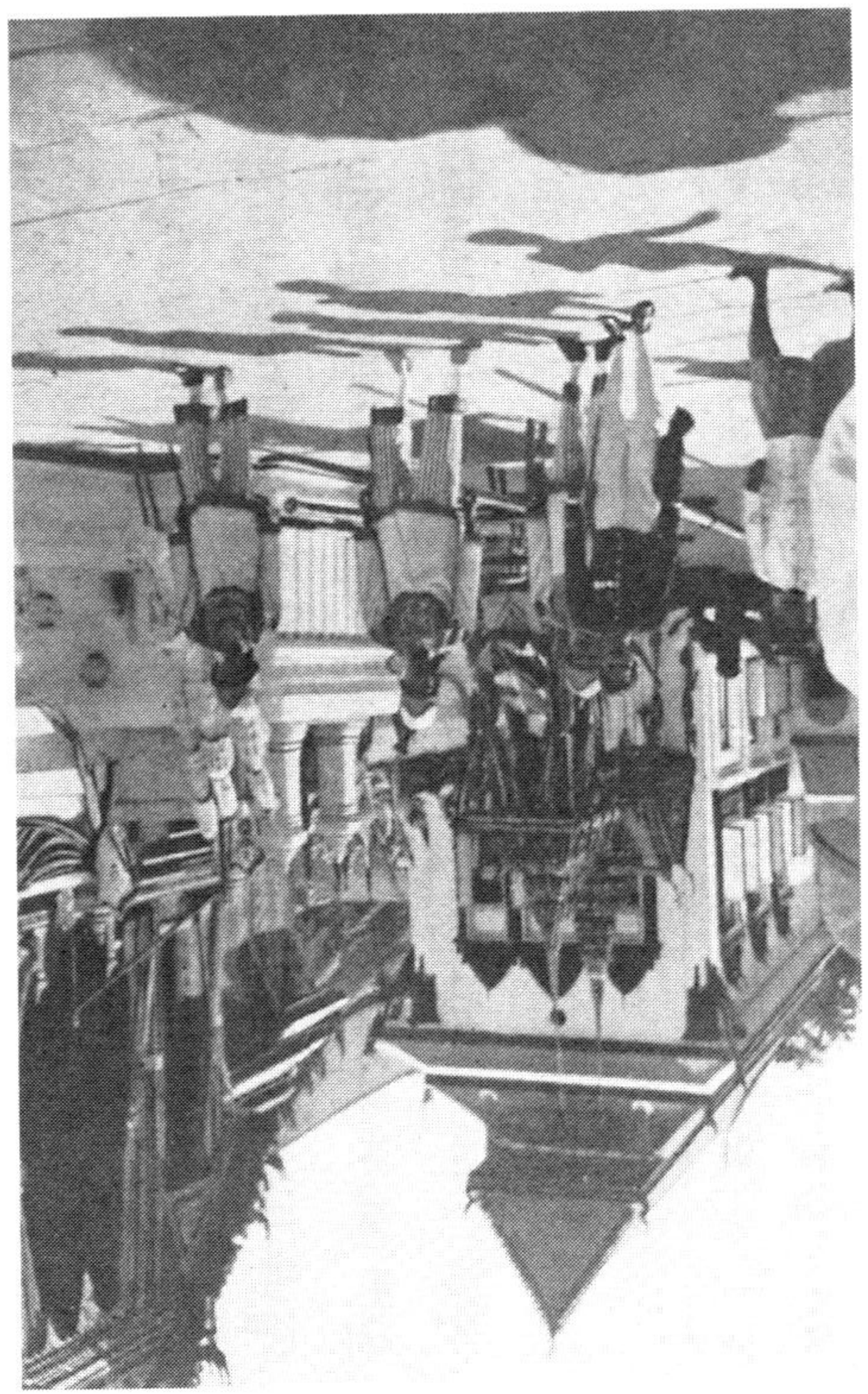

สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถทรงเป็นพระสหายร่วมกองร้อยเดียวกันกับแกรนด์ดยุคบอริส ทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ตามชื่อของเมืองแห่งหนึ่งในพระราชอาณาจักร ในระหว่างที่ทรงพำนักอยู่ที่ประเทศรัสเซียทรงรู้จักชอบพอกับสตรีสาวชาวรัสเซียคนหนึ่งซึ่งมีพื้นเพเป็นชาวเมืองเคียฟ (Kieff) จากนั้นจึงได้สมรสกัน สำหรับมาดามพิษณุโลก* แม้ว่าจะไม่ได้รับการสถาปนาเป็นชายา แต่ถึงกระนั้นก็ยังแต่งกายตามแบบบ้านเมืองใหม่นี้ตลอด เว้นแต่ทรงผมเท่านั้นที่ไม่ได้ไว้ผมแบบสตรีชาวสยาม ซึ่งเป็นผมสั้นเกรียน** นอกจากนี้ยังดูเหมือนว่าเธอนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับชีวิตที่กรุงเทพฯ ได้อย่างดีทีเดียว ทำให้พวกเรามั่นใจว่าชาวยุโรปสามารถดำรงชีวิตอยู่ที่นี่ได้ดีอย่างที่ไม่คาดคิดมาก่อน โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามสภาพภูมิอากาศ

เมื่อออกจากวังที่ประทับของสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถแล้ว จากนั้นเราได้ไปร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่อลังการ

บริเวณรายรอบพลับพลาใหญ่ที่ตั้งสูงเด่นบนท้องสนามหลวง มีเด็กชายหญิงจำนวนประมาณหมื่นคนได้มาชุมนุมกันเพื่อถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พวกเด็กตัวเล็กๆ จะนั่งหมอบกราบอยู่แถวหน้าภายในเต็นท์สีแดงซึ่งอยู่ห่างจากพลับพลาที่ประทับเพียงไม่กี่ก้าว

---

* นางสาวคัทริน เดสนิตสกี ชาวเมืองเคียฟ ภายหลังย้ายมาอยู่ที่เมืองเซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก ขณะทำงานเป็นพยาบาลอาสาสมัครประจำโรงพยาบาลสนามในไซบีเรีย สมรสกับสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถที่รัสเซียแล้วตามเสด็จมาอยู่เมืองไทย มีโอรส ๑ องค์ คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ – สวป.

** สตรีชาวสยามในสมัยก่อนนิยมไว้ผมปีก ต่อมาจึงเปลี่ยนมาไว้ผมทรงดอกกระทุ่ม – สวป.

คงจะเป็นเรื่องยากที่จะระบุช่วงวัยของเด็ก ๆ เหล่านี้ได้อย่างแน่ชัด รวมไปถึงการพิจารณาจากขนาดรูปร่างก็เช่นกัน เพราะพวกเขาแทบจะไม่สูงไปกว่ารองเท้าบูททรงสูงสักเท่าใดเลย เด็กเหล่านี้น่าจะมีอายุราว ๓ ปี แต่เมื่อดูจากลักษณะท่าทางที่แสดงออกแล้วคาดว่าจะมีอายุสัก ๖ ปี

พวกเด็กหญิงตัวน้อยจะสวม “ผ้านุ่ง” สีต่าง ๆ อาทิ สีชมพู สีเขียว สีฟ้า และสีเหลือง เกล้าผมสูงและมุ่นเป็นมวยผูกโบว์ขนาดใหญ่สีเดียวกันกับผ้านุ่ง โบว์นี่เองที่ทำให้เราแยกออกว่าคนไหนเป็นเด็กผู้ชาย และพวกเขายังสวมผ้านุ่งสีสันสดใสเหมือนกันอีกด้วย

เด็กผู้หญิงที่นั่งอยู่หัวแถวต่างเพ่งสายตาไปยังพลับพลาที่ประทับเพื่อเฝ้ามองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เด็กเหล่านี้ยังคงมีท่าทางเคร่งขรึมเอาจริงเอาจัง อีกทั้งยังเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของพระราชพิธีนี้อย่างเต็มที่ที่เดียว

บริเวณรายรอบเต็นท์ในท้องสนามหลวง มีเด็กนักเรียนตามโรงเรียนรัฐบาลที่ต่าง ๆ นิสิตนักศึกษา นักเรียนนายร้อยทหารบกและนักเรียนนายเรือ รวมทั้งลูกเสือมายืนตั้งแถวเรียงหน้ากระดานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยและพร้อมเพรียง และเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับภาพที่ประทับใจไม่รู้ลืม

ท่ามกลางผู้คนในวงการศึกษา ท่านจะสังเกตได้ว่ามีครูผู้สอนที่เป็นชาวยุโรปรวมอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง คณาจารย์เหล่านี้จะแต่งกายในชุดสีดำและมีบางส่วนเป็นบาทหลวงคาทอลิคและแม่ชีบ้างก็มี

ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเข้าในพลับพลาที่ประทับ บรรดานักเรียนนิสิตนักศึกษาต่างเปล่งเสียงแซ่ซร้องถวายชัยมงคลรับเสด็จอยู่ยาวนาน

จากนั้นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ* จึงอ่านคำกราบบังคมทูล

---

* พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ – สวป.

ซึ่งเด็กหญิงตัวน้อยที่น่ารักคนหนึ่งนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยวางบนพานทองคำตามธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงซาบซึ้งในคำกราบบังคมทูลและทรงมีพระราชดำรัสพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่นักเรียนทั้งหลายจนยาวนาน พวกเขานั่งฟังกันอย่างสงบนิ่ง ต่อมาขบวนสวนสนามของเหล่านักเรียนได้เริ่มขึ้น อยากจะให้เห็นว่านักเรียนตัวน้อยๆ เหล่านี้ต้องเหน็ดเหนื่อยอย่างแสนสาหัสทีเดียวกว่าจะเดินตามทันเพื่อนร่วมขบวนที่มีอายุมากกว่า ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินห่างออกไป ความยินดีปรีดายังมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม เมื่อรู้ว่าไม่ต้องระงับกิริยาอาการให้อยู่ในความสงบเสงี่ยมอีกต่อไปแล้ว พวกเด็กผู้หญิงต่างโบกผ้าเช็ดหน้าไปมา ส่วนเด็กผู้ชายก็โยนหมวกแก๊ปนับพันใบขึ้นไปบนอากาศ

กำหนดการของวันนี้สิ้นสุดลงในตอนเย็นด้วยการแสดงละครในงานเลี้ยงที่โรงละครหลวง

ที่ประเทศสยามนั้น การแสดงละครเป็นที่นิยมอย่างมาก โดยจะแตกต่างไปจากละครของจีนและละครญี่ปุ่น กล่าวคือ ละครของสยามจะไม่มีบทพูด มีเพียงการร่ายรำและขับร้องเท่านั้น

เนื้อเรื่องของละครมักจะหยิบยกจากบทบาทของตัวเอกในนิยายปรัมปราและเทพเจ้าในศาสนาฮินดูมาแสดงกัน อย่างเช่นบทละครที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชาดกในพระพุทธศาสนา

ในขณะที่ชาวจีนไม่ยอมให้ผู้หญิงแสดงละคร แต่สำหรับละครของชาวสยามนั้นกลับมีผู้แสดงสำคัญเป็นหญิง อีกทั้งยังยินยอมให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการแสดงอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังมีตัวละครอื่นๆ ที่เป็นสัตว์ก็มีบทบาทสำคัญในเรื่องด้วย ในจำนวนนี้เป็นพวกลิง พวกหนึ่งมีสีกายเป็นสีเขียว ส่วนอีกพวกมีสีกายเป็นสีดำ

ที่เวทีละครไม่มีม่านสำหรับปิดฉาก มีม้านั่งเรียงเป็นแถวยาว

ออกไปจนกระทั่งถึงกลางห้อง ตรงสุดเวทีมีเทวดาถือขวานติดหลาวเป็นอาวุธยืนวางท่าน่าเกรงขามอยู่สององค์

มีวงดนตรีพื้นเมืองสองวงหลบอยู่ในห้องแต่งตัวละครแต่ละด้านของเวที วงดนตรีทั้งสองวงนี้ต่างสลับกันบรรเลงต่อเนื่องกันไป

สูจิบัตรการแสดงของงานนี้นับว่าเป็นงานศิลปะชิ้นเยี่ยม มีลักษณะเป็นหนังสือเข้าปกตกแต่งอย่างหรูหราทั้งเล่ม ทำด้วยหนังสัตว์ดุนเป็นรูปนูนขึ้นมา ภายในบรรยายเนื้อหาการแสดงละครมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมกับมีภาพสีของตัวละครสำคัญ ๆ ประกอบ

การแสดงในภาคแรกเป็นการแสดงโขน (un ballet allégorique) ซึ่งมีเนื้อหาอยู่ในนิทานปรัมปราเรื่องหนึ่งชื่อว่า “ปรศุรามกับนางเมขลา” (Parasu – Rama et Makhala)*

เริ่มด้วยฉากบนท้องฟ้าปกคลุมด้วยก้อนเมฆสีน้ำเงิน ขาว และเขียวกับมีกลีบดอกไม้ร่วงหล่นลงมา ยามเมื่อถึงฤดูใบไม้ผลิ (le printemps)**เหล่าเทพบุตรและเทพธิดาพร้อมกันจัดงานฉลองรื่นเริงเพื่อรับฤดูกาลแห่งความสุขสนุกสนานที่เวียนมาบรรจบอีกครั้ง ในบรรดาทวยเทพทั้งหลายที่อุบัติขึ้นมานั้นมีเทพแห่งสงครามกับนางเมขลาเทพธิดา แห่งท้องทะเล ซึ่งเป็นผู้ครอบครองไข่มุกที่งามเด่นสะดุดตา*** ส่วนพระปรศุรามผู้ดุร้ายน่าสะพรึงกลัวนั้นเป็นอสูรเทพบุตรถือขวานเป็นอาวุธ ได้เหลือบมองเห็นแก้วมณีอันมีค่า จึงรีบเสด็จลงมาจากกลีบเมฆและตรงเข้าไล่จับเหล่า

---

* ปรศุรามกับเมขลา หรือปรศุรามาวตาร ปรากฏชื่ออยู่ในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นยักษ์มีนามว่า รามสูร พยายามชิงดวงแก้วของนางเมขลา และไปรบฆ่าพระอรชุนตาย นารายณ์อวตารปางนี้เป็นการแสดงถึงการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างชาติพราหมณ์กับชาติกษัตริย์ในยุคโบราณแห่งมัธยมประเทศ – สวป.

** ต้นฉบับใช้ว่าฤดูใบไม้ผลิ (le printemps) แต่ในเนื้อเรื่องว่าวสันตฤดู หรือฤดูฝน – สวป.

*** ในเนื้อเรื่องว่านางมณีเมขลาถือดวงแก้วมณี – สวป.

เทพธิดาโดยพลัน เหล่าเทพธิดาทั้งหลายก็แตกตื่นหลบหนีกันชุลมุนด้วยรู้ดีว่าปรศุรามนั้นเป็นปรปักษ์กับเหล่านักรบผู้กล้า มีเพียงเทพธิดาแห่งท้องทะเลผู้เดียวเท่านั้นที่แฝงกายหนีหายเข้ากลีบเมฆไป

แต่ปรศุราม อสูรเทพบุตรผู้น่าสะพรึงกลัวก็สามารถพบเห็นตัวนางเมขลาได้อย่างรวดเร็ว และต้องการจะแย่งชิงไข่มุกนั้นมาเป็นของตน อย่างไรก็ดีนางเมขลากลับเป็นฝ่ายล่อหลอกทำทีท่าว่าจะให้ไข่มุก จากนั้นจึงแกล้งให้ปรศุรามเดินตามไปจนรอบจักรวาล ปรศุรามเกิดบันดาลโทสะที่ไม่สามารถเข้าถึงตัวนางได้ จึงขว้างขวานออกไปทำให้เกิดอสุนีบาต ขณะเดียวกันนางเมขลาก็ได้นำไข่มุกออกมาเกิดแสงเป็นประกายแวววาว ทำให้ปรศุรามลายตา จากนั้นพลันหายตัวไปในเกลียวคลื่น

การร่ายรำต่าง ๆ ยังคงยึดตามท่ารำที่มีมาแต่เดิม ความอ่อนช้อยนุ่มนวล มิได้ขาดตกบกพร่องแต่ประการใดเลย โดยท่ารำนั้นได้กำหนดรูปแบบไว้ให้สอดรับกับท่วงท่าลีลาที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนลักษณะการเอี้ยวตัวอย่างเชื่องช้าเนิบนาบ จึงนับว่าการร่ายรำดังกล่าวนี้จะต้องได้รับการเรียนรู้ฝึกฝนอย่างหนักทีเดียว

นางรำของสยามจะไม่กระโดดเป็นอันขาด แต่เธอจะเคลื่อนกายไปข้างหน้าด้วยการก้าวเท้าออกไปทีละน้อย ขณะเดียวกันก็ไขว้ขาอีกข้างหนึ่งอย่างช้า ๆ ให้หัวเข่างอยื่นออกมา และยกส้นเท้าขึ้นค้างไว้สักสองสามอึดใจในแต่ละก้าวย่าง

ขาของนางรำเหล่านี้เปลือยเปล่าจนถึงเข่า ส่วนนิ้วมือจะถูกเสริมต่อให้ยาวขึ้นด้วยการสวมเล็บที่เป็นสีเงินหรือไม่ก็สีทอง ดัดให้งอนจนเป็นรูปนิ้วมือ* นอกจากนี้นางรำสาวสวยยังผัดหน้า รวมทั้งตามแขนและขา แต่งกายด้วยเสื้อผ้างดงามหรูเลิศพร้อมกับสวมเครื่องประดับศีรษะสีทอง

---

* นางรำมักจะสวมเล็บปลอม ทำด้วยทองแดงมีขนาดยาวมาก – สวป.

ทรงสูงขนดเป็นวงกลม มีผ้าคลุมศีรษะปักอย่างงดงาม และนุ่งผ้านุ่งทอด้วยไหม

ครั้นถึงเวลาสองยามจึงหยุดพักการแสดงครึ่งชั่วโมงเพื่อให้แขกผู้ได้รับเชิญทั้งหลายออกไปเดินตากอากาศในสวน และผ่อนคลายในห้องรับรองที่มีเครื่องดื่มเย็นๆ ไว้คอยบริการ

การแสดงในช่วงที่สอง เป็นการแสดงที่ตัดตอนมาจากเรื่องรามเกียรติ์ (Ramayana) ที่เรากำลังชมอยู่ในขณะนี้เป็นฉากที่กรุงลงกา (Lanka) ราชธานีเก่าของประเทศศรีลังกา (Ceylan) พระรามพร้อมด้วยเหล่าทหารกล้า ซึ่งในจำนวนนี้มีทั้งพญาวานร ผู้มีนามกระเดือง กับหมีนักรบ* ทำสงครามต่อสู้กับทศกัณฐ์ พญายักษ์ (Roi – Démon) และไพร่พลของพญายักษ์ ซึ่งในที่สุดฝ่ายยักษ์ได้ตัดสินใจออกมานอกกำแพงเมือง

การสู้รบดำเนินไปอย่างดุเดือด นักรบทั้งหลายต่างกวัดแกว่งดาบเข้าต่อสู้ประจัญบานกัน พวกลิงกระโดดตีรันฟันแทงและบางครั้งก็ถูกเทพธิดาผู้งดงามผลักกระแทกจนล้มลงกับพื้น ตอนจบพระรามเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ สามารถฝ่าวงล้อมของข้าศึกได้ด้วยการแผลงศรเข้าใส่ทศกัณฐ์ที่มีสิบเศียรยี่สิบกรออกมาได้ แต่ทศกัณฐ์ก็ไม่ถึงกับสิ้นชีพ จากนั้นก็ผละหนีจากสมรภูมิรบเลิกทัพกลับเข้าเมืองไป

ด้วยเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่สวยสดงดงาม ตลอดจนการกำกับการแสดงที่น่าชื่นชม ภาพอันน่าตื่นตาตื่นใจที่เห็นในละครนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าการแสดงชุดนี้จัดเป็นละครชั้นสูง ที่ยังคงแบบแผนดั้งเดิมอยู่มากทีเดียว (very old style) เหมือนดังที่นายทหารชาวสยามได้บอกแก่เรา แต่ในความเห็นของพวกเรานั้นดูเหมือนว่าละครเรื่องนี้จะมีเนื้อหายาวเยิ่นเย้อและซ้ำซากดูไม่สนุกเท่าที่ควร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

---

* พญาวานร ได้แก่ หนุมาน ส่วนหมีก็คือชามพูวราชที่แปลงกายเป็นหมีเพื่อไปทำลายพิธีชุบศรนาคบาศของอินทรชิต – สวป.

เสด็จพระราชดำเนินกลับเมื่อเวลาประมาณ ๐๒.๐๐ นาฬิกา เหมือนอย่างเคย คณะผู้ชมชาวยุโรป ก็ออกจากโรงละครเช่นกัน โดยไม่รอให้ถึงเวลาที่ละครเลิก ซึ่งคาดว่าอีกนานหรืออาจจะถึงเช้ามืดก็ได้

เมื่อกลับมาถึงพระที่นั่งอัมพรสถานแล้ว เรารู้สึกตัวตื่นขึ้นมาเนื่องจากได้ยินเสียง “ตุ๊กแก” (tokké) ออกไล่ล่าแมลงในเวลากลางคืนจนมาถึงใต้ผนังห้องของเรา เรายังไม่เคยได้ยินเสียงมันร้องใกล้ๆ เช่นนี้มาก่อน แต่ก็เปล่าประโยชน์ที่จะไปเที่ยวค้นหาตัวมันให้พบ เรารู้ดีว่านั่นเป็นเสียงร้องของสัตว์เลื้อยคลานตัวใหญ่ตัวหนึ่งซึ่งเมื่อบรรยายให้เห็นภาพแล้วมันเป็นสัตว์ที่น่าเกลียดน่ากลัวมากทีเดียว มีหัวเหมือนกับคางคกและตีนเหนียวหนึบสามารถยึดเกาะได้แน่นมาก กล่าวกันว่าเมื่อใดที่มันมาเกาะที่ผิวหนังของคนจะไม่มีทางแกะให้หลุดออกมาได้เลย

อีกราวสองสามวันต่อมาเราจึงได้ไปเห็นตุ๊กแกตัวหนึ่งซึ่งคนรับใช้ของเราจับมาได้ภายหลังที่มันออกมากินแมลงตามปกติ

เมื่อใดที่เด็กน้อยชาวสยามเกเรไม่เชื่อฟัง แม่นมจะพูดขู่ให้กลัวว่า “ตุ๊กแก” จะมาจับตัวไป แต่ก็สรุปว่าตุ๊กแกเป็นสัตว์ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยอย่างแน่นอน ชาวสยามยังเห็นว่ามันเป็นสัตว์ที่คอยเป็นหูเป็นตาช่วยกำจัดแมลงได้อย่างดี มันจะช่วยทำความสะอาดตามผนังบ้านเรือนบริเวณที่มีตัวแมลงมาเกาะอยู่เป็นจำนวนมาก

กำหนดการของวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ตามที่ปรากฏ คือ พิธีพระราชทานธงชัยเฉลิมพล งานเลี้ยงพระราชทานแก่นายทหารที่พระบรมมหาราชวัง และสุดท้ายเป็นงานเต้นรำที่เสนาบดีกระทรวงนครบาลจัดถวาย

พลับพลาใหญ่เปิดโล่งทั้งสามด้านที่สร้างขึ้นเพื่อการจัดงานเฉลิมฉลองครั้งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณสวนของกระทรวงนครบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยเจ้านายชายหญิงเสด็จประทับบนเวทีซึ่งตั้งอยู่

ตรงกลาง ถัดไปเป็นห้องเต้นรำและห้องโถงอื่นๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปฏิสันถารกับเจ้านายหญิงนานาประเทศที่ล้วนแต่ทรงฉลองพระองค์งดงามยิ่งเป็นที่ชื่นชมยินดีแก่คนทั้งปวง คณะชาวยุโรปที่พำนักอยู่ในประเทศสยามกล่าวคำถวายชัยมงคล ท่ามกลางเครื่องแบบสีขาวนั้นสักพักหนึ่งก็มีนักเต้นรำออกมาเต้นหมุนไปรอบๆ พวกเขาสวมกางเกงขาสั้นแค่เข่า (breeches) เสื้อราตรีสโมสรสีดำและรองเท้าเต้นรำอันเป็นเครื่องแต่งกายที่กำหนดให้แต่งในงานราตรีสโมสรสันนิบาตเพื่อถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเห็นว่าที่ประเทศสยามนี้ก็ไม่ได้ต่างอะไรกับที่กรุงลอนดอนเลย

สุภาพสตรีชาวสยามไม่เต้นรำกัน และก็ไม่เคยรับธรรมเนียมแบบแผนอย่างตะวันตกมาก่อนจวบจนขณะนี้ บรรดาสุภาพสตรีสยามทุกคนเว้นแต่ธิดาทั้งสองของท่านอัครราชทูตสยามจะแต่งกายด้วยชุดประจำชาติ นอกจากขาของเธอจะเล็กเรียวแล้วหัวไหล่ยังกลมมนรับกับลำคอ ระหงงดงามอย่างไม่มีที่ติ อาจจะเป็นที่ริษยาของสุภาพสตรีชาวยุโรปก็ได้ ในค่ำคืนนี้สร้อยคอและจี้ห้อยคอที่พวกเธอประดับก็เป็นเพชรทั้งสิ้น ปัจจุบันหญิงสาวผู้สูงศักดิ์บางกลุ่มเลิกไว้ผมปีกกันแล้ว แต่จะปล่อยผมให้ยาวลงมาเคลียไหล่[๑]

ครั้งถึงเวลาสองยามงานเต้นรำก็ต้องหยุดชะงักลงกลางคันเมื่อมีการเสิร์ฟอาหารค่ำในสวนที่แต่งประทีปโคมไฟสว่างสดใส

วันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ข้าพเจ้าไม่อยากจะบอกเลยว่าพวกเราเป็นสุขเพียงใดที่ได้รับการต้อนรับด้วยไมตรีจิตตลอดระยะเวลาที่พำนักอยู่ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน อาหารการกินและการบริการที่นี่ก็ดี

---

[๑] ในสมัยก่อน บรรดาสุภาพสตรีในราชสำนักทุกคนจะสวมผ้านุ่งเป็นสีต่างๆ หมุนเวียนไปตามวันในรอบสัปดาห์ ปัจจุบันพวกเธอไม่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนั้นแล้ว สตรีทุกคนสามารถแต่งกายตามสีสันที่ต้องการ – ต้นฉบับ

ᴺᵒ ᴸᴵᴺᴱ ᴺᵒ ᴸᴵᴺᴱ ᴺᵒ ᴸᴵᴺᴱ

พร้อมทุกประการ อีกทั้งมีพลเอกพระยาศักดาและร้อยเอกหลวงอภิบาลคอยดูแลอำนวยความสะดวกอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าเราจะปรารถนาสิ่งเล็กน้อยเพียงใดก็ได้สมดังประสงค์ทุกประการ

ในวันนี้แกรนด์ดยุคบอริสโปรดให้เชิญเมอซิเออร์ เดอ ปลังซง อัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงเทพฯ พร้อมด้วยภริยา และเลขานุการประจำสถานทูตมารับประทานอาหารร่วมกัน

พวกเราทุกคนต่างรู้สึกเศร้าสลดใจที่ได้ทราบข่าวการเสียชีวิตของสองลูกเรือผู้กล้าหาญประจำเรือออโรรา ที่ถูกคร่าชีวิตด้วยโรคลำไส้อักเสบเฉียบพลัน พวกเขาเพิ่งจะถูกฝัง ณ สุสานของชาวยุโรปที่กรุงเทพฯ พร้อมกับมีกองทหารเกียรติยศประกอบพิธี มีเพื่อนๆ ของพวกเขาอีกหลายคนที่เดียวที่ยังมีอาการเพียบหนักอยู่ แต่ถึงกระนั้นแพทย์ก็ยังยืนยันว่าจะต้องแยกคนไข้กลุ่มนี้ไว้ต่างหาก อีกทั้งไม่สามารถระบุได้ว่าได้รับเชื้ออหิวาตกโรคหรือไม่ หรืออย่างน้อยก็น่าจะเป็นโรคที่เกิดขึ้นประจำในภูมิประเทศแถบนี้ ในระหว่างที่ไปเดินอยู่ในร้านขายของจิปาถะของคนจีนในเมืองอยู่นั้น ลูกเรือผู้น่าสงสารของเราเกิดเผอเรอไปชิมอาหารแปลกๆ เข้าหลายชนิด รวมทั้งผลไม้ที่อาจจะย่อยได้น้อยสำหรับกระเพาะอาหารของชาวยุโรป

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้ว พวกเราจะไปร่วมชมกองกำลังทหารที่กำลังรุ่งโรจน์อย่างที่ไม่เคยปรากฏให้เห็นที่กรุงเทพฯ มาก่อนเลย

ที่ลานกว้างมีนายทหารจำนวน ๓๐,๐๐๐ นาย ตั้งแถวอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยใต้ดวงอาทิตย์ที่ส่องแสงตรงศีรษะพอดี ขณะรอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลายปีที่ผ่านมากองทัพสยามได้รับการจัดระเบียบใหม่ทั้งหมด การจัดลำดับชั้นทางการทหารตามระบบเก่าถูกแทนที่ด้วยการรับราชการ

ทหารตามข้อบังคับที่ทุกคนต้องปฏิบัติ ชายชาวสยามทุกคนที่มีอายุระหว่าง ๑๘ - ๔๐ ปี อาจได้รับหมายเรียกให้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร แต่ถึงกระนั้นก็มีอยู่มากทีเดียวที่ได้รับการยกเว้น

หลังจากที่เข้าประจำการในกองทัพเป็นระยะเวลาสองปีแล้ว ทหารเหล่านั้นก็จะได้เลื่อนขึ้นเป็นทหารกองหนุน

มีนายทหาร ๙ ใน ๑๐ คนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก (Collège Militaire Royal) ในจำนวนนี้หลายคนถูกส่งไปยุโรป อาทิ ที่ประเทศอังกฤษ เยอรมนี ออสเตรีย รวมทั้งเดนมาร์ก เพื่อศึกษาต่อด้านการทหารจนจบหลักสูตร

ถึงประเทศสยามจะเป็นชาติที่ให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรมเป็นหลัก ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ตระหนักดีถึงการลงทะเบียนเกณฑ์คนให้มาเป็นทหารทั่วภูมิภาค ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้จะช่วยให้การเกณฑ์ทหารใหม่มีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

แกรนด์ดยุคบอริสเสด็จพระราชดำเนินยังพระบรมมหาราชวังเพื่อร่วมตามเสด็จในขบวนตรวจพลสวนสนาม โดยมีพันเอก เคาต์ กรับเบ และราชองครักษ์อีกสองนายตามเสด็จ

กองทหารที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินตรวจพลสวนสนามนั้นประกอบด้วยกองทหารทั้งสามเหล่าทัพ และตัวแทนจากกองร้อยต่างๆ ตามท้องที่ที่อยู่ห่างไกลอีกจำนวนหนึ่ง มีกระโจมตั้งอยู่ริมสนามสำหรับรับรองผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมงานนี้

เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ณ ที่นี้ไม่ต่างอะไรกับที่มีในยุโรป ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถึง ทรงเครื่องเต็มยศจอมพลทหารบก นำหน้าขบวนเสด็จด้วยขบวนทหารม้าที่สง่างาม ซึ่งประกอบด้วยเจ้านานาประเทศและนายทหารตามเสด็จจำนวนมาก สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย

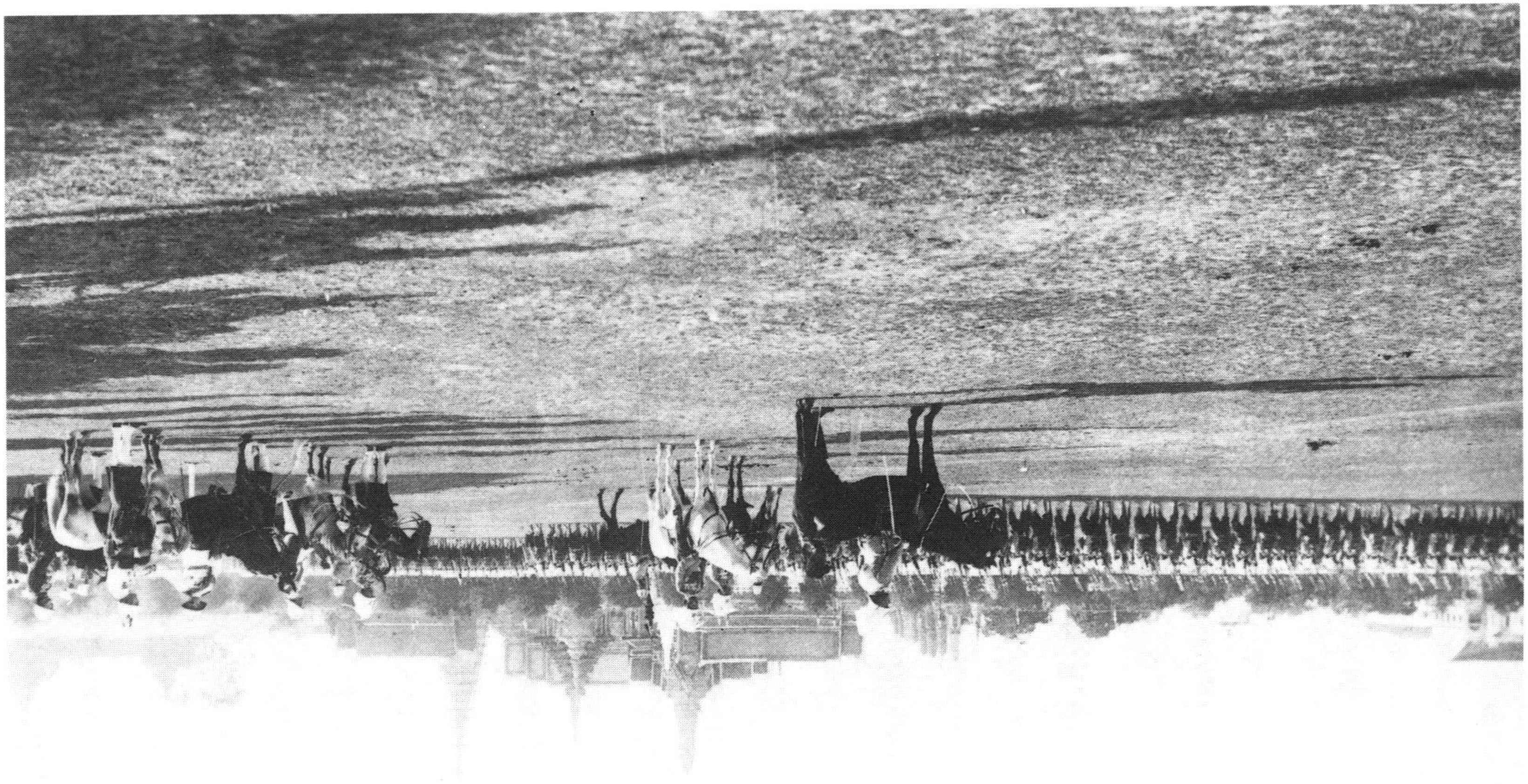

สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร* ผู้ทรงพระสิริโฉม และเจ้านายหญิงต่างประเทศอีกสองพระองค์** ประทับรถพระที่นั่งเทียมม้าคู่ตามเสด็จในขบวนและร่วมตรวจพลสวนสนามทุกกองไปพร้อมกัน ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าประทับพระที่นั่งซึ่งอยู่ตรงหน้ากระโจมของพวกเรา จากนั้นขบวนออกเดินสวนสนามก็เริ่มขึ้น ตลอดระยะเวลาสองชั่วโมงกองทหารทั้งหมดที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพลโท สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ออกเดินสวนสนามด้วยฝีเท้าคล่องแคล่วและเคลื่อนไหวเป็นจังหวะสม่ำเสมอ บรรดานายทหารล้วนมีท่วงท่าสง่างามสวมเสื้อนอกเครื่องแบบนายทหารสีเทาอ่อน กางเกงขายาวสีน้ำเงินเข้ม รัดข้อเท้าแน่นด้วยสนับเพลาที่ทำด้วยขนสัตว์ เฉพาะกองทหารอารักขาเพียงกองเดียวเท่านั้นที่สวมหมวกแบบเมืองร้อน ซึ่งก็ดูเหมาะสมอย่างยิ่ง ส่วนทหารที่ตั้งแถวอยู่ตามทางจะสวมหมวกแก๊ป ทำด้วยผ้าลินิน มองดูคล้ายกับหมวกของทหารรัสเซีย

หลังจากเหล่าทหารราบและทหารปืนใหญ่ออกเดินสวนสนามผ่านหน้าพระที่นั่งแล้ว ต่อมาทหารม้าขี้นขี่ม้าพันธุ์พื้นเมืองตัวเล็ก แต่นายทหารที่ขี่ม้านั้นมีรูปร่างเล็กกว่าม้าอยู่มาก จึงทำให้ไม่เห็นความแตกต่างกันสักเท่าใด

ครั้นถึงขบวนกองพันทหารม้ากองสุดท้าย ลานสวนสนามอันกว้างใหญ่ไพศาลก็เริ่มเข้าสู่ความมืดมัว หากแต่สภาพโดยรอบเป็นทัศนียภาพอันงดงามของหมู่พระเจดีย์ตลอดจนหลังคายอดแหลมของพระราชวังหลวงซึ่งส่องประกายฉายแสงทองอร่าม

---

* สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์ นรินทรเทพยกุมารี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ถึงรัชกาลที่ ๘ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชปิตุจฉาเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ฯ สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ในรัชสมัยเดียวกัน – สวป.

** หมายถึง เจ้าหญิงอลิซแห่งเมืองเต็ก (อังกฤษ) และเจ้าหญิงมารีแห่งสวีเดน – สวป.

กองทหารที่พร้อมด้วยอาวุธยุทโปกรณ์ รวมถึงการฝึกอบรมให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดเช่นนี้ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความเจริญก้าวหน้า ดังที่กองทัพสยามได้กระทำจนเป็นผลสำเร็จมาได้ราว ๒ – ๓ ปีแล้ว

สืบเนื่องจากพิธีตรวจพลสวนสนามในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานคทาจอมพลทหารบกแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรนายพลเอกแก่สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ให้เป็นผู้บังคับบัญชากองทหารทั่วทุกเหล่าทัพในเขตกรุงเทพมหานคร

คบเพลิงที่โชติช่วงชัชวาลย์ในลานอันกว้างใหญ่ของกระทรวงกลาโหมดับแสงลงด้วยความรู้สึกประทับใจ เป็นการจบขบวนสวนสนามของกองทัพในวันซึ่งยังคงตราตรึงอยู่ในความทรงจำตลอดไป

บทที่ ๗
ประเทศสยาม

เดินทางไปชมซากปรักหักพังที่อยุธยา – เมืองลอยน้ำ – บางปะอิน, พระราชวังแวร์ซายย์แห่งสยาม – งานเลี้ยงที่กระทรวงทหารเรือ – การสวนสนามของกองเสือป่า – เดินทางออกจากกรุงเทพฯ

วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ หลังจากงานเฉลิมฉลองและพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชที่จัดขึ้นอย่างตระการตาในพระนครแล้ว การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศที่จัดให้พวกเราไปชมสิ่งต่างๆ ก็เป็นที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่ง ดังนั้น เจ้านานาประเทศและคณะผู้ติดตามจึงมาพร้อมกันตามนัดหมายในเวลา ๐๗.๓๐ นาฬิกา เพื่อออกเดินทางโดยรถไฟขบวนพิเศษไปยังจุดหมายปลายทางที่อยุธยา (Ayuthia)

ภูมิประเทศทางพื้นราบตามที่เราผ่านไปนั้นส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยหนองบึง นาข้าวสลับกับป่าไผ่และดงมะพร้าว ตลอดเส้นทางเราจะต้องข้ามคูคลองหรือไม่ก็เดินทางลัดเลาะไปตามสระน้ำที่มีดอกบัวและดอกบัวเผื่อน (nénuphars) ขึ้นอยู่ประปราย มีกระท่อมสองสามหลังสร้างอยู่บนตอหม้อกระจายอยู่ทั่วบริเวณนี้ รวมทั้งในท้องทุ่งนาที่มีน้ำท่วมขังอยู่ครึ่งหนึ่ง ชาวพื้นเมืองที่กำลังขี่หลังควายอยู่นั้นเป็นสิ่งมีชีวิตเพียงกลุ่มเดียวที่เราจะเห็นได้ท่ามกลางสายน้ำสีเหลืองอ่อน

การเดินทางครั้งนี้ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที บัดนี้เราเดินทางมาถึงสถานีรถไฟอยุธยาแล้ว มีเรือแจวหลายลำมาจอดคอยอยู่เพื่อพาคณะของเราไปยังโป๊ะท่าน้ำ ใกล้ๆ กับโป๊ะท่าน้ำมี “อาหารเช้า” เตรียมไว้ให้บริการแก่คณะของเรา โดยจัดอยู่ในพลับพลาสีแดงหลังใหญ่ที่มีลักษณะเหมือนอาคารที่จัดไว้สำหรับรับเสด็จ

ความร้อนจากดวงอาทิตย์รุนแรงจนแทบจะไหม้เกรียม ช้างตัวใหญ่มหึมาจำนวนมากที่อยู่ในโรงช้างหลวงถูกนำมารับใช้เจ้านายหญิงและสุภาพสตรีผู้มีเกียรติ เพื่อใช้นั่งข้ามฟากแม่น้ำไปอีกราว ๒ กิโลเมตร ซึ่งตรงนี้แยกออกไปเป็นเขตเมืองเก่า สภาพภูมิประเทศบริเวณนี้จะกลายเป็นป่าทึบและจากนั้นไม่นานท่านจะรู้สึกว่าถูกห้อมล้อมไปด้วยซากกำแพงเก่า ซึ่งเป็นร่องรอยของซากปราสาทราชวังตลอดจนหมู่พระเจดีย์ต่างๆ ที่เห็นอยู่แต่ไกลนั้นเป็นหอสูงขนาดมหึมาตั้งเด่นเป็นสง่า แต่เดิมบริเวณนี้เป็นพระราชวังโบราณของพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงสยาม ปัจจุบันมีแต่ป่ากล้วยและป่าละเมาะขึ้นรุกล้ำพื้นที่เต็มไปหมด

หลายศตวรรษที่ผ่านมา อยุธยาไม่เพียงแต่จะเป็นราชธานีของกรุงสยามเท่านั้น แต่ยังเป็นนครที่เจริญรุ่งเรืองมากที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชียอีกด้วย

อยุธยาตั้งอยู่ในทำเลซึ่งเป็นที่บรรจบกันของแม่น้ำ ๓ สาย ภายในกำแพงเมืองเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญของประเทศ อีกทั้งในยุคนั้นบริเวณที่ราบต่ำของสยามยังปกคลุมไปด้วยป่าดงดิบที่ยากจะเข้าถึงได้ เพราะเหตุที่สยามเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์เช่นนี้ในระยะเวลาต่อมาจึงเป็นที่ต้องการของประเทศเพื่อนบ้านข้างเคียงที่ทรงอำนาจทั้งหลาย พวกพม่าได้ยกกองทัพจำนวนมากมาบุกล้อมและประสบชัยชนะสามารถตีเอาเมืองอยุธยาไว้ได้ หลังจากที่ต่อสู้ต้านทานข้าศึกอย่างองอาจกล้าหาญมาตลอดระยะเวลา ๒ ปี

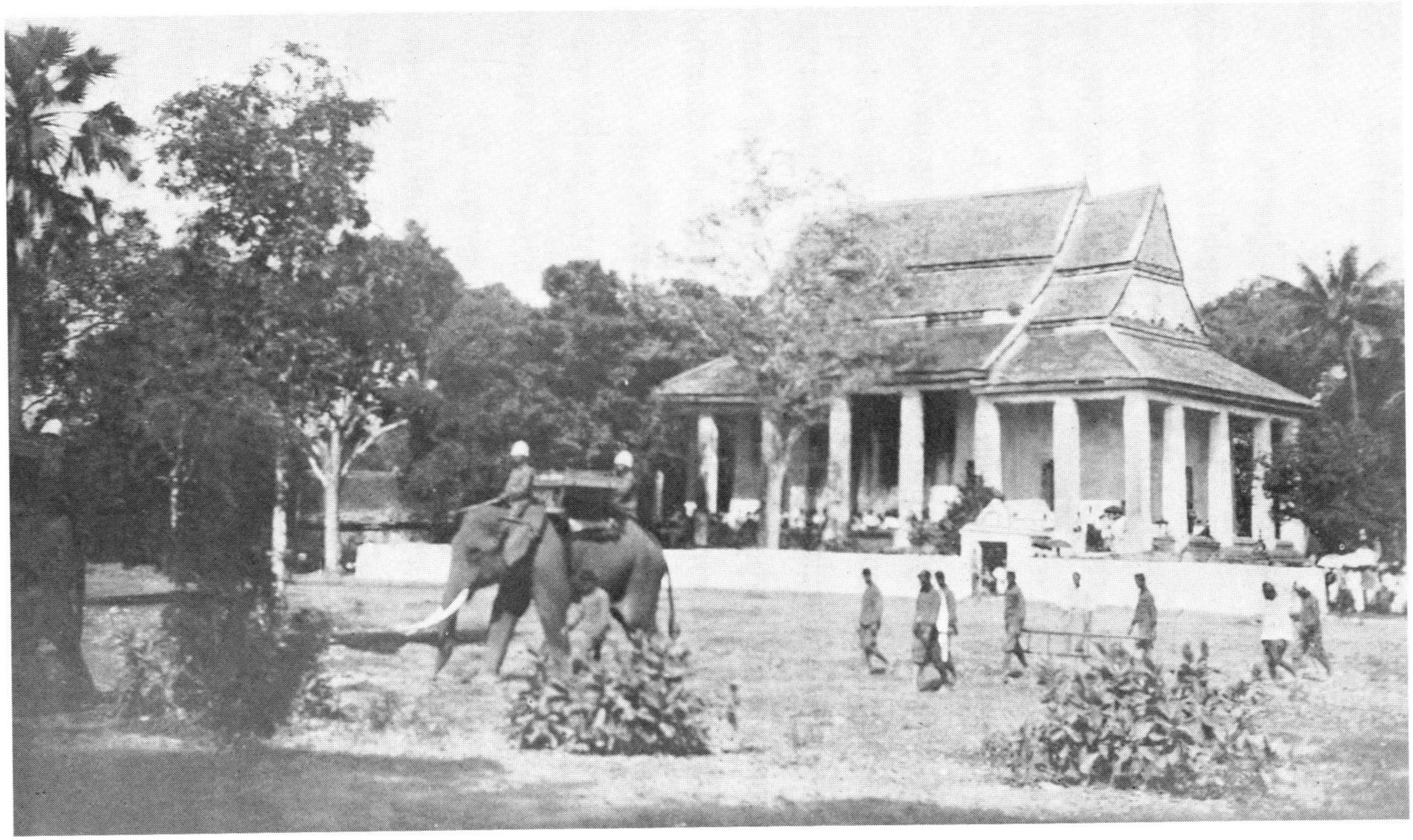

วัดที่อยุธยา

ในที่สุดนครที่น่าอัศจรรย์แห่งนี้จึงถูกทำลายล้างและถูกเผาผลาญจนสิ้น

เมื่อมาอยู่ ณ ที่นี้เราพอจะสัมผัสถึงเรื่องราวที่แสนเจ็บปวดของประเทศสยามในช่วงหนึ่งได้อย่างดีทีเดียว

เป็นระยะเวลาหลายปีที่ข้าศึกได้เข้ามายึดครองสยาม จนกระทั่งในที่สุดชาวสยามได้รวบรวมไพร่พล ภายใต้การนำของบุรุษเชื้อสายจีนผู้กล้าคนหนึ่งที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดและกล้าหาญ นำพาผู้คนเข้าขับไล่ศัตรูผู้รุกรานให้ถอยร่นไปได้สำเร็จ หลังจากที่เขาสิ้นชีวิตลงแล้วจึงมีแม่ทัพในกองทัพนายหนึ่งซึ่งมีเชื้อสายเจ้าฟ้าแห่งกัมพูชา ได้ขึ้นครองราชสมบัติและสถาปนาขึ้นเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งกรุงสยามในราชวงศ์ปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้นอยุธยาก็ไม่ได้รับการบูรณะฟื้นฟูใหม่แต่อย่างใด พระเจ้าแผ่นดิน(พระองค์ใหม่) ทรงกำหนดให้มาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยาในกาลต่อมาพื้นที่บริเวณดังกล่าวนี้คือกรุงเทพฯ ในยุคปัจจุบันนั่นเอง

ด้วยลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้น กับเป็นป่าในเขตร้อน ไม้เลื้อยต่างๆ จึงขึ้นอยู่ตามซากปรักหักพังทั่วไป นับจากผลการทำลายล้างของพวกพม่า

ท่ามกลางซากสิ่งปรักหักพังที่ทรงคุณค่าทั้งหลาย นี่เป็นเจดีย์องค์หนึ่งที่เหลือเพียงด้านหน้าเพียงด้านเดียวเท่านั้น ที่ประตูทางเข้าสูงตระหง่านติดกรอบด้วยพระพุทธรูปสำริดองค์ใหญ่มหึมาดงดงามน่าประทับใจ ไม่ไกลจากบริเวณนั้นเท่าใดนักเป็นหมู่พระเจดีย์ (dagabas) กลุ่มโบราณสถานที่ใช้ประกอบพิธีทางพุทธศาสนา เป็นรูปทรงระฆังที่ยังคงสภาพดีอยู่แสดงว่าวัดนี้มีความสำคัญยิ่งกว่าวัดอื่นๆ โดยเฉพาะที่กำแพง ไม่มีป่าหญ้าขึ้นรกรุงรังตามแนวกำแพงอิฐเลย นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานอีกสองสามแห่งที่เราได้ชมระหว่างทางเดินในช่วงสั้นๆ ซึ่งเป็นเพียงโบราณสถานที่ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนเล็กๆ น้อยๆ บางส่วนของซากโบราณสถาน

ขนาดใหญ่ที่ซุกซ่อนอยู่ในป่ากว้างและถูกทำลายเสียหายจนหมดสิ้น

ตัวอย่างของภาชนะที่ทำด้วยเครื่องปั้นดินเผาแบบสยามที่เด่นสะดุดตาสองสามชิ้นที่พบอยู่ในซากสิ่งปรักหักพัง ถูกนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายบรรดาเจ้านายเพื่อเป็นของที่ระลึกสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้

ไม่ไกลจากสถานที่ตั้งของเมืองเก่าเท่าใดนัก บนฝั่งน้ำสายเดียวกันนี้จะปรากฏให้เห็นเมืองอีกแห่งหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ ไม่มีแห่งใดในโลกเสมอเหมือน อีกทั้งภายในเมืองนี้ก็ยังไม่เคยมีผู้ใดสามารถเข้าไปถึงได้ง่ายๆ เป็นเมืองที่ประกอบด้วยบ้านเรือนที่ลอยอยู่แต่ในน้ำเท่านั้น บางทีอาจจะเป็นชะตากรรมของกรุงเก่าแห่งนี้ อีกทั้งยังเกรงว่าจะมีผู้รุกรานกลุ่มใหม่มาบุกรุกบ้านเมืองอีกก็ได้ จึงทำให้พวกเขาต้องตัดสินใจทำเช่นนั้น เป็นเวลา ๑๐๐ ปีแล้วกระมังที่ชาวบ้านกลุ่มแรกได้เข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยในแม่น้ำสายนี้

อยุธยาเมืองใหม่ เมืองลอยน้ำที่มีประชากรอาศัยอยู่ราว ๓๕,๐๐๐ คน ถือเป็นเมืองลำดับที่สองของราชอาณาจักรสยาม เราสามารถเดินทางไปถึงได้ภายใน ๒๔ ชั่วโมง ปัจจุบันอยุธยาไม่กลัวว่าน้ำจะท่วมเหมือนอย่างปีก่อนๆแล้ว เพราะพื้นที่ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นทะเลสาบทั้งหมด หากแม้ว่าเมืองที่มีมาแต่เดิมนั้นยังคงอยู่ เสียงอึกทึกครึกโครมตามท้องถนน คงจะเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่มีใครรู้จักเป็นแน่ ณ ที่นั้นมีพวกเด็กๆ กำลังหัดว่ายน้ำขณะที่บางกลุ่มก็เดินเที่ยวไป มีชาวบ้านเดินลงบันไดมาอาบน้ำในยามเช้า และแม่บ้านกำลังคลี่ผ้าออกมาซักด้วยมือ

จะต้องเดินทางไปให้ตลอดลำคลองในอยุธยาเพื่อค้นหาแนวทางการสัญจรของเมืองที่อยู่ในน้ำที่แปลกประหลาดแห่งนี้ ที่นี้เรือมาดนำมาใช้แทนรถลาก ส่วนแพก็นำมาแทนรถบรรทุก เรือขนาดใหญ่มีหลังคาเป็นรูปโค้งมุงด้วยใบมะพร้าวนั้นใช้แทนร้านขายของเคลื่อนที่ของพ่อค้าปลา พ่อค้าผลไม้ และพ่อค้าผัก

ซากปรักหักพังของวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งที่อยุธยา

ล่องแม่น้ำที่อยุธยา

ท่ามกลางผู้มีอาชีพในการเดินเรือซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยการลำเลียงขนส่งไม้สักขึ้นล่องมาตามลำน้ำอันกว้างใหญ่สายนี้ และคงไม่สามารถกล่าวได้ว่าการขนส่งทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมทางการค้าที่สำคัญเพียงสายเดียวของประเทศ พื้นที่ตามริมฝั่งน้ำหายลับไปอยู่ด้านหลังของแนวเรือนแพสองแถวที่มีระเบียงและทางเดินทะลุถึงกันได้ตลอด โดยมีหลังคาทรงแหลมขนาดใหญ่คุ้มกันไว้ เฉพาะบ้านเรือนของผู้มีอันจะกินเท่านั้นจึงจะมีผนังไม้กั้นห้องตกแต่งด้วยรูปแกะสลักแบบสยามดูสวยงาม ส่วนคนยากจนจะอาศัยอยู่บนแพในกระท่อมมุงเสื่อธรรมดาๆ เท่านั้น

ระหว่างที่รอลูกค้ามาซื้อของ พวกพ่อค้ามักจะนั่งเคี้ยวหมากหรือไม่ก็สูบบุหรี่อยู่บนแพเรื่อยไปโดยไม่แยแสสิ่งใดทั้งสิ้น

ขณะออกจากเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ เรือของพวกเราแล่นเป็นแถวยาวตรงช่วงที่มีลักษณะเป็นแขนรอบๆเกาะ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงเก่า

ในช่วงนี้ของปีน้ำลง เราจึงเห็นชายฝั่งน้ำที่มีแต่โคลนเลนเต็มไปหมด เรือทั้งหลายต้องคอยพยุงบ้านหลังเล็กๆ ไว้เมื่อถึงเวลาที่น้ำขึ้นและพักเรือเกยแห้งไว้บนเสาตอหม้อขณะที่น้ำลด จากระดับความสูงของน้ำตามที่เพิ่งกล่าวนั้นจึงพอจะกำหนดความสำคัญของการเกิดน้ำท่วมตลิ่งได้

ตลอดเวลาที่อยู่ในป่ามักจะพบเห็นแต่ซากสิ่งปรักหักพังที่มีทั้งซากวัดและซากวังที่ดูลึกลับน่าขนลุกทีเดียว

ที่ตรงนี้มีเด็กวัยรุ่นอยู่หลายคนกำลังอาบน้ำที่ออกเป็นสีแกมเหลือง พวกเขาทักทายคณะของเราอย่างนอบน้อมตามแบบของชาวสยามด้วยการประนมมือน้อยๆ ไหว้เหนืออก ที่เห็นอยู่ไกลๆ ในเรือพายที่คับแคบนั้นเชื่อว่ามีพระสงฆ์ในพุทธศาสนาห่มจีวรเหลืองอยู่องค์หนึ่ง ท่านคงกำลังออกไปแสวงหาอาหาร (บิณฑบาต) ตามบ้านเรือนแพแถวนี้เป็นแน่

กระท่อมของคนยากจนดูราวกับรังนกที่เกาะอยู่ตามต้นไม้ ทุกครอบครัวที่อาศัยอยู่ในกระท่อมนี้จะนอนบนพื้นกระดานปูเสื่อ หลังคา

มุงจากพอเป็นที่กำบังเท่านั้น

มีฝูงปลากระโดดขึ้นมาบนผิวน้ำอยู่ตลอดเวลา แต่ในปัจจุบันนี้เราไม่ใคร่จะเห็นจรเข้สักเท่าใด มันคงหลบไปอยู่ทางเหนือน้ำหมดแล้วก็เป็นได้

ทันใดนั้นแม่น้ำก็ขยายตัวออกกว้างใหญ่กว่าเดิมอย่างรวดเร็วจนเราไม่ทันรู้ตัว เมื่อเดินทางจนรอบเกาะแล้วจากนั้นเราจึงพบสิ่งแปลกใหม่อีกอย่างหนึ่งที่อยู่ในแม่น้ำ มีเรือยนต์อีกกลุ่มหนึ่งมาจอดคอยอยู่ใกล้กับฝั่งเพื่อรับเราล่องลงสู่แม่น้ำอันกว้างใหญ่

จากนั้นหนึ่งชั่วโมงต่อมาพวกเราจึงขึ้นจากเรือที่บางปะอิน (Bang-pa-in)* หรือพระราชวังแวร์ซายย์ของสยาม ตั้งอยู่ทางใต้ลำน้ำห่างจากอยุธยาราว ๑๐ กิโลเมตร

---

* ในปี พ.ศ. ๒๑๓๕ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดเกล้าฯ ให้ขุดสระใหญ่ไว้กลางเกาะบางปะอินและให้สร้างพระตำหนักหลังหนึ่งกลางสระ เพื่อใช้เป็นที่ประทับในคราวเสด็จประพาสเกาะบางปะอินแล้วพระราชทานนามว่า “พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์” นับจากนั้นมาพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลต่อมาได้เสด็จประพาสเกาะบางปะอินทุกพระองค์ จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ หลังจากที่ไทยเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าเป็นเวลา ๘๐ ปีเศษ เกาะบางปะอินจึงถูกปล่อยให้รกร้าง ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างที่ประทับประพาสในอาณาบริเวณวังเก่าเกาะบางปะอิน โดยมีพระราชประสงค์ให้ขุดสระเดิมขึ้นใหม่ ขณะที่มีการขุดสระนั้นปรากฏตัวไม้พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์จมอยู่ใต้ดิน จึงโปรดเกล้าฯให้สร้างพระตำหนักขึ้นในบริเวณพระราชวังเดิมสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และพระราชทานนามตามพระที่นั่งองค์เดิม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้ขุดสระให้ลึกและกว้างกว่าเดิมแล้วให้รื้อที่ประทับเก่าและสร้างปราสาทในกลางสระที่ปลายพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์องค์เดิม นอกจากนี้ยังมีพระราชประสงค์ให้สร้างพระที่นั่งและอาคารอื่นๆ เพิ่มอีกรวม ๗ แห่ง จากนั้นมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จแปรพระราชฐานที่พระราชวังบางปะอินแทบทุกปี นอกจากจะเป็นที่ประทับแล้วพระราชวังบางปะอินยังเป็นที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญๆ และเป็นที่รับรองพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศหลายครั้ง งานรับรองที่จัดได้ว่ายิ่งใหญ่งานหนึ่ง คือ งานรับรองมกุฎราชกุมาร แห่งรัสเซีย ระหว่างวันที่ ๒๒ – ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓ – ๒๔๖๘) โปรดเสด็จประทับแรมที่พระราชวังบางปะอินเป็นเวลาหลายปี – สวป.

ในอุทยานพระราชวังบางปะอิน

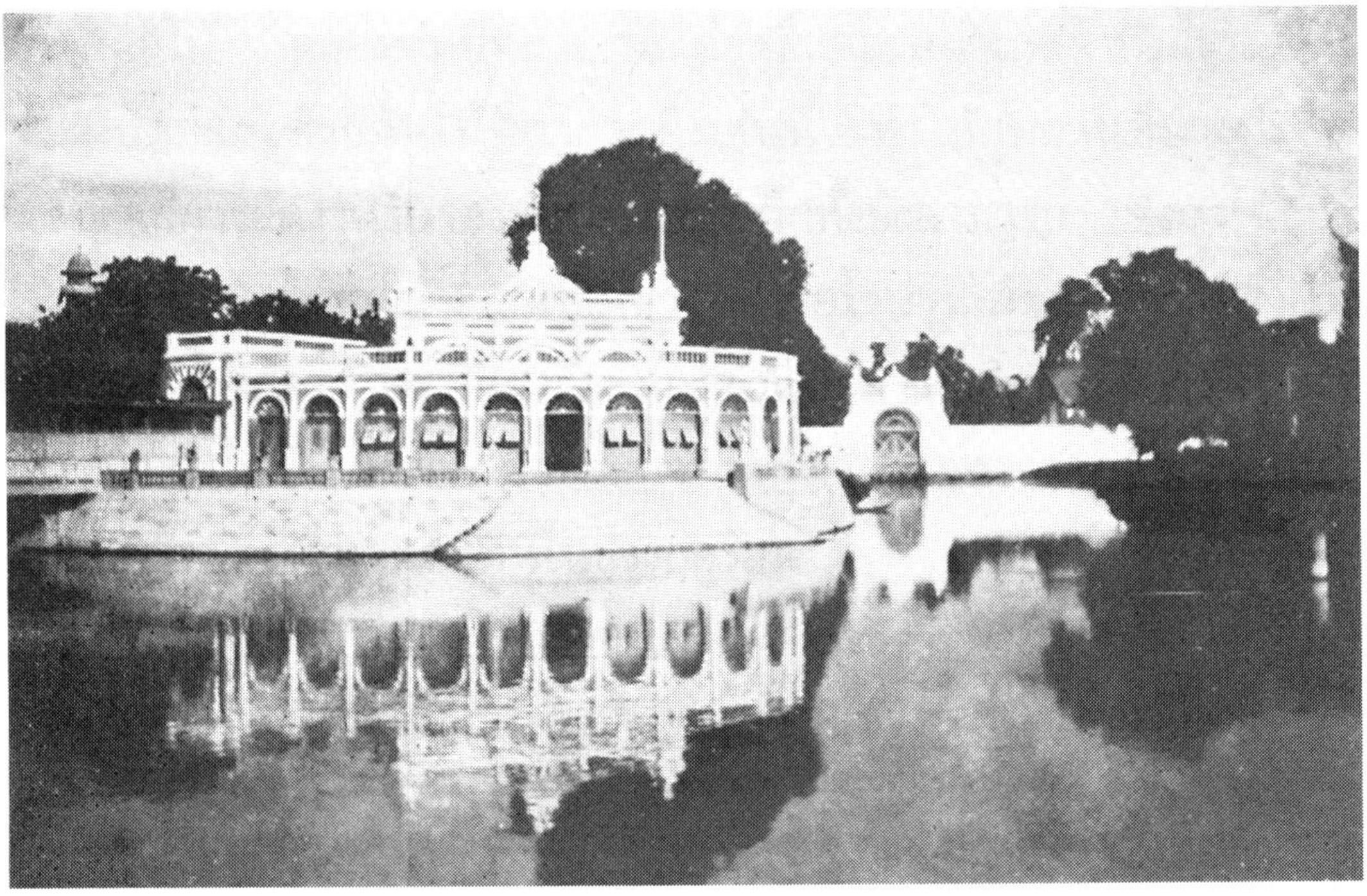

พระที่นั่งองค์หนึ่งในอุทยานพระราชวังบางปะอิน

อุทยานที่งดงามแห่งนี้สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลำคลองล้อมรอบปกคลุมไปด้วยร่มไม้ ภายในอุทยานยังประกอบด้วย พระที่นั่งหลายองค์ รวมทั้งหมู่พระเจดีย์ และบ้านพักตากอากาศสำหรับข้าราชสำนักอีกหลายแห่ง

เป็นเรื่องยากที่จะมองย้อนไปถึงพื้นที่บริเวณนี้เมื่อ ๒๐ ปีล่วงมาแล้ว ซึ่งพื้นที่ทั้งหมดเป็นเพียงป่าที่มีแต่หนองบึงและฝูงช้างป่ามาอาศัยอยู่มาก

นับตั้งแต่ทางเข้า เรารู้สึกประทับใจพระที่นั่งองค์หนึ่งที่สร้างขึ้นแบบสถาปัตยกรรมสยามอันวิจิตรงดงาม มีลักษณะเป็นรูปกากบาท ภาพนั้นส่องสะท้อนความงามอันยิ่งยวดลงบนพื้นน้ำใสแจ๋วในสระน้ำอันกว้างใหญ่

ส่วนพระที่นั่งองค์อื่นๆ ไม่ได้เด่นสะดุดตาน้อยไปกว่ากันเลย สร้างขึ้นเป็นแบบอิตาลีในยุคเรอเนสซองส์* บริเวณชั้นระเบียงที่ตกแต่งด้วยดอกไม้ ตลอดจนมีทะเลสาบ ที่ขุดขึ้นและสนามหญ้าที่งดงามล้วนประดับตกแต่งด้วยต้นไม้ที่หายากยิ่งเช่นนี้ ทำให้อุทยานที่บางปะอินเหมาะแก่การจัดงานรับรองทุกประเภท อีกทั้งยังสามารถ “จัดงานเลี้ยงในอุทยาน” ได้อย่างน่าชมทีเดียว ชาวยุโรปรุ่นเก่าๆ ที่อาศัยอยู่ในพระนครยังจำได้อย่างแม่นยำถึงงานเลี้ยงแบบชาวเวนิสและมีการประดับประดาโคมไฟที่งดงาม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานขึ้นที่นี่ในช่วงฤดูร้อน

---

* พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกตรงข้ามกับสระ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ เพื่อใช้เป็นที่ประทับ ต่อมาโปรดให้เป็นที่รับรองพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศด้วย พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรได้รับการเปลี่ยนแบบจากเดิมหลายครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ พระที่นั่งองค์นี้ได้ถูกไฟไหม้หมดในระหว่างการซ่อมแซมพระที่นั่งในบริเวณพระราชวังบางปะอิน ต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๑ สำนักพระราชวังได้สร้างพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรองค์ใหม่ขึ้น เพื่อใช้เป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับจัดแสดงภาพเขียนและโบราณวัตถุ – สวป.

ในบริเวณอุทยานที่งดงามเป็นที่น่าอัศจรรย์แห่งนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างที่งดงามอยู่อีกหลายแห่ง มีพระที่นั่งองค์หนึ่งที่สร้างขึ้นเป็นแบบจีนแท้ นอกจากนี้ยังมีของสะสมประเภทเครื่องเรือนที่งามเด่นสะดุดตา และมีศิลปวัตถุที่เป็นของจีนรวมอยู่ด้วย*

อาหารกลางวันจัดมาบริการคณะของเราในเวลา ๑๔.๐๐ นาฬิกา ภายในพระราชวังฤดูร้อนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระที่นั่งองค์ใหญ่ตกแต่งแบบยุโรปประดับด้วยรูปประติมากรรมแกะสลักจากไม้สีเข้มปิดทอง ต่อจากนั้นจึงมีเรือลำใหม่พาเราไปล่องตามลำคลองจนกระทั่งถึงสถานีรถไฟบางปะอิน ที่นี่เราจะต้องขึ้นรถไฟอีกครั้งเพื่อเดินทางกลับกรุงเทพฯ

หมายกำหนดการของงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกยังมีอยู่อีกยาวเหยียดจนกว่าจะถึงรายการสุดท้าย หลังเสร็จงานเลี้ยงอาหารค่ำที่กระทรวงต่างประเทศซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีผู้ทรงดำรงตำแหน่งมายาวนานเป็นเวลาหลายปี จากนั้นต่อด้วยงานราตรีสโมสรที่กระทรวงทหารเรือ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ทรงจัดขึ้นที่กระทรวงทหารเรือตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

---

* พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ เป็นพระที่นั่ง ๒ ชั้น แบบศิลปจีน ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของพระราชวังพระยาโชฎึกราชเศรษฐี (ฟัก โชติกสวัสดิ์) เป็นนายงานสร้างถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามแบบอย่างพระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินจีน โดยได้สั่งช่างฝีมือจากเมืองจีนมาก่อสร้างและสั่งเครื่องใช้ต่างๆ จากเมืองจีน อาทิเครื่องไม้แกะสลักและแจกันหลายรูปแบบมาตกแต่งพระที่นั่งองค์นี้ – สวป.

นับตั้งแต่ต้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวงทหารเรือ*

มีคำกล่าวที่ยืนยันได้ว่าจนกระทั่งบัดนี้กองทัพเรือของสยามยังไม่มีเรือรบลำใหญ่ๆ ใช้ในกองทัพเลย มีแต่เรือปืนจำนวนหนึ่งกับเรือตอร์ปิโดเพียงไม่กี่ลำ ตรงกันข้าม กองทัพเรือสยามกลับมีกองเรือรบที่ประกอบด้วยเรือเล็กๆ ทั้งนั้น สำหรับสันดอนแม่น้ำนั้นช่วยป้องกันลำน้ำตามธรรมชาติได้อย่างทรงประสิทธิผลที่สุด ทั้งยังเอื้อประโยชน์ให้รัฐไม่ต้องมีภาระในการบำรุงรักษากองเรือรบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรือพระที่นั่งมหาจักรี ที่มีระวางขับน้ำถึง ๓,๐๐๐ ตัน

ภายใต้พลับพลาที่สว่างไสวจากประทีปโคมไฟ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสตอบด้วยมิตรไมตรียิ่ง นายทหารเรือทั้งหมดต่างโห่ร้องด้วยความชื่นชมยินดี

หลังจากเสร็จสิ้นพิธีแล้ว ในตอนค่ำบรรดาผู้ได้รับเชิญทั้งหมดที่มีอยู่นับพันคนได้มาชุมนุมกันที่ระเบียงเพื่อชมกระบวนเรือพายอย่างโบราณแต่งประทีปโคมไฟอันงดงามราวกับในเทพนิยาย ที่บริเวณหน้าท่าเทียบเรือหลวง

เรือพายที่งดงามแต่ละลำกางกั้นด้วยฉัตร ๗ ชั้น อันเป็นสัญลักษณ์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน แสงสว่างเรืองรองจากตัวเรือส่องแสงสะท้อนส่ท้องน้ำจนเป็นประกายวาววับ

---

* พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า กิจการทหารทั้งฝ่ายบกและฝ่ายเรือเป็นอิสระแก่กันอยู่แล้ว และนานาประเทศที่เจริญแล้วก็นิยมแยกกิจการทั้งสองนี้ออกจากกัน เพราะการฝึกยุทธวิธีแตกต่างกันมาก จึงมีประกาศพระบรมราชโองการให้ยกกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวงทหารเรือ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยมีจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต (ต่อมาเป็นกรมพระในพระนามเดิม) ผู้บัญชาการทหารเรือดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ – สวป.

ในอดีตพระเจ้าแผ่นดินแต่ละรัชกาลโปรดให้สร้างกระบวนเรือพายไว้เป็นจำนวนมาก เรือพายลำแรกที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์แรกแห่งราชวงศ์ปัจจุบันมีอายุถึง ๑๓๐ ปี ส่วนเรือพายลำที่ ๓ ซึ่งเป็นเรือที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับทรงประกอบพระราชพิธีเมื่อสองสามวันก่อนหน้านั้นกำลังเคลื่อนขึ้นมาถึงหน้าท่าเทียบเรือพระที่นั่ง จากนั้นหยุดแล้วทูลเกล้าฯ ถวายพานพุ่มดอกไม้ทองแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

บรรดาฝีพายเห่ร้องบทเพลงสยามที่มีท่วงทำนองอย่างโบราณและยกพายขึ้นสูง แต่ละจังหวะของการพายดูราวกับว่าพวกเขากำลังจ้วงตักของเหลวที่เป็นเงินขึ้นมา

ส่วนฝั่งน้ำที่อยู่ตรงกันข้ามไม่มีอะไรจะดูยิ่งใหญ่ไปกว่าแสงสว่างไสวจากประทีปโคมไฟเหนือยอดปิรามิดขนาดใหญ่ที่วัดแจ้งที่ส่องแสงจ้าไปทั่วบริเวณ ขณะที่ในลำน้ำก็มีแสงตะเกียงแพรวพราวตามเรือใหญ่น้อยที่มีอยู่มากจนนับไม่ถ้วน

หลังจากรับประทานอาหารค่ำแล้ว ในแม่น้ำอันกว้างใหญ่มีการจุดดอกไม้ไฟหลากหลายสีสัน เป็นกลุ่มแสงส่องประกายวิบวับดูราวกับเสกมนต์คาถาลอยละล่องอยู่ตามลูกคลื่นเหนือผิวน้ำ

ในที่สุดเมื่อใกล้เวลา ๐๒.๐๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นประทับรถม้าพระที่นั่งพร้อมด้วยสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทุกคนพร้อมใจกันโห่ร้องถวายชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บรรดานายทหารเรือทั้งหลายต่างเร่งรุดไปยืนหน้ารถพระที่นั่ง ปลดม้าเทียมพระที่นั่งออกแล้วพร้อมใจกันออกแรงชักรถพระที่นั่งไปจนถึงประตูพระบรมมหาราชวัง พร้อมกับมีฝูงชนติดตามเป็นกองเกียรติยศส่งเสด็จ ซึ่งเป็นความรู้สึกประทับใจในพระบารมีที่มิอาจจะบรรยายได้

เรายังเหลือเวลาอยู่ในกรุงสยามอีกเพียงสองวันเท่านั้น

เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างในยามเช้าให้เป็นประโยชน์ แกรนด์ดยุคบอริสจึงถือโอกาสเสด็จทอดพระเนตรเครื่องประดับที่ใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในท้องพระโรงที่จัดไว้เป็นพิเศษที่ชั้นบนของพระบรมมหาราชวัง

ถัดไปเป็นห้องที่ประดิษฐานพระโกศซึ่งบรรจุพระสรีรังคารของพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนอีกสองพระองค์

จากนั้นเราไปรับประทานอาหารกลางวันกันที่วังของเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ในตำหนักที่ประทับอันงดงามซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา*

สำหรับรายการอาหารกลางวันในวันนี้เสิร์ฟเป็นโต๊ะเล็กๆ มีอาหารจัดใส่จานไว้อย่างประณีตงดงาม พร้อมกับเครื่องดื่มประเภทสุราของสยาม มีไอศกรีมที่ทำจากกล้วยกับน้ำมะนาวนำมาเสิร์ฟในผลมะพร้าว นอกจากนี้เรายังได้ลิ้มลองผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวเล็กน้อย ผลใหญ่พอๆ กับเมล็ดอัลมอนด์ ที่เรียกว่า “สละ” (Saba) อีกด้วย

อย่างไรก็ตามเราก็ควรจะหลีกเลี่ยงผลไม้ที่มีแหล่งกำเนิดมาจากจีน ที่มีสีสันอย่างผลทับทิม และมีรสชาติฝาดเฝื่อนมากทีเดียว หลังจากที่รับประทานทับทิมไปแล้วท่านจะไม่สามารถเปิดปากได้อีกเลย แต่กระนั้นข้าพเจ้าก็ยังไม่รู้วิธีที่จะรักษาคนพูดมากเกินควรได้ดีไปกว่าวิธีนี้แล้ว

---

* วังบางขุนพรหม เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ตั้งอยู่ริมถนนสามเสน ตรงย่านบางขุนพรม เดิมเขตวังอยู่จรดวังเทวะเวสม์ และด้านหลังวังติดแม่น้ำเจ้าพระยา จัดเป็นวังเจ้าฟ้าที่มีความงดงามสมบูรณ์แบบที่สุดแห่งหนึ่งเท่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในกรุงเทพฯ เวลานี้ ปัจจุบันวังบางขุนพรหมเป็นที่ทำการของธนาคารแห่งประเทศไทย ก่อนหน้านี้เคยเป็นที่ตั้งของสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม หรือสถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ ในปัจจุบัน – สวป.

ในช่วงบ่าย เราจะไปชมการเดินขบวนสวนสนามของกองทหารอาสาที่เรียกว่า “เสือป่า” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งกองเสือป่าขึ้นเมื่อราวสองสามเดือนมานี้ และมีผู้สนใจสมัครเป็นสมาชิกมากมายนับพันคน ทั้งในเขตพระนครและตามหัวเมืองต่าง ๆ*

เครื่องแบบของสมาชิกเสือป่ามีลักษณะแปลกตาเป็นที่ประทับใจยิ่ง โดยเรามักจะเห็นตามงานชุมนุมต่างๆ และงานพิธีหลายงาน

พระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหารใหม่ของประเทศสยามเป็นที่ยอมรับกันอย่างแข็งขันดีทีเดียว แต่เท่าที่เห็นก็มีผู้ได้รับการยกเว้นอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายคนที่มักจะหาช่องทางหลบหนีการเกณฑ์ทหาร ดังนั้นจึงนับว่ากองทหารอาสาเสือป่านี้ตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรักชาติในหมู่ข้าราชการโดยแท้ อีกทั้งเพื่อเป็นการรวมตัวกันด้วยการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ตามเครือข่ายการปกครองของรัฐได้สนองตอบตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงวางรากฐานสมาคมนี้

หากสืบสาวไปถึงประวัติศาสตร์ของประเทศสยามแล้วจะพบว่าบรรพบุรุษของชาวสยามหรือคนไทยที่เป็นชาติที่ชอบทำการสู้รบนี้มีเชื้อสายดั้งเดิมมาจากชาวจีน แต่ในเวลาเดียวกันชื่อ **“ไทย”** ตามที่ระบุไว้นั้นหมายถึง **“เป็นคนรักอิสรเสรี ไม่ขึ้นกับใคร” (hommes libres)** ซึ่งไม่ยอมจำนนต่อการกดขี่ข่มเหงจากคนจีน จึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม้ว่าจะได้มาอยู่ ณ ที่นี้แล้วแต่ชาวไทยก็ยังคงต้องจับอาวุธเข้าต่อสู้อยู่เช่นเดิม เนื่องจากพวกเขาถูกห้อมล้อม

---

* หลังจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้เพียง ๖ เดือน ๗ วัน จากนั้นทรงตั้งกองเสือป่าขึ้นเป็นพระราชกรณียกิจอันดับแรก เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยมีจุดประสงค์เพื่อปลุกใจคนไทยให้เกิดความรักชาติ และเป็นกำลังให้แก่บ้านเมือง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมความสามัคคีปรองดองในหมู่พลเมืองด้วย – สวป.

ᓴᖅᑭᑦᑐᖅ ᐊᓂᒍᖅᑕᐅᓂᖅ ᐊᓂᒍᖅᑕᐅᓂᖅ ᓄᓇᓕᖕ

ด้วยประเทศเพื่อนบ้านที่มีอำนาจเข้มแข็ง เมื่อกาลเวลาผ่านพ้นมาหลายยุคหลายสมัย พลังของคนไทยได้รวมตัวเป็นปึกแผ่นมั่นคงขึ้น ระบบทหารแบบเก่าจึงถูกล้มล้างแทนที่ด้วยชนชั้นนักรบ ซึ่งเมื่อถึงคราวก็เสื่อมไปพร้อมกับกาลเวลาเช่นกัน พวกทหารจึงไม่ได้ดีไปกว่าทาสผู้ตกอยู่ใต้อำนาจของบุคคลอื่นสักเท่าใดเลย

สำหรับชาวสยามในปัจจุบันยังมีลักษณะบางสิ่งบางอย่างที่เป็นแบบนักรบไทยโบราณหลงเหลืออยู่บ้าง หรือในอีกทางหนึ่งพวกเขาไม่ชอบการถูกบังคับข่มขู่ ดังนั้นเมื่อหันมามองดูลักษณะเด่นของชาวสยาม ๒ ประการนี้ การตั้งกองเสือป่าคงจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่เน้นให้คนเกิดความรักชาติบ้านเมืองขึ้นมาได้

พลเมืองสยามผู้มีเกียรติทุกคนสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิก “เสือป่า” และจะต้องปฏิญาณตนถวายความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทหารบกและทหารเรือก็สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเสือป่าได้เช่นกัน แต่จัดอยู่ในฐานะสมาชิกวิสามัญเท่านั้น

ขณะที่พวกเรากำลังดื่มน้ำชาอยู่ในพลับพลาสโมสรเสือป่าที่พระราชวังสวนดุสิต กองพันเสือป่าได้ออกมาเดินสวนสนามอย่างเป็นระเบียบตามจังหวะดนตรี จากนั้นไปยืนเข้าแถวบนสนามหญ้า บุรุษเหล่านี้แต่งกายด้วยเสื้อเชิ้ตสีดำคอพับ สวมกางเกงขาสั้นยาวเสมอหัวเข่า และสวมถงเท้ายาว หมวกของเสือป่าเป็นหมวกสักหลาดปีกกว้าง พับปีกข้างขวาขึ้นไปกลัดติดกับตัวหมวก มีแพรสีเหลืองกับสีดำจับจีบเป็นดอกไม้วงกลมติดที่ข้างขวาหมวกตรงใบพับ พร้อมกับมีตราหัวเสือน้อยประดับบนดอกไม้ นอกจากนี้ยังมีขวานหรือมีดเล่มหนึ่งเหน็บอยู่ที่เข็มขัดกับมีสายนกหวีดห้อยคล้องคออยู่ด้วย เมื่อสอบถามกันแล้วอาวุธดังกล่าวนั้นดูเหมือนว่าจะเปลี่ยนมาเหน็บปืนพกในภายหลัง

เสือป่ามีทั้งหมด ๙ กอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น

ผู้บังคับการ นายกองใหญ่ เสือป่ากองที่หนึ่ง ซึ่งเป็นกองชั้นยอดนับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่เหล่าทหารที่ได้มาประจำกองของพระองค์ การเลื่อนยศเลื่อนขั้นนั้นจะพระราชทานให้เป็นรายบุคคล และเป็นไปตามพระราชอัธยาศัย ดังนั้นพลเอกสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถและพลเรือเอกเจ้าฟ้านครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นเพียงนายทหารชั้นประทวน สังกัดกองเสือป่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองพระองค์ในชุดจอมทัพเสือป่าทรงม้าติดตามด้วยนายกองเอกเสือป่า เสด็จตรวจพลสวนสนามเสือป่าที่มาตั้งแถวเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ที่หน้าพลับพลาสโมสรเสือป่า

บรรดาชายหนุ่มและชายสูงอายุ (เนื่องจากในแถวนั้นมีทั้งชายหนุ่มและชายสูงอายุที่มีหนวดออกเป็นสีเทารวมอยู่ด้วย) ต่างเร่งตั้งแถวให้เป็นระเบียบ มีชายสูงอายุคนหนึ่งล้มลงมากองที่พื้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเขาคงจะตากแดดจนเป็นลมแน่นอน มีคนรีบนำตัวเขาออกมาอย่างรวดเร็วโดยไม่ทันออกคำสั่ง ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความวุ่นวายใดๆ เรารู้สึกประหลาดใจที่ได้เห็นบุรุษเหล่านี้มาเข้ารับการฝึกอบรมอย่างทหารในช่วงระยะเวลาอันจำกัด อีกทั้งยังสามารถปฏิบัติตามข้อบังคับของทางการทหารได้อย่างดีทุกขั้นตอนอีกด้วย

องค์กรเสือป่านี้มีลักษณะแปลกอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันก็พร้อมขานรับต่อคำเชิญชวนของยุวกษัตริย์อย่างทันควันทีเดียว ประชาชนชาวสยามได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าพวกเขาพร้อมที่จะปฏิบัติตนตามแบบอย่างที่ท่านผู้นำวางแนวทางให้เขาปฏิบัติทุกเมื่อ เป็นความจริงที่ไม่มีผู้ใดแม้แต่คนเดียวยืนยันได้ว่า ชาวสยามร่วมใจกันมุ่งสู่แนวทางของการปฏิรูปบ้านเมือง ด้วยการถูกชักนำให้เห็นว่าเป็นหนทางอันเหมาะสมน้อยกว่าด้วยจิตวิญญาณที่มุ่งมั่นเพื่อแข่งขันกับฝ่ายตรงข้ามที่เป็นชนผิวขาว ชาวต่างชาติคนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯเป็นระยะเวลา ๑๕ ปี บอกกับ

ပုံတော်အားဖြင့်ဖန်ဆင်းခြင်းခံရသောသူတို့သည် ကိုယ်ခန္ဓာတို့ကိုသာမက ဝိညာဉ်တို့ကိုပါ ဘုရားသခင်ထံသို့ ပြန်ပေးရကြလိမ့်မည်။

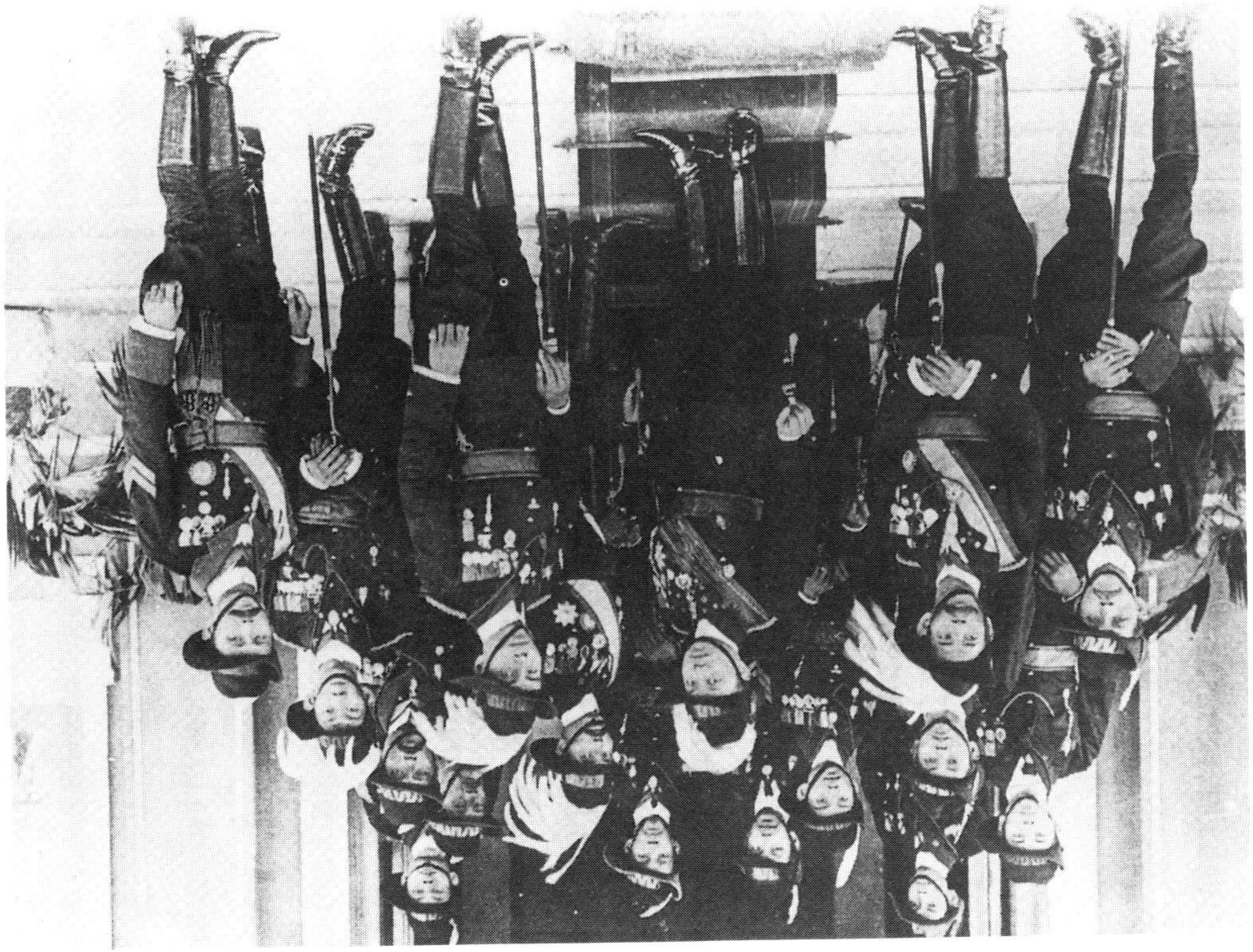

ข้าพเจ้าว่า *“หากชาวยุโรปสิ้นไปจากแผ่นดินสยามเมื่อใดก็จะเห็นว่าชาวสยามจะหันไปสู่การกระทำอย่างเก่า และถอยหลังกลับไปปฏิบัติอย่างเฉื่อยชาปราศจากสาระตามธรรมชาติของเขาอีกนั่นเอง”*

จะเป็นอย่างไรก็ตามมีเหตุผลอันสมควรที่ประจักษ์ว่าชาวยุโรปที่อยู่ในประเทศสยามมิได้ลดจำนวนลงแต่ประการใด ในทางตรงกันข้ามมีแต่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี นับตั้งแต่ต้นรัชกาลที่เต็มไปด้วยคำสัญญาต่างๆ ที่กล่าวแสดงไว้สำหรับการในภายภาคหน้า ข้าพเจ้ายังไม่เห็นสิ่งใดที่จะเป็นข้อขัดขวางความเจริญรุ่งเรืองของดินแดนที่น่าทึ่งแห่งนี้เลย

ใกล้ถึงวันที่เราจะต้องออกเดินทางแล้ว น่าเสียดายที่เราไม่สามารถขยายเวลาการพักแรมให้ยืดยาวออกไปเพื่อจะได้ไปทำความรู้จักหัวเมืองต่างๆ ที่อยู่ทางเหนือของประเทศสยาม ซึ่งกล่าวกันว่าน่าดูน่าชมยิ่งนัก อีกทั้งโชคร้ายที่ลูกเรือประจำเรือออโรราคนที่สามเพิ่งมาเสียชีวิตลง และผู้บังคับการเรือยังแนะนำว่าเราควรจะออกไปให้พ้นจากเขตน่านน้ำสกปรกบริเวณปากน้ำเจ้าพระยาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

“งานเลี้ยงในสวน” ซึ่งจัดขึ้นที่สถานทูตรัสเซียสำเร็จลุล่วงด้วยดี และงานเลี้ยงอย่างชาวเมืองเวนิสที่สโมสรเสือป่าก็น่าสนใจทีเดียว มีการจุดดอกไม้ไฟเฉลิมฉลองเป็นชุดติดต่อกันไม่ขาดสายจนกว่าจะสิ้นสุดงาน พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชที่งดงามตระการตา ซึ่งกล่าวกันว่ามีค่าใช้จ่ายเป็นมูลค่าเกินกว่า ๑๖ ล้านฟรังก์

ในตอนเช้าของวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ แกรนด์ดยุคบอริสเสด็จพระราชดำเนินยังสุสานของชาวยุโรป อันเป็นที่ฝังศพลูกเรือที่น่าสงสารของพวกเรา จากนั้นในตอนเที่ยงเรารู้สึกเศร้าใจเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องออกจากพระที่นั่งอัมพรสถานที่มีเสน่ห์งดงามเพื่อมุ่งสู่พระบรมมหาราชวัง

แกรนด์ดยุคบอริสเสด็จพระราชดำเนินเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นการส่วนพระองค์ ทรงรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้การต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ จากนั้นทรงกราบบังคมทูลลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพรอันเป็นมงคลแก่พวกเราทุกคนพร้อมทั้งขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ

จากนั้นไม่นานคณะของเราได้มาหยุดอำลาบรรดาเจ้านายขุนนางในราชสำนัก ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถานทูตรัสเซียบนท่าเรือ

สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถและชายา รวมทั้งเจ้าหญิงกีโยมแห่งสวีเดนทรงรับว่าจะเสด็จมาร่วมเสวยพระสุธารสชาบนเรือออโรรา ทุกพระองค์จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งพร้อมกับคณะของเราเพื่อจะไปลงเรือที่กลางลำน้ำเจ้าพระยา

ด้วยเหตุที่อยู่ในช่วงน้ำขึ้น เราจึงต้องใช้เวลาเดินทางถึง ๔ ชั่วโมงกว่าจะไปถึงเรือลาดตระเวนออโรรา ซึ่งทอดสมออยู่ห่างจากฝั่งราว ๕ ไมล์ทะเล

บนดาดฟ้าเรือธงจำนวนมากถูกนำมาขึงเป็นม่านกันแสงอาทิตย์ยามอัสดง โต๊ะหลายตัวจัดเตรียมน้ำชาไว้พร้อมสรรพ บรรดานายทหารต่างเร่งรีบเข้าไปถวายงานรับใช้เจ้าหญิงแห่งสวีเดนผู้ทรงเสน่ห์อยู่รายรอบ ทรงมีความยินดีที่ได้กลับมาเยือนเรือเดินสมุทรของรัสเซียอีกครั้งหนึ่ง ส่วนสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถทรงตรัสภาษารัสเซียได้อย่างคล่องแคล่ว มีคนจำนวนมากมายืนฟังอยู่รายรอบพระองค์ทีเดียว ในขณะที่หม่อมคัทรินนั้นทำให้ลูกเรือทั้งหลายประหลาดใจที่เห็นเธอสวมผ้านุ่งที่ทอด้วยไหม

อย่างไรก็ดีช่วงเวลาแห่งการจากลาก็มาถึง มีการอวยพรให้แก่คณะของเราเมื่อออกเดินทาง นายพลชาวสยามผู้มีอัธยาศัยได้ส่งเสียงร้องบอกแก่เราว่า “ลาก่อน แล้วพบกันใหม่” เพราะเขามั่นใจว่าสักวันหนึ่งพวกเราจะต้องกลับมาสยามอีกครั้ง

เย็นวันนี้ช่างเป็นวันที่งดงามที่สุดอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ภายใต้ท้องฟ้าที่เป็นสีแดงเข้ม เรือยนต์ลำที่นำเจ้าภาพของเรามานั้นอีกไม่นานก็จะกลืนหายไปกับผืนน้ำทะเลอันมืดมัว

เราได้รับทราบเรื่องที่น่ายินดีจากนายแพทย์ใหญ่ว่าคนไข้ที่ยังเหลืออยู่อีก ๘ คนนั้นกำลังจะหายป่วย ฝ่ายนายทหารของเราแม้ว่าพวกเขาทุกคนจะได้รับอนุญาตให้ลาพักผ่อนไปเที่ยวที่กรุงเทพฯได้โดยผลัดเวรกันไป แต่พวกเขาก็ไม่รู้สึกเป็นทุกข์สักเท่าใดที่จะต้องออกทะเลกันอีกครั้งหนึ่ง พวกเขายังจำได้ดีถึงวันที่ต้องทอดสมอเรืออยู่นานในอ่าวที่เจ้าของบ้านยังไม่พร้อมจะต้อนรับ ขณะอุณหภูมิห้องนอนในเรือพุ่งสูงถึง ๓๒ องศาเซลเซียส

เช้าวันรุ่งขึ้น ขณะที่เรารู้สึกตัวตื่นความรู้สึกประทับใจกับภาพอันงดงามตระการตาที่ได้เห็นจากงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชเมื่อเร็วๆ นี้ยังคงตราตรึงอยู่ในความทรงจำ ครั้นเมื่อได้ยินเสียงกิจกรรมที่ปฏิบัติกันเป็นประจำในเรือจึงคล้ายกับว่าเราเพิ่งจะฟื้นตื่นขึ้นมาจากความฝันอันบรรเจิดในโลกแห่งเทพนิยายที่มีแต่ความหรูหราเพลิดเพลินใจ

บรรณานุกรม

กิตติ วัฒนะมหาตม์. **วังเจ้า วังเดิม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๓๗.

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. **ลายรดน้ำและลายกำมะลอ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิฆเณศ, ๒๕๑๖.

ณัฏฐภัทร จันทวิช, บรรณาธิการ. **ช้างต้น : สัตว์มงคลแห่งพระจักรพรรดิ.** กรุงเทพฯ : มปท. , ๒๕๓๙.

ทวี มุขธระโกษา. **พระมหาธีรราชเจ้า.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๐๖.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. **๑๐๐ ปี ความสัมพันธ์สยาม – รัสเซีย : คำแปลเอกสารประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

นริศรา จักรพงษ์, ม.ร.ว. และไอลีน ฮันเตอร์. **แคทยา และเจ้าฟ้าสยาม.** แปลโดย พันขวัญ ทิพม่อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ริเวอร์บุค, ๒๕๓๘.

แน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว., ณพิศร กฤตติกากุล และดรุณี แก้วม่วง. **พระราชวังและวังในกรุงเทพฯ (พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๕๒๕).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ประยุทธ สิทธิพันธ์. **แผ่นดินสมเด็จพระมงกุฎเกล้า.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อนุรักษ์, ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.

วิชาการ, กรม. **ราชาศัพท์.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙.

ศิลปากร, กรม. **จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : เทพนิมิตการพิมพ์, ๒๕๑๘. (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลตรีดัด เดชะชาติ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๘).

_____. **นำชมกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕. (คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี).

ศิลปากร, กรม. **ราชสกุลวงศ์ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๖.

_____. **เรือพระราชพิธี.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๘.

เสถียร พันธรังสี. **พระมงกุฎเกล้าฯ และเจ้าฟ้าเพ็ชรรัตน์ฯ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๑๓.

แสงสูรย์ ลดาวัลย์, ม.ร.ว. . **พระมหาปราสาทและพระราชมณเฑียรสถานในพระบรมมหาราชวัง.** กรุงเทพฯ : สำนักพระราชวัง, ๒๕๒๑.

อเล็กซานเดอร์ เดอร์ อ.คาร์ตซาวา (เรียบเรียง). **๙๐ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตรัสเซีย – ไทย.** กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๑.